

Revistă bimestrială de cultură

DACIA LITERARĂ

Fondată în 1840 de Mihail Kogălniceanu ♦ Anul XVII (serie nouă) nr. 65(2/2006)

S U M A R

ISTORIA RESTAURĂRII, RESTAURAREA ISTORIEI

Alexandru ZUB: Gheorghe Platon - în memoriam	1
Ilie DAN: Publicistica lui Al.O. Teodoreanu (I)	2
Liviu PAPUC: Institutul Academic din Iași	5
Bogdan CREȚU: Lobocoagularea prefrontală sau munciturizarea științifică	8
Marian BARBU: Cu Lucian Blaga în Portugalia	11

FERESTRE LUMINATE

Stelian DUMISTRĂCEL: Spațiul cuvîntului - Nobilul spaniol născut la Bălți	13
Ioan PETRAȘ: <i>Elegie, (pădure de gânduri, inima mea...)</i>	14
Legendă din Albania: <i>Zidul viu</i> . Traducere: Blerina DAJA; prezentare: Ion POPESCU-SIRETEANU	15
Ana COJAN: „Poeții damnați” ai Antichității - Catul, Tibul, Propertiu	17
Dumitru D. PALADE: <i>Aici și acum, Eternele Kamikaze, Femeia versului alb</i>	18
Mihai URSACHI: <i>Cântec politic, Alt cântec politic, Capriciu de libelulă, Orgia de floare</i> - inedite	19
Cay DOLLERUP (Copenhaga): Istoria basmului în Europa. Frații Grimm și Hans Christian Andersen (I). Traducere: Oana Edith COMAN	20
Manuel CORTÉS-CASTAÑEDA (Columbia): Să scriem în limba maternă ca și când n-ar fi a noastră. Traducere: Rodica GRIGORE	24
Radu CIOBOTARI: <i>Viața moarte</i>	26
Eleonora CĂRCĂLEANU: 80 de ani de filologie italiană la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași	27
Bogdan ULMU: File dintr-un jurnal teatral	30
Arhimandrit Timotei AIOANEI: Urmați-le credința! - De la Athos la Rădășeni - Istoria minunată a unei icoane .	31
Ilie DANILOV: Proza istorică a lui Pușkin între adevăr și imaginație	32
Carmelia LEONTE: Între fascinația adevărului și fascinația sacrului	34
Adam PUSLOJIC: <i>Mergând spre tine, La umbra cuvintelor alese, Astăzi...</i>	36

ARCA LUI NOE

Lucia DĂRĂMUȘ: Avatarurile lui Ion Vianu - dialog	37
Dumitru VACARIU: <i>Psalmi rădăciți</i>	41
Ioan HOLBAN: Cehov, ca o boală a ființei umane	42
Petru CIUBOTARU: Epistolă regizorului Ovidiu Lazăr	43
Constantin CIOPRAGA: Lucia Olaru Nenati - contemplare și ironie	44
Cassian Maria SPIRIDON: Dintr-o haltă părăsită - Anul cînelui	45
Călin CIOBOTARI: Caligrafii pe cer	46
Munir MEZYED: <i>Reîncarnare</i> ; Traducere: Muguraș Maria PETRESCU	47
Ludmila ROTĂRAȘ: Discurs asupra barocului Struțocămilei	48
Marguerite YOURCENAR: Despre astrologie (I); Traducere: Natalia CANTEMIR	49
Simion BOGDĂNESCU: Aprecieri în timp	52
Vasilian DOBOȘ: Prietenii Iașilor - Anatol Lazarev	53
Adrian NECULAU: <i>Corneliu Buzinschi, Ocultism și harababură</i>	54
Sergiu TOFAN: „Vai celui singur”	57
Ifimie NESFĂNTU: Trei Crai ascunși în casa Melik	58
Olivier DUMAS: Profesorul Joseph Sibî, ultimul consul francez la Iași	59
Aurel PODARU: Sub clar de lună	62
Constantin SECU: Priviri critice - Regina armelor. Modernismul interbelic. Flashback	63
Ioana COȘEREANU, Dan JUMARĂ: Donații către Muzeul Literaturii Române Iași	64

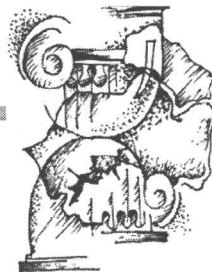
„Dacia literară” este membră a Asociației Publicațiilor Literare și Editurilor din România (A.P.L.E.R.)

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Nu tot ce primim publicăm

Redacția respectă ortografia autorilor

Alexandru ZUB

Gheorghe Platon - în memoriam

Ne-a părăsit, după o boală ce l-a ținut multă vreme departe de noi, un mare istoric, academicianul Gheorghe Platon, dascăl eminent al multor generații și autor de studii fundamentale, îndeosebi despre modernitatea românească. Nu există o reală consolare, în asemenea situații, însă apelul la opera sa, vastă și înnoitoare, poate fi, pentru unii, o sursă de reconfort spiritual.

Născut la Buhuși (26 februarie 1926), ar fi împlinit curând opt decenii de viață, rotunjind astfel o existență dedicată în bună măsură învățământului superior și cercetării istorice. N-a fost să fie. S-a stins pe un pat de spital, la 24 ianuarie a.c., în chiar ziua pe care a evocat-o, de atâtea ori, în scris și verbal, cu o bucurie ce ținea de un vechi *credo* profesional și civic totodată. Radio *Trinitas* îi anunțase tocmai numele printre cei care aveau să fie chestionați asupra sensului Unirii Principatelor, temă căreia istoricul Gheorghe Platon i-a dedicat numeroase studii, analizând-o sub multiple unghiuri. Cu deplin temei, el așeza evenimentele din 1859 în miezul unei evoluții îndelungate, pe numeroase planuri, îndemnându-și confrății la o continuă adâncire a studiului. El însuși s-a pregătit îndelung și intens pentru aceasta.

Activând un timp într-o echipă ce se ocupa de geneza capitalismului în spațiul românesc, a făcut serioase cercetări de arhivă, pe seama cărora a publicat articole, studii, monografii de cel mai viu interes pentru cunoașterea epocii moderne. Puțini istorici s-au aplecat asupra aceluia interval cu atâta râvnă a investigației pe cont propriu și cu atâta efort restitativ.

A ajuns astfel să propună mari sinteze, precum *Istoria modernă a României* sau *Cum s-a înfăptuit România modernă*, ultima reluând oarecum titlul cunoscutei monografii a lui T. W. Riker, întregit cu un accent demn de interes: „o perspectivă asupra strategiei dezvoltării“. Este de remarcă că această nuanță există și în studiile sale de istorie social-politică, după cum și în abordările istorico-culturale.

Istoria socială a făcut, prin studiile profesorului Gheorghe Platon, un important pas înainte, pornind anume de la frământările țărănești și de la domeniul feudal, pentru a ajunge la evoluția boierimii, reforme etc. În acest cadru se cuvin estimate și studiile sale de demografie istorică, îndeosebi cele privitoare la populația urbană (Huși, Bârlad, Iași etc.), analizată în perspectiva modernizării românești.

Sistematizând cu acribie profesională o bună parte din contribuțiile sale, el ne-a lăsat o suită de volume tematice (*De la constituirea națiunii la Marea Unire*), la care noile serii de studii vor putea recurge oricând cu maxim profit.

Ultima carte dăruită istoriografiei noastre e o sinteză întemeiată, în fond, pe toată experiența cercetătorului: *Românii în veacul construcției naționale*, volum consistent, ca informație și analiză, despre „națiune, frământări, mișcări sociale și politice, program național“. Era un „cântec de lebedă“, după cum a ținut să aprecieze singur în dedicația de pe exemplarul pe care mi l-a dăruit, „cu bunele sentimente dintotdeauna“, în ultimul său „decembrie“. Avea, poate, presentimentul unui sfârșit pe care cei din preajmă îl socoteau încă departe.

Cu un lustru în urmă, când comunitatea academică, strânsă la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol“, i-a oferit un volum omagial, profesorul arăta destul de viguros, ca să conceapă noi proiecte. Unele s-au și configurat între timp, la diverse edituri, sporindu-i substanțial opera. Ansamblul acesteia așteaptă însă o cercetare sistematică, poate un doctorand care să-i definească sensurile, aportul, după cum se cuvine în cazul unei asemenea împliniri istoriografice. Îi vom rămâne mereu îndatorați.

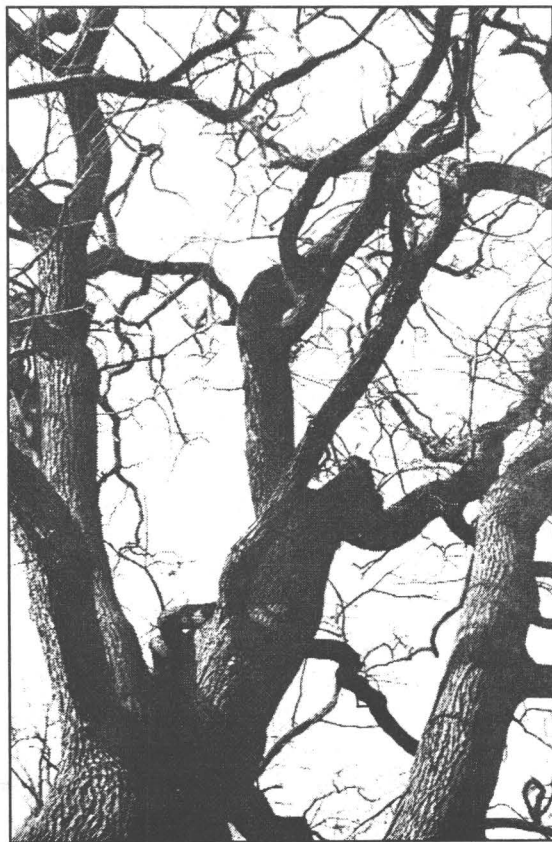

Foto: Constantin-Liviu RUSU

Ilie DAN

Publicistica lui Al. O. Teodoreanu (I)

De numele lui Păstorel (Al. O.) Teodoreanu se leagă un capitol din istoria literaturii române din prima jumătate a secolului al XX-lea. A abordat într-o carieră literară de aproape cinci decenii poezia, proza, teatrul și gazetăria, manifestându-se și ca un bun traducător, mai ales din franceză (Molière, Voltaire, P. Mérimée, Anatole France), dăruindu-ne și excelente versiuni românești din Hašek și Gogol. Dacă volumele de schițe și nuvele umoristice *Mici satisfacții* (1931), *Un porc de câne* (1933) și *Bercu Leibovici* (1935) nu au trezit interes deosebit din partea criticii vremii, cel intitulat *Hronicul măscăriciului Văldutuc* (1928, debut editorial) l-a consacrat ca un prozator talentat și original, fiind apreciat la superlativ, între alții, de Călinescu, Vianu, Șerban Cioculescu, Paul Zarifopol, Al. A. Philippide, Perpessicius și Alexandru Paleologu. Deloc întâmplător, în consecință, în 1937 i s-a acordat premiul național de proză de către un juriu format din Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu și Victor Eftimiu.

Paradoxal aproape, gloria literară (cât măsurabilă și pentru cât timp?) a lui Al. O. Teodoreanu nu se datorează celei mai bune părți a operei sale (proza și publicistica), ci unei specii literare care l-a făcut cunoscut și celebru (încă în viață fiind!), devenind, incontestabil, maestrul epigramei românești.

Om de spirit, intelectual cultivat, inteligent, spontan, *bon viveur*, punând în toate umor și vervă îndrăcită, prin miile de epigrame, circulând pe cale orală și riscând „să se folclorizeze”, încât nu se mai cunoștea adevăratul lor autor, Păstorel a devenit, în timp, dar statornic și justificat, un „fenomen” pentru cultura românească interbelică și, mai ales, în posteritate. Din păcate, în cariera sa literară, această parte a operei sale a stat sub semnul a două riscuri: pe de o parte, epigrama, după cum se știe încă de la „părintele” ei - Martial, are un caracter circumstanțial și efemer, anecdotic, într-o anumită măsură, ceea ce determină, în majoritatea cazurilor și chiar în literatura europeană (Franța, Italia, Germania și Rusia) dacă nu o desconsiderare, o valorizare subcotată în raport cu severa judecată a timpului; pe de altă parte, în cazul autorului român, circulația neobișnuită a producției sale epigramatice a și „scurtat” viața lor publică, pentru că ele au fost, în mute cazuri, *spuse* (în diverse medii și împrejurări), și, drept urmare, încredințate tiparului. Este un fapt cunoscut că multe dintre ele au fost *notate* de prieteni

„la cataramă” sau doar ocazionali (chiar și pe șervetele de masă) sau buni prieteni de pahar (dar și de spirit!), care nu s-au sfiit, adesea, să le „subtilizeze” și, „colaborând” cu adevăratul autor, să le pună în circulație drept creații proprii, ceea ce explică puținătatea lor între manuscrisele rămase. Multe dintre aceste catrene, scânteind prin inteligență, spontaneitate și tehnică prozodică, au fost create *ad-hoc* sau *ad usum Delphini*, într-un restaurant sau bodegă de cartier, într-o cramă unde „ruginesc” vinuri nobile și „îmbătrânite”, într-un cerc de prieteni (scriitori, actori, pictori, sculptori, profesori universitari, ofițeri superiori), la un concurs de vinuri sau chiar la o cură de... ape minerale la Karlsbad. În toate aceste împrejurări, Păstorel investea „vervă, umor și ironie”, ca un spirit lucid și efervescent, care dă culoare și savoare „pitorescului bahic”.

O conștiință artistică exemplară și un bun simț nativ, însoțit de „trează” luciditate, explică în mare parte de ce „recolta” sa epigramistică se rezumă doar la două volume antume: *Strofe cu pelin de mai contra Iorga Nicolai* (1931) și *Vin și apă* (1936). „Personajul” principal (cu unele excepții) este un prieten și un confident, cer și pământ, zămislire, tăcere și vorbe de spirit, numit simplu: *vin* („soare potabil”, zice poetul) pe care, ca specialist de marcă (a fost inspector oenologic al statului) îl caracteriza astfel: „singura ființă în stare lichidă: se naște, trăiește și moare; păcat că nu se reproduce”.

Dar puținătatea „pieselor” publicate a fost compensată de circulația extraordinară a lor și de un succes eclatant în rândul criticii și al cititorilor de toate vârstele și profesiile. Constatăm, prin urmare, că în istoria literaturii române din secolul trecut există, justificat, un *segment* Teodoreanu (alături de fratele său Ionel, autorul cunoscutului roman *La Medeleni*), ilustrat de un *nume* care a devenit cunoscutul și recunoscutul *renume* Păstorel (unii malițioși îi ziceau chiar *Păhărel!*). Personalitatea sa a fost marcată de două trăsături distincte: *har* și *inteligență*. Cât privește supranumele, l-a explicat, cu subtil umor, poetul însuși în sonetul *Spovedanie*: „Am păstorit în viață vinuri rare/ (De-aceea îmi și zice Păstorel)/ Și, de la Grasă până la Ottonel,/ Le-am prețuit, pe rând, pe fiecare.”

Dacă *proza* și *poezia* lui Al. O. Teodoreanu au cunoscut ediții succesive după moartea autorului (15 martie 1964) - în 1957, 1972, 1973, 1975, 1977, 1989, 1996, 2003, 2005 -, ca și comentarii critice adecvate, inclusiv

primele două monografii ce i-au fost consacrate de Mircea Handoca (*Al. O. Teodoreanu. Păstorel*, 1975, și *Pe urmele lui Al. O. Teodoreanu. Păstorel*, 1988), nu același lucru se poate afirma despre *publicistica* îndrăgitului autor, ca om și ca artist al cuvântului. Dimpotrivă, ultimii 15 ani de viață au fost marcați de „accidente” biografice, suportate cu umor și demnă detașare, cu nedreptăți, boală, frustrări și suferințe (inclusiv în pușcăria de la Gherla, după ce a fost *condamnat politic*, alături de C. Noica, Dinu Pillat, Al. Paleologu, Vladimir Streinu, N. Steinhardt), la care s-a adăugat și acea „penumbră” în receptarea operei sale, așa cum s-a întâmplat și cu Arghezi, Blaga, Voiculescu și alții.

Publicistica lui Păstorel este azi pe nedrept uitată, iar pentru cei tineri deloc cunoscută (chiar printre intelectuali!), justificând un mai vechi deziderat al lui Al. Paleologu (*Spiritul și literatura*, 1970): „scriitorul acesta să fie restituit publicului într-o ediție onorabilă și demnă”. Ca jurnalist, Al. O. Teodoreanu a desfășurat o activitate foarte bogată și diversă, „risipită” în zeci de publicații timp de aproape cinci decenii. După cum bine se știe, nu e singurul scriitor român important care s-a manifestat, cu real talent, și ca gazetar. Cazul lui Eminescu și Caragiale, dintre înaintași, Camil Petrescu, Tudor Arghezi (inclusiv „bomba” numită *Bilete de papagal* și faimoasele *tablete*), Mihail Sebastian și Tudor Teodorescu-Braniște, dintre contemporani, reprezintă unul important pentru istoria presei la români.

Dacă ar fi să credem pe unii autori care i-au consacrat cercetări serioase (Mircea Handoca și, mai recent, Mihai Făget și Florin Grigoriu), autorul *Hronicului* și al miilor de epigrame, dar și al feeriei *Rodia de aur* (în colaborare cu Adrian Maniu) a publicat în peste cincizeci de ziare și reviste din Iași, Cluj și, mai ales, București, semnătura sa întâlnindu-se, și în ultimii ani ai vieții, în publicații cu largă difuzare (*Magazin*, *Glasul patriei*, *Tribuna*), fie ele literare sau de opinie și informare. Multe dintre colaborările lui Păstorel sunt legate de vin și de gastronomia românească și cea franceză (domeniu în care era un „as”, îmbunătățind și inventând rețete celebre).

Dar, dincolo de această „risipă” jurnalistică, cu abordarea unor teme de strictă actualitate, de specialitate, circumstanțiale sau cu caracter aniversar, consacrarea în domeniu o datorează Păstorel celor două volume, apărute în 1934 și 1935, cu un titlu foarte bine ales și explicit: *Tămâie și otravă*. Această carte subsumează nu numai aspecte biografice de relevanță, ci și calitățile de scriitor și intelectual erudit ale autorului. Eterogenă, compozită chiar, această carte reprezintă truda unui spirit cinic lucid,

a unui moralist (Călinescu nega acest lucru!) și filosof, legată în toată „arhitectura” ei de viața cotidiană în variatele ei aspecte: social, istoric, economic și cultural. Observator atent al oamenilor, inițiativelor și faptelor unor personalități și ale unor comunități, obiectiv și ironic, sincer, aspru, comprehensiv și entuziast, Păstorel, indiferent de tema abordată, găsește aprecierea justificată, critica îndreptățită, clamând, prin scris, domnia dreptei judecăți, a adevărului și a bunului simț. Relația *tămâie-otravă* este, cum s-ar putea crede din titlu, una complementară, nu antinomică, pentru că această dihotomie vizează, din partea scriitorului, o opțiune, o atitudine francă, un stil personal („înflorat” cu vervă polemică, umor și izbucniri de iscusit pamfletar!), toate particularizând o carte cu totul originală scrisă *à la manière* de... Păstorel.

În egală măsură, „țesătura” faptelor propriu-zise (politicieni, scriitori, oameni de artă, militari - români și străini; cărți, ziare, reviste; stare socială și morală, „biografia” unor instituții și orașe; comportament uman, moravuri și vicii, de-a dreptul bizare sau inexplicabile) ca și calitatea scriiturii dau farmec și savoare fiecărei pagini. Dar diversitatea remarcată de toți recenzenții provine și din realizarea unui mozaic gazetăresc, în cuprinsul cărții întâlnindu-se, desigur cu o pondere diferită, editoriale, evocări, articole curente de ziar, foiletoane, recenzii, cronici fanteziste, pamflete (scânteietoare prin inteligență și sarcasm!), fabule, epigrame. Cât privește confrății, pe unii îi „desființează” pur și simplu (F. Aderca, Camil Baltazar, Mihail Dragomirescu), altora le arată stimă și sinceră prețuire (Arghezi, Eminescu, Sadoveanu, Neculce, Creangă, Rebreanu, G. Topîrceanu, Al. A. Philippide, Baudelaire, Verlaine, Courteline, Anatol France). „Ascușul” floretei sale polemice se îndreaptă, cu îndrăgită vervă și „supunere” expresivă, către Damian Stănoiu și Gorge Pascu, detractor lamentabil al lui Ibrăileanu, fost profesor la Universitatea din Iași. Unele lucrări se axează pe subiecte literare, cu privire la poezie și teatru, iar altele se integrau unor campanii de presă din epoca respectivă. *Tămâia* (*sermvo laudans*) și *otrava* (*ira et studio*) sunt, așadar, cele două coordonate ale publicisticii lui Păstorel, în ansamblul ei, pendulând între omagiu sincer și respectul valorilor perene, pe de o parte, și „dărâmarea” imposturii, a minciunii, în orice domeniu s-ar fi manifestat, pe de altă parte.

Păstorel Teodoreanu, dincolo de literatură, a avut vocația autentică a gazetarului, lăsându-ne moștenire o publicistică de atitudine și transparență, dirijată de observație, spirit civic, responsabilitate și onestitate, situându-l

În acest fel într-o galerie de rezonanță între scriitorii români, alături de Cezar Petrescu, Ion Vinea, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, George Călinescu, Felix Aderca și Mihail Sebastian, pentru a-i cita doar pe cei mai „productivi“. În mod cert, el nu este un justițiar și nici un „fotograf“ al realității imediate, cât, mai ales, un observator perspicace și un comentator avizat, pe cât posibil neutru, deși, când unele subiecte „îl încălzesc“, se manifestă subiectiv, inoculând otrava în doze prea mari. Oricum, veridicitatea situațiilor, tonul echilibrat, echidistanța (cu unele „trădări“ totuși!), judecățile de valoare și sinceritatea (uneori, chiar brutală și riscantă!) rămân trăsături definitorii pentru această parte a operei sale, excelând prin fantezie, vervă și „umor liric“, dând paginilor de ziar dimensiune, culoare și originalitate, chiar dacă unele „piese“ și-au pierdut, cu trecerea vremii, din interesul pe care îl manifesta publicul cititor în epoca în care au fost publicate. Evident, intenția de asanare socială și morală și apărarea adevăratelor valori moștenite și create de națiunea română, cu izvoare în istorie, știință, cultură, artă și religie, rămâne coordonata esențială a publicisticii sale, în ansamblu, justificând cât se poate de potrivit aprecierea lui George Călinescu: „*Tămâie și otravă* reprezintă, prin urmare, o colecție de panegirice și pamflete, discutabile sub raportul adevărului, delectabile în măsura în care sentimentul e dus la cea mai înaltă expresie. Aproape pretutindeni, se dezlănțuie însă o jovialitate, care dă o umilitate de ton diferitelor atitudini și care ne îndreptățește să afirmăm că și aici, ca și în celelalte opere, Al. O. Teodoreanu rămâne, în fond, un umorist.

La temelia umorului său stă totdeauna o atitudine critică. Și cum obiectul scontat îl formează viața socială, umoristul este un moralist“ (*Adevărul literar și artistic*, 14 octombrie 1934, p. 9). Aproape în aceiași termeni, Const. Ciopraga evaluează originalitatea procedeelor utilizate de scriitor, afirmând: „Farmecul rostirii în *Tămâie și otravă* ține de diversitatea mozaicală a procedeelor, încât medalionul, caricatura, pamfletul, alocuțiunea, scrisoarea deschisă, catrenul, epigrama, fabula, articolul de gazetă, amintirea pioasă și celelalte sugerează un *tutti frutti* plin de surprize“ (*Cronica*, nr. 10-11, 1974).

Activitatea publicistică a lui Păstorel se leagă nu numai de opțiunea unui intelectual-cetățean, responsabil, matur în gândire și ferm în atitudinea față de realitatea înconjurătoare, în evoluția ei istorică, integrală sau locală, ci și de

profesia de ziarist activ, pe care a exercitat-o cu pasiune și fervoare, mai ales între cele două războaie mondiale, când numele său poate fi întâlnit în numeroase și diverse publicații din București și Iași, în care a susținut rubrici speciale sau a semnat articole de atitudine privitoare la „evenimentul zilei“, în perioada 1925-1944 numele său fiind întâlnit în ziare și reviste cu largă audiență precum *Adevărul*, *Albina*, *Gluma*, *Bilete de papagal*, *Cronica*, *Adevărul literar*, *Curentul*, *Epigrama*, *Teatrul*, *Familia*, *Rampa*, *Viața Românească*, *Țara Noastră*, *Flacăra*, *Timpul*, *Universul literar*, *Vremea*, *Lumea*, iar după al doilea război mondial în *Magazin*, *Tribuna*, *Glasul patriei*, *La Roumanie d'aujourd'hui*. Se adaugă, desigur, la aceste colaborări susținute sau sporadice, și faptul că Al. O. Teodoreanu a fost redactor la *Adevărul literar și a* lucrat la *Fundațiile culturale române*, calitate în care a ținut cuvântări ocazionale, incluse în cel de al doilea volum din carte, în care sunt inserate și *speech-uri* rostite pe scena Teatrului Național din Iași și București, prin care preceda reprezentări teatrale de excepție (între care dramatizarea *Momentelor* lui Caragiale) sau la *Ateneul Român* (strălucita conferință despre Eminescu). În toate, autorul a investit pasiune și talent, vizând „micile și marile mizerii“, înfierând obrăznicia, vulgaritatea, aroganța, minciuna, compromisul de orice fel, abuzurile și incultura oamenilor politici (istoria se repetă!), multe din articole fiind de strictă actualitate și în anul de grație 2005!

Horia Zilieru, Alexandru Husar, Ion Berghia,
Valentin Talpalaru, Gavril Istrate
Muzeul „Nicolae Gane“, 12 ianuarie 2006

Liviu PAPUC

Institutul Academic din Iași

În vara anului 1866, pe tăcute dar cu eficiență maximă, în viața culturală a Iașilor își face apariția o instituție deosebită, cu impact adânc și de durată: așezământul școlar particular intitulat *Institutul Academic*. În vreme ce lumea politică era în efervescentă după debarcarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza și încă nu știa ce o așteaptă sub noul stăpânitor Carol I, în vreme ce *Junimea* își derula fără profit programul de editare de carte, pe când Vasile Pogor era în plină campanie de recrutare a unor noi membri pentru masoneria ieșeană întrunită în Loja "Steaua României", un grup de tineri profesori, majoritatea universitari, într-un același spirit junimist, de temeinicie și înnoire (și ca urmare a destul de recente legi Kretzulescu – din 1864), înființează o școală particulară, menită să contracareze influențele străine ce se exercitau prin alte așezăminte de aceeași natură și să ofere o alternativă plină de prospețime la școlile oficiale. Scopurile urmărite de cei șase întreprinzători și amănuntele practice ale întovăririi reies cu claritate din următorul:

"Act de asociațiune"

Art. 1. S-a format o asociație între DD. Ciurea, Culianu, Chinezu, Melicu, Paicu și Poni.

Art. 2. Această asociație are de scop de a funda o școală cu internat, sub denumirea de *Institutul Academic* pentru pregătirea tinerilor ce vor a intra în școlile guvernului sau care vor a trece examen general de gimnaziu sau de liceu.

Art. 3. Această instituție este pusă sub direcțiunea D-lui N. Culianu; administrația ei va fi încredințată D-lui I. Melic.

Art. 4. Capitalul de primă organizare a acestei instituții se compune din trei sute șaptezeci și cinci galbeni 375#, adunați prin contribuirea sus-numiților membri, care au subscris: DD. I Ciurea cu cincizeci galbeni 50#; N. Culianu cu o sută galbeni 100#; D. Chinezu cu cincizeci galbeni 50#; I. Melic cu șaptezeci și cinci galbeni 75#; Paicu cu cincizeci galbeni 50# și P. Poni cu cincizeci galbeni 50#.

Art. 5. Fiecare membru este ținut de a depune jumătate din suma subscrisă cel mai târziu până la 1 septembrie viitor; cealaltă jumătate o va depune până la 15 a aceleiași luni.

Art. 6. Dacă până la acest din urmă termen nu s-au depus toate subscrițiunile și dacă cu toate acestea institutul poate începe cu mijloacele de care dispune în acel moment, capitalul de fundație va fi acel strâns până atunci și fiecare membru fondator se va bucura de dispozițiile aici cuprinsă în limitele subscripției sale.

Art. 7. Membrul care până la 15 septembrie nu va fi depus aici o parte din subscripția sa, nu numai că nu va mai face parte din asociație, ba încă prin subscrierea actualui de față, se constituie dator cu suma de douăzeci și cinci galbeni 25#, pe care o va plăti asociației fără cea mai mică obiecție pentru acoperirea pagubelor ce ar putea rezulta din cauza neîndeplinirii angajamentelor sale.

Art. 8. În caz de trebuințe urgente pentru interesele institutului de o sumă oarecare (cazuri ce se vor recunoaște ca atare prin deliberări ținute în anume întruniri

a tuturor membrilor asociați), fiecare membru este chemat de a contribui proporțional cu miza sa primitivă.

Art. 9. Apelurile de fonduri suplimentare se vor socoti în capitalul de fundație.

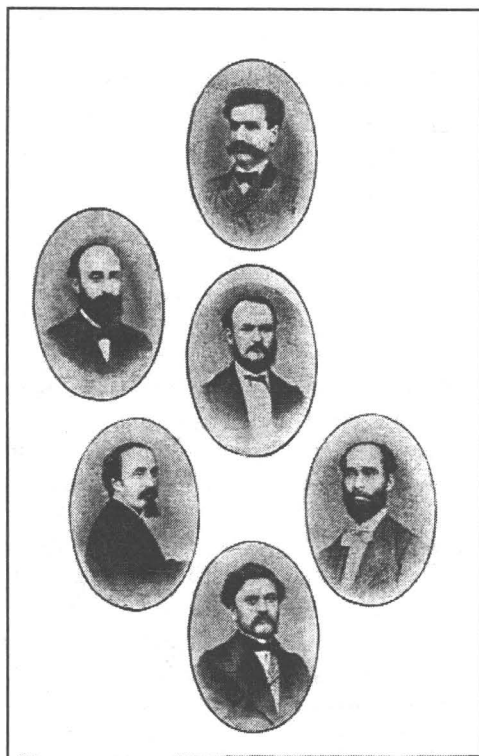
Art. 10. Membrii asociației se adună la finea fiecărei luni, pentru examinarea stării morale și materiale a institutului.

Art. 11. În fiecare an, la începutul lui iulie, membrii asociați se adună în ședință plenară și regulează conturile anuale de venituri și cheltuieli.

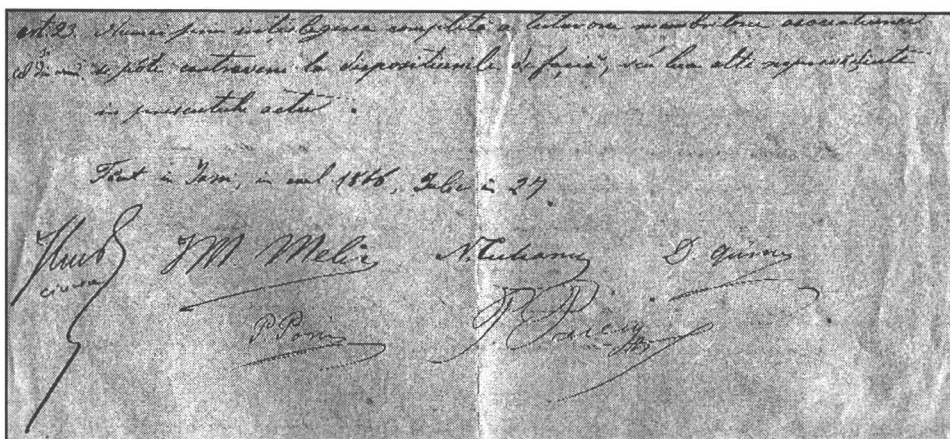
Art. 12. Registrele de venituri și cheltuieli vor fi totdeauna la dispoziția membrilor fondatori.

Art. 13. Îmbunătățirile principale ce sunt a se introduce fie în ordinul intelectual fie în ordinul material se adoptă în comun acord.

Art. 14. Membrii asociației care sunt totodată și profesori ai institutului vor fi retribuiți ca și ceilalți profesori din afară. Aceste retribuiții însă, care intră în statul chel-

Membrii fondatori ai
Institutului Academic Iași

Actul de asociațiune semnat de membrii fondatori

tuielilor ordinare ale școlii, se vor libera tocmai la regularea generală anuală a conturilor.

Art. 15. După citirea în ședința generală a raportului administratorului despre statul cheltuielilor și al veniturilor anului încetat, din beneficiul curat al aceluia an se va scoate:

suma necesară pentru aprovizionarea de material și de nutriment, trebuincioase școlii pentru anotimpul de iarnă;

25% pentru a forma un fond de rezervă, care bani se vor depune treptat ca împrumut în casa statului sau la vreo persoană privată care ar prezenta garanțiile convenite. Acești bani se vor întrebuința pentru construirea de local propriu și alte creații ce se vor crede necesare instituției.

Art. 16. După ce s-au sustras din beneficiul curat sumele citate în art. precedent, restul se va împărți în modul următor: 6/10 din acest rest se vor distribui ca dividend membrilor asociației, proporțional cu miza fiecăruia; 3/10 se vor împărți proporțional cu munca între profesorii acționari, ca un premiu de încurajare, și 1/10 celorlalți profesori din afară, după repartitia ce va face asociația.

Art. 17. În ședința anuală din iulie al anului viitor 1867 membrii asociației vor hotărî partea din beneficiul curat ce se cuvine a se da directorului și administratorului pentru anul încetat și a fixa această sumă pentru anul viitor.

Art. 18. În caz când vreunul din membrii fondatori ar voi să iasă din asociație, are dreptul, dacă institutul prosperă, la miza lui, dacă aceasta nu-i este restituită deja, și la o parte proporțională din fondul de rezervă.

Art. 19. Membrul care dorește să iasă trebuie să înștiințeze pe directorul cel puțin cu trei luni înainte de epoca întrunirii adunării generale, care singura are dreptul a se pronunța asupra acestei chestiuni.

Art. 20. Fiecare membru poate trece drepturile sale unui alt membru din asociație, sau unei persoane din afară; însă în acest din urmă caz trebuie consimțământul tuturor celorlalți membri.

Art. 21. Pierderile asociației sunt comune tuturor membrilor.

Art. 22. Asociația nu se poate desființa decât de un comun acord; atunci, după o evaluare prealabilă și vânzarea tuturor obiectelor asociației mobile și imobile, fiecare membru va lua din sumele adunate o parte proporțională cu miza sa.

Art. 23 și cel din urmă. Numai prin înțelegerea completă a tuturor membrilor asociației se poate contraveni la dispozițiile de față, sau lua

alte neprevăzute în prezentul act.

Făcut în Iași, în anul 1866, iulie în 27.

[ss:] I. Ciurea, I. M. Melic, N. Culianu, D. Quinezu, P. Poni, P. Paicu”.

Actul de mai sus se află păstrat atât în Arhiva Muzeului Literaturii Române din Iași, Nr. Inv. 5185 (provenit de la familia Melik – mulțumiri deosebite sprîjinului colegial acordat de păstrătorii acestui inestimabil fond și permisiunii de a reproduce documentul), cât și la Arhivele Statului Iași, Fond Petru Poni, nr. de înreg. 198.

Este interesant de văzut cine erau cei șase întemeietori. Directorul, Papa Culianu, cum i se spunea la modul junimist (intrat în Societate încă din 1864, în masonerie în 18 feb. 1867), era deja o figură destul de bine plasată în universul educațional al Principatelor, deși încă tânăr. Născut la 28 august 1834 în Iași (decedat în 1915), cu studii la Paris, el era, din 1863, profesor de calcul diferențial și integral la Universitatea din Iași, din 1865 însărcinat cu catedra de astronomie și geodezie, dar și membru al Consiliului General de Instrucțiune, “ca delegat al facultăților de acolo” (prin Decretul nr. 1201/16 sept. 1865 – în “Buletinul Instrucțiunii Publice”, sept. 1865, p. 88). Un portret sugestiv îi va face, peste timp, Constantin Mille, în romanul *Dinu Milian*: “Odaia directorului. Canțelaria! La masa din fund stă un boier cu barba mare, neagră și mătăsoasă. Uitându-mă pe furiș la dânsul, îl văd că seamănă cu sfinții din Biblia țigăiei Dodo. Chipul blând de apostol, vorba de miere, foarte politicos” (ed. II, Buc., 1904, p. 18). Iar un alt fost elev, ulterior coleg de universitate, L.C. Cosmovici, întărește: “un model de blândeță, model de inimă caldă românească” (în *Jubileul Profesorului P. Poni. 15 ianuarie 1906. Dare de seamă*, Iași, 1906, p. 102).

“Cabinetul nr. 2” era ocupat de Ioan M. Melik, născut la 15 august 1840 în București, după *Albumul Junimii*, dar după însemnările de familie având următoarele date: “Iacob Ioan Miren Melik, născut la 9 august 1840 și

botezat la 15 august 1840, București. Inginer de mine – Profesor la Universitatea din Iași – mort la 30 ianuarie 1889, căsătorit în 30 iunie 1868 cu Ruxandra Bănulescu, născută în 24 iunie 1847, Iași” (Muzeul Literaturii Române Iași, Nr.Inv. 7941). Școala a făcut-o în București, la “Sf. Sava”, după care trece, la Paris, prin experiența unui pensionat privat, o înscriere la Medicină (abandonată imediat) și intrarea la Școala de Mine, în 1860. După 1864 vizitează Belgia, salinile din estul Franței, revine în țară și inspectează Salinele de la Slănic și Târgul Ocna. În februarie 1865 este numit profesor de matematică la Universitatea din Iași (junimist din același an, mason din 11 feb. 1867). C. Meissner îl evocă sugestiv: “În fruntea școlii se afla Ioan Melik – una din scumpele figuri dispărute! – acel director mână de fier și administrator fără păreche, sub conducerea căruia nu încăpea excepție la o regulă odată stabilită” (*Amintiri*, în “Convorbiri literare”, An. XLIV, nr. 2, feb. 1910, p. 137). Iar L.C. Cosmovici îl consideră: “*Modelul între modelele de adevărați pedagogi, care n-a venit din alte țări să grefeze pe fragedele vlăstare ale viței neamului nostru tradițiile, traiul cu toate feliurile lui de manifestare, de la nemți sau alte neamuri străine, ci cunoscător adânc al tradițiilor și traiului românesc, a contribuit a le da și mai bine nuanța etnică și a le face rodnice*” (*loc.cit.*, p. 103).

Petru Poni, viitorul academician și ministru, cel mai tânăr (1841-1925), cu studii universitare la Iași și Paris, în aceeași toamnă a lui 1866 fusese numit profesor provizoriu la catedra de fizică și chimie, cursul superior, la Liceul Național din Iași (“Monitorul Oficial, nr. 210/1866, p. 1027), urmând curând să intre și la universitate. La nivelul receptării de către elevi, iată ce ne spune Constantin Mille: “De Petru Poni ne temeam. Era și teamă, era și respect, era însă mai cu seamă și înainte de toate – influența unei autorități morale absolute. Profesorul de fizică și de chimie de la Institutul Academic din Iași nu ne insulta ca alții, nu ne pedepsea, nu a lovit pe nimene din noi și totuși în clasul lui se auzea musca, lecțiunile lui erau mai totdeauna știute și impresiunea generală era că cu omul acesta nu se glumește”; “Petru Poni a avut marele privilegiu în viață că nu i s-a putut replica. La vorba lui trebuia să i te supui, voința lui îți frângea în două voința ta, nu încăpea replică, argumentare, tergiversare. Zicea – era zis – și încă o dată toate acestea fără de violență, ci cu o liniște sufletească care-ți părea ca o putere colosală contra căreia este inutil să te împotrivești” (*Din noaptea amintirilor*, în *Profesorul lui Petru Poni, Omagiu din partea*

foștilor săi elevi, 4 ianuarie 1906, Iași, 1906, p. 132-133).

Bucovineanul Pavel Paicu (1831-1898), director al Gimnaziului “Ștefan cel Mare”, profesor de română, latină și germană, “era un om bun. Era însă slab din fire, era foarte ușor de ademenit la vorbă. [...] Atunci băieții înconjurau pe dascăl, întrebându-l despre lecție. Și, în acest răstimp, două, trei mâini se furișau prin buzunare, ușurându-l de tutun, în locu-i punând un pachet plin de nisip sau de cenușă” (C. Mille, *Dinu Miliian*, p. 141). Oricum, în acea vară a lui 1866, Pavel Paicu era proaspătul autor al unor *Epitome Historiae Sacrae* pentru I-a clasă gimnazială a școalelor din România, cu adnotațiuni rumâne și cu vocabulariu latino-romănu, lucrare prinsă în planul junimist de editare (membru al Societății din 1865).

Ioan Alexandru Ciure (1840-1891), fratele mai mic al junimistului Lascar Ciurea, cu o teză de doctorat în medicină la Paris, susținută la 5 august 1864, era profesor de medicină legală la Facultatea de Drept din 1865 și unul din apreciații medici ai Așezământului Sf. Spiridon. (În “Vocea națională”, nr. 5, 20 apr. 1866, p. 4, venerabilul C. Negruzzi apreciază că “nu numai domnii Rus și Ciure, ci toți doctorii primari și secundari ce atârnă de astă casă, cu o emulațiune demnă de toată lauda, s-au silit care de care a oferi ajutorul medical nenorociților rătăciți și amăgiți” – cu ocazia răzmeriței din Iași, de la 3 aprilie).

Despre inginerul D. Chinezu (sau Quinezu), decedat la 1867 și profesor de matematici la cursul inferior al Institutului Academic, nu știm decât că, în 1862, figurează pe o listă de bursieri ai statului, urmând “școala de aplicațiune militară de la Metz, în Belgia” (V.A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800-1864*, vol. 3, Buc., 1894, p. 263).

Institutul Academic, 1866, Iași, str. Muzelor

Bogdan CREȚU

Lobocoagularea prefrontală sau mancurtizarea științifică

Destinul lui Vasile Voiculescu după așa-numita “eliberare” din 1943 este unul care reflectă în nuce în datele sale soarta intelectualului onest, care nu se compromite și preferă discursul oblic, subversiv. Dacă mult prea comoda sintagmă “rezistență prin cultură” are vreo acoperire în literatura noastră de după 1947, ea nu este, în cazul autorului lui *Zahei orb*, simplu instrument retoric, mască a unei pasivități ce echivalează, în esență, cu taci-ta complicitate. Adevărată literatură de sertar, nuvelistica autorului cuprinde și texte care în nici un caz nu puteau vedea lumina tiparului la data redactării lor. Dintre acestea, *Lobocoagularea prefrontală* a putut fi tipărită foarte târziu, la 40 de ani de la data scrierii sale. În culegerea *Gânduri albe*, apărută în 1986 – carte care aduna scrierile mai puțin importante ale autorului. Inseriată printre însemnările de importanță minoră din opera scriitorului, scurtei parabole i se refuza, astfel, popularitatea.

Dacă în *Ultimul Berevoi* autorul se dovedea a fi un maestru al discursului cu dublă bătaie, în *Lobocoagularea prefrontală* parabola devine cât se poate de transparentă. Textul nu este, în pofida deciselor etichetări ale criticii, o antiutopie propriu-zisă, ci reprezintă mai curând un perfect resort al unei posibile contrautopii. Voiculescu nu este interesat, însă, să confere scrierii sale desfășurarea epică tipică antiutopiilor, nu se străduiește nici măcar să contureze personaje veritabile, populând lumea ficțională cu simple fanteze, apariții care sunt purtătoarele unor funcții bine determinate în sistemul social descris. Contrar regulilor genului, în scurta ficțiune descriptivul este cel care predomină, în dauna epicului pur. Pe acest fundal demn de orice capodoperă antiutopică, înrudit îndeaproape cu universul construit în exemplele clasice, semnate de Zamiatin, Huxley ori Orwell, nu există evoluții individuale, nici un aspect al sistemului nu este particularizat, obiectivul fiind îndreptat exclusiv către starea generală a lucrurilor. Prozatorul Voiculescu renunță la intelectualii care provocau, de cele mai multe ori, povestirea propriu-zisă, încadrând fantasticul într-o ramă verosimilă, care, dincolo de orice ezitare, presupunea coexistența celor două realități, acreditând astfel miraculosul. Nimic din toate acestea în *Lobocoagularea prefrontală*, mult mai apropiată, prin pretextul epic și tematică, de distopiile științifice.

Lumea de aici pare a fi refuzată armoniei, pentru că refuză la rândul ei conviețuirea cu alte lumi posibile; trecutul pare ceva de mult și definitiv apus, o eră blamată

pentru primitivismul și naivitatea sa, iar noua epocă este una a siguranței, a organizării geometrice a binelui. De altfel, naratorul împrumută, inițial, tonalități demne de un fanatic al sistemului, prezentând totul în culori cât se poate de optimiste (optimismul devine obligatoriu, programat și el conform unor norme de necombătut): “Lumea se potolise de mult. Sub suprema oblăduire a *Perfectului Prezidiu Permanent al Popoarelor Păcii* [sau cei cinci P (P.P.P.P.P.)] viața curgea pentru toți și pentru totdeauna tihnită. Se făcuseră progrese tehnice uimitoare. Și fiecare ins, din locul unde era așezat chiar de la naștere de către comitetul respectiv, lucra cu zel și recunoștință pentru fericire obștească”. Nu încapă nici un dubiu, limbajul de lemn este la el acasă în acest discurs îndochinat, specific de obicei celor care au avut nesperatul, pentru ei, privilegiu de a pătrunde în lumea utopiei. Sau, dimpotrivă, celor cărora li se inoculează ideea că au norocul de a contribui la crearea unei lumi perfecte, fapt pentru care orice sacrificiu devine detaliu neglijabil. De fapt, autorul imită dintru început stilul propagandei comuniste, care teoretizează fericirea colectivă (“obștească”, cea individuală nefiind decât diversivă) și transformă limbajul într-o colecție de lozinci. Maimuțărind astfel stilul oficial al vremii, Voiculescu obține însă și un efect narativ demn de toată atenția: el îl obligă pe cititor să devină singurul judecător al lumii descrise, pe care încearcă să i-o înfățișeze în cele mai pastelate nuanțe cu putință, lăsându-l să înțeleagă, în același timp, că întregul text trebuie citit ca o extinsă antifrază. Căci finalul pare a aparține unei instanțe narrative reconvertite la cele firești, care își ia libertatea de a vorbi chiar în numele autorului, de vreme ce se arată aptă să întrevadă o speranță spirituală, o spărtură a lumii mate până atunci impasibil construite. Un narator lobotomizat nu și-ar fi permis să-și încheie darea de seamă în spirit creștin: “Dar Duhul evacuat vagabondează prin lume și își caută, chinuind neconținut pe bieții oameni, alt locaș”. Să vedem însă ce se înscrie între cele două borne ale atitudinii povestitorului.

Operă minoră în comparație cu celelalte creații în proză, *Lobocoagularea prefrontală* se limitează la a trasa liniile unei lumi închise, într-o manieră parcimonioasă, lipsită de auspiciile stilului specific autorului. Ca în orice utopie neagră, omul nu are valoare în sine, personalitatea este musai abolită, sistemul fiind cel care primează. Într-un pertinent studiu, istoricul Daniel Barbu confirmă aceste concluzii de neocolit ale celui ce se hotărăște să pună sub

lupă un regim totalitar: “Privit dintr-o perspectivă poppe-riană, totalitarismul a fost o societate închisă, o societate în care destinele individuale nu se împlineau la capătul unor serii de alegeri personale și de gesturi de libertate, ci se validau în funcție de un sistem de regularități cu finalitate comunitară și într-un cadru referențial nu numai stabil, dar și prestabil”.¹ Lumea ficțională zămislită de Voiculescu după tiparul stringent al proximității istorice autohtone respectă întru totul această ecuație. “Capodoperă de justiție socială și armonie, model veșnic de edificiu democrat”, ea uzurpă normalitatea în numele Binelui comun și încearcă să convingă că Răul evident pentru o minte lucidă nu este altceva decât una dintre fațetele glorioase ale fericirii. Odată convertit la stadiul de simplă marionetă, prin ingurgitarea permanentă, în doze exagerate, a ideologiei, individul se autocomplace în starea aceasta larvară. Nu mai are “nici o justificare și nu mai putea găsi în el nici o veleitate de răzvrătire”. Timpul trecut al narațiunii este, se înțelege, o simplă convenție, căci vizat este, de bună seamă, prezentul. În această perversitate a marxismului un filosof contemporan, Peter Sloterdijk, citea o exemplară mostră de cinism. Cinism care nu este rezultatul aplicării utopiei, ci există chiar în esența acesteia: a promite binele general este dovadă de cabotinism. Dar să-i dăm cuvântul autorului german: “Funcționalismul marxist rămâne surprinzător de orb în fața propriului său rafinament. Modernizând înșelăciunea, în momentele de adevăr ale învățături sale, el se folosește de noi modalități de imobilizare ideologică. Modernizarea minciunii se fundamentează pe un rafinament schizoid; se minte în timp ce se spune adevărul. Se exersează o scindare a conștiinței până când va părea normal ca socialismul, inițial un logos al speranței, să devină un zid ideologic în spatele căruia dispar speranțele și perspectivele”.² Este denunțat aici, cu finețe și abilitate speculativă, chiar falimentul practic al utopiei. Tocmai către această țintă se îndreaptă și săgețile lui Voiculescu. Interpretând rolul oficial al agitatorului, al politrucului, naratorul nu face decât să acuze falsul instituționalizat, minciuna generalizată, căreia îi acoperă obrazul grosier sub masca utopiei.

Cum se poate ajunge la o astfel de nivelare a conștiințelor? Răspunsul este la îndemână: prin spălarea creierelor, prin îndoctrinare. Propaganda este, de bună seamă, așezată la loc de cinste în ideograma instituțiilor statului. Ca și în 1984, antiutopia lui Orwell, pe care textul autorului român o devansează cu un an, lozincile sunt repetate cu maximă convingere, chiar dacă ele sfidează bunul simț: “Se putea susține fără paradă, cum de altfel făceau teoreticienii celor cinci P., că *acest mers înapoi era de fapt un imens progres*. Ceea ce se pierdea în pla-

nuri și adâncime, se câștiga în linie. Adică idealul: întoarcerea în lumea unidimensională”. (s.n.) Acesta fiind scopul, să vedem și mijlocul prin care această uniformizare a minților era realizată. Procedului i se conferă coordonatele unei practici medicale, care pornește, dacă ne luăm după moto-ul textului, de la un experiment medical real. Pentru a obține individul lipsit de orice voință, pentru a transforma, cu alte cuvinte, omul în mașină, pentru a-l robotiza, i se extirpă tocmai acei germeni ai personalității: “Chiar în prima oră după naștere, se așeza pe capul oricărui nou născut, indiferent de sex și constituție, slab, gras, debil, o coroană de tuburi încărcate cu forțe radioactive sub înaltă tensiune. După ce se înșuruba, aparatul se declanșa singur, grație unui sistem de referințe automate, care arătau cu precizie matematică locul pe unde trece din lobul frontal anterior al creierului, către nucleii cenușii lăuntrici, fasciculul de fibre nervoase care face puntea între aceste sedii psihice. Atunci, prin două găurele opuse, țâșneau dintr-o parte și din alta, străbătând oasele frunții, două fascii de raze, care, înălțându-se într-un minuscul trăsnet radioactiv, în punctul ales, ardeau instantaneu și total numai scutul de fibre cu pricina. Restul creierului nu suferea nimic. Copilul, afară de o ușoară zguduire, care îl făcea indiferent și calm la emoții toată viața, nu simțea de asemenea nimic”. Procedul este cât se poate de eficace, căci, devenind normă și fiind adoptat de orice individ, omului i se extirpă tocmai centrul nervos, depozitari ai voinței, ai sentimentelor; nemiadorindu-și nimic, el devine fericit, fără a realiza, de fapt, că își pierde identitatea, că se transformă într-o marionetă.

În ciuda descrierii detaliate a procedurii, nuvela lui Voiculescu (convențional o numim astfel, căci ea nu este propriu-zis o nuvelă, ci mai curând un bruion dintr-o mai extinsă distopie) nu poate fi subsumată genului S.F., cum au încercat unii critici. Nu intriga este cea care contează aici, atenția cititorului nu este îndreptată către progresul tehnic mult superior, imaginația nu este stârmită de mașini ciudate sau de androizi înspăimântători, ci totul este pus în slujba realizării parabolei; *omul nou* (căci el se ascunde în spatele cortinei pe care alegoria o coboară între ficțiune și realitate) este rezultatul cinice operații, cu alte cuvinte el devine un “perfect cetățean aliniat în muncă”. Autorul explică la fel de conștiincios care ar fi “avantajele” descoperirii care scutește lumea de răzmerițe: “Arderea fasciilor nervoase stârpește din el orice urmă de emoție, orice culoare a eului, care rămâne cenușiu ca pura materie cerebrală, șterge orice veleitate de vis, înlătură orice falfăire de misticism, care altădată abăteau pe om de la îndatoririle lui elementare. Coagularea îl ușurează astfel de tot sectorul afectivo-emoțional plin de primejdii și

tulburător”. Avem de a face, dincolo de ineditul procedului, cu o parabolă cu sens înrudit cu al altora: lobo-coagularea prefrontală este echivalentul științific, medical, al *mancurtizării* din romanul lui Cînghiz Aitmatov, *O zi mai lungă decât veacul*. Individul fără personalitate, lipsit de orice puseu de voință, căruia îi sunt extirpate visele, care renunță la a mai fi bovaric, este mult doritul om nou. În alte antiutopii, același rezultat este obținut prin controlul permanent, deci prin insuflarea spaimei (în 1984) sau prin administrarea unor substanțe cu efect similar (*Minunata lume nouă*). Dacă în *Noi*, de exemplu, oamenii trebuiau să se lase permanent controlați, aici supravegherea devine inutilă, căci ei acționează așa cum au fost programați să o facă. Rezultatul? Transformarea individului în mașină, în ființă mecanoformă, pe lângă care ciudatele fanteze urmuziene debordau de vitalitate, neavând voința atrofiată.

Panorama acestei noi umanități dezabuzate este tristă și ridicolă în același timp. Ea instaurează prostia la scară uriașă, căci, ne asigură un subtil cercetător al fenomenului, André Glucksmann, “prostia nu este animală, ci mașinală. Ea nu se naște din avatarurile întruchipării sau din mizeriile unui spirit individual care se lasă invadat de sudorile mute ale unui corp; ea nu sălășluiește definitiv în mine sau în tine, ci circulă între tine și mine de îndată ce punem în mișcare o mașină idioată care transformă orice comunicare în discurs tâmp”.³ Iar acel mecanism cretinizant este chiar sistemul totalitar, care își impune regulile, care își creează propria “newspeak”, exilând din dicționar cuvintele nedorite, cum ar fi “frumusețe”, “iubire” etc. Un sistem care veghează asupra oricărui lucru, de la reproducere (devenită, ca în atâtea alte antiutopii, “o lucrare de stat oficială, o slujbă cetățenească, încredințată numai unora, după anumite criterii”), până la activitățile diurne ale cetățenilor (nu că reproducerea nu ar putea fi și ea o activitate diurnă, doar că ea ar putea risca, astfel, să fie încadrată la *loisir*, concept inexistent într-o asemenea societate).

Noul individ devine, astfel, o făptură docilă, jugănită de voință, care nu mai are probleme pentru că nu mai e în stare să și le facă. Este aceasta o mostră de fericire obligatorie, de optimism indus cu anasâna, prin decret oficial. Căci, pretinde dogma de stat, “fericirea e să nu-ți faci idei false despre ea”. Omul devine o plantă fragilă, care trebuie protejată de intemperii. Adică de vestigiile vechilor sale preocupări spirituale, cum ar fi religia sau cultura. Ca în *Fahrenheit 451*, romanul lui Ray Bradbury, cărțile sunt arse, pentru a nu îndemna la meditație, la visare, pentru a nu instiga la cine știe ce periculoase gânduri despre libertate ori alte idei “retrograde”.

Numai că Vasile Voiculescu nu se îndură să nu acorde

nici o șansă universului lugubru pe care îl creează, ca o oglindă a realității pe care să se instituie. Ca la Dostoievski, “frumosul va salva lumea”, iar în distopia scriitorului-medic el își va face lucrarea mântuitoare prin intermediul tinerilor. Ca din senin, câțiva adolescenți descoperă iubirea, atracția naturală pentru anumite persoane de sex opus, gelozia, bucuria, tristețea, învață, cu alte cuvinte, să redevină oameni, în ciuda îngrijorării conducerii. “Dacă dragoste nu e, nimic nu e”, pare să-l confirme pe apostolul Pavel parabola voiculesciană, căci în ciuda opintelilor științifice ale sistemului, natura își dezvoltă, pe cord, “niște sâmburi creți de substanță cenușie, care aduceau aidoma cu niște muguri de creier”. Omul nu poate trăi fără sentimente, datele firești, genetice nu pot fi educate, nu se lasă înăbușite de nici un program exterminator. Chiar dacă în cele din urmă individualitatea, indezirabilă, este extirpată din nou, chiar dacă spiritul este temporar adormit în om, acesta nu poate fi stărpit definitiv, lasă a se înțelege autorul *Iubirii magice*. Există niște legi ale universului care nu permit acest lucru, iar ultima frază a textului lasă deschisă calea unei reveniri, a unei salvări a umanității, a recăstigării valorilor individuale, singurele, de fapt, apte să-l definească pe om: “Dar Duhul evacuat vagabondează prin lume și își caută, chinuind necontenit pe bieții oameni, alt locaș”. Este morala, creștină în esență, a acestei parabole despre puterea iubirii, dar și despre absurditatea reglementării geometrice a binelui.

În concluzie, *Lobocoagularea prefrontală*, text mai puțin discutat de criticii autorului, reprezintă un perfect pretext de distopie, un bruion care, dezvoltat, ar fi putut da naștere unui roman de calibrul titlurilor-etalon ale genului. Dar poate că și vremurile i s-au împotrivit scriitorului, așa cum, după cum se vede limpede astăzi, și el li s-a împotrivit lor, în măsura posibilităților. Pe de altă parte, chiar și în formula aceasta restrânsă, adevărul fusese, sub masca alegoriei, a parabolei, dat în vileag, iar acest lucru putea fi, în acele conjuncturi istorice, cel puțin la fel de important ca palierul estetic al operei.

1. Daniel Barbu, *Destinul colectiv, servitutea involuntară, nefericirea totalitară: trei mituri ale comunismului românesc*, în vol. *Miturile comunismului românesc*, sub direcția lui Lucian Boia, Editura Nemira, București, 1998, p. 179
2. Peter Sloterdijk, *Critica rațiunii cinice*, vol. I, traducere de Tinu Pîrvulescu, Editura Polirom, Iași, 2000, p. 62
3. André Glucksmann, *Prostia*, traducere de Delia și Eugen Vasiliu, Editura Humanitas, București, 1992, p. 134.

Marian BARBU

Cu Lucian Blaga în Portugalia

Cu un asemenea titlu de referință în bibliografia Marelui Scriitor (9 mai 1895 – 6 mai 1961), lectura cărții semnată Octav Vorobchievici (19 aprilie 1896 - 7 aprilie 1987) și apărută în 2005, la editura *Grinta* din Cluj-Napoca (prefață de Constantin Cubleșan), devine ispititoare pentru orice ipotetic cititor afin cu ideile scrisului blagian. Căci, în cazul scriitorilor fundamentali ai oricărei culturi, zicala „niciodată nu-i prea târziu” are perenitate care iradiază ca o stea polară.

Desigur că se știau destule despre cariera diplomatică a lui Blaga, despre popasurile lui studențești și oficiale mai apoi în diferite orașe europene - Viena, Varșovia, Praga, Berna, Paris, Lisabona - ca și despre misiunile încredințate de Nicolae Titulescu și nu numai. Despre unele dintre acestea, a vorbit scriitorul însuși, iar multe impresii sau afinități electivă au trecut din planul real, pur documentar, în cel poetic și epic.

Din zona Portugaliei, unde a fost ministru plenipotențiar între 1938-1939, ne vine acum (ce târziu!) o informație suculentă, încărcată stilistic de afecte și sinceritate. Autorul fermecătoarei cărți este un militar de carieră, care a primit o aleasă cultură umanistă în familie și o disciplină nobilă în relații cu apropiații și personalitățile timpului.

Așadar, consilier militar, cu participări directe la lupte și cu implicare națională în eforturile de eliberare a României, Octav Vorobchievici și-a onorat îndatoririle cu devoțiune și curaj. De aceea, zecile de articole, apoi cărți, unele publicate, altele rămase în manuscrise, redimensionează o psihologie de cărturar care și-a sacrificat o viață pentru adevăruri istorice și geografice care priveau țara noastră. N-a scăpat nici el de furia oarbă a închisorilor comuniste, pe care prefațatorul Cubleșan le-a nominalizat sec și cu limbajul adecvat.

Lângă cele 12 cărți tipărite până în 1943, aflăm prin intermediul Manuelei Nicolae-Popescu, nepoata ilustrului militar diplomat, că se găsesc în manuscris câteva volume de texte memorialistice sau beletristice, maxime, cugetări, poeme, povestiri pentru copii, culegeri de folclor.

Cartea de față, 107 pagini, a fost inclusă de autor într-o trilogie, intitulată *Hotare și măști*, ocupând poziția a doua, între *Războiul generalilor I, 1937-1939* și *Urmărirea în România a amiralului Canaris, 1940*.

Într-o formulare succintă, se cuvine să evidențiem sinceritatea depozițiilor, nota lor frustă și încântarea stilistică reieșită dintr-o exprimare cultivată, impregnată de

sensibilitate și detalii semnificative. Oricum, la momentul sosirii lui Blaga în Portugalia, Octav Vorobchievici era deja hârșit în misiuni militare și, surprinzător, cunoștea destul de bine valori literare ale Europei, având trasee minunate în lumea picturii, muzicii, sculpturii, a istoriei recente din zona occidentală. Înțeleg astfel de ce Blaga i s-a atașat cu convingere în peripluri zonale sau nocturne, deoarece a intuit la interlocutorul său acel farmec al prieteniei autentice, al comunicării deschise.

Oricât de fermecătoare rămâne cartea aceasta, criticul literar mă obligă să constat că stilul lui Vorobchievici este pe de-a-ntregul blagian, ducându-mă imediat la *Hronicul și cântecul vârstelor* (1965), și de ce nu?, la tardivul roman *Luntrea lui Caron* (1990). Așa încât dialogurile celor doi în spațiul lusitan nu mai pot fi diferențiate personagial. Într-o asemenea situație, autenticitatea „vorbilor” lui Blaga intră sub incidența îndoielii. A neputinței de a fi citate. Pe de altă parte, în 1938, Blaga era deja scriitor și filosof de referință; fusese premiat de Academia Română și primit în înaltul său for științific; iar în 1937, discursul său de recepție - *Elogiul satului românesc* - stârnise vii, ingenioase dispute și ecouri. În același timp, avem certitudinea că distinsul diplomat militar, cu vizibile racorduri umaniste, citise atent, aș zice prea atent, cam tot ce publicase Blaga. Sunt luminisuri informaționale prin care Octav Vorobchievici transplantează impresii și realități portugheze în creația lirică a Scriitorului. Cunoștea, se vede, foarte bine legile care guvernează actul artistic în devenirea și emanciparea lui!

O situație cumva apropiată celei pe care am semnalat-o, am întâlnit-o în relația lui Mihail Sadoveanu cu Ionel Pop. Preocupările cinegetice și pescărești exprese ale ultimului l-au adus lângă stilul cald, învăluit al Maestrului, redutabilul din *Valea Frumoasei* sau *Poveștile de la Bradu Strâmb*.

În această ordine de idei, gestul istoricului literar Constantin Cubleșan de a tipări o carte despre Blaga trebuie lăudat cu măsură. Nu numai pentru... biografia lui Blaga, dar și pentru descoperirea unui ilustru discipol care a știut să asimileze sensuri și esențe de gândire ori comportament ale unor repere fundamentale ale culturii românești.

Să precizăm: pentru cei care vor căuta informații spectaculoase în cartea actuală, dezamăgirea va fi fatală. Deoarece Octav Vorobchievici lasă a se înțelege că el a marcat prezența Omului în gândirea și atitudinea lui față de lume. Mai întâi, față de familie, (soția și fiica Dorli,

care vor sosi de la Paris la Lisabona), apoi de propriile-i amintiri, legate de Lancrăm, de sat și de oamenii de acolo, de întâlnirile oficiale din țara gazdă, de evenimintele politice derulate sinusoidal în Europa, de tangența sau interferența acestora cu țara noastră.

Înțelese așa, și numai așa!, stările de contemplație ori de dialog ale celor doi ne apar naturale, încărcate de complementaritate înaltă, pilduitoare. Așa se motivează absența monotoniei, a rutinei în lungile colocvii, alunecarea ușoară, cu chibzuință, fie spre istoria și geografia Portugaliei mai ales, dar și a Spaniei, Germaniei, Italiei, desigur, a României. Din când în când, picanteriile lumești vin prin anecdote, mici legende, pilde, ori sofisme. Altfel spus, voia bună o descoperim în largul ei chiar la un cunoscut (aparent) taciturn, cum s-a arătat a fi Lucian Blaga. Notăm, deloc în treacăt, inteligente marginalii ale celor doi la prea cunoscuta dispută pentru putere a economistului Antonio de Oliveira Salazar (1889-1970 - presedinte al Consiliului de Miniștri în 1932, fondatorul statului de tip fascist, care a întărit opresiunea colonială) și președintele Portugaliei, generalul Antonio Oscar Carmona de Fragoso (1869-1951 - președinte al Republicii între 1928 și 1951).

După precizările de cronologice strict necesare, Octav Vorobchievici îi descrie lui Blaga împrejurările în care s-a apropiat de Carmona. Cu acel stil de portretist, în scurt, autorul scrie: „E accesibil oricui, amator de glume și dornic de relații în afara rigidității protocolare. Îl iubesc toate categoriile sociale și îl iubește chiar și Salazar, pentru care generalul s-a deplasat la Universitatea din Coimbra, unde omul forte predă cursul de economie politică”.

Pentru a-l pregăti pe proaspătul ambasador în vederea degustării unei prea cunoscute legende despre Carmona, Vorobchievici, după tipicul povestirii clasice, scrie: „M-am apropiat de dânsul, mulțumită relațiilor cu adjunctul său, căpitanul Carvacho Nunes. *Îi utilizez pe cât pot propriile-i cuvinte. Aproape sunt tentat să-i împrumut masca și gesturile. Ascultă-l deci: anecdotele se dovedesc treburi cu rost serios!*” (subl.n. – M.B.)

Blaga nu se lasă convins de o asemenea rostire imperativă și numaidecât se pronunță apodictic: „Foarte serios, atunci când coborâm în miezul lor”.

De la una la alta, Blaga mai inselează câteva trimiteri la propria-i biografie, în care apar numele lui Arghezi, Ștefan Luchian, Nietzsche, Napoleon, Goga. Își dă seama că... este prea mult și că orice Profesor, distins cu harul sintezei, se adună și zice: „Ce umflată bășică de săpun! Mai bine continuăm despre Carmona”.

Interlocutorul se conformează și cu aerul de imparțialitate îi oferă informații despre cum generalul a negociat cu o masă de greviști, ridicați de Salazar împotriva-i. Le-a relatat cam ce a întreprins în acea zi de când s-a tre-zit și cum era să fie sufocat de frumusețea unei tinere femei care vindea pește (*ovarines* - numele vânzătoarelor de pește din Lisabona; ele proveneau din Ovar, toate fiind ... *ovarina*, iar prin prescurtare, *varina*).

Din relatare în relatare, fiecare cu iz de anecdotă, mulțimea îl aclamă, iar președintele se-ntoarce liniștit la treburile lui politice.

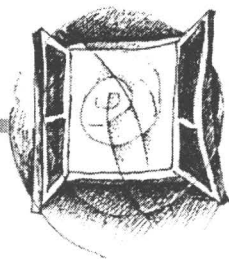
Cu asemenea variații de temperatură stilistică, Octav Vorobchievici și-a pus în undă demnitatea unei relații, luminând minunat pe un Blaga spirit complex, cu simțul dezvoltat al vieții, al înțelegerii limitelor oamenilor și al conviețuirii lor mereu prin antinomii.

Într-o confesiune, gen testament, Octav Vorobchievici, trăitor în ultima parte a vieții sale în Roșiorii de Vede, notează sec: „Au trecut din zilele acelea cam... 43 de ani. Adaosul neconținut, crescând de admirație pentru opera lirică a lui Blaga, nu modifică notările reținute drept urmare a relațiilor de demult, și încredințate definitiv hârtiei abia în al 86-lea an al vieții mele”.

Având certitudinea că e „greu să judeci drept ce iubești”, octogenarul Vorobchievici, în iulie 1981, când și-a încheiat fermecătorul remember despre Lucian Blaga, trăia sentimentul împlinirii unei datorii de conștiință, pe care militarul diplomat a avut-o față de un Scriitor european.

Liviu Papuc, Alexandru Zub, Mircea Petean, Lucian Năstăsă, Marcel Cahniță și Lucian Vasiliu
Zilele Editurii „Limes” din Cluj-Napoca
Galeriile de artă „Vasile Pogor-fiul”

Stelian
DUMISTRĂCEL

Spațiul cuvântului

Nobilul spaniol născut la Bălți

Nu am precizat că este vorba de satul Mihăileni, din județul Bălți, pentru a nu răpi unora dintre cititori elementul de surpriză la care râvnește orice titlu, mulți recunoscând în „mihăilenean” pe savantul lingvist Eugeniu Coșeriu, care rămâne o superior îndreptățită mândrie a tuturor filologilor, literaților și oamenilor de cultură români, devenit simbol al capacității intelectuale și al creativității naționale. Iar „spaniolizarea” este în legătură cu actul de înobilare a celui numit, prin acordarea, în 2001, de către Curtea Regală Spaniolă, a „Marii Cruci” a lui Alfons X, supranumit „Savantul”, cu sensul de „Înțeleptul” („Crucea” este semnul distinctiv al ordinelor cavalierești, iar „Marea Cruce” principalul grad al acestor ordine).

Care sunt motivele și împrejurările pentru și în care „bălțeanul” (cum îi plăcea de asemenea Magistrului Coșeriu să se autodenumească) a binemeritat și a primit titlatura nobiliară „DON Eugenio”? Le înfățișăm și grație bunăvoinței familiei Horst și Luminița Fassel, foști universitari ieșeni, stabiliți în Germania, la Tübingen, prieteni de la care am primit atunci o frumoasă scrisoare și o copie după textul relatării evenimentului, în „Schwäbisches Tagblatt”, din orașul menționat (după care reproducem informații în continuare).

Așadar, la împlinirea a 80 de ani (pe data de 27 iulie 2001), pentru merite deosebite aduse culturii spaniole, Regatul Spaniei i-a conferit „Patriarhului” („Übervater” al) Romanisticii și Lingvisticii Comparate de la Universitatea din Tübingen această înaltă distincție. Fiind în imposibilitate de a se deplasa la Madrid (o supărătoare sciatică!) pentru a-i fi înmănată personal de regele Juan Carlos (cum s-au petrecut lucrurile la acordarea unei precedente decorații), consulul spaniol la Stuttgart, Diego María Sánchez Bustamante, a venit la Tübingen și, în cadrul unui dejun festiv la Muzeul orașului, a îndeplinit însărcinarea dată de monarhul său.

Și pentru relația ziar – cititor sunt relevante informațiile consemnate cu acel prilej, pe care le prezentăm selectiv în continuare. Eugeniu Coșeriu, român prin naștere, a trăit în mai multe țări de limbă romanică (România, Italia, Uruguay), „colindând” o mulțime de țări și în afara spațiului lingvistic romanic. Mai lungă chiar decât lista idiomurilor pe care le vorbea este, totuși, aceea a celor 38 de doctorate „honoris causa” și a altor înalte titluri onorifice conferite de universități, academii și de alte societăți savante din întreaga lume („von Chile bis Moldavien”), a căror înșiruire necesită două pagini („DIN – A 4”, se preciza, nemțește!). Iar noi trebuie să menționăm că lista multelor sute de titluri ale lucrărilor Magistrului cuprinde mai mult de 30 de pagini (tot de format A 4!). Printre acestea, 50 de volume în limbile spaniolă, germană,

franceză și, în ultimul deceniu, și în română, după ce fusese tradus în engleză, rusă sau finlandeză, ba chiar în coreeană și în japoneză.

Să adăugăm o explicație și câteva date sumare despre „Don Eugenio” (pentru unii cititori ai „Daciei literare”). Lui Alfons X, rege al Castiliei și Leónului (1252-1284), Spania îi datorează revigorarea Universității din Salamanca, un prim cod de legi, tablele astronomice numite chiar „alfonsine” și impunerea castiliane ca limbă de cultură, prin încurajarea traducerilor. Așadar, o foarte potrivită motivație pentru instituirea și numirea unui înalt Ordin conferit savanților!

Absolvent al liceului din Bălți, despre care își amintea cu recunoștință că i-a asigurat însușirea limbilor greacă și latină și a mai multor limbi moderne (franceza, germana și italiana), fiul unui țăran din Mihăileni, care și-a început studiile (să zicem) „postliceale” la Universitatea „Al.I.Cuza” (al cărei „doctor honoris causa” a devenit în 1992), și-a continuat studiile universitare în Italia, obținând două doctorate (în Litere și în Filosofie) la Universitățile din Roma și Milano. Profesor, între 1951-1963, la Universitatea din Montevideo, *Don Eugenio* este considerat adevărat fondator al cercetării științifice filologice și chiar al învățământului modern în acest domeniu din patria adoptivă (Uruguay, al cărei cetățean a fost până la moarte), având o influență hotărâtoare pentru dezvoltarea științei limbii și a romanisticii în America Latină și, apoi, pe plan mondial.

Ca romanist, dar mai ales ca deschizător de noi drumuri în ceea ce privește teoria limbajului, a studiat (și) spaniola, limbă în care a scris și a publicat primele studii ce i-au adus consacrarea internațională (printre care foarte cunoscutele „Sistema, norma y habla”, 1952 și „Sincronía, diacronía e historia”, 1958). Venit prin „chemare” la Universitatea din Tübingen, Magistrul a revoluționat gândirea lingvistică prin orientarea spre cercetarea *vorbirii*; prin integralismul abordării, Coșeriu a fondat, de fapt, o nouă lingvistică, drept **știință a culturii**, având discipoli ce dezvoltă adevărate școli în Italia, Franța, Germania, SUA și în România. Singurul reper, pentru comparație și pentru delimitare, în diacronie, îl reprezintă numele lui Ferdinand de Saussure.

*

Neputând rezista ispitei autobiografice, mărturisesc onoarea de a mă fi bucurat (și eu) de încrederea Profesorului, din anul 1975, când, în calitate de bursier DAAD, i-am auzit câteva cursuri ținute la Universitatea din Tübingen. Dar, am invocat acest aspect pentru a relatea o întâmplare definitorie pentru personalitatea sa. În 1992, Eugeniu Coșeriu se afla la Iași, invitat pentru un

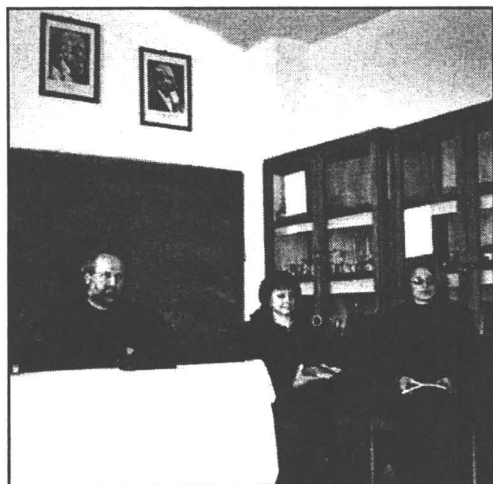
ciclu de *Prelegeri și conferințe* (tipărite prin strădania colegilor de la Institutul „A. Philippide”, în 1994, o dată cu publicarea, la Chișinău, a volumului *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică*, pe care l-am editat). Fiind printre cei care au făcut demersurile de rigoare în vederea acordării titlului de „Cetățean de onoare” al Municipiului, în ziua de 8 mai 1992, mă aflu la Primăria Iașului, în preajma Domniei Sale. S-a întâmplat ca, în același timp, la Iași să vină și Președintele României, iar un parlamentar din anturajul acestuia (Ma.E.) ne-a cerut să-l întrebăm pe Eugeniu Coșeriu dacă vrea să se întâlnească cu șeful Statului. Răspunsul pe care l-am avut de transmis a fost că el, Coșeriu, se află la Iași cu alte treburi, așa că ... nu! Iar nouă ne-a explicat că, atunci când regele Juan Carlos a vrut să se întrețină cu **profesorul** Coșeriu, i-a adresat invitația să vină la Madrid (când i s-a conferit și precedenta decorație spaniolă).

Întâlnirea (apreciată conjunctural drept ... profitabilă!) avea să se producă, în alte condiții, abia peste nouă ani, în ziua de 25 mai 2001, când Magistrul a fost invitat la Președinție, spre a i se conferi, în ajunul împlinirii a 80 de ani, Ordinul național „Steaua României”, în grad de „Cavaler”.

Iată antecedente de ținută umană care ne îndreptățesc plenar să ne reamintim de acest „Grande” al lingvisticii folosind apelativul nobiliar **Don** Eugenio!

*

Pentru cei cărora le-a fost dat să i se aflu în preajmă și să li se încredințeze realizarea unor proiecte, Profesorul Coșeriu (care ne-a părăsit la 7 septembrie 2002) a fost marele și definitivul Model: opera și gândirea sa au dat sens vieții și muncii lor, îmbogățindu-le mintea, orientându-le eforturile de cunoaștere și înfrumusețându-le expresia în respectul adevărului și al încrederii, în puterea și responsabilitatea comunicării. Însăși existența fiecăruia dintre ei se împarte în anii de dinainte și de după cunoașterea omului și a savantului, la fel cum filozofia și știința limbii au devenit altele după creația coșeriană.

Ioan Petraș, Ioana Coșoreanu și Carmelia Leonte la o întâlnire cu elevii din comuna Victoria, jud. Iași

Ioan PETRAȘ

Elegie

târziu, în mine crin te-ai arătat
nisipul vieții să-mi usuci, târziu
cu cât cobor spre țărmul celălalt
cerbi de argint mă hăituie-n pustiu.

mestecenii din vârstele de ieri
îngroapă printre crengi o lună veche
doar glasul tău muiat în învieri
aprinde-n mine psalmi fără pereche.

odihna ta, ca smirna rugăciunii
îmi unge rănilor și-mi smulge spinii
când îngerii cu nevăzute funii
mă trag mereu spre vetrele luminii.

incendiat de lupta ce m-așteaptă
din care voi ieși cu crini și moarte
mă rog statuilor de fum din vis
cu brațul lor spre tine să mă poarte.

poate așa potirul de venin
cu care m-am mințit fără-ncetare
îl vei schimba c-o sulită de crin
să mă jertfești unde iubirea doare.

târziu, în mine foc vei înflori
nisipul vieții să-mi usuci, târziu;
poemele nescrise prin sânge vor pluti
cu cerbii de argint spre plânsul tău pustiu

***

pădure de gânduri, inima mea
neumbră și sfântă, lacrima ta
colindă și rugă, lacrima mea
psaltire și pernă, inima ta
văzduh și-nstelare, inima mea
pecete de ceară, lacrima ta
un psalm strâns în rană, lacrima mea
de înger povară, inima ta
potir de argint, inima mea
liturgică lacrimă, lacrima ta

Blerina DAJA

Zidul viu

(Legendă din Albania)

Zidul viu se numește în albaneză *Muri i ghallë* (*Muri i ghialë*) și este o legendă binecunoscută, fiind inclusă în manualele școlare.

Tânăra Blerina Daja, studentă aromâncă din Albania (localitatea Pogradec – Pogradet), a prezentat-o ca lucrare la seminar, la solicitarea doamnei lector dr. Ludmila Braniște. Am văzut textul (o pagină și jumătate, format caiet obișnuit) și am rugat-o pe Blerina să facă o prezentare mai amplă a legendei. Textul manuscris a fost dactilografiat de mine, intervenind adeseori, sub raportul limbii literare, pentru cursivitate și acuratețe.

Legenda se apropie mult de legenda aromânească a construirii podului peste râul Arta (vezi *Puntea de pe râul Arta*, în vol. *Trei balade aromâne* transpuse din dialect în limba literară de către Hristu Cândroveanu, Ed. „Ion Creangă”, 1980) și de *Legenda Mănăstirii Argeșului* din cultura românilor nord-dunăreni (vezi Ion Taloș, *Meșterul Manole*, București, 1973; vol. *Meșterul Manole*, București, Ed. „Eminescu”, 1980; Mircea Eliade, *Meșterul Manole*, ediție de Magda și Petru Ursache, Iași, Ed. „Junimea”, 1992; Adrian Fochi, capitolul *Meșterul Manole*, în vol. *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*, București, Ed. Academiei, 1975). Blerina îmi spune că, la construirea unei case noi, se sacrifică acum un miel și că în trecut se sacrificau oameni.

Ion POPESCU-SIRETEANU

Ceea ce vreau să vă povestesc, pare să fie ceva adevărat.

S-a întâmplat demult, tare demult, într-un timp când legile nu erau scrise și în locul lor erau active tradițiile și obiceiurile. Povestea asta s-a născut într-o familie în care locuiau împreună tata cu trei băieți însurați. Primul băiat, Pal, s-a însurat cu o fată cu care s-a cunoscut în țara în care lucra ca meseriaș. Ei se iubeau foarte mult și s-au căsătorit, dar în viața lor exista o nefericire. Marta, soția lui Pal, era bolnavă și nu putea să aibă copii. Al doilea băiat, Ghierghi, s-a însurat cu Rita cu care s-a cunoscut în prăvălia ei, într-o înțelegere de afaceri, unde Ghierghi vindea vin și cumpăra cereale. Lui Ghierghi îi plăcea prea mult băutura, din care cauză căsătoria lor cam scădea. Cea mai frumoasă, mai sinceră și mai delicată era căsnicia lui Ghin cu Rozaia. Amândoi erau oameni simpli și sinceri, care și-a consolidat familia prin dragostea lor. Ghin, cel mai mic băiat din casă, nu pleca prin alte țări, pentru că tatăl lor era bolnav și, în timp ce ceilalți erau după treburile lor, el avea grijă de casă, de tatăl lor și de toate câte erau acasă. Iată povestea întâlnirii lui Ghin cu Rozaia:

Într-o bună zi, când soarele strălucea pe cer mai frumos și mai blând ca niciodată, când pădurea era înverzită, Ghin a mers să pască turma de oi. Acolo, într-un loc binecuvântat, unde oile pășteau în liniște și unde se auzea numai foșnetul frunzelor, el cioplea un cal din lemn. Pe neașteptate, apare în fața și în viața lui o fată neasemuit de frumoasă, numită Rozaia, de care s-a îndrăgostit dintr-o dată. Acel loc și acea clipă în sufletele lor au rămas sfinte, iar muntele a fost pentru totdeauna casa dragostei lor.

După ce s-au căsătorit, din iubirea lor s-a născut un copil neasemuit de frumos.

Într-o zi, bătrân și bolnav, s-a stins din viață tatăl băieților.

A fost o zi grea pentru toți, deoarece părintele lor le-a fost și mamă și soră și devotat prieten și un tată neasemuit. Înainte de a-și da duhul, bătrânul le-a spus în șoaptă:

– Dragii mei feciorași și bunele mele nurori, tare aș vrea ca pe pământul moștenit din moși-strămoși, rămas acum vouă, să durați o casă mare-mare. Este ultimul meu legământ pe care vi-l las ca pe-o poruncă și ca pe o datorie. Și-acolo să trăiți, împreună, și să vă iubiți nu doar ca frați și cumnate, ci așa cum v-am iubit eu. Să fiți alături unul de celălalt, toată viața, atât la bine, cât și la greu, la fericire și la durere.

Aceste cuvinte erau mai mult decât o lege și de ele ținea chiar viața lor.

După ce l-au înmormântat păstrând toate obiceiurile și după ce au ținut cele 40 de zile negre (în care nu au ascultat defel cântece și nici nu s-au dus la câștiguri), au început să îndeplinească promisiunile făcute tatălui lor. Casele de piatră se înălțau. Băieții plecau în fiecare dimineață la lucru și înălțau pereții, pe când soțiile lor lucrau acasă fiecare cu treburile ei. Ele trăiau în armonie și aveau înțelegerea ca Marta, care era cam bolnavă, să deretice prin casă, iar celelalte două se rânduiau ca o săptămână una să facă o seamă de treburile, iar în săptămâna următoare cealaltă. Trăiau în bună înțelegere și cu soții lor, care le iubeau. Așadar, în fiecare zi băieții munceau de zor și ridicau câte un perete, dar nu se știe cum se

întâmpla, că peste noapte se dărâma totul. Așa cum au mers lucrurile două-trei zile, până când băieții s-au hotărât să plătească un paznic devotat care să vadă și să-i prindă pe cei care le surpă zidirea. Au întrebat încoace și încolo și au găsit un om umblat prin lumea largă. El purta atârinate de gât, lipite una de alta, o sută de oglinzi tăiate în formă de triunghi și spunea că în aceste oglinzi citește norocul și viitorul oamenilor. Pentru o plată bună, acesta a acceptat să păzească noapte de noapte zidurile ridicate peste zi.

Și iată că băieții au zidit din nou în dimineața următoare, iar seara, când soarele a trecut după munte, s-au întors acasă, lăsându-l acolo pe paznicul cel iscusit. Dar după miezul nopții s-a auzit un huruit de ziduri surpate. S-au sculat toți trei și au alergat într-un suflet să vadă ce s-a întâmplat. Și ce să vadă? Pereții erau la pământ, iar paznicul era atârnat de o grindă, plin de sânge, cu hainele rupte și oglinzile sparte. Cei trei frați l-au coborât cu grijă de unde se afla și, după ce l-au lăsat să-și vină în fire, l-au ascultat cu luare aminte, mai ales că era mai mult mort decât viu.

– Dragii mei prieteni, vă rămân îndatorat că ați venit să mă ajutați, dar viața mea de-acum este pierdută, a spus el respirând cu greutate. Să știți că pereții voștri nu-s surpați de vreun om, ci de un stol de ciori care vor să bea sânge viu...

Acestea au fost ultimele cuvinte ale paznicului.

În dimineața aceea, când soarele suia pe calea lui știută, băieții au luat un berbec din turmă și l-au sacrificat la temelia casei, pentru a dărui pământului sânge viu. În același timp, tustrele cumnatele au urcat pe stâncile de piatră pentru ca fiecare să dăruiască pământului câte ceva. Prima a fost Marta, cea mai mare dintre cumnate.

– Pământule drag, îți dăruiesc această găleată cu grâu din partea mea. Te rog să primești acest dar și să mă ierți pentru boala mea, că nu pot să-i dăruiesc lui Pal un copil. Te rog ajută-i pe bărbații noștri să ridice pereți trainici. Mă închin ție cu recunoștință! și a vărsat pe jos tot grâul.

A doua cumnată a spus:

– Dulcele nostru pământ, îți dăruiesc acest dar din partea mea, pentru a ne ajuta să ridicăm zidurile noastre. Te rog să mă ierți pentru greșelile pe care le-am făcut cu bărbatul meu, cu cumnatele și cu cumnații mei. Îți dăruiesc această găleată de vin roșu ca pe o parte din sângele nostru. Și îți mulțumesc din toată inima.

A ajuns la rând și Rozaia, care a spus:

– Sfântul meu pământ! Tu care m-ai legat cu dragoste de Ghin, tu care mi-ai dăruit un copil minunat, te rog să ne ajuți să împlinim promisiunea făcută tatălui nostru. Și te rog să legi pietrele acestei case așa cum ne-ai legat în dragoste pe mine și pe Ghin. Îți dăruiesc acest buchet de flori ca parte din frumusețea pe care mi-ai dăruit-o. Îți mulțumesc pentru faptul că m-ai înțeles, sfântul meu pământ!

Din păcate, chiar și după ce au fost respectate toate tradițiile și obiceiurile străvechi, pereții se surpau.

Atunci unul dintre frați, anume Ghin, a mers să stea de vorbă cu tatăl lor în lumea morților. După ce s-au întâlnit și după ce i-a povestit că nu-și pot împlini cuvântul dat, din cauză că fiecare perete se dărâmă peste noapte, duhul tatălui i-a vorbit:

– Dragii mei feciorași, pereții voștri se risipesc noapte de noapte pentru că nu ați făcut cel mai greu dintre sacrificii. Va trebui să moară una dintre nevestele voastre, pentru că pământul cere sânge omenesc viu. S-o sacrificați pe nevasta care vă va aduce mâine prânzul. Și nu uitați că niciunul nu trebuie să-i spună nevastei lui ceea ce v-am spus eu acum.

Duhul tatălui a dispărut de îndată, iar Ghin s-a întors acasă copleșit de supărare, povestindu-le fraților ce-a spus părintele lor. Toți și-au dat cuvântul că nu vor sufla o vorbă din spusele tatălui lor. Dar numai Ghin a respectat legământul și n-a spus nimănui nimic.

A doua zi, când băieții au ajuns la locul zidirii, n-au început lucrul lor obișnuit, ci așteptau nevasta sortită morții.

Marta și Rita, care știau porunca destinului, s-au făcut una bolnavă de moarte, iar cealaltă a plecat cu voia bărbatului ei la părinți, pe care nu îi mai văzuse de un an încheiat. Așa că a rămas numai Rozaia, care a spus că merge ea, numai să-și pregătească fiul pentru culcare. Ca niciodată, cele două cumnate au promis să aibă grijă de copilul Rozaiei, ca ea să poată duce prânzul soților lor, acum obosiți de muncă. Rozaia a plecat să ducă prânzul, dar cum s-a depărtat de casă a avut o vedenie, de parcă i-a căzut copilul din pat în foc și s-a întors să vadă ce s-a întâmplat. După ce l-a văzut, l-a sărutat cu mare dragoste și l-a alintat. Apoi a plecat și soțul ei i-a spus legământul tatălui său. Amândoi au început să plângă, dar au urmat porunca venită din vremuri străvechi.

– Dragul meu Ghin, a spus ea, cu ochii în lacrimi, și dragii mei cumnați, dacă înălțarea pereților acestei case ține de sacrificarea mea, așa să fie, dar vă rog să-mi împliniți ultima dorință. Știți prea bine că eu am un pruncuț care acum a început să gângurească și să vadă soarele. El trebuie să fie alăptat și să aveți mare grijă de el. Când o să mă zidiți, să-mi lăsați afară un ochi, să-l văd și să-l alint cu privirea, o ureche să-l pot auzi când îi este foame, un sân să-l pot alăpta să crească mare cu laptele mamei lui, o mână să-l pot alinta și mângâia și un picior să-l pot legăna când o să-i fie somn. Și acum mă puteți zidi, ca acești pereți să se poată înălța, după cum este porunca tatălui vostru.

După ce Rozaia a fost zidită, pereții și casa aceea minunată au dăinuit peste vremuri. Când și când se aude plâns de mamă luată de la pruncuț, iar pereții aceia au fost numiți **pereți vii**.

Ana COJAN

„Poeții damnați“ ai Antichității - Catul, Tibul, Propertiu

Spre deosebire de literatura greacă, literatura latină a fost, pe parcursul întregii sale evoluții multiseculare, mai înainte de orice, o *literatură eminamente civică*, chemată să răspundă și să corespundă imperativelor Cetății, cetate percepută ca nemuritoare. Ideea de „*Roma Aeterna*” a străbătut veacurile cu o forță incredibilă, ieșind victorioasă (și) din coliziunea cu „*Finis Mundi*”, formulă prin care Creștinismul primitiv, obsedat de iminența sfârșitului universal, își promova viziunea sa eschatologică. Să mai remarcăm în trecut, dar nu fără uimire, faptul că nici un alt oraș, nici o altă cetate din istoria îndelungată a umanității nu a mai beneficiat vreodată, nici înainte nici după, de acest atribut al nemuririi, rezervat în exclusivitate zeilor. Cu atât mai sacră devenea astfel misiunea literaturii în efortul ei liber asumat de a sluji Cetatea Eternă, de a exalta spiritul de sacrificiu al individului întru gloria cetății, de a celebra virtuțile marilor eroi ai neamului, pe scurt, de „a colabora” la edificarea și consolidarea unui proiect grandios: Imperium Romanum. Acest rol și l-au asumat și îndeplinit „cu asupra de măsură”, într-un elan unanim, toți poeții, prozatorii, oratorii, filosofii, istoricii etc., și au făcut-o (slavă Domnului) nu din constrângere politică, ci dintr-o reală vocație civică și națională.

Așa se explică de ce în cele circa șapte-opt sute de ani de existență a literaturii culte, cu toate genurile și speciile ei, *poezia lirică* abia dacă ocupă vreo cinci decenii (aproximativ între 65-15 î.e.n.). O scurtă dar intensă insurgență lirică, pe care Catul, Tibul și Propertiu au „dezlănțuit-o”, trăind în răspăr și oarecum în contratimp cu vremea lor. Cei trei ilustrează poezia lirică în accepțiunea *modernă* a termenului, ca poezie a eu-lui „la persoana întâia prezent” (R. Jakobson) și în care „eul se autocontemplă” (A. Marino).

Se autocontemplă și se autodistruge: cei trei au murit tineri, toți în jurul vârstei (fatale) de 33 de ani, și au fost probabil primele victime ale unui destin paradigmatic ce stă la baza viitorului mit „poetul veșnic tânăr”. Deși destinați de părinți unor cariere serioase (evident civice), cei trei s-au risipit și s-au consumat într-o boemă deloc lucrativă, mereu pe marginea prăpastiei, mereu pe culmile disperării. Contemporanii lor „se consumau” și ei cu frenezie în lungi dezbateri parlamentare, în dispute politice interminabile, în proiecte militare de anvergură, declanșau și finalizau sângeroase războaie civile, paneu-

ropene, afro-asiatice, în numele Cetății Eterne, și totuși protagoniștii acestor masacre de tot felul au supraviețuit și au atins rând pe rând vârsta de 50, 60, sau 70 de ani. În acest context și din această cauză, moartea prematură a celor trei mari poeți lirici poate părea sublim paradoxală.

La umbra Civismului în floare, o temă ignorată, marginalizată, expulzată (quasi-inexistentă), *tema iubirii*, irumpe brusc în lirica celor trei, activând un nou tip de comportament literar. Departe de Forul dezlănțuit, cei trei își asumă povara „autocontemplării”, dar și riscul pe care îl presupune supralicitarea trăirilor strict personale, „exhibate” cu o sinceritate flagrantă: umilință, disperare, adorație, extaz, certuri-despărțiri-împăcări, gelozie, șuvoaie de lacrimi, iubirea și ura îngemănate („odi et amo”), blesteme, trădări, imprecății, delir. Tot ce face iubirea vecină cu moartea: „*quisque amat, moritur*” oricine iubește, moare. Toate acestea conturează în final un „Epistolar al iubirii”, atât de febril și atât de real, încât orice tânăr îndrăgostit se poate recunoaște în el și astăzi, la peste două milenii distanță.

Destinul celor trei a fost aproape același. Timbrul lor liric se confundă până la identitate. Toți trei au imortalizat același prototip feminin, un soi de „*fatale monstrum*”, fascinant, seducător, capricios și nociv. Fie că se numeau Lesbia, Cynthia sau Nemesis, cele trei iubiri fatale au avut asupra celor trei impactul și efectul unui adevărat supliciu. Ei au trăit iubirea nu ca pe un joc (cum au făcut Horațiu sau Ovidiu), ci ca pe o crucificare. Imaginea aceasta o regăsim ca atare la Catul, pusă în relief de pregnanța verbului „*excrucior*”, care se traduce prin: sunt pironit pe cruce, răstignit, crucificat.

Cum arătau la față cele trei „crucifcatoare”, noi nu știm. Luați de valul iubirii ingrate, cei trei uită să dea detalii despre aspectul fizic al iubitei. Frumusețea ei trebuie subînțeleasă. Un procedeu similar utilizase și Homer la vremea lui, dar din motive total diferite: Homer lasă în mod deliberat să planeze un văl de mister cu privire la chipul aceleia care avea să devină prototipul frumuseții irezistibile, astfel încât pentru toate vecile fiecare să și-o poată imagina pe Elena din Troia așa cum dorește. Homer amintește doar în trecut că Elena avea un aer princiar, că pășea ca o regină și că bătrânii din Troia (până și ei) o priveau cu admirație, muți de uimire și fără ranchiună, chiar dacă din cauza ei și Troia

și poporul troian aveau să dispară definitiv din istorie în urma celui război epopeic declanșat, vai, de infidelitatea unei frumoase soții. (Cauza reală, istorică a războiului troian a fost cu siguranță alta, dar nu ea a străbătut conștiința multimilenară a umanității, ci legenda istorie imortalizată de geniul homeric.)

Dacă referirile la aspectul exterior al iubitei lipsesc din lirica celor trei, proliferază în schimb termeni care aparțin unor categorii morale. Eticul pare că-și subordonează astfel valorile estetice. Recursul constant la atribute precum: fidelis, sanctus, purus, castus, pudicus etc., dar mai ales la perechea lor antonimică, traduce în plan lexical tensiunea morală profundă a unui eu liric sfâșiat între bine și rău și care își poartă de unul singur crucea și răscrucea iubirii.

Toate acestea îi „izolează” pe Catul, Tibul și Propertiu în peisajul literar al Romei antice. Horațiu a trăit lejer, fără să se implice cu intensitate în aproape nimic (nil admirari), instalându-se cuminte și comod pe calea de mijloc, de aur (aurea mediocritas); s-a bucurat de viață, ne-a îndemnat să facem la fel (carpe diem) și a trăit într-un confort material și spiritual până la sfârșitul vieții lui, care nu a fost deloc prematur. Cât despre Ovidius, el nu a fost un poet damnat, ci unul condamnat, iar lamentațiile sale pontice au fost pe cât de tardive, pe atât de previzibile.

Catul, Tibul și Propertiu rămân astfel adevărații și singurii poeți lirici ai antichității latine. Din păcate (dar în conformitate cu spiritul epocii), demersul lor liric, suferința lor, ardoarea febrilă cu care au scris, au trăit și au murit, toate acestea au rămas fără mare ecou în epocă. Nimeni nu le-a ridicat statui. Nimeni nu s-a sinucis citindu-le opera. Suntem departe de devastatorul efect declanșat de *Suferințele tânărului Werther*. Cei trei nu au trăit într-un secol romantic. Dar viața, experiența și opera lor lirică se înscriu într-o tipologie romantică. Și dacă ai lor contemporani nu le-au înălțat statui, posteritatea i-a recuperat din plin. Th. Mommsen, marele istoric german, atât de necruțat cu mai toți protagoniștii celui secol (pe Cicero de exemplu îl desființează metodic, punct cu punct, reducându-l la zero, atât ca om politic, cât și ca scriitor, orator, filosof), se declară profund tulburat de „desăvârșita frumusețe dramatică” a liricii lui Catul, lirică din care „respingătorul lustru al produsului de serie lipsește”. Din acest motiv îl numește pe poet „modernul Catul”, ca unul care și-a depășit secolul, prefigurând o direcție a modernității pe care au urmat-o îndeaproape Tibul și Propertiu. Și alții, dar mult mai târziu.

Dumitru D. PALADE

Aici și acum

... întotdeauna altundeva - ar trebui ca toate procesele să se judece în biserici: să auzi să ascuți să discerni să fii cinstit mărturisind c-ai mințit...

vremelnice receptacol al ceasurilor rele tenebrele mișele ostateg până când!

Punând harul puterii peste puterea harului-hipoacuzic sub pleopă - ar fi văzut ce trebuia să vadă doar spînzurat de auz... nu-s urmele de prunc sunt urechi la pămînt ascultînd...

Caldă expirație - mie însumi refuz/ monedă de schimb - inspirația: teamă îmi e că-ntr-o zi unul din noi va sfârși - nu pot ajunge, doar pașii...

Cerul coboară pe firul cu plumb al cenușii
Obligându-mă să respir.

Eternele Kamikaze

Câți pentru câte și câte pentru toți - au toate ceva și din eternele Kamikaze: atîrnă de câte-o rază, grenadă la cingătoare....

statisticile spun că-n fiecare noapte un lac e înghițit de un monstru

și-o aură nouă deasupra hăului lutul
să nu-i lipsească patului patul - viul
din moarta culoare (instrumentul dansului trupul (ei) părea că zâmbește) -

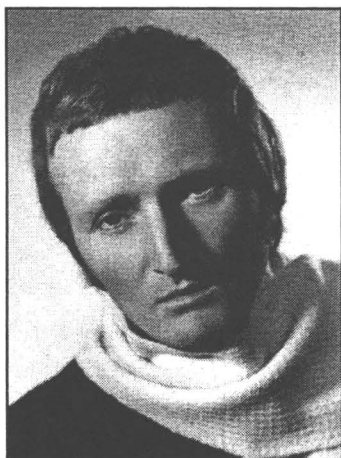
murind din sânge-n sânge nu se moare:
adio Morții sărutul!

Femeia versului alb

...mai albă decât versul alb, decât albul
sublim - cât alb în catedralele cerului, Doamne
nu se mai vad nici nunțile de-atâtea nunți într-o zi!

numai furtunile de nisip mai traversează
înot Pustiul...
mușcând din țărături marea se autodevoră:
dacă n-aș ști prin rochia-ți străvezie unde
să mă uit, aș crede că ești - invizibilă!
Un altfel de alb decât al albului alb -

e greu să-i dai un nume - cel hărăzit de astre
lăsându-l să mai nască rivalități în Latium,
rămână Alba-Longa, decât alte dezastre!

Mihai URSACHI, inedite*Cântec politic*

În România
Se mănâncă bine,
Chiar Porcii se-ngrașă
Cu pâine.

Pe la orașe
Doar Poezia
Se mai vinde pe sine.

În România
E libertate
Adevărată:
Spune oricine
Orice-i convine.

Doar Poezia
Se mai minte pe sine.

Alt cântec politic

Tu mă întrebi ce-am făcut
Pentru țara aceasta,
Pentru popor?
Iată-am să-ți spun:
Deși sunt poet, adică nebun,
Țin să muncesc o treime din viață.
Și fac zidărie..
Ce fac, este trainic și bun.
Restul, e îndoielnic și numai
după ce vremea
va măcina ultima piatră zidită de mine
Se va alege
Dacă a fost nebunie.

Capriciu de libelulă

Neștiutoare și mult prea ușoară
Zburând peste lac i-a venit
Să-ncerce și cerul acesta verzui și fluid
Și către seară
Eu am găsit-o aproape-necată.
Am scos-o cu vâsla. Era ca o fată,
Cu ochi străvezii, stătea nemișcată.
"Eu vă iubesc, domnișoară",
Dar fără să știu s-a-nălțat dintr-odată
Și n-am avut vreme destulă
Ca să-i pricep delicata-comoară.
Frumoasa și buna mea libelulă...

Orgia de floare

Albastru și aur: de jur împrejur
Fantasmele albe-ale albei păduri,
Pierdusem ceva, colindam în zadar,
De jur împrejur rătăcirii de nectar,
Tăcere și har...

Și dintr-odată uitându-mi de sine și de căutare
M-a înecat nebunia, beția de floare:
Cu brațele lacome, cununi și ciorchini, cu brațele pline,
Grămezi necrezute și albe, grămezi de lumină;
Un timp fără margini clădii piramide și stive
Nemăsurate, palate și turnuri masive...

Și către culme săpasem o scară de floare.

Într-un târziu, cumpănind în spinare
Povară de crengi înflorite și grele,
Eu am urcat pe girezi și pe fragede schele
Mânat de-o voință de vis...

In vârf, am căzut ca trăsmit
Și-mbrățișând fără grai în grămada informă,
Trupul tău alb s-a închipuit
Dumnezește din florile albe.
Și te-am cuprins cu o sete enormă
De a mă pierde în ființa ta sveltă
Ca fluviul potop ce inundă
Liniștitoare și blânda lui deltă;
Mă cuprinseseși în blânde brațe rotunde,
În toată făptura-ți de flori de salcâm
Și de rouă...

- Noi ne-am topit în oceanul de floare
Deși un blestem ne-mpărțise în două -

Acum e târziu și scociorâsc cu toiagul
Pământul ce mistuie florile-acelea...

Din arhiva personală a doamnei prof. Ana Cojan

Cay DOLLERUP * (Copenhaga)

Istoria basmului în Europa. Frații Grimm și Hans Christian Andersen (I)

A fost odată ca niciodată...un danez pe nume Hans Christian Andersen care a scris o binecunoscută colecție de basme. Unii cred că aceste basme nu sunt altceva decât rodul imaginației sale bogate. Adevărata poveste care se află la originea basmului european este însă mult mai complexă - și mai plină de coincidențe - decât s-a bănuț până acum. Nu intenționez, totuși, să afirm nicidecum că toți «participanții» au fost conștienți de interacțiunea factorilor multipli despre care vom discuta mai jos.

Să vedem mai întâi cum arăta harta Europei în timpul războaielor napoleoniene. Devenit împărat al Franței în 1804, Napoleon atacase Prusia în 1806, continuând seria de victorii și cuceriri ce părea fără sfârșit, până în momentul în care a fost nevoit să se retragă din fața Moscovei, la sfârșitul anului 1812. După înfrângerea de la Waterloo, imperiul său a fost în cele din urmă dizolvat la Congresul de la Viena (1814-15).

Spre deosebire de Germania unificată de astăzi, « Germania » de pe vremea lui Napoleon era alcătuită din numeroase fiefuri, principate și regate, mai mult sau mai puțin autonome. Unul dintre acestea era comitatul Hesse, care se întindea pe o suprafață de aproape 10.000 km² și număra jumătate de milion de locuitori. Conte Wilhelm (1743-1821) petrecuse în copilărie șapte ani la curtea daneză, și, după ce a ajuns la conducerea comitatului (1785), a devenit celebru datorită faptului că și-a închiriat garnizoanele britanicilor, aceștia folosindu-le pe scară largă în Războiul American de Independență. Astfel, Wilhelm a câștigat suficient de mulți bani pentru a-și putea construi un palat magnific.

Într-un oraș provincial din comitatul Hesse, trăia un funcționar public pe nume Philip Grimm, împreună cu soția sa Dorothea. În 1785, li s-a născut cel dintâi fiu, Jacob. Un an mai târziu au avut un al doilea fiu, Wilhelm, după care au urmat alți trei copii, o fată și doi băieți. Philip Grimm a murit prematur în 1796. Cei doi fii mai mari au fost norocoși, beneficiind de ajutorul mătușii lor care le-a asigurat o educație aleasă inclusiv lecții particulare de franceză la Kassel, capitala provinciei comitatului. Această mătușă ocupa poziția de «primă cameristă» a soției contelui, prințesă de origine daneză.

Cei doi frați s-au dovedit atât de inteligenți încât, deși

Frații Grimm

nu erau de rang nobil, li s-a îngăduit să meargă la universitate. Acolo, un vestit și erudit profesor de drept, Karl von Savigny, le-a insuflat dragostea pentru limba germană veche și pentru folclorul germanic. În 1805, acesta l-a chemat pe Jacob la Paris - capitala metropolitană a Imperiului Napoleonian - ca să-l ajute la copierea manuscriselor. Wilhelm a absolvit în 1806 și, la fel ca Jacob, s-a alăturat familiei care se mutase între timp la Kassel. Jacob era cel care întreținea familia, dat fiind că Wilhelm avea o sănătate șubredă; începând cu acest an și până la moartea lui Wilhelm în 1859, cei doi frați au împărțit același birou (Jacob a murit în 1863). În 1806, Jacob a obținut un post de simplu funcționar în administrație. În vremea aceea, mașina de război a lui Napoleon, aflată în drum spre Prusia, mătura principatul Hesse (contele fusese făcut prinț - 'Kurfürst' - de către Napoleon).

Acest atac neașteptat a fost o surpriză extrem de neplăcută, iar prințul și soția sa au părăsit ținutul.

Francezii au dizolvat principatul și au instituit Regatul Westfaliei, care se întindea pe aproximativ 40.000 km² și număra vreo 2 milioane de locuitori. În fruntea regatului, Napoleon I-a pus pe fratele său mai tânăr Jérôme și, după ce a obținut anularea căsătoriei acestuia cu o femeie americană din popor, i-a găsit o soție mai potrivită de sânge nobil. Jérôme avea însă nevoie și de un castel pe măsură, ce nu se găsea decât în Kassel. Astfel, deși Kassel nu era un oraș prea important pentru Westfalia, a devenit capitala noului regat.

Curtea regală din Kassel s-a transformat repede într-una dintre cele mai strălucitoare din Europa. Regele și guvernul său conduceau țara după modelul sistemului administrativ și juridic francez. Jacob a intrat în slujba regelui, mai întâi ca bibliotecar particular al acestuia, iar apoi ca secretar particular, adică un fel de interpret personal.

Îndemnați de unele figuri proeminente ale romanismului german, Jacob și Wilhelm au început să cerceteze cu luare aminte literatura germană în căutare de povești și, până în 1807, descoperiseră câteva în cărți vechi și cam prăfuite. În schimb, sora lor mai mică avea un cerc de prietene, fete și domnișoare nemăritate, care se întâlneau la diferite familii din Kassel, stăteau de vorbă, cântau balade și istoriseau basme. Ea le-a spus prietenelor că frații ei cunoșteau vechiul folclor germanic și erau interesați de povești. Cei doi frați au fost primiți în acest cerc și au început să povestească legende din mitologia scandinavă, cu care luaseră contact prin intermediul limbilor islandeză și daneză. Se pare că în 1810 stăpâneau bine aceste limbi, ca urmare a timpului petrecut în copilărie la curtea prințesei daneze. Frații au remarcat că poveștile fetelor aveau mai multă prospețime - și erau mai accesibile - decât cele găsite în cărțile vechi. Așa că au început să le aștearnă pe hârtie, desigur nu în timpul acestor discuții și întâlniri plăcute, ci după ce se întorceau acasă. La aceste întâlniri, fetele erau supravegheate de mamele lor; cu toate acestea, ne putem închipui că atmosfera era plină de bunăvoință, dat fiind că atenția pe care cei doi celibatari arătoși o acordau fetelor nu era total dezaprobată. Unele domnișoare erau de origine franceză și, din câte se pare, poveștile pe care le spuneau purtau o amprentă puternică a stilului francez, lucru demonstrat de fuziunea modurilor narrative francez și german.

Între 1809 și 1810, sănătatea șubredă l-a silit pe Wilhelm să meargă într-o stațiune de odihnă situată în altă regiune a Westfaliei. Acolo a cunoscut un profesor

norvegiano-german, care l-a ajutat să traducă balade daneze și care a fost martor la primele contacte stabilite de Wilhelm cu profesorii de la Universitatea din Copenhaga, în special cu Rasmus Nyerup. Acesta, în calitate de director al bibliotecii Universității, i-a putut pune la dispoziție copii ale manuscriselor din colecția islandeză Arnamagnæan, care descriau mitologia scandinavă. Wilhelm a publicat traducerea germană a baladelor daneze în 1811. În preajma Crăciunului din 1812, la puțin timp după ce Napoleon a început retragerea din Rusia, a fost tipărit la Berlin primul volum de povești al fraților Grimm, *Kinder u. Hausmärchen*, adică « Povești de spus copiilor acasă ». Al doilea volum a apărut în 1815.

La acea dată, Wilhelm se ocupa deja de redactarea *Basmelor*, pentru că Jacob era bolnav. În 1813, Jacob și-a pierdut postul de bibliotecar atunci când Jérôme și-a părăsit regatul, dar a obținut curând o slujbă în administrația comitatului Hesse, reînstatată la Kassel. Apoi a plecat în Franța pentru a recupera tezaurul comitatului care fusese luat de francezi și a participat la strălucitorul Congres de la Viena, unde capetele încoronate au împărțit prăzile după războaiele napoleoniene. Jacob era membru al delegației din Hesse (probabil ca interpret) și, cu această ocazie, a lansat un apel către peste o sută de savanți și anticari din ținuturile germane, inclusiv din Danemarca și Norvegia, îndemnându-i să culeagă cât mai mult material folcloric.

În 1818, frații Grimm au primit un studiu erudit, redactat în daneză, de către un tânăr lingvist, Rasmus Rask. Acesta se adresase lor deoarece erau practic singurii din afara regatului danez care-i puteau aprecia lucrarea, cunoscând limba daneză. În acest studiu, Rasmus Rask aducea argumente convingătoare în favoarea ideii că multe limbi europene contemporane derivă din aceeași limbă sau grup de limbi vorbite în trecut îndepărtat. Rask numea aceasta limbă originară «tracă» și ea nu era altceva decât indo-europeana la care fac referire mulți alți lingviști. Cartea lui Rask a avut un efect incendiar în biroul din Kassel al celor doi frați.

Jacob tocmai scria o gramatică germană, în a cărei introducere a făcut comentarii foarte măgulitoare cu privire la studiul lui Rask. Mai târziu, pe baza descoperirilor acestuia, Jacob a elaborat și dezvoltat așa-numita «lege a lui Grimm», binecunoscută în lingvistica istorică.

Cât despre Wilhelm, descoperirile lui Rask i-au demonstrat că «aceleași povești» puteau fi găsite la popoare din culturi foarte diferite, deoarece odinioară existase o amplă mitologie, comună întregii lumi.

Poveștile pe care cei doi frați le salvaseră de la dispariție în vâltoarea distrugerilor și evenimentelor tulburi de după războaiele napoleoniene, nu erau decât niște biete rămășițe ale unui tablou glorios și atotcuprinzător.

A doua ediție a *Basmelor*, publicată de Wilhelm în 1819 și din care fuseseră înlăturate unele descrieri mai sângeroase, conținea o prefață de 40 de pagini în care autorul sublinia că se inspirase masiv din mitologia scandinavă și nu din cea romană. Prefața nu a mai fost niciodată retipărită în vreo altă ediție germană îngrijită de Wilhelm. Nu a apărut, desigur, nici atunci când, inspirat de o traducere engleză din 1823, acesta a făcut în 1825 o selecție de 15 basme ilustrate de unul din frații săi mai tineri și care se adresa în exclusivitate copiilor. Această ediție prescurtată a constituit baza traducerilor internaționale din basmele fraților Grimm.

Pe tot parcursul acestor ani - de la primele contacte din 1810 și până în anii 1850 - cei doi frați au corespondat cu profesori universitari danezi de seamă. Frații Grimm scriau în germană, iar profesorii le răspundeau în daneză.

Această corespondență a dat curând roade. Wilhelm trimisese *Basmele* (1812 și 1815) profesorului Rasmus Nyerup, dar acesta nu i-a răspuns imediat și nici nu a dat curs invitației lui Jacob de a culege material folcloric (1815), cu toate că era foarte interesat de acest domeniu. Pe neașteptate însă, în 1816, *Basmele* au suscitat o importantă reacție în Danemarca :

1. Profesorul Rasmus Nyerup a dedicat un studiu de folclor lui Wilhelm, tipărindu-i numele pe coperta interioară - unde îl numea unul dintre cei mai de seamă istorici literari - și recunoscând, totodată, influența acestuia asupra propriei sale cărți. Nu l-a menționat pe Jacob deoarece, patriot fiind, nu putea înțelege felul în care acesta își schimbase peșea în timpul războaielor napoleoniene. În notele cărții, se face adesea referire la

Imagine din Parcul Fiskerhytten

Basme ca la o lucrare savantă de importanță majoră.

2. Un celebru poet romantic danez, Adam Oehlenschläger, a publicat un volum de povești traduse, dintre care șase făceau parte din colecția fraților Grimm.

3. Un bătrân « șambelan » (titlu și rang foarte înalt în Danemarca) pe nume Johan Lindencrone a tradus în daneză câteva din *Basmele* fraților Grimm, probabil toate din volumul 1.

Acest lucru nu era cunoscut în mod oficial, pentru că, după toate aparențele, le tradusesese cu intenția de a le citi nepoților.

Un an mai târziu, un tânăr student din Copenhaga, Mathias Thiele a devenit asistentul bătrânului profesor. Thiele admira colecția fraților Grimm și studiile sale de folclor german ar fi trebuit completate prin culegerea folclorului danez. Aceasta deoarece, în viziunea lui și a bătrânului profesor, folclorul german îngloba toate basmele din zona germanică (inclusiv Danemarca și Norvegia). Astfel, în următoarele patru veri, Thiele a cutreierat Danemarca și a cules aproximativ 600 de legende locale. Această sarcină pe care și-o luase singur s-a dovedit a fi, într-o anumită măsură, repetitivă: spre sfârșitul călătoriei, Thiele ajunsese să-i întrerupă pe țăranii care începeau istorisirea unui basm și să-i surprindă povestindu-le continuarea. A publicat și legende pe care le primise de la alți culegători de folclor. Unul dintre aceștia, Mathias Winther, bibliotecar și « chirurg » pentru regimentul staționat la Odense, pe insula Fionia, i-a furnizat mare parte din materialul cuprins în al doilea din cele patru volume. În prefață, Thiele i-a mulțumit cum se cuvine pentru această contribuție și i-a trimis probabil o copie în Odense. Opera lui Thiele nu a trecut neobservată nici în străinătate: Walter Scott i-a trimis volumul său de *Legende și balade*, iar frații Grimm cel de *Legende germane*.

Între timp, bătrânul șambelan Lindencrone murise în 1817. Fiica acestuia a achiziționat a doua ediție a

Basmelor, pe care Wilhelm Grimm o publicase în 1819. După ce a revizuit traducerile tatălui său, pentru a le pune în acord cu modificările textului din ediția germană „îmbunătățită”, a tradus și noua prefață referitoare la mitologia scandinavă, singura consolare pentru sentimentele naționale daneze, după un faliment național și alte dezastre ce au urmat războaielor napoleoniene. Traducerea a apărut oficial în 1823, purtând numele și titlul lui Lindenkrone. Timp de aproape o sută de ani, aceasta a fost o traducere daneză de referință, ceea ce demonstrează faptul că snobismul funcționează bine și în literatură. Introducerea a fost retipărită în primele patru ediții apărute până în 1853. Volumul se deschidea cu un poem dedicat cititorilor și mai ales «scumpului prieten» al tatălui decedat, Johan Bülow (1751-1828). Acesta se născuse într-o familie săracă, ajunsese ofițer la vârsta de nouă ani, iar mai apoi, sfetnicul cel mai apropiat al prințului danez, regent la acea vreme. Căzut pe neașteptate (și pe nedrept) în dizgrație în 1793, Bülow s-a retras din viața publică și a cumpărat un conac, grație soției sale înstărite. Pe atunci era un important și foarte respectat protector al artelor: finanțase, de exemplu, expediția în Persia și India întreprinsă de lingvistul Rasmus Rask, aflat în căutarea unor limbi uitate. Ulterior a fost repus în grațiile prințului devenit, între timp, regele Danemarcei. Bülow era o gazdă extrem de primitoare: în cartea de oaspeți au semnat 3-400 de vizitatori, toți mărturisindu-și încântarea față de parcul conacului. Pe o piatră memorială se aflau inscripționate numele „binefacătorilor și ale prietenilor”, printre care și cel al lui Lindenkrone. În poemul dedicativ din traducerea *Poveștilor* fraților Grimm, fiica șambelanului menționează în mod special parcul, numindu-l sanctuar al pășarilor.

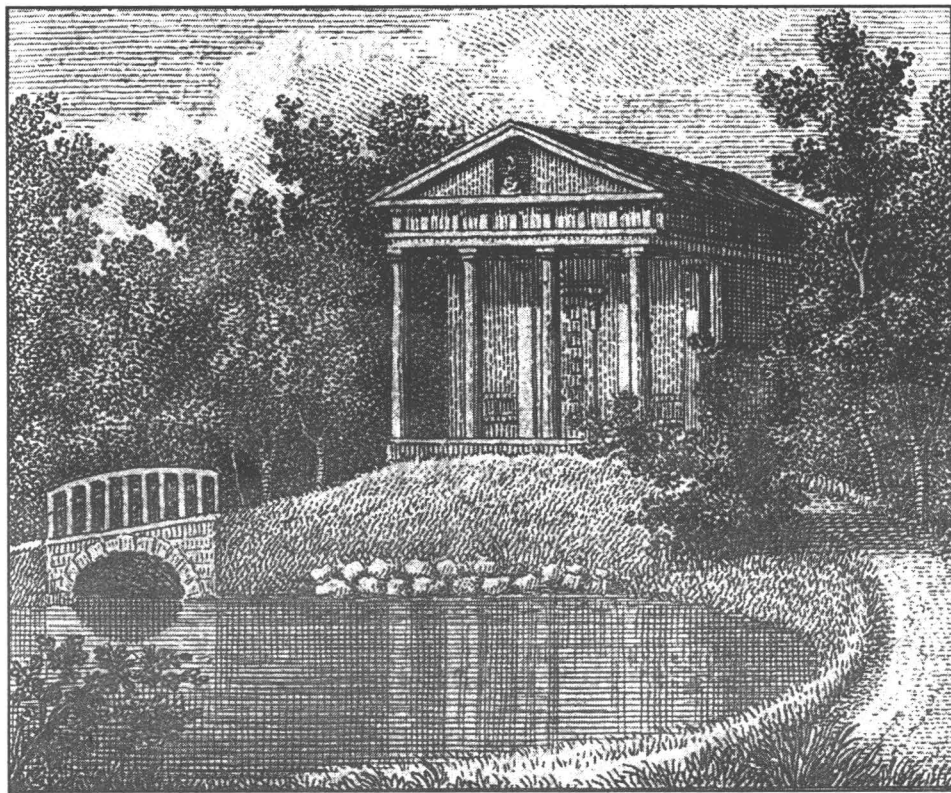
În același an, Winther a publicat la Odense o colecție de 20 de povești, dintre care 11 fuseseră auzite de la oamenii din popor, probabil pe insula Fionia. Volumul era

de asemenea dedicat lui «Johan von Bülow»; de această dată, dedicația menționa faptul că Bülow deținuse cea mai înaltă poziție din țară («Geheimeconferentstraad») și primise cel mai înalt ordin danez, «Ordinul Elefantului». Evident, Bülow era încântat. În primăvara anului 1823, Winther a petrecut mult timp pe domeniul lui Bülow, unde a compus textul versificat al unei modeste cărți ce conținea gravuri din aramă ale peisajelor din parc. Onorariul primit i-a permis să meargă la Copenhaga și să studieze medicina.

Mulțumiri Bibliotecii Regale din Copenhaga pentru imaginile puse la dispoziție.

* Cay Dollerup, profesor la Universitatea din Copenhaga și director al Centrului de Traductologie al aceleiași universități, se manifestă ca o prezență extrem de activă în lumea academică internațională, în domeniile traductologiei, studiilor de receptare, literaturii engleze și teoriei literare. Autor a șapte cărți și peste 180 de lucrări, articole și recenzii, Cay Dollerup este și redactor-șef al prestigioasei reviste de traductologie *Perspectives. Studies in Translatology*, publicată în Marea Britanie.

Traducere: Oana Edith Coman

Imagine din Parcul Fiskerhytten

Manuel CORTÉS-CASTAÑEDA (Columbia)

Să scriem în limba maternă ca și când n-ar fi a noastră

“Avem arta ca să nu ne ducem la fund din cauza adevărului.”
(Nietzsche)

Încrederea excesivă în opera cuiva și credința oarbă în limba maternă se unesc pentru a forma capcana fatală pe care scriitorul și-o întinde sieși pentru a evita să se confrunte cu solitudinea esențială în orice act de creație. Această capcană, care nu de puține ori a reprezentat chiar căderea multor talente de seamă, provine din mitul personalității și din acel concept neprecizat și amorf numit “caracter național”. Scriitorul se raportează permanent la o lume de adevăruri presupuse a fi ca atare și la semantica stabilității, care sunt, ambele, strâns legate de istoria personală și, în consecință, de o anumită ordine socială ce-și face simțită prezența până și în metafora cea mai inovatoare. Chiar în clipa în care scriitorul crede că a găsit cuvântul exact, opera lui începe să se transforme în literă moartă iar așa-numitul “opus” al acestuia – într-un simplu fragment din acea structură definită drept “adevăr” de către numeroasele fețe și fațete ale puterii.

Singurătatea pe care o reclamă creația este, prin chiar natura ei, o stare de exil. Adevăratul scriitor nu-și aparține nici lui însuși și nici vreunei alte structuri sociale. El e un străin de sine și de societate. Chiar și ceea ce reprezintă aspectul cel mai important, propria sa limbă, îi este necunoscut și reușește să-i servească doar într-un mod inadecvat în încercarea de a exprima lumea instabilă a viziunilor și obsesiilor sale. În domeniul poeziei, permanența nu există, iar limba, văzută ca vehicul în stare să prindă esențele posibile, devine o imposibilitate fără de vreo speranță în structura delicată a poemului.

Din acest punct de vedere, raportați cum suntem în permanență la regiuni nongeografice unde seninătatea sau spaima au deschis noi perspective, a vorbi despre exil drept ceva cu puțință doar în alte locuri, diferite de cele în care am crescut și am visat, sau ca despre ceva în legătură cu obtuzitatea vreunui ostracism politic sau intelectual înseamnă pur și simplu a nega starea de nuditate care se găsește în spatele fiecărui act de creație și a căuta cu disperare fetișurile memoriei ca pe singura garanție pentru a fi și a dăinui. Cuvântul poetic nu are nimic de explicat și nimic de spus. Singura sa funcție este de a reafirma mistere sau de a crea enigme. Poezia l-a transformat întotdeauna pe poet într-un rătăcitor aflat în căutarea propriei sale condiții umane căzute și decăzute; locurile și limbile sunt doar incidentale. Poetul nu este nici subiectul, nici obiectul unui proces a cărui singură natură fundamentală este chiar absența acestei naturi presupuse ca fiind a sa; poetul nu există în sine și nici pentru sine. Nimeni nu-i

poate garanta poetului stabilitatea a ceea ce se cere afirmat și, în general, orice adevăruri, chiar și ale sale, îi sunt străine. Deci, exilul, dacă e definit drept pierdere a ceea ce ne aparține, nu există; și nu există, în acest context, vreo scriitură a exilului bazată pe nostalgia cu privire la ceea ce s-a pierdut, deoarece poetul nu posedă nimic în afara propriei sale limbi, o stafie perversă care îl urmărește doar de dragul stabilității lui emoționale. “Singura mea patrie e limba portugheză”, afirma Pessoa. Exilul este doar un alt mod de manifestare a ficțiunii.

Cu toate acestea, deși contactul poetului cu o altă cultură și, mai cu seamă, cu o altă limbă nu-i modifică în mod fundamental natura de scriitor, adică propria condiție de exilat, totuși el reafirmă în mod radical chiar această condiție, alimentând-o cu un mod diferit de înțelegere, și, în felul acesta, creând în ființa poetului un simț al responsabilității și o nouă familiaritate cu cea teamă imposibil de eludat care subliniază orice singurătate și orice act de creație.

Contactul cu limba engleză mi-a confirmat obsesiile și, la fel de important, nehotărârea pe care o simt atunci când mă confrunt cu problema scrisului. În mod paradoxal, tocmai în această societate, definită de și prin stigmat, paradigme și un șir nesfârșit de manuale și îndreptare tip “cum să faci corect” un anumit lucru, poezia mea a reușit, în cele din urmă, să se elibereze de toate obligațiile, de realitatea esențială, de nevoia de a produce și a atinge rezultatele necesare și, mai cu seamă, de acea structură de forță ce se ascunde în chiar inima adevărului. Spaniola iese din scenă și, prin urmare, și lumea identităților și categoriilor dispăre, o dată cu ea, de asemenea, istoria și memoria, iar în felul acesta se revelează nimicul din spatele oricărei realități, fără de care poezia nu este posibilă.

Uneori limba engleză se însufletește pentru mine, iluminând lumea prăpăstiilor personale și creând distanța necesară pentru critica de sine. Atunci când e privită atât din perspectiva limbii engleze, cât și din aceea a unor lecături repetate, spaniola își face din nou apariția drept ceea ce nu mai este, dar care, cu toate acestea, a fost o parte din mine. Se transformă în ceva deopotrivă străin și familiar sau, pentru a-l parafraza pe scurt pe Gilles Deleuze vorbind despre stilul lui Kafka : a scrie în propria ta limbă ca și cum ți-ar fi străină; a scrie ca și cum fiecare operă ar fi doar confirmarea necunoscutului prins în propria sa necunoaștere. În acest fel, limba engleză m-a ajutat s-o descopăr pe a mea proprie. Mi-a oferit

mijloacele prin intermediul cărora am ajuns să descopăr secretele propriei mele limbi și literaturi, ca și perspectiva de a înțelege mai bine situația tragică a Americii Latine.

Pe lângă toate acestea, engleza m-a condus, în mod necesar și fortuit, înspre anumite talente individuale, dintre care pe unele le simt ca fiind spirite înrudite iar pe altele ca având preocupări poetice contrare alor mele. În mod inevitabil, unii poeți pun la cale noi linii pe care le vei urma, iar alții, roboți categoriilor logicii și memoriei, îți arată un drum care nu duce nicăieri, fie deoarece a fost prea frecvent umblat fie pentru că duce către un exces de venerație a vreunui erou. Printre cei dintâi: e. e. cummings, sau limbajul transformat în respirație și lumină, respingând condiționările societății de consum și pe cele ale gândirii raționale; William Carlos Williams, sau descoperirea pasiunilor intime precum și a unui ochi al ciclopului în ceea ce privește contemplația; T. S. Eliot, sau recuperarea unui destin ineluctabil înscris în cercul marilor mistere care revin la viață, asemenea unei toamne eterne; Ezra Pound, sau reafirmarea eșecului ca act de fundare și fundamentare a vieții și a cuvântului; Ronald Johnson, sau întoarcerea lumii unor mecanisme cerești și alchimia ce se ascunde în fiecare cuvânt și în fiecare realitate numită ca atare; Derek Walcott, a cărui poezie, deși, uneori, încă subordonată stigmatelor istoriei și memoriei, oferă un viitor drum de urmat limbii engleze. Printre cei din a doua categorie, Charles Olson și mulți alții asemenea, care, în păcatul lor, mi-au demonstrat că poezia trebuie să se îndepărteze de stăpânirea exclusivă a profesorilor universitari și de spiritul academic. Și atâția alții ar mai putea fi amintiți aici, care m-au ajutat, chiar când mă așteptam mai puțin, să afirm acele lucruri în care cred, tocmai datorită singurătății lor sau coșmarului greșelilor lor.

Engleza a însemnat, de asemenea, descoperirea altor literaturi, pe care, altfel, s-ar fi putut să nu fiu niciodată în stare să le cunosc, prin intermediul traducerilor. Și nu are importanță că acest contact a fost, cumva, mediat, la mână a doua, pentru că traducerea, în ciuda numeroaselor limite pe care le are, este deopotrivă și o realitate supusă acelorași succese sau eșecuri posibile, ca și orice act de creație. Pentru mine, engleza a deschis o ușă către una dintre cele mai inovatoare și prolifere arte ale secolului: literatura japoneză. Ca o contrapondere la excesiva preocupare a Occidentului pentru lumină și grandoare (grandilocvență), scriitorii japonezi ne dezvăluie cu o claritate și limpezime aproape sublime secretele ce pot fi descoperite în penumbră și moderație. Doar o lumină difuză, potrivită cu misterele intimității, ne permite să înțelegem numeroasele dimensiuni pe care până și cele mai puțin semnificative dintre lucruri le ascund în structura lor complexă. Lumea vestică, prin dragostea sa exagerată pentru tot ceea ce strălucește, s-a îndepărtat de această viziune și, prin urmare, de pacea interioară pe

care o presupune, savurată doar de aceia care știu să observe cu răbdare și să aștepte pentru ca un anume obiect să se reveleze pe sine în jocul său delicat de lumină și umbră.

Limba engleză mi-a dăruit literatura japoneză și spiritul care o iluminează: Dazai Osamu, sau extazul morții; Shiga Naoya, sau visul trupului consumat în pasiunea dorinței infinite; Tanizaki Juichiro, sau multiplicarea drumurilor ce se îndepărtează în pluralitatea subtilităților sau ale unui trecut care își cere prezentul; Abe Kobo, sau jocurile perverse ale semnelor și ale imaginației; Yoshiyuki Junnosuke, sau proliferarea plăcerii și singurătății; Fumiko Enchi, sau viața care creează mereu realități alternative; Shimaki Kensaku, sau viziunile ce se pierd în propriile lor metamorfoze dincolo de toate misterele și dincolo de moarte. Iar lista ar putea continua.

Și, în afară de sensibilitatea japoneză, care mi-a influențat poezia într-o anumită măsură, mai ales în considerarea realității ca pe un continuum care nu se află în legătură cu sistemele de cauză și efect, datorz traducătorilor americani și britanici încă mult mai mult. Căci în engleză i-am citit pentru prima dată pe cei mai importanți critici literari ai secolului: Maurice Blanchot, Pierre Klossowski.

Doar scrierile lui Blanchot iluminează cele mai importante opere ale așa-numitei literaturi moderne, la fel ca și unele opere caldise ale trecutului, și asta fără a suferi de "surzenia" și opacitatea multor critici care se apropie de o carte doar pentru a găsi în ea confirmarea propriilor lor teorii și care refuză să răspundă multor întrebări pe care o operă le ridică deoarece nu doresc să admită (poate din cauza propriei lipse de imaginație) că, pentru un spirit lucid, natura particulară a fiecărei opere sugerează atât metoda de analiză, cât și "uneltele" care trebuie folosite în această căutare pasionată. E greu să găsești un cititor bun în vremurile astea. Blanchot mi-a sugerat ideea că un cititor bun este acela care se lasă prins în text, în felul acesta pierzându-se în lumea ficțională. Pe urmă, logica se va ocupa de aspectele mai puțin importante.

Dar, desigur, există și reversul medaliei. Dincolo de plăcerea resimțită atunci când lumile romanului ne sunt revelate prin intermediul unei limbi sau al unui limbaj nou descoperite, se află nevrozele și frustrările pe care aceeași limbă este în stare să ni le provoace atunci când își însușește mecanismele unei structuri de forță. În mare măsură, limba engleză și-a pierdut capacitatea de autoanaliză și s-a încredințat exclusiv, asemenea unei prostituate vorace, sușurilor și coborâșurilor acelei mașini industriale care privește ființa umană ca pe nimic mai mult decât un potențial consumator ce poate fi controlat creându-i-se și inducându-i-se nevoia și dorința irezistibilă pentru produse mai mult sau mai puțin (in)utile. În loc să întrerupez acea pasiune care, ea singură, permite limbii să se elibereze de condiționările istoriei și de tendința marcată spre fosilizare, engleza s-a transformat într-un

fel de manual pentru cum să faci în mod corect anumite lucruri, sau într-un tabel de porunci și ordine.

Teama vine din aceea că observăm că o societate presupusă a se baza pe cultul individualității și creativității folosește limba doar pentru a afirma exact contrariul, împiedicându-i pe membrii acestei societăți să-și construiască și să-și determine singuri destinul. "Sunteți unici și liberi, dar nu uitați că trebuie să urmați întru totul cele 1001 porunci pe care statul și societatea le-au creat pentru siguranța voastră." Obsesia Americii pentru sănătate și siguranță este, evident, o formă de a înspăimânta determinată de o prea mare încredere în viitor. Constructul individualității și creativității sunt guvernate și administrate de un întreg univers de instrucțiuni ce complica viața, transformând-o, mai degrabă, într-o simplă consecință a unei lumi a obiectelor sexualizate, care reprezintă tocmai negarea sexualității și a dorinței, pur și simplu deoarece plăcerea nu are nimic de-a face cu vreun manual. Respectul excesiv pentru cuvântul scris este o altă formă de sclavie invizibilă; ne-a înșelă în fața stăpânului, pe care și așa l-am acceptat târziu ca reacție la teama provocată de o supraproducție de adevăruri. Suntem victimele unei inflații de informații. Ideea este de a-l ține pe om atât de ocupat, încât să nu mai aibă timp să se întrebe nici ce face și nici ce face societatea atunci când îi vinde doar o jumătate de bilet sau jocuri de puzzle imposibil de dezlegat care îi promit eternitatea. Societatea americană nu înțelege că timpul liber și absolut individual liber este necesar pentru om, tocmai pentru a evita să fie cu totul strivit de societatea de consum.

În orice caz, îngrijorarea mea cea mai mare se referă la tendința societății americane de a pretinde că toți oamenii sunt la fel și la faptul că, în cadrul ei, limba este folosită exact ca vehicul fundamental al acestei pretenții absurde. Ne vinde iluzia, "Visul american", că până și ceea ce este imposibil devine posibil, și astfel uităm că supraestimarea unei valori de orice fel ne duce exact într-o fundătură fără ieșire. De exemplu, această iluzie vană ne transformă pe toți în scriitori, în producători de cărți, mai exact spus, și transformă și munca de scriitor într-o simplă activitate controlată de cerere și ofertă sau de nevoia universitarilor de a-și mai adăuga câte o carte la memoriul de activitate de fiecare dată când își doresc o creștere a salariului sau a propriului eu. Atunci când suntem cu toții scriitori și totul s-a transformat în text, destinul limbii paralizază ca o insectă ce se înecă în propria sa otrăvă. E inutil să fii un fel de mâncare desăvârșit, servit la o masă selectă, atunci când pasiunile bunului gust au devenit doar vorbe goale, iar înșăși negarea spiritului e cea care alege vinul.

(ANQ, Spring 1997, Vol. 10, No. 2)

Traducere: **Rodica Grigore**

Radu CIOBOTARI

Viațamoartea

...ca o pădure de fum în sparte văzduhuri
descrește la marginea cuvintelor uitarea
pe când zgomotul ud al prăvălirii
melcilor în vis
atârână-n șuvițe cleioase
pe obrazul boțit al statuilor
din piața în care profeții târgului
prevestesc nenumitul anotimp

...precum buzele treierate de ploi ale putreziciunii
ar decoji un fruct al dulcelui
de piele catifelată în care a murit soarele,
tot astfel și buzele tale, femeie,
decojesc de singurătate miezurile rugăciunii
pe care se întemeiază destrămarea mea
peste unghia de sare a târziului

...din depărtările cernute
sub orizontul de ceară al clipei
n-a mai ajuns nici un pelerin orb
care să mă binecuvânte
și să-mi sădească la rădăcina fântânii din vis
crinii unor posibile începuturi;
de aceea mi s-a dat
de a nu întreba
în antecamera maimarilor minciunii
ce e cu aceste mănunchiuri de câini
care țâșnesc
din orbita ferestrelor îmbeznate
sfârtecând pajiștile albe ale durerii
la fel ca pe o haină de sărbătoare
lăsată spre seară pe gard
spre a se scurge din mânecile ei
câința ostenitelor brațe...

...pentru ca – de la o vreme –
doar ea, viațamoartea,
să îmbrățișeze în gheare de lut brun roșcat
plutirea acestui poem,
rostogolindu-l dintr-un anotimp în altul,
sleindu-l, murindu-l și iar înviindu-l,
scuipându-l ca pe un sâmbure
în colbul răspântiilor din sufletele voastre...

Eleonora CĂRCĂLEANU

80 de ani de filologie italiană la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași

În cadrul Academiei Mihăilene (1835) au existat mai multe încercări de a introduce învățarea limbii italiene între celelalte materii de studiu. Totuși, învățământul sistematic și ordonat al limbii și literaturii italiene la Universitatea din Iași începe în anul 1926, odată cu numirea profesorului Iorgu Iordan ca titular al Catedrei de Limbi și Literaturi Romanice. Domnia sa a ținut timp de mai mulți ani un curs de *Istoria literaturii italiene*, popularizând în rândul studențimii ieșene aspecte din cultura și civilizația Italiei. Cursul lui Iorgu Iordan a fost poligrafat de Gh. Agavriloaei. În introducerea cursului, care îmbrățișează literatura italiană de la origini până la Dante inclusiv, profesorul Iorgu Iordan – după ce analizează felul în care se prezintă aceasta în contextul altor literaturi, ca, de pildă, cea franceză, spaniolă, germană – face un excurs, trecând în revistă curente și evenimentele mai însemnate din viața culturală a Italiei, astfel încât studenții, încă de la inițierea în literatura poporului italian, să aibă o oglindă a evoluției spirituale a acestuia. Înainte de a trece la studiul amănunțit al literaturii italiene, profesorul prezintă o listă bogată cu bibliografia necesară, enumerând mai multe istorii ale literaturii italiene – pe care le comentează detaliat, arătându-le deopotrivă meritele și neajunsurile. O problemă care îl preocupă pe profesorul Iorgu Iordan în cursul respectiv este aceea a periodizării literaturii italiene, domnia sa preferând împărțirea făcută de Hauvette în a sa *Littérature italienne*, pentru motivul că are mai puține subdiviziuni, este mai simplă și se bazează pe fapte mai evidente în comparație cu periodizarea încărcată, tradițională, practică de istoricii literaturii italiene, ca de pildă, Casini¹.

În tratarea problemelor de literatură, profesorul I. Iordan aduce la cunoștința auditoriului aspectele cele mai semnificative, fără a neglija amănuntele, atunci când acestea stârnesc interesul și ajută la o mai bună cunoaștere și înțelegere a faptelor în discuție. Metoda folosită de profesor în expunerea cursului de care ne ocupăm este cea comparativ-istorică, domnia sa nepierzând ocazia, ori ce câte ori aceasta se ivește, să sublinieze similitudini de fapte în cultura țărilor din Europa Occidentală.

Avem convingerea că generațiile de studenți ieșeni, care au avut prilejul să audieze cursul de *Istoria literaturii italiene* ținut de profesorul I. Iordan, și-au întregit cultura generală cu multe și solide cunoștințe în materie de creație literară italiană².

Misiunea nobilă de răspândire a limbii și literaturii italiene în rândul studenților Universității din Iași a fost continuată – după ce profesorul I. Iordan a trecut, prin chemare, la Catedra de filologie română – de profesori italieni dornici să facă cunoscută cultura țării lor poporului

frate român.

Astfel, între 1929-1931, lectorul italian, Augusto Garsia, prezintă studenților interesați din Universitatea ieșeană cursul de *Istoria literaturii italiene* – epoca medievală – (trei ore pe săptămână). La seminar, lectorul italian amintit, folosindu-se de gramatica limbii italiene apărută în editura lui Gaspey Otto Sauer, îi introduce pe studenți în studiul limbii lui Dante. De asemenea, el face interpretări de texte literare medievale, între altele, fragmente alese din *Divina Commedia* (trei ore pe săptămână).

Între 1931-1938, cunoașterea limbii și a culturii italiene, la Universitatea din Iași, este asigurată de profesorul suplinitor Ermenegildo Lambertenghi. Născut în 1884 la Sissa (Parma), E. Lambertenghi a urmat studiile superioare la Universitatea din Pavia, Roma și München. A fost promovat doctor în filosofie și pedagogie de către Universitatea din Pavia. Timp de un an (1925-1926) îl întâlnim lector de limba italiană la Universitatea din Debreczin. Ca ambasador al culturii italiene în România, înființează, în 1935-1936, la Universitatea din Iași, Catedra de limba și literatura italiană, în cadrul căreia va funcționa ca profesor suplinitor, timp de șapte ani. Din cursurile prezentate studenților de către profesorul italian amintit: *Dante* (curs special), *Infernul*, *Istoria literaturii italiene din timpul Renașterii* și *Literatura veacului al XVIII-lea*. A condus, de asemenea, seminarii de gramatică descriptivă și de gramatică istorică a limbii italiene, folosindu-se de crestomația lui Ernesto Monaci.

Un moment de vârf cunoscut la Universitatea „Al.I.Cuza” în ceea ce privește difuzarea culturii italiene îl oferă prezența lui Giuseppe Petronio în Iași, între 1938-1943. Neapolitan de origine, născut în 1909, G. Petronio și-a luat licența la Universitatea din orașul natal. A fost timp de doi ani (1936-1938) lector de limba italiană la Universitatea din Graz – după care, vine în România ca director al Institutului de cultură italiană din Iași și, totodată, profesor suplinitor la Catedra de limba și literatura italiană a facultății ieșene de filologie.

În cadrul Institutului italian de cultură (filiala Iași) a organizat un amplu ciclu de conferințe ținute de profesori italieni și români întru cunoașterea reciprocă a celor două civilizații. Printre cei mai cunoscuți cercetători italieni invitați la Iași de profesorul Giuseppe Petronio pentru a ține prelegeri s-au numărat: Giacomo Devoto, Matteo Bartoli, Giulio Bertoni, Carlo Tagliavini, Giuliano Bonfante, Umberto Cianciolo.

Ca profesor a ținut cursuri generale privind cultura din Duecento și Trecento, dar și cursuri speciale / monografice. Dintre acestea, au fost apreciate în mod aparte de studenți și au rămas ca adevărate modele în istoria predării culturii ita-

liene la Iași acelea dedicate lui Boccaccio și lui Dante. De altfel, profesorul Giuseppe Petronio a fost cel care a inițiat *Lectura Dantis* la Universitatea ieșeană, după cum a fost și primul care a cerut autorităților timpului, la 27 noiembrie 1940, înființarea unui lectorat onorific la Facultatea de Litere din Iași.

În 1941 și 1942 profesorul a scos la Iași „Italica” – o revistă anuală de studii italiene, în care cercetători consacrați și studenți ai Universității au publicat eseuri, articole, note sau recenzii asupra culturii italiene și a legăturilor spirituale italo-române.

„Scopul meu este – scria cu acel prilej – să promovez la Iași studii italiene sau italo-române și să ofer italieniștilor români posibilitatea să-și publice lucrările într-o revistă larg difuzată în ambele țări.”

Iar în continuare sublinia:

„Dorința și ambiția mea ar fi ca Buletinul revistei să conțină numai lucrările tinerilor italieniști formați la seminarul meu.”

În paginile primului volum, Giuseppe Petronio urmărește migrarea unor motive de la Apuleius la Boccaccio (*Da Apuleius a Boccaccio*), Andrei Oțetea prezintă *Un esponente del Rinascimento italiano: Francesco Guicciardini*, Petre Ciureanu tratează depre o scriere inedită a lui Niccolò Tommaseo (*Méthode pour apprendre le latin*), Luciano Da Pola analizează *Le traduzioni italiane di “Cântecul gintei latine”*, în timp ce Ilie Minea se ocupă de *Rapporti culturali italo-moldavi* și Petru Iroaie semnează un eseu *Sulla poesia popolare italiana*. În volumul al doilea, alături de Giuseppe Petronio, care publică un studiu despre *Le poesie di Tommaso Campanella*, sunt prezenți: Iorgu Iordan (cu un articol privind *I nomi dei diavoli nella Divina Commedia*), Nicanor Rusu (cu o analiză despre *Lingua e stile del Verga*), Gheorghe Bârsănescu (cu un comentariu asupra lui Luigi Credano), Dumitru Ciurea (cu prezentarea a *Due esempi di scrittura italiana in Moldavia*) și Gheorghe Ivănescu (cu un studiu intitulat *Dei cambiamenti fonetici italiani del tipo -ct- > -tt- e -cd- > -dd-*). Rămân, de asemenea, relevante scurtele articole publicate la rubrica *Note*, ca și substanțialele *Recenzii* redactate, în cea mai mare parte, de neobositul profesor G. Petronio. Scrisă cu acribie și dăruire profesională, „Italica” a jucat la acea vreme, un rol remarcabil în dezvoltarea italienisticii românești.

În momentul în care a venit la Iași, profesorul Giuseppe Petronio era deja autorul unor lucrări importante publicate în Italia precum *Carducci, omul și poetul*, Messina, 1930; *Decameronul, studiu critic*, Bari, 1935; *Poeți ai timpului nostru. Crepuscularii*, Firenze, 1937. Ca urmare a acestei experiențe acumulate în țara natală, în timpul șederii sale în România, reușește să cunoască destul de repede cultura noastră și să exprime în scris o seamă de păreri asupra câtorva scriitori români.

Un asemenea studiu, foarte riguros, este acela intitulat *Impresii despre Caragiale* (apărut în „Arhiva”, Iași,

Tipografia „Presa Bună”, 1940, 20 pp.). La curent cu tot ceea ce se scrisese la noi, până la 1940, despre Ion Luca Caragiale, profesorul Giuseppe Petronio, combătând interpretările anumitor critici români, printre care acelea ale lui Garabet Ibrăileanu, demonstrează cu măiestrie că: „adevăratul Caragiale era un moralist atent și curios al viciilor și virtuților omenești”. Cu acest studiu minuțios închinat întregii opere caragialești (de la *Comedii* la *Momente și schițe* și până la *O făclie de Paști*, *Păcat și Năpasta*) – prin care scriitorul nostru este considerat un adevărat moralist și comparat cu faimoși autori francezi: Molière, Flaubert, Maupassant – profesorul Giuseppe Petronio a ridicat la un nivel european interpretarea critică a operei marelui nostru Caragiale.

Întors în Italia după încheierea misiunii sale culturale în România, profesorul Giuseppe Petronio va continua să promoveze și să difuzeze cultura română. A activat în cadrul Asociației culturale Italia-România; a participat la constituirea unei Asociații universitare italo-române (având funcția de secretar); a prezentat în 1959, ca invitat al Colocviului internațional de civilizații, literaturi și limbi romanice organizat la București, comunicarea: *Probleme actuale ale istoriei literaturilor romanice*; a tradus din scriitori clasici și contemporani români, printre care *O scrisoare pierdută* de Ion Luca Caragiale; a coordonat alcătuirea și publicarea unei antologii de proză românească; a realizat, în colaborare cu profesorii Nina Façon și Alexandru Balaci, un *Mic dicționar român-italian și italian-român*, Bologna, 1963).

În 2001, la o editură din Milano, i-a apărut cartea *Un om și secolul său*. Nu este un volum de critică literară și nici unul autobiografic. Este o confesiune nostalgică, o evocare sentimentală a evenimentelor, a circumstanțelor, a locurilor, a personalităților care au jucat un rol însemnat în formarea sa spirituală. În această carte numele orașului Iași este pomenit de mai multe ori. Un paragraf chiar ar putea echivala cu un omagiu adus Iașului și colegilor români: „Mă aflu la Facultatea din Iași cu câțiva profesori români: Iorgu Iordan, un auster filolog romanist și lingvist; Andrei Oțetea, autor al unei frumoase cărți asupra Renașterii italiene; Nicolae Balmuș, latinist; George Călinescu, un istoric inteligent și spumos al literaturii române – toți mai în vârstă decât mine, toți profesori titulari, foarte instruiți, cu care discutăm într-un mod familiar și, totodată, plin de respect.”

Dintre toate personalitățile italiene care și-au desfășurat activitatea culturală la facultatea de Litere a Universității ieșene, în prima jumătate a secolului al XX-lea, cea mai marcantă rămâne, fără îndoială, aceasta a profesorului Giuseppe Petronio.

În prodigioasa lui muncă de răspândire a culturii italiene în cadrul Universității din Iași, distinsul profesor a fost ajutat de asistenții Giuseppe Bacci și Liberales Netto. Acesta din urmă este autorul mai multor cursuri de literatură italiană: *Corso del movimento rinascimentale ita-*

liano, *Corso di letteratura dell'Ottocento, Le origini: Duecento e Trecento*, ca și al volumului, în limba română, *Istoria literaturii italiene*ⁱⁱⁱ. Pe lângă activitatea didactică, L. Netto a manifestat viu interes pentru cercetarea științifică. A publicat studii în diferite reviste academice, dintre care, atrage atenția în mod deosebit, cel intitulat *Spiritul italian prin veacuri* (apărut în "Însemnări ieșene", 1938). Sinteză reușită a importanțelor manifestări ale spiritualității italiene, prin care aceasta a deținut supremația mai multă vreme în cultura europeană, studiul lui Netto face o serie de referiri și la literatura română. Când, de pildă, subliniază anumite aspecte profund omenesti în *Decameronul* lui Boccaccio, el afirmă: "Din toată literatura universală poate doar moldoveanul Ion Creangă i-ar putea sta alături". Între 1936-1945 Liberale Netto a fost, prin urmare, o prezență cât se poate de activă în domeniul cunoașterii culturii italiene la Iași.

Uterior au funcționat la Catedra de limba și literatura italiană de la Universitatea din Iași Vincenzo Palmieri și Francesco D'Alessandro.

Cursul acestui învățământ îndelungat și devotat al limbii italiene la Iași a fost în perioada postbelică mai palid reprezentat față de începuturi, nefiind vorba însă de o întrerupere totală a sa. Situația se redresează și astfel, între 1948-1950, îl găsim ca profesor de limba italiană la Universitatea din Iași pe Leon Diculescu.

Menținerea și reîntărirea - între 1945-1975 - a învățământului limbii și culturii italiene, la Universitatea "Al.I.Cuza", s-a datorat profesorului Ștefan Cuciureanu. Domnia sa, timp de 30 de ani, cu un devotament rar întâlnit, a predat cursuri și seminarii de limba italiană, formând multe serii de studenți și de viitoare cadre didactice. Ei singuri păstrează amintirea a ceea ce profesorul Ștefan Cuciureanu a avut mai bun: generozitate și dăruire⁴. Între cei care continuă și astăzi să evoce cu pietate imaginea îndrăgitului dascăl ieșean se află profesorul George Lăzărescu, care la rândul său, timp de un an academic (1947-1948), a predat, cu știuta-i măiestrie, limba lui Dante la Universitatea din Iași.

De la 1960 încocoace, numărul studenților ieșeni dornici de a cunoaște limba și literatura italiană a crescut considerabil. Pe lângă studenții de la Litere, cer să urmeze cursul facultativ de limba și literatura italiană și studenții de la facultatea de Istorie. Astfel încât, începând cu anul 1960 și până în 1965 - alături de profesorul Ștefan Cuciureanu vor ține ore de curs practic de limba italiană lector Rica Ionescu și asistent Natalia Nechifor.

Prin dispoziția ministerială din anul 1967, alături de franceză, engleză, rusă, latină, etc. limba italiană începe să fie studiată, ca a doua specializare, de către studenții Facultății de Litere din Iași. Acum limba și literatura italiană sunt predate studenților de la secția de limba română de prof. dr. Șt. Cuciureanu, lector dr. Victoria Naum⁵ și asit. dr. Eleonora Cărcăleanu.

În toamna anului 1974, cadrele didactice și studenții

secției au salutat revenirea la Universitatea "Al.I.Cuza" din Iași după un intermezzo de 27 de ani - a unui lector italian: Roberto Scagno. După ce contractul lui de colaborare cu Facultatea de Litere din Iași s-a încheiat, postul de lector italian i-a revenit lui Onofrio Cerbone (între 1977-1986) și apoi Annei Alassio (1987-1988).

Din 1992, când italiana a fost aprobată ca specializare principală, împreună cu numărul studenților a început să crească și cel al cadrelor didactice. Astăzi, alături de prof. dr. Eleonora Cărcăleanu⁶, șefa catedrei, care ține cursuri generale de literatură și *Lectura Dantis*, își desfășoară activitatea didactică lector dr. Mirela Aioane - care din 1991 predă cursuri de limba italiană contemporană (*Morfologia și Sintaxa*), lector dr. Dragoș Cojocaru (din 1995) ține cursuri speciale de literatură, asist. drd. Gabriela Dima (din 2001) asigură orele de curs practic și seminariile de literatură și limbă, și asist. Corina Bădeliță (din 2002), căreia îi revin orele de italiană de la alte facultăți ale Universității.

Cursurile de *Civilizație italiană* și o parte a celor opționale de literatură și limbă au fost (și sunt) predate de lectorii italieni veniți la Universitatea ieșeană în cadrul relațiilor culturale dintre România și Italia. Astfel, Domenico Polloni (1993-1994), Gianfranco Maronese (1995-1996), Mauro Barindi⁷ (1995-2000), Daniela Dutto (1998-1999), Chiara Cenci (2000-2001), Gemma Monco (2003-2004) și acum Loredana Battaglia au menținut și continuă să mențină ridicată temperatura cunoașterii limbii și culturii italiene la Universitatea din Iași. Ca o notă aparte, menționăm că Gianfranco Maronese și, mai ales, Mauro Barindi au donat Bibliotecii Lectoratului un număr important de cărți ale scriitorilor italieni, dovedind generozitate și, în același timp, atașament față de studenții ieșeni dornici să cunoască milenara cultură italiană.

Din toate cele relatate se poate concluziona că studiul limbii și literaturii italiene la Universitatea din Iași, devenit de acum tradiție, a cunoscut un flux continuu, care, în condițiile actuale ale raporturilor culturale româno-italiene, capătă noi dimensiuni.

1. Menționăm că GIOVANNI PAPINI a reacționat împotriva acestei tradiții în al său prim și ultim volum *Storia della letteratura italiana*

2. Amintim, de asemenea, că profesorul I. Iordan, în afara cursului de care am vorbit, - pentru a iniția în cultura italiană pe studenții și intelectualii ieșeni - a ținut mai multe conferințe, precum: *Modernitatea lui Petrarca* (publicată apoi în *Omagiul lui Ramiro Ortiz*) și *Numele dracilor în Divina Commedia* (publicată în 1942 în "Italica" de către Giuseppe Petronio)

3. Autorul prezintă în acest volum (apărut la București, Casa Școalelor, 1943) literatura italiană de la origini la Tasso.

4. Facem cunoscut faptul că profesorul Ștefan Cuciureanu ne-a oferit, cu mult timp în urmă, anumite informații - atunci când *Analele Universității "Al.I.Cuza"* s-au dovedit nesatisfăcătoare - pentru completarea acestui istoric al învățământului limbii italiene la Facultatea de Litere din Iași.

5. Victoria Naum este autoarea unui *Corso pratico di lingua italiana* și a unei *Antologia della lirica italiana del Novecento*, ambele volume fiind publicate la editura Universității "Al.I.Cuza" în 1977 și respectiv 1979.

6. Membră a Uniunii Scriitorilor, Eleonora Cărcăleanu este autoarea următoarelor cărți: *Leopardi în România*, București, Minerva, 1983; *Repere româno-italiene*, editura Universității "Al.I.Cuza", Iași, 1998; *Due secoli di letteratura italiana. Il Duecento e il Trecento*, Iași, MydoCenter, 1998; ediția a II-a, Iași, Carson, 2000; *Tre correnti letterarie italiane: L'Umanesimo, Il Rinascimento e il Barocco*, Iași, Carson, 1999; *Eugenio Montale. O lectură a poeziei*, Iași, Universitas XXI, 2001; *Miscellanea italica*, Iași, Junimea, 2002; *Antologia della letteratura italiana. Dalle origini al Quattrocento*, seconda edizione, Iași, Universitas XXI, 2004.

7. Dintre toți lectorii care au funcționat la Universitatea din Iași, în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, se remarcă – printr-o bogată activitate didactico-științifică – M. Barindi. A ținut un foarte bun curs de *Istoria limbii italiene*, cursuri opționale de limbă și seminarii aferente, lecțiile sale fiind urmărite – datorită conținutului bogat în informații și comentarii – cu mult interes de studenții secției. A îndrumat cu seriozitate și competență teze de licență și lucrări ale studenților din cadrul Cercului Științific. De asemenea, a participat cu diverse comunicări la colocvii internaționale și naționale, ca *Bicentenarul nașterii lui Giacomo Leopardi*, București, 2-5 iulie 1998 (cu Pietro Bembo și Giacomo Leopardi: *probleme lingvistice*); *Prezențe italiene în România în prima jumătate a secolului XX*, București, februarie 1989 (cu Vincenzo de Ruvo); *Centenar George Călinescu*, Iași, iunie 1999 (cu George Călinescu și Italia).

Bogdan ULMU

File dintr-un jurnal teatral

În niște fișe mai vechi descopăr o pledoarie a lui H.Wald pentru cuvânt, care tare i-ar indispuce pe „virtuozi” imaginii, din spectacolul modern: „Hipertrofierea imaginii în paguba cuvântului în cultura contemporană stingherește dezvoltarea spiritului critic și favorizează înmulțirea reflexelor condiționate... Controversa este singura în stare să ferească sufletul de tirania imaginii și a literei” (s.n.).

Fac parte din rîndul celor ce nu disprețuiesc cuvântul; nici nu îl sacrifică pe altarul vi zualului; dar mă-ntreb dacă, într-un spectacol nu poate fi la fel de sugestivă o controversă a imaginilor! Si-apoi, de ce osîndește Wald litera? Doar ea e cărămida cuvîntului, nu?!...

Se folosește agasant de des cuvîntul vedetă. Mai ales în ultimii șasesprezece ani. Personal, îi privesc mefient pe cei care se cred sau se prezintă astfel. Fiindcă, a fi vedetă înseamnă, paradoxal, a rata notorietatea! Vedeta moare după o lună, un an sau un deceniu. Creatorul, charismaticul adevărat, nu dispare nici după un mileniu.

Shakespeare e geniu, Tatu e vedetă. Birlic e geniu, Mitoșeru e vedetă. Mozart e geniu, Nicoleta Voica, vedetă. Și-atunci?

Cei ce se zbat să devină vedete, ca și cei care îi decretează astfel, peste noapte, ar trebui să simtă fiorul amar al ratării și al ...anonimizării de esență.

Dar Dumnezeu i-a ferit de chinul autoestimării; în mintea lor, să zicem, Nicoleta Luciu îi e superioară Luciei Sturdrza Bulandra, deoarece ultima nu apare la tv și prin reviste. Sîc!

Văd vînzătoare de la alimentară mergînd la chioșcul de ziare și împrumutînd gazete; mă enervează la culme! Într-o zi, mă voi duce și eu să-mprumut un ...parizer, să văd, vor fi de acord?

Vine instalatorul, îmi schimbă neonul, îmi pune o aplică și-mi cere 200.000 lei. Într-o zi mă voi duce și eu la niște reviste de cultură, să le cer 200.000 lei pe articolul pe care mi-l publică: oare-mi vor da?

Trag mașini sub fereastra mea și se aude, tare, CD-playerul lor, aruncînd manele-n văzduh; mă bate gîndul să scot și eu boxele pe fereastră (cum fac niște adolescenți de pe scara mea, care ascultă tot manele!) și să pun ...J.S.Bach; oare vor putea suporta concurența?

N-o să fac nimic din tot ce-mi propun aici, firește; știți de ce? Fiindcă trăim într-o lume în care statutul de intelectual te complexează. Și ți-e jenă să deschizi gura, atunci cînd nu ești printre alți nefericiți, de teapa ta... Mda...

Citesc într-un cotidian o cronică la un spectacol bucureștean cu o piesă de A. Schnitzler. Această cronică, realizez tardiv, nici n-ar fi apărut, dacă muzica spectacolului n-ar fi fost semnată de marele Marius Moga. După ce e lăudat în mod deșănțat muzicianul, ce mai aflăm: „cîteva pasaje din Hora iubirii (acesta-i titlul spectacolului) se regăsesc și în coloana sonoră a telenovelei Secretul Mariei”! Scîrț!

Dincolo de faptul că marele dramaturg austriac nu vîd ce-ar putea avea în comun cu scenaristul telenovelei mioritice, nu mă pot abține să declar că am devenit invidios pe libertatea compozitorului de teatru și film, în general. Un dramaturg nu poate scrie aceleași replici pentru o comedie cu studenți de azi și o piesă istorică despre Decebal; un regizor nu poate monta identic Hamlet și Noaptea furtunoasă; un costumier musai să diferențieze Franța secolului XIX, de Africa secolului XXI. Dar compozitorii...oho!

Un cîntec despre Iași (pe versuri de un poet român contemporan), a fost reluat într-un spectacol după ...Petronius; coloana sonoră a filmului Mihai Viteazul a fost rebotezată Spre comunism, în zbor! (sic!); am auzit un cîntec original dintr-o comedie de Gogol, reluat într-o dramă de Cehov; șlagăre ale anilor 80, puse pe alte versuri, în musicaluri din 2005 ș.a.m.d.

Și-atunci, cum să nu invidiez avantajul pe care-l are compozitorul, față de ceilalți reprezentanți ai compartimentelor spectaculare?!...

Arhimandrit

Timotei AIOANEI

Urmați-le credința!**De la Athos la Rădășeni***Istoria minunată a unei icoane*

În Sfânta cetate a Ierusalimului, la Sfântul Munte Athos sau în alte locuri încărcate de istorie creștină, icoane vestite împodobesc vechile bazilici sau marile catedrale, unele dintre ele fiind recunoscute ca „*făcătoare de minuni*”, grabnic ajutoare nenumăraților pelerini care au îngenunchiat înaintea lor. Împărați bizantini și împărătese, boieri și domnițe, oameni cu dregătorii înalte, ca și oameni de rând împreună cu cete nesfârșite de arhieri, monahi, preoți de enorie cu credincioșii lor, au bătut drumurile în trecut (cu toată greutatea lor) ca și-n vremurile mai noi, pentru a ajunge pe urmele Mântuitorului, ale Prea Curatei Sale Maici, ale Apostolilor sau ale Sfinților mai vechi sau mai noi. Au fost cazuri când împărații au renunțat la tron și și-au sfârșit viața în liniștea și simplitatea unei mănăstiri atonite sau în alte chinovii din cuprinsul Răsăritului ortodox.

Icoana Maicii Domnului din biserica satului Rădășeni, din ținutul Fălticeniilor, fără să aibă faima icoanelor și locurilor celebre ale lumii, are totuși o istorie minunată, plină de tâlc, care vorbește „iară și iară” despre milostivirea fără margini a Maicii Domnului, izvorul atâtor minuni și rugătoare devotate pentru toți fiii Bisericii.

La Mănăstirea Râșca, spre sfârșitul veacului al XIX-lea, stărețea ieroschimonahul Veniamin Piticariu, Arhimandrit și Cavalier, originar din satul Mihăiești, situat foarte aproape de Rădășeni. Dorea să lase în urma sa o icoană pictată la Sfântul Munte. Din osteneala sa și a obștii a pus deoparte galben cu galben, i-a așezat într-un baston de bambus, gol pe dinăuntru, și a plecat spre Sfântul Munte. Drumurile erau lungi, nesigure, dar hoții nu-și închipuiau comoara ascunsă într-un săracăcios baston. A luat corabia spre Constantinopol, însă furtuna era cât pe ce să-i înece. Abia au scăpat cu viață, dar bastonul s-a pierdut în mare. Trist și sărac, monahul s-a dus la Athos, unde nu și-a putut împlini dorința. La întoarcere, așteptând corabia la Istanbul, și-a văzut bastonul într-un loc cu obiecte pescuite din mare. Stăpânul dughenei i-a spus că-i prea greu, pentru că a stat mult în apă și că nu-i este de nici un folos. Nu știa taina bastonului, așa că până la urmă i-l a dat. Veniamin Piticariu s-a întors la Athos și a comandat icoana mult dorită la un pictor de la Schitul Lacu. Era anul 1891.

În lucrarea Arhierul Narcis Crețulescu, *Istoria sfintei Mănăstiri Râșca*, tipărită la Fălticeni în 1901, citim: „*Icoana mare a Maicii Domnului făcătoare de minuni, zugrăvită la Sfântul Munte Athos, de un pictor renumit. Sfânta icoană e prea frumoasă, îmbrăcată peste tot cu argint bun și aurită peste tot, la Liov în Galiția, cu preț de 1200 lei aur. Are juvele, stă sub geam cu privaz aurit. Este proprietatea părintelui Ieroschimonahul Veniamin Piticariu, arhimandrit și egumen al Sfintei Mănăstiri Râșca, cavalier*”. Titlul Sfintei icoane este: „*Această Sfântă Icoană a Maicii Domnului se numește Portărița*”. Jos, pe argint, scrie: „*Această icoană s-a făcut și s-a împodobit cu spesele mele: Veniamin Piticariu - 1892. Sfânta Icoană este o copie artistică de pe chipul Sfintei*

Icoane Portărița, de la Sfântul Munte Athos, de la Mănăstirea Iviru” (pag. 131 și 132).

Revenind în țară, Arhimandritul Veniamin a dăruit icoana mănăstirii sale de metanie. În 1921, în timpul unei mari secete, icoana a fost adusă în procesiune de la Râșca până la Rădășeni. La sfârșitul rugăciunilor pentru ploaie, icoana n-a putut fi dusă mai departe. Această tradiție este confirmată de mulți bătrâni din satul Rădășeni, martori ai minunii, ca și de Arhimandritul Cleopa Ilie, vestitul misionar, legat sufletește de satul Rădășeni încă din vremea stăreției sale la Sihăstria, liturghisitor în biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Rădășeni.

Arhimandritul Veniamin Piticariu a hotărât atunci să dăruiască sfânta icoană bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, cu dorința de a fi îngropat și el alături de acest locaș, lucru ce s-a împlinit un an mai târziu, în 1922, când Dumnezeu l-a chemat într-o împărăția Sa. Trupul său, adus de la Mănăstirea Râșca, a fost așezat lângă biserică, aproape de prețiosul dar lăsat satului Rădășeni.

Mai târziu, prin grija preotului și a credincioșilor, la căpătâiul Arhimandritului Veniamin Piticariu s-a așezat un monument funerar din marmură neagră, în semn de recunoștință pentru acest vestit stareț al Mănăstirii Râșca și citor al bisericii celei noi din Rădășeni.

Într-un mic medalion de argint așezat la gâtul Maicii Domnului se găsesc părțile din moaștele Sfântului Gheorghe, ale Sfântului Haralambie și ale Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, însoțite de o mică însemnare care amintește că donația a fost făcută de Arhierul Narcis Crețulescu (mort la Mănăstirea Neamț în martie 1913), prieten al Arhimandritului Veniamin Piticariu.

Așa a rămas la Rădășeni o icoană vestită, a cărei istorie începută la Athos s-a continuat într-un sat cu oameni evlavioși, întărind și mai mult credința lor, îndemnându-i să rămână fideli dreptei învățături și s-o cinstească în chip deosebit pe Maica Luminii din icoana cea luminată.

Umbră de milostivirea Sa, rădășenii au devenit în ultimii zeci de ani ctitori ai multor mănăstiri și biserici. Amintim aici de paraclisul „Sf. Ioachim și Ana” de la Sihăstria, construit de ei în vremea stăreției Arhimandritului Cleopa Ilie, de ajutorul pe care l-au dat la Agapia Veche, Icoana, Pocrov, Vorona și-n alte locuri.

Așa se explică prezența în satul Rădășeni a numeroși ierarhi, clerici monahi și de mir, pelerini cu toții la icoana Maicii Domnului care privește spre noi cu nemărginită bună-tate și împlinește cererile făcute către ea din adâncul inimii, cu smerenie și cu frică de Dumnezeu.

Biserica în care se află primește mereu oameni apăsați de nevoi și necazuri, în duminici și sărbători ca și-n zile de rând; slujitori ai Bisericii, dar și nenumărați credincioși îngenunchează înaintea acestei Sfinte Icoane, punându-și nădej-dile în mijlocirea Maicii Domnului. La resfințirea bisericii

„Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din 16 iulie 1995, trei arhierei, 40 de clerici și aproximativ 30.000 de credincioși au transformat târnosirea într-o sărbătoare a întregului ținut.

Biserica din Rădășeni păstrează între odorele ei de preț și un epitaf pictat de vestitul iconar Irineu Protchenko de la Sihăstria, din vremea în care satul avea o strânsă legătură cu această mănăstire. Tot în aceeași perioadă, Arhimandritul Cleopa Ilie a slujit Sfânta Liturghie de mai multe ori în sat și chiar rânduiala înmormântării sau parastasului pentru unii credincioși râvnitori. Așa a început să se țese firul acestei istorii; în fiecare zi, icoana adaugă alte și alte minuni pe care oamenii credincioși le știu și le mărturisesc.

Un sensibil fiu al locurilor, scriitorul Grigore Ilisei, care a trecut de sute de ori pe lângă această biserică în drumul spre casa mamei sale, a scris o frumoasă pagină, „*fermecat de povestea ei romanească*”.

Cu multă bunăvoință a realizat și un film despre icoană: *De la Athos la Rădășeni*, prezentat de Televiziunea Română în ianuarie 2002.

În rânduiala de sfințire a icoanelor Preasfintei Născătoare de Dumnezeu se spune: „... *Binecuvântează-o cu binecuvântarea Ta cea cerească și-i dă ei puterea și tăria facerii de minuni. Fă-o vindecătoare și izvor de tămăduiri tuturor celor ce în dureri se vor pleca în fața ei și vor cere de la Tine ajutor prin Născătoarea de Dumnezeu...*”.

Este, așadar, împlinirea acestei rugăciuni făcută cu atâta stăruință în cetatea cea neîngenunchiată a Ortodoxiei, la Sfântul Munte Athos, în 1891.

Scrisu-s-a de noi această sfântă istorie...

Ilie DANILOV

Proza istorică a lui Pușkin între adevăr și imaginație

Mai toți marii lirici ai lumii și-au încercat forțele până și în proză. Oare de ce ? Doar pentru a-și etala talentul și într-un gen ce părea la îndemâna tuturor celor ce erau (sau numai se credeau) înzestrați de Dumnezeu cu harul scrisului (în proză) sau pentru a face, pur și simplu, o binevenită pauză înainte de a da lumii alte creații geniale în versuri? Dar dacă motivul este cu totul altul? Dacă marii autori lirici considerau proza o piatră de încercare mult mai grea decât li se părea poezia? Proza pentru Pușkin n-a fost un simplu exercițiu sau un spațiu în care să evadeze din poezie, ci un domeniu la fel de important ca și lirica în care se consacrase. El se orientează către proză începând cu anul 1830, când, aflându-se la Boldino, scrie cinci nuvele (*Groparul*, *Căpitanul de poștă*, *Domnișoara țărăncă*, *Împușcătura*, *Viscolul*) reunite în ciclul *Povestirile lui Belkin*. La acea dată, avea deja pe masa de lucru romanul istoric *Arapul lui Petru cel Mare*, pe care îl începuse la sfârșitul lui iulie 1827, iar primele încercări în proză se produsese în perioada liceului (*Nadenka*, 1819, o năvălă rămasă neterminată).

Cei mai mulți dintre contemporanii săi, deprinși să aprecieze faptele prin prisma unor stereotipuri dictate de prejudecăți, au primit cel puțin cu nedumerire noile sale creații. N. Polevoi, unul din prozatorii recunoscuți ai epocii, în numărul 22 al „Telegrafului Moscovei” din anul 1831, califică nuvelele lui Pușkin drept niște „farse strânse fără milă în corsetul simplității”. Pușkin n-a deschis o polemică pe această temă, considerând, probabil, că ar fi fost sub demnitatea sa, însă, într-o convorbire cu un prieten, și-a expus crezul literar în doar câteva cuvinte: „Nuvelele trebuie scrise așa: simplu, scurt și clar”¹. Iată câteva din părerile geniilor literaturii rusești despre proza lui Pușkin: „Puritatea și naturalețea ei (a prozei, n.n.) au atins un nivel atât de înalt, încât însăși

realitatea, în comparație cu ea, pare artificială și caricaturală”² (Gogol); „Suntem niște pigmei pe lângă Pușkin, nu mai avem printre noi un asemenea geniu!... Câtă frumusețe, câtă forță în fantezia lui!”³ (Dostoievski); „Ele (*Povestirile lui Belkin*, n.n.), trebuie citite mereu și mereu de către fiecare scriitor. Eu am făcut-o zilele trecute și nu vă puteți imagina ce influență binefăcătoare a avut această lectură asupra mea”⁴ (L. N. Tolstoi).

Interesul lui Pușkin pentru istorie, spun unii din exegeții săi, s-ar datora influențelor din partea lui Walter Scott, romanele cărui s-au bucurat de o largă audiență în rândul publicului cititor din Rusia. Această ipoteză este însă, după părerea noastră, greu de acceptat, dacă ne gândim că *Boris Godunov*, de pildă, scrisă înainte de a fi fost Scott tradus în rusă, are la bază o titanică muncă de documentare științifică a autorului. Imaginația poetului pendulează doar în limitele dictate de faptul istoric obiectiv, ceea ce nu diminuează cu nimic din virtuțile artistice ale dramei. Meritul traducerilor din Scott este acela de a fi trezit apetitul cititorilor ruși pentru romanele istorice autohtone; luând contact cu realitățile străine, ei erau avizi să citească lucrări literare inspirate de propria lor istorie. Așa se explică succesul imens al romanului lui M. N. Zagoskin (altfel, un scriitor minor), *Iuri Miloslavski, sau rușii la 1612*, apărut în 1829, pe care îl elogiase însuși Pușkin într-un articol publicat în 1830 în „Gazeta literară”.

Nici W. Scott, nici M. N. Zagoskin n-au nici un merit în geneza romanului *Fata căpitanului*, inspirat din evenimentele de la 1773-1775, sau a studiului *Istoria lui Pugaciov*.

Între cele două lucrări menționate mai sus există un raport de condiționare, dar nu în sensul în care îl prezintă cei mai mulți dintre criticii și istoricii literari, care s-au ocupat de viața și opera lui Pușkin. Cu toate că și-a fina-

lizat romanul abia în octombrie 1836, iar *Istoria lui Pugaciov* fusese publicată încă din 1834, Pușkin nu intenționase, cel puțin la momentul când abordase această temă, să facă cercetare științifică. Atenția lui pentru epoca respectivă se datorează unui fapt divers, unei întâmplări nu tocmai obișnuite, petrecute în timpul războaielor lui Pugaciov: Mihail Svanvici, un ofițer într-un regiment de grenadieri, a trecut de partea insurgenților. După înăbușirea mișcării, Svanvici a fost prins, împreună cu ceilalți conducători, a fost judecat și deportat în Siberia unde, de altfel, a și murit, doar după câțiva ani de detenție, fără a mai apuca să se bucure de grațierea pe care i-o obținuse tatăl său de la împărăteasa Ecaterina a II-a.

După cele două tentative de a scrie romane istorice (*Arapul lui Petru cel Mare*, în 1827 și *Roslavlev*, în 1831), la 31 ianuarie 1833, Pușkin schițează primul plan pentru *Fata căpitanului*, tot un roman istoric, pe care, spre deosebire de încercările anterioare, îl va duce la bun sfârșit. Să fi fost la mijloc doar ambiția lui de a da la iveală și un roman în proză? Măcar unul? Sau convingerea sa fermă că romanul era specia literară care se potrivea cel mai bine epocii sale?

De ce optează Pușkin și de această dată tot pentru romanul istoric, ne dăm seama dintr-un articol al său de critică literară, publicat în numărul 5/1830 al „Gazetei literare”, în care dă definiția acestei specii epice: „În vremurile noastre, scrie el, prin cuvântul *roman* înțelegem o epocă istorică dezvoltată într-o relatare imaginată”⁵.

Ca și în cazul dramei *Boris Godunov*, al poemelor *Poltava* și *Călărețul de aramă* sau al celorlalte scrieri ale sale cu subiect istoric, Pușkin, după ce schițează planul noului său roman, trece la o serioasă și minuțioasă documentare asupra evenimentelor pe fondul cărora urma să-și dezvolte firul epic. El se cufundă în studiul documentelor de arhivă și face deplasări în zonele unde s-au desfășurat operațiunile militare, de unde culege informații inedite de la puținii martori oculari, care au mai rămas încă în viață. Cantitatea imensă și diversitatea materialului documentar acumulat îl determină pe Pușkin să-și întrerupă lucrul la roman pentru a elabora *Istoria lui Pugaciov*.

Dacă cerberii istoriografiei țariste și reprezentanții presei oficiale, tributari șabloanelor impuse de Ecaterina a II-a, îl zugrăveau pe Emelian Pugaciov în cele mai negre culori, afirmând că și-a adunat o bandă de țărani pentru a comite jafuri și fără-de-legi, Pușkin îl prezintă ca pe un strateg inteligent, un conducător talentat, curajos, plin de omenie, care a dat un licăr de speranță maselor de iobagi asupriți. Pentru a adormi însă vigilența cenzurii, el îi scria, pe 25 octombrie 1836, lui N. A. Korsakov, unul din slujbașii *poliției spirituale*, și-i prezenta scrierea în următorii termeni: „Romanul meu se bazează pe o întâmplare, auzită cândva de mine, despre un ofițer care, călcându-și jurământul și, intrând în bandele lui Pugaciov, a fost iertat de împărăteasă la rugămintele bătrânului său părinte, care i s-a aruncat la picioare. Romanul, după cum binevoiți să constatați, s-a îndepărtat mult de realitate”.

Merită de reținut faptul că nici în *Fata căpitanului*, nici în *Istoria lui Pugaciov*, Pușkin nu-l numește nicăieri pe acest bandit, hoț sau rău-făcător (făcând, bineînțeles, abstracție de calificativele pe care i le atribuie conducătorului războiului țărănesc de la 1773-1775 acele personaje ale romanului care, prin funcțiile ce le dețin sau prin statutul lor social, sunt tributare poziției oficiale a guvernului țarist în legătură cu evenimentele respective), ci, dimpotrivă, are o atitudine de simpatie și chiar de admirație pentru personalitatea lui și pentru mișcarea pe care a inițiat-o. Maniera în care îi scria cenzorului său era, evident, o diversiune, așa cum a fost și omisiunea capitoului în care este descrisă răscoala țărănilor dintr-un sat aparținând lui Grinev. Acest capitol a fost publicat cu un decalaj de aproape o jumătate de veac de la apariția romanului, mai precis, abia în anul 1880. El nu figura în varianta pregătită de Pușkin pentru tipar. A fost găsit printre hârtiile care au rămas după moartea sa, purtând mențiunea: „Capitolul omis”.

Nici unul din istoricii ruși până la Pușkin n-a reușit să facă o analiză temeinică a cauzelor care au dus la declanșarea războiului țărănesc din 1773-1775 și nici să prezinte evenimentele într-o lumină obiectivă, așa cum a făcut-o autorul *Istoriei lui Pugaciov*. Istoriografia oficială, încă din timpul domniei Ecaterinei a II-a, supusă, după cum spuneam, prejudecăților impuse de guvernanți, făcea eforturi disperate de a minimaliza importanța acestui amplu război de rezistență antifeudală, prezentând-o ca pe o simplă rebeliune, stârnită de un oarecare cazac, cu numele de Pugaciov, care și-a format o bandă de tâlhari și de criminali numai pentru a tulbura liniștea și ordinea publică. Toate aprecierile politicianilor și istoricilor vremii în legătură cu evenimentele în discuție se limitau la „atrocitățile” pe care, chipurile, le-ar fi săvârșit Pugaciov personal.

Marele merit al lui Pușkin este acela de a fi creat un portret fidel al inițiatorului și conducătorului marelui război țărănesc de la sfârșitul secolului al XVIII-lea (mai întâi în romanul *Fata căpitanului* și apoi în monografia consacrată lui Pugaciov, eroul războiului antifeudal), care nu a mai necesitat nici un fel de retușuri din partea istoriografiei moderne. Mai mult, în monografia sa, el a redat evenimentelor adevăratele lor dimensiuni și a dezvăluit cauzele obiective care au dus la declanșarea acestora.

1. Acest moment este consemnat în „Russkij Archiv”, 1902, cartea a III-a, pp. 234 (traducerea ne aparține).

2. v. N. V Gogol, *Sobranie soëinenij*, Chudozestvennaja literatura, I., 1967, vol. 6, pp. 384 (traducerea ne aparține).

3. v. F.M. Dostoievskij v vospominaniach sovremennikov, „Chudozestvennaja literatura”, M., 1964, vol. 2, pp. 361 (traducerea ne aparține).

4. L. N. Tolstoi, *O literature*, „Goslitizdat”, M., 1955, pp. 144 (traducerea ne aparține).

5. A. S. Pușkin, *Jurij Miloslavskij, ili russkie v 1612 godu*, în A.S. Pușkin, *Sobranie soëinenij*, Chudozestvennaja literatura, M., 1976, vol. 6, pp. 36 (traducerea ne aparține).

Carmelia LEONTE

Între fascinația adevărului și fascinația sacralului

Fascinația, așa cum ne explică dicționarul, este „atracția pe care ceva sau cineva o exercită asupra noastră, prin însușiri ieșite din comun“. Să fii fascinat înseamnă să te surprinzi într-o legătură indestructibilă cu subiectul care atrage; înseamnă, evident, să fi găsit deja ceea ce cauți, pentru a putea căuta ceea ce ai găsit. Ce altceva este fascinația, dacă nu o transfigurare, o absorbție a realității dintr-un plan în altul? Fascinația este o suprimare a regresului, este un fenomen de întinerire, de regăsire. Într-o lume care conduce spre disoluție și dezintegrare, să ne lăsăm fascinați este ceea ce asigură echilibrul și coerența. Este o dovadă de acceptare a binelui și de continuitate.

Am dedus această învățătură din cartea părintelui Wilhelm Dancă, rectorul Institutului Teologic Romano-Catolic „Sfântul Iosif” din Iași, *Fascinația adevărului, de la Toma de Aquino la Anton Durcovici*, cu o prefață de Robert Lazu, Editura Sapientia, Iași, 2005. Acest studiu (premiat la Salonul Internațional de Carte Românească, ediția a XIV-a, Biblioteca „Gh. Asachi”, Iași, 2005) ne vorbește despre puterea care dă coeziune vieții. Cartea vine în continuarea celei apărute în 2002 la Polirom, *Logica filosofică. Aristotel și Toma de Aquino*. Continuitatea subiectelor alese este evidentă, ca privire istorică și conținut ideatic. Așezarea diacronică a gânditorilor evocați este deja o pledoarie în favoarea consecvenței față de idee. Explicitarea doctrinară, realizată de autor cu un spirit critic foarte ascutit, scoate în evidență congeneritatea, peste veacuri, a celor trei gânditori. Citindu-i pe

aceștia, autorul se citește pe sine, în raport cu adevărul și cu sacralitatea. Efortul nu e lipsit de sacrificii și presupune deschidere, obiectivitate, depășirea oricărei mentalități rigide. Putem fi în același timp fascinați și obiectivi? Sigur că da. Fascinația este o condiție a înțelegerii,

este o intuiție a profunzimii clarificatoare: ne apropiem teologia tomistă dacă ne lăsăm fascinați de ea. Dar o altă condiție esențială a înțelegerii este viziunea integratoare, privirea îndreptată spre adevărul etern al istoriei. În căutarea acestei actualități care salvează se află autorul. Se subînțelege că discontinuitatea înseamnă alienare și moarte, la fel ca orice suspectat că îndepărtează de adevăr. În subiecte uneori dispartate, Wilhelm Dancă descoperă firele unificatoare, legătura uneori ascunsă, dar esențială, dintre lucruri. Fără acest liant viu, adevărul s-ar dezintegra.

Iată-ne, așadar, într-o călătorie imaginară peste secole și milenii, în compania lui Aristotel, Toma și Anton Durcovici. Dar cine este Anton Durcovici? Un

nume pe nedrept ignorat, cel puțin în orizontul ortodox, un asemenea nume acoperă o mare personalitate, de om, profesor și preot. Născut în 1888, se îndreaptă spre universul credinței de la o vârstă fragedă. Își desăvârșește studiile la Roma (filozofia la Universitatea Angelicum și teologia la Universitatea Urbaniana), apoi își începe în țară cariera de excepție (1911-1916); a fost preot vicar și rector al Seminarului și al Academiei Teologice din București (1929-1947); după al doilea război mondial, este numit episcop de Iași (1947); activitatea sa pas-

torală, desfășurată între anii 1911-1930, a rămas un exemplu pentru preoții generațiilor următoare. Caritatea „era elementul de legătură dintre catedră și catedrală”, observă W. Dancă (p.329). Dar monseniorul Anton Durcovici a cunoscut, ca mulți alți intelectuali și preoți, teroarea comunistă, încarcerarea și moartea absolut dramatică la Sighet. (După cum povestesc Ana Blandiana și Romulus Rusan, invitați la Institutul Teologic „Sfântul Iosif”, la comemorarea a 53 de ani de la moartea absurdă și revoltătoare, preotul a fost al doilea mort de la Sighet, în 1951, după liberalul Dinu Brătianu). Așadar, monseniorul Anton Durcovici este un martir al catolicismului din România.

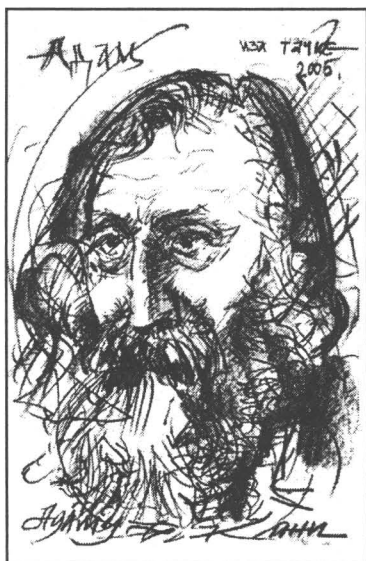
Acum să vedem de ce W. Dancă face un asemenea arc peste timp, pornind de la Stagirit, analizând teologia tomistă și oprindu-se, cu infinită admirație, asupra personalității lui Anton Durcovici. Ce îi leagă pe aceștia trei? În primul rând, cultul adevărului. Puterea de a se lăsa fascinați. (Aristotel este autorul celebrei formule „Amicus Plato sed magis amica veritas”). Apoi, o preocupare constantă pentru transmiterea adevărului. Nu în ultimul rând, participarea la adevăr. Sfântul Toma a formulat chiar o teorie explicită a participării. El a spus: „lumina intelectuală din noi este o asemănare participantă la lumina necreată, în care sunt conținute ideile eterne” (citată de W. Dancă, p.96). Aquinatul crede că adevărata cunoaștere este de tip conceptual și ajunge la esența lucrurilor. (Spre deosebire de Augustin, care adoptase doctrina iluminării, Toma o preferă pe cea a abstracțizării). Cunoașterea și adevărul sunt *participante* și depind de adevărul absolut, neparticipant (tot ce este imperfect depinde de ceea ce este perfect). Printr-o ușoară translație a sensului, putem vorbi de participare și în cazul monseniorului Anton Durcovici. El este cel care, între anii 1936-1940, a tradus primele 26 de Chestiuni din *Suma teologică* a lui Toma, făcând astfel posibilă, încă de atunci, existența neotomismului în România. În cursurile sale, deși a predat filozofie neoscolastică, Durcovici a folosit ideile tomiste pe care le cunoștea. Autorul cărții *Fascinația adevărului...*, părintele Wilhelm Dancă, face o analiză pertinentă a acestora. De exemplu, putem aminti că Durcovici, ca și Toma, pornește de la efecte pentru a ajunge la cauze și demonstrează *a posteriori* existența lui Dumnezeu; identifică esența lui Dumnezeu cu ființa sa; respinge agnosticismul, arătând că rațiunea are o valoare ontologică. De altfel, în toată cariera sa didactică, Durcovici a propovăduit adevărul rațiunii, singurul capa-

bil să conducă la adevărata credință. Teologul a criticat cu asprime evoluționismul, trăirismul, vitalismul, arătând că acestea duc la panteism și iraționalism. În concluzie, părintele W. Dancă nu se sfiește să îl numească pe monseniorul Anton Durcovici „profet pentru Biserica locală” (p.94). De altfel, un merit esențial al cărții pe care o recenzăm aici este acela de a fi atras atenția, o dată în plus, asupra filozofiei tomiste și, în același timp, asupra personalității lui Anton Durcovici, exemplară prin vocația teologică, pedagogică și prin spiritul de sacrificiu.

Logică, filozofie, teologie, Wilhelm Dancă dovedește, cerebral, că sunt, până la un punct, domenii cosecante, întrucât logica își asumă exprimarea vieții, filozofia se ocupă de semnificația vieții și teologia se referă la scopul vieții. Totodată, credința nu se poate lipsi de rațiune și nici rațiunea nu se poate lipsi de credință. Scindarea acestor valori duce la fundamentalism sau la secularizare. Nu lipsesc inserțiile în social, accentele polemice, răspunsuri la scrisori pontificale, interviuri, trimiteri către sensul lucrurilor aparent banale și, pe alocuri, înfiorări aproape nemărturisite față cu singurătatea misterului. În treacăt fie spus, găsim și aici dovezi că teologia e prietenă cu poezia: „lucrarea harului lui Dumnezeu în noi se compară cu un zâmbet. Când îi spun *da* lui Dumnezeu și accept darul său, atunci are loc un fel de întâlnire a feței mele cu fața lui Dumnezeu. Aceasta este rugăciunea de adorație și de mulțumire” (p. 216); „Timpul oferit lui Dumnezeu devine un fel de lumânare care arde pentru a lumina restul timpului vieții mele” (p.217); „fiecare dintre noi... este rodul iertării Domnului. (...) Copilul crește numai dacă este iertat.” (p.246). Dar mesajul cărții este apelul apăsător la rațiune, în interiorul credinței: rațiunea descrie, explică și aprofundează, corectând eventualele excese ale sentimentului religios. Pe de altă parte, scopul rațiunii este credința. Și aceasta, credința, ajută rațiunea să se dezvolte. Pentru cei nehotărâți, adevărul e transparent și alunecos, scapă mereu printre degete; pentru cei angajați, participativi, adevărul este compact și dătător de viață. De viață veșnică. Pentru că viața noastră de aici este o combinație uneori nereușită de lumini și umbre, de rațiune și irațional, de credință și renunțare, de iubire și de pustietate. Pentru a învinge alienarea tot mai amenințătoare, gata să subjughe societatea și individul, trebuie să mizăm mereu pe adevărul din noi, care este semnul ascuns că Isus a înviat. Aceasta este recomandarea, așa cum am reușit s-o înțeleg, pe care părintele W. Dancă ne-o face, în cărțile sale.

Adam PUSLOJIĆ

Portret de Kani (Serbia)

Mergând spre tine

Mergând la tine, **aflăm de unde ești**, iar versurile sunt ascunse adânc, la tine în gura creierului acela despre care chiar și tu, atunci ai crezut (sau ai știut, totuși!) cum este plin de diamante. Și probabil fusese așa. Dacă diamantele te-au durut... Dacă iubirea a fost o stea... Dacă bunul nostru Părinte te-a ocrotit doar parțial... Abia astăzi, aici, diamantele fuseseră adunate din lume și din albastrul cerului, iar mai apoi puse grămadă chiar aici pe pragul Casei tale, ca un fel de răstignire la fiecare picior de muritor care va călca adânc în tine, până la inimă, până la iarba verde a sângelui tău, a cugetului albastru și roșu, și negru, și rece... Ah, Mihai, stai cuminte și nemuritor de dulce, și-n clipa aceasta când noi ai tăi suntem, încă din Serbia, ca un bocet alb al nostru de iepure și de lup, ca o floare din pământ spre stea! Și eu al tău sunt, frate de umbră, de viteză de lumină

acum la tine-n brațe, în sunet de clopot, din crânguri tot ținuite spre gura noastră și destinul de piatră, de tei, de toate teiurile tale!

(Ipotești, 1 iulie 2005)

La umbra cuvintelor alese

Natașei mele...

„Departate sunt de tine și singur lângă foc...”

M.E.

Chiar și singur pe lume, aproape părăsit sau doar uitat pe jumătate, omul care suntem și noi își iubește nevasta rămasă la umbra cuvintelor alese încă de demult, cândva pe lume, iar Serbia încă mai este, Nichita. Chiar și atunci când de frică fraternă ai spus invers! Că nu mai este, că nu mai este! Pentru că și tu visezi să mai fie și ea. Pentru că și ea încă și încă te visează viu! Și singur lângă foc... nu sunt departe de tine. Te ador, Serbia mea, chiar și la Eminescu acasă, tot mai aproape de Hristea, fratele nostru Nichita, care l-a cântat pe Mihai ascuns adânc în inima *Odei*, peste viață, peste vârfurile Moldovei încremenite! Și acum, iarăși, nu mai tac din gură. Și, acum iarăși, vara nu fu mai frumoasă sufletelor noastre împletite cu bucurie. Vino-mi, iarăși, în brațe, umbra umbrei mele, nevinovată ca două stele la țară. Unde... „voi fi bătrîn și singur, vei fi murit de mult!”

(La Ipotești, de ziua doi iulie și anul două mii și cinci la număr)

Astăzi...

Și ce mă fac eu, fără de tine din afară și din înăuntru cerului de tot albastru, doar cu Umbra Domnului de stea care a împodobit lumea, atunci de peste Betlehemul cel mic ca un prunc nenăscut încă? Ah!

ASTĂZI... mi-a sosit brusc și mie, direct în ochi, dureros de luminos, în absența mamei și a Părintelui, în chip de două lacrimi unite de un singur surâs, dar surâs nemuritor de Cristos!

(Ipotești, 2 iulie 2005)

(din volumul „Muritori, ce-i cu voi? Sau Bunavestire de Ipotești”)

Lucia DĂRĂMUȘ

Avatarurile lui Ion Vianu

- dialog -

Ion Vianu este scriitor, eseist și psihiatru. A studiat timp de doi ani Filologia Clasică, apoi, începînd cu 1954, a urmat cursurile Facultății de Medicină din București. Este fiul lui Tudor Vianu. În 1977 Ion Vianu alege calea exilului. Publică în țară și în străinătate tratate de specialitate, eseuri literare sau politice, proză. *Introducere în psihiatrie; Stil și persoană* reprezintă doar două lucrări din opera lui Ion Vianu, scrise în anii tinereții. În prezent, după o perioadă în care a locuit în Elveția, se află în București.

Lucia Dărămuș: *Domnule Ion Vianu, în primul rînd vă mulțumesc pentru acest dialog. Aș începe cu frumoasa perioadă a tinereții dumneavoastră, cînd v-ați îndreptat spre studiile clasice. Ați purces în lumea de om matur prin a vă înfrupta din marea cultură clasică (latină-greacă veche). Ce v-a determinat să pătrundeți de bunăvoie într-o ruptură culturală, să opriți studiarea acestor două limbi și să vă reorientați, să priviți spre medicină? E adevărat spre latura ei pur umană, spre psihiatrie.*

Ion Vianu: Aș vrea să vorbim în primul rînd despre clasicism. Ce m-a orientat pe mine spre clasicism. Trebuie să semnez prezența extraordinară a tatălui meu. A fost influența tatălui meu, Tudor Vianu. Tata, deși nu era clasicist, considera că nu poți vorbi despre cultură, nu te poți așeza în interiorul acesteia în afara culturii greco-latine. Fără cultura greco-latină, fără să fi trecut măcar prin preajma acesteia, nu vorbești de cultură, ci de pseudocultură, de putere, manipulare. Tatăl meu, așa cum am mai spus, era de părere că nu există cultură fără cultura greco-latină. Iar eu am fost crescut în acest spirit. Cum eu făcusem puțină latină în școală, pentru că, între timp, se suprimase studiul acesteia, m-am gîndit să completez printr-o formație universitară. Așa am intrat la *Filologie Clasică*, unde am studiat, e adevărat, doar doi ani, ceea ce nu este chiar puțin, dar, dumneavoastră trebuie să știți, nici prea mult – în loc de cinci. Era o perioadă foarte grea, politic vorbind. Acest lucru se întîmpla între '52 și '54, cei care vă citesc, sînt aproape sigur de formația lor intelectuală, știu datele istorice din acești ani. Atunci am avut un vis de atemporalitate. Doream să mă refugiez în ceva care nu are nimic cu prezentul acid și distructiv și care să-mi satisfacă valorile intelectuale și morale. Acest ceva nu putea fi decît cultura clasică. Într-o zi, îmi amintesc de parcă s-ar fi petrecut ieri, tata a venit la mine foarte impresionat să-mi spună că vorbise cu poetul A.Toma, care era un poet comunist cu mare influență în partid și care l-a întrebat pe tata: - *Ce face băiatul dumneavoastră, ce studiază?* Tata, desigur,

era mîndru de mine și i-a răspuns pe măsură: -*Studiază filologia clasică.* Să știți că cei din jur cunosc prea bine ce înseamnă acest lucru, dar se fac că n-ar ști. A.Toma știa și el, replica lui era în ton cu ceea ce eu gîndisem cînd am ales acest drum. – *Aha, zice Toma, face filologie clasică fiindcă vrea să fugă de realitatea noastră socialistă, să aibă acces la sămînță, să vadă cum crește!*

Avea dreptate. Contează și cel care pune sămînța și cel care o udă. Aceștia au acces doar la forma exterioară, care oricum e vizibilă pentru toți. Fericit și nefericit, deopotrivă, este cel care se află în interiorul seminței, o vede din interior spre exterior, poate observa și înțelege creșterea. Aceștia înțeleg foarte multe, dar sînt puțini. Clasicismul e o astfel de specie. Ca să studiezi greaca veche și latina, limba, filosofia ei, istoria, artele, literatura, religia, medicina timpului, să le vezi mai apoi evoluînd, să observi progresul în fiecare domeniu, pentru că peste toate acestea se apleacă studentul la filologie clasică, îți trebuie răbdare, multă răbdare. Cinci ani în care să taci și să asimilezi. Nu mai poți vorbi, chiar dacă vrei, pentru că în fața filologiei clasice, cînd vezi cîmpul cu inteligență, profunzime, cum se desface întreg universul în fire, în mii de fire pe care trebuie să le parcurgi, te apucă o foame enormă ...sau ...Cei din jur, să nu credeți că nu cunosc implicațiile studierii culturii clasice. Simulează neînțelegerea și încearcă să-l culpabilizeze pe cel care studiază așa ceva. Ceea ce s-a petrecut și cu A.Toma, numai că eu n-am făcut din asta o vină. S-ar putea la început nici să nu-ți dai seama cu ce ai de-a face. Dar pe măsura timpului scurs, ceilalți vor înțelege că au în preajmă o avalanșă culturală, pe care orice ar face nu o pot opri, e de nestăvilit. Clasicismul care pornește pe drumul culturii e ca un uragan. E o metaforă. După tăcerea autoimpusă în fața cîmpului nesfîrșit de înțelepciune, filosofie, știință și artă, vine timpul cînd vorbește. Și are ce spune!

L.D.: *Am înțeles, știu exact despre ce vorbiți...*

I.V.: Am ales studiile clasice și pentru că voiam să fac ceva greu, extrem de greu. Mi se părea ceva foarte ușor

să studiez limba română, engleza sau franceza. Nu vorbesc aici de deschiderile unei limbi, să nu fiu înțeles greșit de cei care studiază o limbă sau alta. Cu orice limbă studiată, asimilezi întreaga cultură a acelei limbi, dar eu doream ceva greu. Ei, și greaca s-a dovedit a fi extrem de grea. Am studiat-o doar doi ani. Nu e puțin, dar nici mult nu e.

L.D.: *Revin la ceea ce începusem să vă spun. Știu despre ce vorbiți. Sînt clasicistă și rămîn așa pînă voi închide ochii, chiar dacă sună patetic, chiar dacă cei din jur îmi spun în față că sînt ruptă de realitate pentru că nu fac bani, chiar dacă sufăr de-a dreptul fizic atunci cînd parvenirii intelectuali, fabricați prin susținere în trupă, mi se așează în cale. Trec, ținînd la dreapta latina și la stînga greaca. Nu cer nimic pentru acum, dar pretind totul pentru mîine.*

I.V.: Așa și trebuie să faceți. Eu am studiat doar doi ani greaca, pentru că doream ceva greu și care să-mi pună mîntea la treabă. Acum de ce nu m-am dus pînă la capăt? Din mai multe motive. În primul rînd am descoperit că nu era lumea închisă pe care o speram.

L.D.: *În ce sens lume închisă?*

I.V.: Să nu uităm de perioadă. Erau materii extraordinare, dar prin anii '50 și următorii, facultățile umaniste au fost ideologizate sau unele secții au fost desființate de-a dreptul. Voiam să fug de ideologie și am dat tot peste ea. Cînd un întreg aparat politic de conducere intenționează să manipuleze un popor, atunci distruge tot ce ține de formarea umanistă. Voisem să fug de ideologie, dar nu fugisem pe o distanță prea îndepărtată.

L.D.: *Textele în limba greacă nu au venit în suplinirea a ceea ce ați găsit la filologie și nu doreați, de fapt? Limba greacă nu era destul de ermetică, cuvintele nu erau provocatoare pentru mîntea dumneavoastră, încît să vă acapareze în lumea lor și să vă smulgă de brutalitatea realului, în ultimă instanță să vă protejeze?*

I.V.: Ba da, textele în limba greacă erau foarte dificile. Țin minte că petreceam seri întregi traducînd 5 versuri din Sophocle sau Pindar. Vă dați seama, 5 versuri! Firea mea foarte nerăbdătoare, eu așa am fost toată viața, a fost pusă la grea încercare. Să stai pe scaun atîtea ore fără să te miști, să scoți cuvintele din dicționare, să le gîndești, să le desfaci, să identifici rădăcinile, apoi să te uiți la final să vezi ce forme au, ce conjugări verbale, ce timpuri, ce moduri, să refaci topica și să cauți înlănțuirea părților de vorbire, să desfaci fraza, să cauți propozițiile secundare să vezi cum se leagă între ele, să alegi sensul cel mai potrivit, pentru că, știți, lexicul grec este extrem de stufos, bogat, specializat, ca în cele din urmă să traduci, după ore de muncă intelectuală asiduă... V-am spus, firea mea nerăbdătoare a fost pusă la grea încercare, dar am simțit în acești ani de filologie clasică, cum se accentuează în mine un filon al gîndirii profunde, al pro-

blematizării existenței. Doream să mă înfrupt din această oază de cultură, dar să mă și manifest în același timp în mod practic. Voiam ceva aplicat. Știți, am citit Wilhelm Meister. Atunci mi-am zis că și eu simt ce simte el. O chemare către ceva aplicat, o chemare spre viață. Dintr-o dată dicționarele mi-au părut atît de grele că nu le mai puteam purta, spiritual vorbind, erau îndepărtate de firea mea. Totuși m-am gîndit, înainte de a mă desprinde de filologia clasică, să aleg ceva foarte apropiat de această lume. M-am îndreptat spre medicină, spre psihiatrie. Aveam acea chemare spre viață. Să știți că cele două – clasicele și medicina – sînt extrem de apropiate.

L.D.: *Da?! Interesant!. Medicii din România, datorită Sistemului Medical Sovietic în conformitate cu care au fost instruiți și după modelul căruia încă îi mai educă pe cei ce vin în urma lor, sînt de altă părere. Au înțietate absolută în orice, veleități pentru orice domeniu, practică o medicină a dezumanizării, nu au chemare pentru viață, iar comunicarea cu pacientul (!!!), care nu mai este om din momentul în care se află în fața halatului alb, este sub demnitatea lor.*

I.V.: Îmi pare rău pentru viziunea aceasta. Îmi dau seama că vorbiți din experiență.

L.D.: *Din experiență metaforică.*

I.V.: Oricum nu sînteți o persoană obișnuită și medicii trebuie să țină cont de ceea ce au în prezența lor.

Revenind la dicționarele care începuseră să mi se pară greu de dus, îndepărtate, dezvoltasem și tot felul de suferințe, de boli psihosomatice. Cînd ridicam dicționarele mă durea burta, mă dureau mușchii abdomenului.

L.D.: *Să nu creadă cumva cititorii că filologia clasică ar fi o carieră de piatră. Și eu simțeam tot felul de dureri la articulațiile mîinilor de la greutatea lor...*

I.V.: Da, da. Este o carieră de piatră pentru intelect. Ți-l pune serios la treabă. Vorbind cîstit, la 20 și un pic de ani ai mei, pe care-i aveam, dicționarele n-ar fi trebuit să mi se pară atît de grele...

L.D.: *Nu, desigur. E vorba aici de o altă greutate. De greutatea cuvintelor. Cînd cauți un cuvînt trebuie să fii sigur că vei da peste altele, din aceeași familie, peste trimerurile care se fac, te întorci în timp la etimonul indoeuropean, te plimbi prin operele celor care l-au întrebuințat cu sensuri particulare, faci cunoștință cu transformările fonetice, lingvistice, prin care au trecut. E un univers vast, umblă prin multe medii literare, istorice, geografice, chiar prin cel medical, dacă ni se aduce sub privire un nume precum Galenus, apoi arhitectural, artistic etc. E o lume copleșitoare. În aceste condiții dicționarele sînt enorme. Te simți ca Atlas care poartă pe umeri bolta cerească. Mereu mă întreb de ce Atlas nu a încercat să forțeze filosofia, să se sinucidă, sinucidere ca act autentic de filosofie. Desigur, ideea sinuciderii filosofice apare pentru prima dată la Camus în *Le mythe**

de Sisyphe, nu-mi aparține. Totuși cochetez cu ea.

I.V.: Cam în aceeași perioadă, același tip de problematizare apare la Emil Ivănescu. În tinerețe aveam un cerc de prieteni, intelectuali de marcă - Matei Călinescu, Mihai Nasta - cu care discutam despre așa ceva. Citeam foarte mult. Casa copilăriei mele era făcută din cărți, toți pereții erau capitonati cu cărți.

L.D.: Ce citeați?

I.V.: Vorbind de cărțile copilăriei până spre adolescență - *Moby Dick*, *Cămile Junglei*, *Oscar Wilde*, *Nopile de Sânziene*, *Shakespeare*, *Dostoievski*, multe altele. Cred că prin '52 am citit *L'homme révolté*...

L.D.: *Omul revoltat* a lui Camus, o carte a spiritului liber, o carte despre sistemele nihiliste totalitare, o carte despre cum te poți situa *Deasupra*, *deasupra* vieții și morții.

I.V.: La astfel de discuții visam eu să găsesc la filologie, însă aerul avea un miros puternic de marxism-leninism. Când m-am orientat spre medicină, speram să desfac secretele vieții, să fie un mediu rupt de ideologie. Dimpotrivă. Nu a fost așa. Eram tineri, tineri citiți, pornisem cu filologia la drum, ne construiseam toți prietenii mei, majoritatea oameni de litere, o lume pe idei liberale, profunde, hrănite din cărți, discuții. Ori lumea în care trăiam, de care ne izbeam zi de zi, nu era astfel cum o gândisem noi. Când am spus că în anii de filologie clasică dicționarele mi se păreau grele, nu erau grele la propriu, ci aveam eu o mică nebunie. Orientarea spre medicină însemna altă căutare, un drum, o lume asemănătoare din perspectivă intelectuală cu filologia clasică, un univers închis. Astfel am ales psihiatria. Speram ca ideologia să nu-și fi făcut casă acolo. N-a fost așa.

L.D.: *Tragedia antică nu constituie spațiul complex, cu totul închis, dar care are o perspectivă extraordinară spre înafară și care face ca un cunoscător al ei să aibă acces la interiorul uman, la intimitatea lui psihică, psyche în sens etimologic, grecesc? Tragedia nu v-a ajutat în acest sens?*

I.V.: Ba da, sigur. Tragedia antică e spațiul comun dintre filologia clasică și psihiatrie. Din păcate acest lucru l-am descoperit mult mai târziu, chiar foarte târziu. Poate n-aș fi părăsit filologia dacă aș fi început studiul ei cu tragedia antică. În orice caz, doream să caut viața în celule. Aveam o sete nesfârșită de viață. Pentru filologie clasică îți trebuie răbdare.

L.D.: *Nu știu, mie mi se pare că trebuie să te scufunzi în ea cu absolut tot ce înseamnă iar în momentul în care ai descoperit ceea ce căutai, de pildă sensul unui cuvânt din Platon, după acest travaliu prin labirintul cunoașterii, când te întorci la realitatea din care ai plecat, vezi altfel. Ești pe deplin fericit pentru câteva minute. Soarele strălucește mai puternic, râzi cu toată ființa, neștiind decât tu bucuria. Păcat că nu ține prea mult. Ironia celor din*

jur, care nu înțeleg ce se petrece, te determină să pleci în căutarea altui cuvânt. Și toată viața ta e viața unui text, a unui logos.

I.V.: Da, asta este. Tragedia antică este un curs complet de psihanaliză. În primul rând pentru că tragedia antică se referă la istoria unor familii și la genealogia lor. Se vede o crimă inițială, o dramă inițială, care generează o pluralitate de rău. E o dramă în cascadă peste generații. De aici toate angoasele, psihozele din tragedia antică. Personajele, cu patimile, cu personalitățile lor fac față acestei moșteniri mai mult sau mai puțin. Unii aleg suferința în locul luptei și dintr-o dată suferința este valorizată. Să ne gândim la Atrizi, apoi la Antigona, cu virilitatea ei, cu rolul pe care și-l asumă ca femeie în polisul grec de atunci. Nu în ultimul rând Xerxes din opera *Perșii* cu hybris-ul lui generator de nebunie. Tragedia antică este un curs de psihiatrie și este un curs de psihiatrie transgenerațională, ceva foarte modern. Tragedia antică, de fapt limba și cultura greacă ar trebui studiate la medicină. Studiindu-le ești un medic mult mai capabil, ești un psihiatru mai capabil pentru cei din jur și în primul rând pentru familia ta. Multiplele cercetări epidemiologice care s-au făcut arată că foarte multe maladii mintale se joacă în copilărie, chiar și psihozele. Atunci, tu ca medic, vii în fața unei situații care în mare este jucată. Nu-ți rămîne decît să o desfaci, să o înțelegi. Să bricolezi niște dispozitive care să-ți facă viața posibilă. Acum, făcînd o glumă, este de ajuns să fii român ca să reconstruiești totul, întreaga viață, astfel încît să meargă bine. Noi, care sîntem specialiști în a lipi, în a lega cu sfoară, românii sînt maeștri în arta reparațiilor, putem înțelege acest lucru foarte bine.

L.D.: *Literatura, sînteți și scriitor pe lângă psihiatru, ajută? Dezvoltînd acest subiect intrăm pe tărîmul literaturii cu dimensiunea ei kатарthică.*

I.V.: Vorbiți de actul lecturii sau de scris?

L.D.: *Ambele.*

I.V.: Să-l cităm pe Blaga, care nu a fost psihiatru, dar a avut mare dreptate cînd a spus "*o boală învinsă e în orice carte.*" Un alt adevăr îl spune Cioran, care din nou nu este medic, ci scriitor...

L.D.: *Filosof...*

I.V.: Acesta spunea că, dacă urăsc pe cineva și iau o foaie de hîrtie și scriu de o sută de ori - urăsc pe x - după ce ai umplut pagina, deja constăți că-l urăști mai puțin. E o parafrazare, desigur. Reducînd totul la simplitate, scrisul, exprimarea scrisă duce la o descărcare a tensiunilor. Cred că mecanismul principal în această învingere este că te cunoști pe tine. Literatura, chiar și literatura cea mai incoerentă, este armonie. În scrierile cele mai dementiale există proporționalitate, echilibru, care se situează mai sus în planul organizării decît în inconștientul care a elaborat-o.

L.D.: *E vorba de acel Logos care valorizează lumile și pune ordine în propria ființă?*

I.V.: Da. Logos-ul! Logos-ul care leagă. Am fost tentat, e adevărat că teologii au vrut să mă...să mă...în franceză e verbul *dissoudre*...

L.D.: A dizolva, a desființa...

I.V.: Așa. Am fost tentat să propun pentru logos-ul de la începutul *Evangheliei după Ioan* termenul relație. "La început a fost relația și relația era la Dumnezeu și Dumnezeu era relația". Elementele constitutive ale universului existau, dar ca să le aduni într-o structură a trebuit să creeze relația și relația la început era la Dumnezeu și el a venit în lume cu relația. Eu așa cred.

L.D.: *Adevărul semantic al logos-ului este generos și ceea ce propuneți dumneavoastră reprezintă o fațetă. E bine că vă exprimați. Oricum teologii, în special cei angajați religios, au tendința de a minimaliza – cultural vorbind – de a fi restrictivi, părtinitori, de a ostraciza abuziv gândirea și cultura, în general. Logos-ul grecesc are o distribuție semantică de-a dreptul fantastică, de necuprins pentru limbile moderne, fiind problematizat de filosofi, filologi clasici, lingviști. În această categorie nu introduc și sutanele negre care rămân în linia îngustă descrisă mai sus.*

I.V.: Așa-i, generații întregi de filosofi s-au întrebat ce este logos-ul lui Heraclit, de pildă, care nu-i același cu logos-ul ioanic, deși rădăcina îi unește. E vorba de relație.

L.D.: *Pentru că logos-ul este caracteristic în primul rând scriitorului, ce înseamnă a scrie pentru Ion Vianu?*

I.V.: Am studiat medicina timp de 20 de ani. Am pornit la drum ca filolog, deci citeam mult, și am sfârșit ca medic, iar lectura am încercat să o păstrez. Există în familia mea o tradiție umanistă pe care cred că n-am dezmințit-o niciodată, pe urmă am simțit nevoia să pun pe hîrtie ceea ce era în mine, să povestesc despre o situație anume. Am scris și atunci cînd am fost privat de dialog. Scriam eseuri literare. Am publicat un volum în 1975. După aceea *a scrie* a fost pentru mine *a lupta*, pentru că am plecat în exil, unde mi-am pus cerneala în slujba convingerilor mele politice. Am colaborat cu multe publicații din exil, am scris și-n franțuzește *Politichii*. Pot să spun că am devenit chiar un ziarist complet. Am continuat după evenimentele din '89 să scriu în ziarele românești și în reviste articole cu caracter politic. Visul meu era să scriu un roman. Am început de mai multe ori. Mi se părea teribil de greu. Mă întrerupeam, iar începeam...Am scris această carte, care este un prim volum dintr-un ciclu mai mare pe care l-am botezat – *Arhiva trădării și a miniei* – fiindcă este constituit din mărturii, din jurnale, fictive desigur, care au aspirația să retraseze epoca istorică pe care am străbătut-o și, mai larg, chiar secolul XX din mărturiile pe care le-am avut, din poveștile pe care le-am auzit și cărora încerc să le dau

unitate și o tramă epică în cadrul unei ficțiuni.

L.D.: *Scriitorul Ion Vianu are obsesii, obsesii literare?*

I.V.: Obsesia mea este nebunia. Cred că prin asta rămîn psihiatru. Psihiatria m-a marcat definitiv, psihiatria a fost viața mea. Am fost patruzeci de ani psihiatru. În proza mea, *Ozias*, apare un nebun – Laban. Povestitorul, naratorul, care este un om mai tînăr, care se întoarce din exil, descoperă că acest Laban este tatăl lui și vrea să-l cunoască, să-l înțeleagă. Ca să-l înțeleagă trebuie să descopere multe alte lucruri, de pildă un alt personaj pitoresc pe care Laban sfîrșește prin a-l asasina. Ozias este o conștiință a secolului.

În volumul doi, povestitorul ajunge la doctorul lui Laban, și am creat un alt personaj care este psihiatrul lui Laban. Pentru mine nebunia nu este descriptibilă pînă la capăt, ea poate fi descrisă prin ocolișuri succesive pentru a ajunge chiar în centrul ei.

L.D.: *Întrebarea următoare nu o leg de nici un scriitor, deși mulți mărturisesc în acest sens. Observ la mine, în momentul creației, o alienare, o desprindere de mine și o diseminare a eu-lui în mai mulți "eu", metaforic vorbind, desigur. O nebunie conștientă. Separînd opera creatorului de om, scriitorul poate deveni un caz psihiatric din perspectiva celor afirmate mai sus?*

I.V.: Nu, nu! Scriitorul este un caz psihiatric, dar nu în sensul patologic. Ați spus la un moment dat, foarte lucid analizat, *nebunie conștientă*. Ei, tocmai termenul *conștient* este limita dintre creator și nebunul autentic. Este clar, scriitorii sînt altfel decît ceilalți, percep lumea prin alți ochi, o simt mai acut. Nebunia aceasta de care vorbeați este chiar necesară, pînă la un punct. Această alienare cred că ar corespunde unei stări de conștiință particulare, pentru că oricît de rațional ai fi în momentul în care scrii, există un fel de înstrăinare de lume, care te face să scrii adevărat. Dar cît timp raționalizezi stările prin care treci, nu e nebunie. Este o dialectică între această stare de conștiință modificată care te face să scrii și o altă stare mai rece care reia tot ce s-a produs în momentul acela al stării de conștiință modificată, moment așa-zis de inspirație. Adică în tine intră acel....

L.D.: *Acel daimon.*

I.V.: Da, acel daimon de care vorbesc anticii. De fapt, cine știe, cine poate explica acest fenomen? Poate este un daimon, dar poate că sîntem chiar noi.

L.D.: *Revin la studiile clasice. Gîndind lucrurile actuale, toate modificările și mișcările politice externe, care se vor concretiza într-o Europă lărgită, nu pot să nu observ similaritatea cu ceea ce a fost cîndva "Imperiul" Grec ca unitate culturală, pe de o parte, și Imperiul Roman ca forță economică și, sper eu, nu și militară, pentru că, dacă Europa lărgită ar evolua în această direcție, ar fi un dezastru. În acest scenariu de*

forțe, pe unde ne situăm noi și latinitatea noastră?

I.V.: România are încă mult de recuperat pe toate planurile și la toate nivelurile. Intrarea în Uniunea Europeană trebuie să fie un succes nu atât al clasei politice, cât un succes al cetățeanului. În privința latinității există o superficialitate majoră. Construim Europa fără fundament. De curînd am semnat o petiție pe plan European, care cere celor în drept să reintroducă în toate structurile și la toate nivelele studiul clasic. E o catastrofă culturală să vorbești de Europa fără să cunoști universul ei, fără să știi cine au fost părinții. Europa nu vine de nicăieri. De fapt, față de celelalte blocuri politice, America, Asia,... Europa este legată, este o unitate, prin cultură, iar aceasta este cultura greco-latină. Este un lucru extrem de prost și pe planul inteligenței operative. O școală, o cultură în afara culturii clasice nu există. Eu am convingerea că studierea, cunoașterea limbilor clasice în profunzime creează oameni cu o inteligență superioară. Cineva care a învățat greaca și latina, dacă alege calea culturii este de o acribie intelectuală de invidiat, iar dacă urmează drumul afacerilor, atunci va face mai bine afaceri decît cineva care a învățat doar matematici, economie etc. Domnule, studiile clasice sînt bune pentru cap! Nu oricine are capacitatea de a despica firul în 14 și-a gîndi fiecare problemă ridicată în parte. Eu sînt convins că această atitudine din România, stupid pragmatică, primitiv pragmatică de a renunța la studierea limbilor clasice și a înlocui acest proces umanist cu un fel de vag învățămînt umanist, un simulacru, trebuie revizuită. Cum să vorbești despre o Europă tăiată de baza ei!? Închipuiți-vă că India, de pildă, ar spune *nu mai recunoaștem Vedele, nu le mai studiem*. Nu ne mai interesează *Vedele*, nu ne mai interesează latina și greaca veche, nu ne mai interesează cultura, dar ne interesează internetul și Coelho, că-i la modă!

Latinitatea este bagajul Europei. Cu acesta ne prezentăm lumii. Sau poate vrem o Europă dezrădăcinată și care va avea mari probleme.

L.D.: Pentru că subiectul de dezbateră propus de Centrul Cultural Francez Cluj în cadrul Întîlnirilor Europene sună foarte frumos – *Frontierele Interioare – mă îndrept în această direcție. Aveți limite? Vă impuneți granițe, există frontiere interioare cu care veniți în conflict?*

I.V.: Ca tot omul. Limitele mele sînt limitele biologiei mele. Atît timp cît voi putea gîndi, voi gîndi. Atît timp cît voi putea vorbi, voi vorbi. Atît timp cît voi putea să protestez, voi protesta. Cît timp voi putea să mă entuziasmez, mă voi entuziasma.

L.D.: E momentul să-i urez scriitorului și psihiatrului Ion Vianu mult succes. Vă mulțumesc pentru acest dialog.

I.V.: Plăcerea a fost de partea mea.

Dumitru VACARIU

Psalmi rătăciți

Nu mai răsună clopotul la schit...

În noaptea asta nu se mai aud decît tăcerile morților...

Mama s-a aruncat peste balustrada veșniciei
Și a căzut în uitare.

Tu, Doamne al meu,
De ce ai plecat fără turme
dincolo de marginea lumii?

Ne-ai lăsat ai nimănui,
să trăim aidoma iedului abia venit pe lume
și care privește către lupul flămînd
crezînd că-i mama lui...

*

Te-am chemat lângă mine de cînd mă țin minte,
Doamne al meu...
De cîteva ori mi te-ai alăturat tristeții
vorbindu-mi de veșnicie...

Dar eu nu mi-am dorit niciodată veșnicia,
Doamne al meu;
Am dorit doar rodul clipei cu gust de veșnicie...

*

Mă întorc pe vechile urme, Doamne al meu,
căutîndu-te și căutîndu-mă...

Și nu reușesc să te descopăr.

Unde te-ai ascuns, Doamne al meu?

Căutîndu-te pe tine mi-am adus aminte
că și eu am rămas ascuns nu știu unde;
și nu reușesc să mă mai descopăr, Doamne al meu...

*

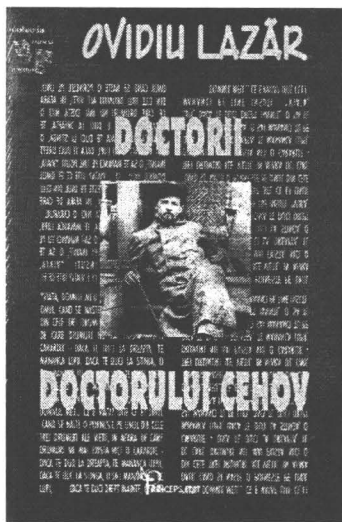
Ascultă și sfatul unui biet muritor, Doamne al meu:
Lasă-te arestat și condamnat măcar pentru șapte zile
și învață să rabzi tristețile
și suferințele omenеști
pentru a ști,
atunci cînd vei crea o nouă lume,
să pui mai mult zahăr...

Grozav de mult aș dori, Doamne al meu,
să fie lumea asta mai dulce!

Ioan HOLBAN

Cehov, ca boală a ființei umane

Dedicată unor femei dominatoare (mama, teatrologul Ileana Berlogea și regizorul Cătălina Buzoianu, cu un știut rol formator al carierei) și consacrată unei idei care coagulează întreaga substanță a cercetării dar și talentul regizoral (Ibsen, citat de autor pe una din paginile de gardă, spune astfel: „Nimeni nu poate reprezenta în mod artistic ceva pentru care n-a găsit, într-un anumit grad și în anumite ceasuri, modelul

nu sunt altceva decât surse primare de teatru, actul reflex al voinței omului de a se exprima ontologic“, urmărind „acordul fin dintre existență și creație“, ajungând la această frază care definește, în intimitatea sa, „cazuistica“ doctorului/pacientului Cehov: „Anton Pavlovici Cehov este un caz rar de autor, în egală măsură, al propriei biografii și al propriei opere“. Vizibilă peste tot în sumarul cărții (cu titluri de capitole precum *O biografie dublă, Dramaturgia cehoviană – un spital al lumii, Personajul din viață și personajul din text: opoziții și similarități, Textul ca fragment de viață și situație de teatru*), *geneza reciprocă* între autor și text, biografie și personaj reprezintă structura de rezistență a cercetării lui Ovidiu Lazăr care, focalizând, în aparență, pe un detaliu (prezența și funcțiile doctorilor), explorează majoritatea temelor, situațiilor, tipologiilor, caracterelor din teatrul, proza și confesiunile lui Cehov. Analizele sunt, în fapt, comprimate în fraze sintetice, cu atât mai provocatoare pentru un cititor somat să lucreze împreună cu autorul și nu doar să ia act de investigațiile acestuia. Se rețin, astfel, observațiile și „sentințele“ referitoare la femeile care *trăiesc* și bărbații care *supraviețuiesc* în teatrul cehovian; sau felul în care autorul *se ascunde* în personaje, la fel cum regizorul (Ovidiu Lazăr însuși) se ascunde în spectacolul creat pentru a-i dezvolta pe autor și pe colegii săi de suferință, pe scenă și în culise: actori, scenograf, sufleur, mașiniști, recuziteri, peruchieri, garderobieri, oameni de la orga de lumini și sunet: o *lume* care își asumă relația teatrală ca pe un mod, esențial, de a (supra)viațui.

Dacă doctorii constituie subiectul, tema volumului (*Doctorii doctorului Cehov*) este *relația teatrală* pe care Vasile Popvici o rezuma astfel în *Eu, personajul*: „clipa când personajul ajunge să perceapă situația teatrală, când suprafața ființei sale se orientează parcă integral spre semenii săi, în aceeași clipă și prin același act el descoperă în el însuși *intimitatea* ce se cere ocrotită, văzându-se neîncetat divulgată“. Vasile Popovici avea în vedere relația (situația) teatrală în proza noastră (Slavici, Ion Creangă, Reboreanu, Marin Preda); Ovidiu Lazăr o regăsește în teatrul cehovian, ajungând, inevitabil, la același miez: *sosirea*, „celui de-al treilea“, a personajului care tulbură și agresează intimitatea (salonului, ființei, orașului): „Cel puțin la nivelul marilor piese, se observă că subiectele acestora au un numitor comun: un grup de oameni poposește pe teritoriul altui grup de oameni, provocând acestora și, implicit, lor înșile, nenumărate și imprevizibile stări psihice, atitudini comportamentale, reacții afective. Această sosire mai mult sau mai puțin așteptată presupune, în fapt, o răsturnare a ordinii existente până la momentul producerii ei. Și atunci personajele reacționează: - noii veniți provoacă; - cei ai locului suportă. Acesta este însă numai raportul inițial, deoarece conviețuirea îi forțează pe toți să-și schimbe reacțiile în funcție de ce primesc și de ce dau în relațiile cu ceilalți“; iar propozițiile care urmează fixează cu precizie felul în care se instalează relația teatrală: „În *Unchiul Vania*, sosesc Serebriakov și tinăra lui soție, Elena Andreevna“; „În *Livada de vișini*,

în sine însuși“), cartea lui Ovidiu Lazăr, *Doctorii doctorului Cehov* (Editura Princeps Edit, 2005) este o tentativă de a fixa și/sau de a exorciza un „demon cehovian“ lăuntric, o *boală*, cum o numește în caietul de sală al spectacolului *Ivanov*, jucat în urmă cu douăzeci de ani pe scena Naționalului ieșean. Trimiterile pe care le face autorul la alte cazuri cunoscute de medici-scriitori (Rabelais, Schiller, cărora li se pot adăuga, în literatura noastră, Vasile Voiculescu, Augustin Buzura, Adrian Aldea, Constantin Romanescu, Ion Hurjui, Emil Brumaru) nu atât rostul de a determina un raport de necesitate între o meserie și o pasiune care se joacă, în fiecare clipă, pe linia subțire ce desparte/unește viața cu moartea, nici o relație de cauzalitate și nici fragilitatea, în ordine valorică, a unei ocupații ce poate fi ușor (și naiv) trecută la capitolul „violon d'Ingres“, cât de a circumscrie *dualitatea* personalității unuia din geniiile umanității; iată: „Purtînd în și cu sine, de-a lungul întregii existențe, un scriitor și un medic, tratîndu-i cu egală abnegație și cu egală responsabilitate, Cehov-ul din viață s-a resorbit treptat în substanța personajelor sale, care au ajuns să vorbească despre el, despre luxurianta interiorității sale, cel puțin la fel de bine ca istoria cronologică a vieții lui pămîntene“, iar „doctorii lui Cehov nu sunt Cehov decât în măsura în care autorul îi lasă să-l vadă“, chiar dacă, în *Astrov* din *Unchiul Vanea*, de pildă, autorul crede că „unde, într-un colț de personaj, doctorul Cehov șade pitit și tușește, uitînd de sine“.

Plecînd de la fina identificare a acestei dualități, Ovidiu Lazăr abordează subiectul pe linia criticii genetice și psihocriticii, atât de intens criticate, prin anii '70 ai secolului trecut, de structuraliști. Dar există, în adevăr, o operă fără autor? Și încă, fiecare argument din biografia autorului se regăsește, implacabil, în text? Conflicte și exagerări de care nu duce lipsă, cum se vede, nici măcar teoria literaturii. Ovidiu Lazăr ia, însă, distanță față de oricare dintre aceste limite; pentru el, autorul este „inițiatorul de texte, de pretexte, de contexte, care

sosește Ranevskaia și ai săi“; „În *Trei surori*, sosesc Verșinin și regimentul său“; „În *Pescărușul*, au sosit de oarece timp Arkadina și Trigorin“. Ovidiu Lazăr insistă pe ideea biografiei duble a lui Cehov: „Trăind la granița dintre două secole, Cehov se obligă, deliberat, să fie martor activ al vremurilor și al contemporanilor săi, avînd ca sistem de referință și luînd ca suport de manifestare propriul destin. Așa se face că el va rămîne în istoria dramaturgiei universale ca unul din puținii autori cu biografie dublă. Și medic, și scriitor. Și om, și artist. Ambele ipostaze avîndu-și ca teren de manifestare hotarul brăzdat de convulsii al trecerii prin două secole“; o biografie dublă care e și a regizorului și a schiței care îl însoțește în aventura montării spectacolului. Argumente destule și pertinente găsește Ovidiu Lazăr pentru a-și susține teza; în operă, ca și în biografie, inextricabil (dez)legate prin *textele personale* (corespondență, jurnal): „«Eu n-am avut copilărie... Eram o slugă ce desfăcea candelă în spatele tejghelei noastre de la Taganrog. Oh! Și ce frig blestemat era acolo!» - iată diagnosticul tardiv și peremptoriu al unui om care și-a luat prea devreme viața pe cont propriu. Trăind într-o familie numeroasă, cu multe și nesfîrșite probleme financiare care, de cele mai multe ori, îi vor afecta subzistența, îndurînd bătăile tatălui și repetențiile la aritmetică, geografie și elină, vînzînd în băcănăia părintelui său lumînări, mătănii și rachiu, cîntînd cu forța într-un cor bisericesc, învățînd cizmăria pentru a supraviețui și dînd meditații pentru a avea ce mîncă. Cehov se va maturiza repede, devenind de timpuriu posesorul unei independențe ce-l va face, pentru tot restul vieții, unicul responsabil de destinul său. Un destin care va pendula cuminte și destoinic între omul – medic și doctorul-scriitor“.

Ovidiu Lazăr explorează nu doar asemenea mărturisiri, ci scotocește și prin fișele de supraveghere medicală rămase de la Cehov care credea, cu toată ființa, că bolile trupului și ale sufletului seamănă, iar tratamentul trebuie să aibă în vedere

aceleași medicamente; în cazul unui neurastenic de 19 ani, de exemplu, studentul în medicină notează următoarele: „Neurastenicii, datorită hipersensibilității lor, chiar dacă sunt sănătoși, sunt predispuși la diferite boli“. În această fișă de supraveghere medicală, Ovidiu Lazăr găsește încă un argument pentru ceea ce el numește *obsesie vitală* a lui Cehov; trupul și sufletul sunt totuna, constată medicul, în vreme ce scriitorul descoperă, prin cărțile celui dintîi, psihiatria „ca metodă științifică de combinare a psihologiei și filosofiei“. Dintr-o asemenea investigație chirurgicală a operei și biografiei cehoviene își extrage Ovidiu Lazăr definițiile care fac din cartea sa un titlu de referință în bibliografia marelui rus; iată: „Personajele cehoviene cultivă și întrețin cu o înverșunată îndrjire secretă aparența normalității. Deși viețuiesc pe hectare de suferință, de ratări, de deziluzii, de neîmpliniri, de compromisuri, oamenii lui Cehov organizează petreceri, dau baluri, aranjează aniversări, joacă cărți, pregătesc reprezentații teatrale, programează nunți, cu o frenetică implicare și cu un patetic abandon de sine, aproape depersonalizîndu-se, dorind să uite sau să amîne tot ce-i frămîntă“; sau, făcînd discret cu ochiul, cititorului: „Tragică, ridicolă, absurdă, firească, protectoare, aparența este coaja discretă cu care Cehov își învelește personajele, socializîndu-le, normalizîndu-ni-le, asemuindu-ni-le. Dacă îndepărtezi coaja, dai de tine însuși; „Ca și creatorul lor, doctorii lui Cehov «mor» atunci cînd ar trebui «să înflorească», lăsînd în urmă mireasma inconfundabilă a absențelor care dor, care împuținează lumea și ne aruncă dincolo de Timp“. Un studiu despre *Dramaturgia lui A.P. Cehov și spațiul teatral românesc* și un „album“ cu fotografii din spectacolele cehoviene ale Iașilor, ca o „addenda“ la efemeritatea dar și superbia teatrului, întregesc sumarul unei cărți de referință despre felul cum s-ar putea să purtăm în noi, fiecare, cîte un Cehov *al nostru*.

Petru CIUBOTARU

Epistolă regizorului Ovidiu Lazăr

Dragă prietene,

Înainte de premiera cu *Sluga* aveam sete de comedie bună, de comedie adevărată. Numai că această nevoie se conjuga cu o mare curiozitate.

Adolescența și tinerețea mea artistică fuseseră răsfățate de două memorabile spectacole cu piesa amintită.

Unul era cel de la Iași cu **Fănică Dăncinescu** care mi-a rămas în memorie inegalabil. Își dăduse întreaga măsură a talentului său, avea un suflu comic debordant care potopea totul în scenă.

Mai târziu puțin, prin 1960, student fiind la teatru, poposește la București, Piccolo Teatro cu *Slugă la doi stăpâni*, Arlechino era „unul“ **Marcello Moretti**.

După spectacol a devenit „unicul“, inegalabilul, obsesia, coșmarul oricărui actor de comedie.

Deci seara spectacolului tău era pentru mine o mare curiozitate, gîndindu-mă la ce s-ar mai putea inventa comic întru zidirea aceasta trufaldinească.

Mulțumiri nu-ți aduc, pentru că sunt convenționale, dar pot spune că am avut un sentiment de mândrie, de satisfacție, tocmai pentru că știau cât este de anevoios.

Niciodată tristețea unui personaj, oboseala lui n-au devenit mai generoase pentru ceilalți, spunându-le parcă: „*Îmi pare rău, mai mult nu vă pot oferi, mai aștept și de la voi ceva, cât de cât.*“

Acum ori tu ai fost prea sus, ori ceilalți erau cine știe ce pe unde, cert este că n-au dat în acest spectacol decît ce spuneam, „cât de cât“.

Nicolov Pervelli Vili a avut eleganța artistică să coregrafieze exact, lăsându-ți ție cerul și pămîntul scenei. Să fii sănătos și să mai comiți asemenea năstrușnicii.

Constantin CIOPRAGA

Lucia Olaru Nenati - contemplare și ironie

La botoșăneanca Lucia Olaru Nenati (muzeografă un timp la Ipotești), suflul locului favorizând contacte cu trecutul, coexistă cu solicitările timpului în mers, de unde modulații specifice, un aliaj de retroviziune și prezentificare. Toată lirica sa (aproape zece plachete și volume) evoluează pe acest dualism, înscriindu-se într-o tipologie distinctă, discret marcată de Blaga și Pillat; cadraj învederând adeziune la etnofilozofie și note de context analoage. Elanul vital al poetei se suprapune momentelor elegiace; neliniști și convulsii se destramă tipic, lăsând loc visului (obsesiv); diurnul și nocturnul se echilibrează. De la arpegiile juvenile din 1975 (*Cea mai tânără Ecaterină*) până astăzi, aceeași vivacitate tonală în tușe din ce în ce mai expresive. Volume lansate ritmic – *Drumuri* (1977), *Nesfârșitele vămi* (1979), *Cochilii cântătoare* (1982), *Umbra Casandrei* (1983), *Ucenicie de aur și purpură* (1985) și altele unifică ardențe pasionale și reflexivitate, însemne fruste ale concretului și miraje de exil imaginar. Punctul cel mai înalt al căutărilor sale e de găsit în ciclul *Singur, sinele meu* (1996), confesiune în care actul creator și raporturile cu divinitatea alternează cu chemări la puritate și lepădare de sine.

Poezia – ni se spune – e memoria magică, un mod specific de anamnesis: „Regăsirea Cuvântului/ Prin care Dumnezeu e descris/ Cum vede el că va fi lumea,/ De aceea ușor de recunoscut/ Niciodată de numit“. Poetul e un intermediar tandru: „*Poet – om cu mister/ (Apud madame Candrea/ Cea care mult iubitul-i-a pre poezi/ De zei i-a făcut să se creadă/ Învăluindu-i în fum de Olymp/ Pe când stăteam la mesele din crâșma ei/ Cea din afară de timp).* // *Poet – om cu mister;/ Om pentru care lumea,/ Cu toate cele lumești Nu-i decât un pretext/ Pentru stări sufletești./ STAI ȘI SCRIE...*“

Vibrația gingaș-feminină estompează spectacolul aspru din jur. Albul, atribut al curăției (un alb mereu invocat) introduce în idealitate: „Eu și stejarul din albe veșminte/ Trecem prin seară – augustă pereche/ Zeci de duminici și zile de mare/ cad peste noi în dans nepereche“... Pe fundal de zăpezi imaculate, arborii par „niște crini giganti“ cântând „odă bucuriei“. Mesaje celeste, viziuni esoterice, magice, favorizează miracolul: „Inima albă a lunii/ Străpunge ca o idee/ Opreliștea feres-trei“. O pasăre montană doarme în „alb netimp“. Nu natura în sine, nu pastelul captivează ci esențele: parfumul vegetal transcende în fabulos: „Au venit la mine teii/ câr-

duri de miresme-păsări“. Imagini de caleidoscop, „eșarfe și pajuri, pereți și lumini“ configurează freamătul munden în perpetuitate opunând Marii Treceți miracolul clipei. De o parte orologii care „macină timp“, de alta grâul, iarba, „căzânde frunze“, savoarea unui „fagure de miere“ – film imens în rotire neadormită; „aripi de fluturi imenși, vaporosi“ (ca la Blaga) instaurează fragmente din marea poveste a lumii. Participă la filozofia existenței sufletul cosmic; principiul acvatic stimulează „un dor al scufundării fără margini“; - pe cer „ape de lumină“ seleară; jos, apa oglindă: „să nu mai fie graniți/ Între un eu al apei și al meu“ (*Așteptarea apei*). Se manifestă aici „elementul legănător“ care – în opinia lui Gilbert Durand – reușește să transforme sentimentul trecerii în „cântec de leagăn și odihnă“ (*Structurile antropologice ale imaginarii*, Ed. rom. 1977). Plutirea lină „pe sub arcade de poduri/ În albe bărci cu albe vâsle“, saltul din depărtări marine în piscuri alpestre, refrenele anotimpurilor – toate contrapun conștiinței efemerității un fel de împăcare cu soarta: „*Și nu eram în locul de cuvânt/ Și n-aveam loc în apă și pe vânt/ Și tot pluteam fără de aripi – smulse/ Și eram gol în oasele mult plânse/ Și nu vedeam, cu ochi de mult opaci/ Și nu creșteam văratac în copaci/ Și iarăși într-o purpură de dalii/ Eu nu-mi mai înălțam regine talii/ Și risipite-n fiecă făptură/ Nu mai eram nici dragoste, nici ură.*“

Dincolo de singurătate, de monotonie și contemplație triumfă „mireasma de grâu bun din hambar“, o „pace curată și smerită“, o „vreme a pădurii și-a drumului cu colb“, altfel spus, viața nemijlocită. Redobândesc audiență cuvinte vechi, pulsuni tandre cu aura lor de simplitate: „Vom plăti o mie de lei/ Cuvântul «te iubesc»“. Verbe de acțiune invită constant la purificare: „Să ne salvăm prin inocență/ De-atâtea ori căzuți în gol“, „Să învățăm sacra uitare/ Catharsis pur de străvezimi“. Interesează: „Puterea de-a trăi sublimul/ Fie și-n vis...“, „Starea aceea unde nimicu-n nimic se întoarce“. Spațialitate amplă și intimism se întretaie în toate felurile. Presentimentul despărțirii de lume nu întunecă în totul ecranul: „Și se făcea că mor frumos/ Și că mă plouă cu frunziș/ Iar dinspre lumile de jos/ Urca o taină-n luminiș.// Și se făcea că te visez/ Venind mereu dar stând pe loc/ Iar calul tău mânca din miez/ De nuci cu cojile de foc...“ O concisă piesă rezumativă, *Revers* e un admirabil autoportret moral: „*M-am obișnuit cu mine/ Și nu mai urc pe curcubeu/ În fiecare zi pe alt tărâm/ În cerul trei sau cerul*

nouă/ Să am apoi ce să dărâm...// Mă-ncoronează-n luna
nouă/ Febrila noapte, cea de-afară/ Dar numai eu cea
din oglindă/ Rămân cu mine-n veci egală.“

Nu trimiterile de aspect reflexiv la Ulise și Penelopa, la Hamlet și Don Quijote, la alții – identificabile la numeroși înaintași ori contemporani – ci pensulația dezinvoltă în tonuri de „aur și purpură“, conferă substanță evocărilor în direct. *Bucovina din inimă* planează plurivoc, emoțional, supratemporal, în orizont sacralizat. La *Ipozești* persistă duhul unui Eminescu diafan, licăritor, motiv de litanie și magie; discurs orchestrat eminescian: „Printre ani ca printre sălcii/ Vântu-n orele poveștii/ Suflă-n codrul neschimbat/ Plânge după cel plecat/ Unde ești, unde te-ai dus,/ Ce năprasnic te-a răpus?/ Parcă numai ieri erai/ De mă leagăn mă-ntrebai/ Și te-ai dus cu florile/ Și privityhetorile/ Florile tot înfloresc/ Paserile tot doinesc/ Vânturi mi te pomenesc/ Frunzele mi te-n-tregesc/ Așa tânăr cum erai/ Plete negre cum purtai/ Peste numele-ți de crai./ Apele te susură/ Florile te murmură/ Și mereu te-or murmura/ Cum mereu or învia/ Ele doar se fac că pier/ Sub al iernii giuvaer/ Și învie-ntru prier/ Iarși murmurându-te/ Ape colindându-te/ Vântul pomenindu-te/ Codrul legându-te...“

Textele pentru copii, în special cele din placheta *Când doarme o buburuză*, respiră prospețime și candoare, apropiindu-se de tehnicile narrative ale Otiliei Cazimir, remarcabilă exponentă în domeniu. Suita de proze scurte *Coridorul dintre ceasuri* (2000), cu accente psihologice relevând caractere diferențiate, abundă în studii de *cazuri*; la „*Viața românească*“, înainte de primul război mondial, asemenea povestiri apăreau la rubrica *Documente omenesti*. Prozatoarea trece sistematic de la fapte și întâmplări la interiorități și monologuri existențiale. Un *caz* e cel din *Devenirea lui Lucrețiu Pătrășcanu*; copil „genial“, student cu mari deschideri spre universal, timpul îl omogenizează. Geniul sfârșește în banal și tristețe.

Puncte de vedere de reținut aduce eseul *Eminescu: De la muzica poeziei la poezia muzicii* (două ediții: 2000 și 2002), demers vizând nu numai „fascinația melosului“ dar și preferințele muzicale de profil popular ori cult ale ilustrului înaintaș. De subliniat paralelismele dintre modelele folclorice și sonurile eminesciene.

În totul, poeta și eseista se potențează reciproc. Personalitatea Luciei Olaru Nenati respiră o luminoasă legătură de profunzime cu climatul în care s-a ivit pe lume autorul *Luceafărului*.

DINTR-O HALTĂ PĂRĂSITĂ

Cassian Maria SPIRIDON

Anul cîinelui

Elenei și Martei

întăim prin zăpadă
purtător de căciulă/ purtător de mantou/
purtător de cojoc

la cîțiva pași de casa filosofului

încropim scenarii

despre dispariția și aventura căutării

sau/ mai macabru

să ne afle oasele peste veacuri

aici/ în apropierea

în preajma cabanei

devenirii întru ființă

cînd începe anul cîinelui

pădurea îmbracă munții pînă

la culmile albe/ înghețate

de acolo pleacă izvoarele

încremenite în sloiuri lipite de stînci
ca amintirea unei nopți neîncepute

am coborît prin defileu

într-un ținut al rășinilor

la locul unde s-a născut

un iubitor al disperării și căderii în timp

/ la poarta începutului

veghează un bust supus ispitei

Luna e ascunsă între brazi

precum femeia în brațe de bărbat

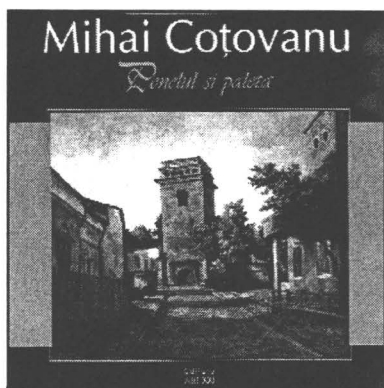
trecutul/ e fără viitor

a fost înghițit de undele întunecate

un trecut îmbătrînit în rele

Călin CIOBOTARI

Caligrafii pe cer

Ultima „lovitură” a reputatului critic de artă Valentin Ciucă e volumul *Mihai Coțovanu. Penelul și paleta*, un album de circa 100 de pagini, apărut, în excelente condiții (tipografice, la Editura „ART XXI”. Un album care vine să consfințească

impresionanta legătură ce există între literă și culoare, între cuvânt și acuarelă, între discursul scris și discursul sensibilului încredințat pânzei. Pictura are, desigur, ca principal destinatar ochiul, însă ținta este atinsă doar în clipa în care ochiul „simte nevoia” de a comunica ceva rațiunii. Iar rațiunea, la rândul ei, nu se mulțumește a reflecta asupra mesajului, ci decide să comunice câte ceva din tainele aflate. Poate că o importantă parte din farmecul artei stă în rostire, în verbul gata să deseneze mișcări pe cât de grațioase, pe atât de lucide în jurul operei de artă, să o comenteze, să o încadreze, să îi gestioneze destinul. E, însă, și pentru acest joc secund, nevoie de talent. Talentul de a decoperta sensuri nelăsate nede în fața vederii, conotații și denotații, cifruri, combinații, metasensuri care, odată devoalate, asigură un alt fel de raportare directă și competentă a privitorului la obiectul privit. E ceea ce face Valentin Ciucă, în albumul în discuție, raportându-se la peste 100 de naturi statice, peisaje și portrete, realizate de pictorul ieșean Mihai Coțovanu. Cum, la urma urmei, Ciucă și Coțovanu se transformă, ei înșiși, în personajele cărții pe care o produc, se cuvine, credem, o succintă prezentare în ceea ce-i privește:

În primul rând, despre Valentin Ciucă se cuvine a fi spus, dacă mai e nevoie, că are toate atributele unui personaj complet. Orator poposit parcă de pe vremurile când oratoriei i se acorda calitatea de artă, spirit fin precum o respirație de înger, excelent cunoscător al desuurilor actului artistic, posesor al unui șarm decisiv în relația cu muritoarele, dar și cu nemuritoarele muze, intelectual abil, socratic uneori în înțepătura-i ironică, faustic în goana căutărilor după ceea ce e mai presus de definibil. Monumentala sa producție *Un secol de arte frumoase la Iași* a constituit un imens succes, un splendid manual de istorie a artei, consacrandu-l definitiv în postura de genial contabil al modului în care muzele „și-au făcut de cap” pe aceste plaiuri.

De partea cealaltă, Mihai Coțovanu, seducător prin farmecul unei demodări asumate, ba chiar cultivată, pogorât de prin verva sinceră, efervescentă și totuși gravidă de solitudine a artistului interbelic, provocând mereu ridicări de sprâncene din partea spiritelor p(r)ost-moderne, dar și din partea celor care s-au limitat la a vedea în artă un hobby. Un soi de Nică al lui Creangă, uns cu toate alifiile (se poate citi și culorile), pus adesea pe șotii ideatice, dar de o cuminenie la limita sfințeniei, când vine vorba de felul său de a fi; adică de pictură. Pe Coțovanu, acest, cum îl numeam cu o altă ocazie, ultim mohican al peisagisticii ieșene, îl știu nu doar colecționarii, colegii de branșă, vecinii, admiratorii. Pe el au început să-l cunoască pietrele, clădirile, copacii, ninsoarele, ploile, fructele, florile. I s-a dus vestea de avocat din oficiu al naturii, de detectiv aflat mereu în căutare de noi și noi blânde infracțiuni ale vântului, în căutarea crimelor pe care, cu sălbăticie, le comite toamna, insulelor pe care noutatea le adresează vechimii și fără-de-legii căderilor pe gânduri. I s-a dus vestea de ins cu cazierul moralității nepătat de tarele unei modernități care uneori pare că o ia razna.

Referindu-ne la structura albumului *Mihai Coțovanu. Penelul și paleta*, imaginile propriu-zise sunt prefațate de o amplă prezentare a criticului. O prezentare onestă, încântătoare prin frumusețea limbajului și înlănțuirea logică, neconfiscată de prețiozitățile unui discurs ezoteric, ci adresându-se oricui posedă o diplomă de absolvire a „facultăților sensibilității”. Capitolele sunt traduse în engleză, permițând o depășire a cadrului local, o deschidere spre universal, în ton cu valabilitatea universală a artei autentice. Metoda lui Valentin Ciucă e de a porni de la o considerație personală asupra unui aspect legat de Coțovanu, de a generaliza acele considerații, plimbându-te prin geografiile miraculoase ale marilor teorii artistice, și apoi de a reveni, concluziv, asupra punctului de plecare. Așadar, o schemeă de tipul: individualizare – generalizare – individualizare îmbogățită. Maniera aceasta de problematizare are darul de a te face părtaș la tot felul de ex-cursii, la un fel de periplu benevol și, să recunoaștem, „pe gratis”, prin tărâmurile selecte ale bunului gust. Un admirabil „nărav” de a deschide mereu paranteze constructive ce asigură și o componentă paideică scriiturii. La toate acestea se adaugă caracterizări subtile asupra omului și artistului Mihai Coțovanu, pentru că, dincolo de flerul pentru arta de calitate, Ciucă are în recuzită și talente de psiholog, ghicind mereu clipa în care omul îl trage de mână pe artist și clipa în care artistul îl trimite pe om „să se culce”.

Urmează apoi redarea câtorva articole de presă, dovadă a trecerii coțovaniene prin furcile caudine ale faptului-de-a-ieși-în-public, fără ca aceste ieșiri să se soldeze cu o ațipire dogmatică în patul procustian al comodităților comerciale, al kitchului și al unei autosuficiențe dăunătoare sănătății creaționale.

Substanța volumului e dată, însă, de zecile de pagini de reproducere fotografice după lucrările lui Coțovanu. Fără a ne erija în critici de artă, surprinde plăcut îngân-durarea plină de semnificație a personajelor din portrete, obsesia pentru fruct și floare (ce nobilă obsesie, și cât de rară în rândul obsedaților contemporani!), dragostea pentru clădirile unui oraș tandru, un Iași surpins mereu cu un „picior” în eternitate, predarea totală și necondiționată în

fața câte unui peisaj care îți șoptește discret despre bucuria de a trăi și lista poate continua.

În concluzie, este minunat ca din când în când, câte un visător precum Coțovanu, „povestit” de câte un Valentin Ciucă, să ne mai decupeze din realul pe cât de imediat, pe atât de împovărat de realități ce nu mai au nimic de a face cu natura în forma ei pură. Cât despre viitorul pictorului-personaj de carte, parafrazându-l pe Ciucă se poate spune că va ajunge până acolo încât, minunându-se de vreun asfințit, sau pur și simplu hoinărind pe străzile Iașului în clipe de reverie, oamenii vor exclama înmărmuriți în fața frumuseții naturii: „Ce sublim! Parcă e o pictură de-a lui Coțovanu!”.

Munir MEZYED

Scriitor iordanian, originar din Palestina. A publicat poezie, în arabă și engleză, în diferite reviste și publicații din America și Europa. Scrie, de asemenea, teatru și proză. Inițiatorul unui festival internațional de poezie, care este itinerat, anual, în țări diferite.

Volume publicate (selectiv): Lost tablets (poezie); The other face of hell (poezie); Images In The Memory (poezie); Chapter from the bible (poezie); Land searching for a prophet (teatru); The nun and the prostitute (teatru); East and West (proza scurtă); Love and Hate (roman)

Reîncarnare

Scrie...!

Scrie-un poem și lasă-ți lacrima să curgă

Și să prefacă focu-n scrum...

Un vis ce se reîncarnează dintr-un suflet

A apărut în mine

Ca să îmi tulbure imaginea acelei iubiri moarte

Sfâșiindu-mă, aruncându-mă în cele patru zări,

Un suflet care tânjește și suferă de o durere ascunsă.

Și dintr-o ardoare a lui eu îl reîncarnez.

Un suflet nou ce își dezmiardă dragostea, în ciuda morții

Scrie...!

Scrie-un poem și lasă-ți lacrima să curgă

Și să prefacă focu-n scrum...

Te du

Las-acest loc unde nimic nu mai rămâne

Ci doar lacrimi neputincioase dintr-o iubire lungă și pierdută

Și care-și dă pe față însăși esența unei dureri

Te du,

Las-acest loc unde nimic nu mai rămâne

Ci doar tortură-n haosul furtunilor vieții

Acolo unde dezastrul te roade-ncet, încet.

Te du,

Las-acest loc unde nimic nu mai rămâne.

Degeaba ai încercat să îți răcorești sufletul

Urmând un vis, visul schițat de fumul pipei

Ce duce nicăieri.

Singur și-abandonat și fără de speranță,

Visez întotdeauna c-o să fac...

Și terminat de febra veracității

Moartea e mai aproape decât înfăptuirea acestui vis

Căci tragediile și îndoilele acestei vieți mereu,

Mereu ne fură visele.

Privește! Am apărut

Am apărut să caut viața

Și-n schimb eu am găsit doar moarte.

Totul a fost zadarnic!

Iar realitatea nu are-o formă, ci doar blestem...

Iar noi trăim în însăși esența ei,

Mă duc, mă duc odată cu soarele.

Nu-i nici un adăpost doar Cer...

Bucuriile cad peste tristeți

Iar viața e umplută cu agonie și extaz.

Iar când voi muri, să-i spui iubitei mele

Să-i spui iubitei mele, că am murit pe străzi

În oraș, căutând-o...

Să spui prietenilor mei că foamea și frigul nu sunt fideli

Și că-n afara lor e numai adevărul!...

Și când mă veți băga-n mormânt să înveliți în giulgiul meu
Toate versurile pe care le-am scris!

Nu mai atunci Dumnezeu va ști că îmi mărturisesc

păcatele și că n-am teamă de nimic

Căci am gustat din toate culorile Iadului.

(Traducere: Muguraș Maria Petrescu)

Ludmila ROTĂRAȘ

Discurs asupra barocului Struțocămilei

Inspirat din *Istoria ieroglică* de D. Cantemir, *Discurs asupra Struțocămilei* de Ioan Flora introduce o notă complementară în problematica barocului românesc. Universul poeziei se brodează baroc în jurul personajului central al cărții, prin prisma căruia evenimentele prind contur și evoluează, metamorfozând habitatul acestui erou polimorf.

Domnul Struțocămil, cunoscut și în variantele Struțocămil sau Struțocămilă, este indubitabil hibridul baroc în care coexistă trăsături de caracter umane cu cele din regnul animal. Creatura bizară își dezvăluie chipul prin excluderea particularităților caracterologice: *“Ea nu-i nici vultur, nici castor, nici câinele mării, / ea nu-i nici bătlan, nici uliu, nici coțofană, / nici inorog, / nici nevăstuică, / nici căprioară de Arabia, / ea nu-i nici dropie, nici cămilkă cu două picioare, / nici struț cu aripi și pene, / nici porumbel și nici cățelul pământului.”* (*Discurs asupra Struțocămilei*, p. 20), fiind totodată *“pasăre de apă și pește de aer”* (idem).

Din cauza amalgamului de specii conținut, eroul lui Flora nu se pretează a fi încadrat în vreo categorie animală. Visele lui sunt adesea simbolice, dar prezența în postura divinității se dovedește a fi evanescentă, efemeră, deoarece prin consumarea mărlui are loc revenirea la condiția de muritor, căderea în cotidian, însoțită de ironia autorului: *“am visat că sunt însuși Domnul Dumnezeuul nostru. / (...) că mușc dintr-un măr / jumătate roșu, jumătate auriu și că tocmai atunci / cineva mă apucă de umăr vorbindu-mi răstit: / - De ce visezi, mă, în pragul liftului?”* (*Visul*, pp. 12-13). Stările de somnolență, incertitudine și probabilitate se reliefează și datorită prezenței verbelor dubitative: *“mi se părea că umblu (...)/ era de parcă m-aș tolăni la umbra teiului din curte.”* (*Eseu despre scut și porțile cetății*, p. 14).

În contextul acestor senzații ce provoacă nesiguranța, personajul percepe viața ca spectacol, fiind copleșit, în consecință, de o stare de melancolie și meditație: *“constată că-l plictisesc cumplit / până și echipajele, până și*

șoimii și ogarii”, iar ceea ce planează deasupra lucrurilor este sfârșitul lor inexorabil. Caracterul teatral al existenței se interferează cu motivul baroc *ubi sum*: *“Grătarele de berbec de-aici, din luncă, / îmi amintesc tuberele otomane de la Dunăre cu paji și sultani. / (...) Nici un pui de dumnezeire pre pământ. Doar măști și amăgiri / și trecătoare patimi ale cărnii!”* (*Visul*, pp. 10-11).

Jocurile perfide ale vieții îl determină pe domnul Struțocămil să adopte la rândul său diverse măști, în dependență de conjunctură. El devine complice la acest carnaval uman, conștient de dificultatea rolului asumat și de riscul demascării: *“își alcătuieste o listă de tabieturi: / să rădă, să sughiță, să se bată pe burtă / în fiecare după-amiază de cel puțin trei-patru ori; / să acuze, cu sau fără argumente, să dea tare în ciocoi, adică: / s-o facă la nevoie pe bufonul, pe măscăriciul, pe victima / neajutorată și sentimentală; / să conducă o țară cum și-ar lega șireturile din mers.”* (*Visul*, p. 10).

Protagonistul apelează uneori la dedublare, părăsindu-și identitatea: *“Există zile când trupul meu se plimbă de unul singur”*, pentru a reveni ulterior la normalitate: *“am reintrat triumfal în focarul propriei mele vieți.”* (*Scrisoarea sau ziua a șaptea*, p. 38). El refuză moartea în favoarea petrecerilor cu muzică, vin și femei, având uneori existență complexă, pe planuri variate, cu mai multe vieți, inimi, cărări, mâini, degete și ochi. Struțocămila *“n-are un singur somn și-o singură moarte.”* (*Discurs asupra somnului și morții*, p. 53).

Personajul atrage publicul receptor, identificat în volum în persoana lui Macarie, prin abilitatea povestirii și cu precădere prin plăcerea de a fi ascultat, fiind capabil uneori să susțină veritabile discursuri pigmentate baroc. Din paginile cărții se desprinde tonul confesiv, narațiunea fiind realizată la pers. I: *hoinăream, mi se părea, umblu, tăiam, a mă adăposti, m-aș tolăni, m-am așezat, simțeam, îmi învăluie, mă scufund, mă obsedau, visam...* (*Eseu despre scut și porțile cetății*, pp. 14-15).

Similar retoricii baroce, domnul Struțocămil însoțește discursurile cu exclamații, interjecții, forme populare de adresare, fapt ce denotă intenția de a-și apropia interlocutorul: *“Nu se poate, moartea nu există, ți-o spun eu de la mine! / Păi, ce-ar însemna asta, domnul meu?”* (*Capătul lumii*, p. 40). *“Au fost descoperite, cum îți spuneam, undeva.”* (*Anunțând vecernia*, p. 50), *“- Auzi și dumneata, Macarie, izbucni profund mișcat Struțocămil.”* (idem, p. 51), iar punctul forte prin care își atrage auditoriul este condimentarea istorisirilor cu pilde, învățături,

silogisme și alegorii. Poetul nu duce personajul în trecut, ci transferă alegoria în perioada modernă, când se simte tot mai mult dorința oamenilor de a dezlega enigme.

Unui personaj fabulos îi corespunde un limbaj fastuos. În verbele domnului Struțocămil coabitează exotic neologismele (*instanță, fabulație, sinucidere, carieră, prosperitate*, p. 11, *a deconspira, a idolatriza, a inventa*, p. 12, *mașină, soldat, dosar, flacăra aragazului, insistență, avertisment, coincidență, abstracție*, pp. 16-17, *pardesiu, pălărie, fular etc.* p. 41) cu arhaismele și regionalismele (*darmite*, p. 9, *pre, ciocoi*, p. 10, *a adăsta*, p. 16, *copcii, pasmagi, dulamă, amnar, hamalâc, ciubăr, pisălog, nădragi, tipsie, brăcinar, ipingele, chivără, iminei, caftan, capegiu etc.*) majoritatea de proveniență turcească, decorate de cuvinte din registrul

argotic (*a se rățoi*, p.38).

Uneori înșiruirea acțiunilor și a obiectelor este exagerată, dar eroul aglomerează totul din dorința de a se face credibil și comprehensibil, de a nu omite un lucru semnificativ. Vestimentația și interioarele își păstrează aerul exuberant de epocă, iar acumularea obiectelor și acțiunilor creează impresia de dinamism și supraabundență. Senzația de șoc este alimentată de prezența în proximitate a cuvintelor care se opun din punct de vedere cronologic; astfel, trecutul și prezentul edifică în jurul domnului Struțocămil o lume feerică, bizară. Discursul lui vrea să anunțe că realitatea și-a pierdut contururile, iar existența ignoră regulile și omogenitatea. Într-un univers programat sub sigiliul viselor, umanitatea este tentată să abordeze viața din perspectiva ludică.

Marguerite YOURCENAR

Despre astrologie* (I)

1. Cum ați descoperit astrologia?

M.Y.: Am descoperit-o vreodată? În adolescență am frecventat câțiva mari scriitori antici sau din Evul Mediu și Renaștere pentru care astrologia conta. Cunosco prin urmare groso-modo vocabularul și doctrinele. Nimeni însă din anturajul meu nu s-a interesat vreodată de astrologie.

2. Care este concepția Dvs. filosofică?

M.Y.: Întreaga mea gândire asupra acestui subiect am exprimat-o în câteva rânduri din *Oeuvre au Noir*, când se pune această problemă: Zenon¹, în exercițiul funcțiunii sale mai mult sau mai puțin obligatorie de astrolog, în legătură cu practicarea medicinei la curtea regală suedeză, p. 132; *Către sfârșitul vieții lui Zenon*, p. 2006.

Poziția este agnostică, aproape deschis sceptică. Atitudinea insuflată personajului meu Hadrian, în *Mémoires d'Hadrien*², este întrucâtva asemănătoare. Ca toți oamenii din timpul său, se interesa și de astrologie, unii cronicari par să fi exagerat în această privință. Rămâne îndoielnic faptul ca Hadrian să-și fi petrecut ziua de 1 ianuarie comentând cu exactitate evenimentele ce aveau să se petreacă în anul respectiv. Începutul narațiunii mele despre viața lui Hadrian începe însă la modul următor: „Marullimus, bunicul meu, credea în astre. Mă ducea să contemplu cerul în nopțile de vară... Astrele erau pentru el punctele inflamate, obiecte sau pietre, insecte cu zbor lent ca acelea pe care le presa, parte constitutivă dintr-un univers magic, care înțelegea voința zeilor, influența demonilor, soarta rezervată oamenilor. El mi-a construit tema nativității. A venit într-o noapte la mine, m-a zgâlțâit ca să mă trezească și mi-a anunțat împărăția lumii cu aceeași emfază laconică folosită și

când anunța oamenilor de la fermă o recoltă bună...“

Împărat ajuns, Hadrian s-a interesat la rândul lui de astrologie, dar și mai mult de astronomie, cf. p. 162: „Aici se cuvine a menționa obișnuința care m-a antrenat de-a lungul vieții pe căi mai puțin secrete decât Eleusis, dar care sunt paralele, în fond, vreau să spun studiul astrelor. Totdeauna am fost prietenul astronomilor și clientul astrologilor. Știința celor din urmă este imprecisă, falsă în detalii, poate adevărată în ansamblu, despre omul, parte din Univers, condus de aceleași legi care prezidează cerul, prin urmare nu-i absurd de a căuta acolo sus tema vieții noastre, simpatia rece care participă la succesele și erorile noastre... Dar dacă această stranie reflectare a umanului pe bolta stelară mi-a preocupat adesea orele, la bătrânețe interesul a fost mai mare pentru celesta matematică, speculație abstractă etc.“ Urmează un paragraf lung despre astrologie. Se poate remarca faptul că aceste două atitudini sunt până la un punct identice.

3. Ați judecat horoscoapele după legile artei și în ce măsură le apreciați validitatea?

M.Y.: Am admirat, ce-i drept, unele horoscoape de odinioară, cum este cel, atât de remarcabil, al lui Kepler; în timpurile noastre am fost șocată de horoscopul atât de sumbru al Președintelui Kennedy, făcut de André Barbault³ și publicat cu doi ani înaintea dramei petrecute la Dallas.

În ceea ce mă privește, horoscoapele pe care mi le-au trimis spontan astrologi interesați de cărțile mele sau care mi-au fost semnalate de reviste de astrologie m-au frapat mereu prin diferențele de valoare, de parcă darul interpretării ar avea mai puțină importanță decât alinierea semnelor.

Două concluzii îmi par a se impune:

Mediocre sau excelente, tema nativității mele a împrumutat masiv din ceea ce autorii de horoscoape credeau că știu despre mine din cărțile mele sau mai mult din media. Așadar, o interpretare cu ajutorul faptelor deja cunoscute ale unei personalități definite. Altă dată, când unele circumstanțe din viața mea (data, locul nașterii etc.) erau mai puțin cunoscute, mai puțin puse sub ochii publicului, am rugat pe un astrolog, pe atunci de reputație, de a avea bunăvoința să stabilească tema unei persoane de sex feminin, născută la data de (ora, ziua, luna, anul) și în cutare loc. Corespondentul meu a refuzat, având nevoie, după cum scria, de mai multe informații asupra respectivei persoane. Mi-am dat seama că cererea mea i s-a părut insolită, poate neconvenabilă.

Aș crede că-i înțeleg punctul de vedere. Să amintim, într-un spirit mai conciliant față de astrologie, un argument analog celui avansat de Jean Jacques Rousseau: doi copii născuți în același moment și aceeași încăpere ar putea avea - doar astrologii pot decide - înclinații și destine înrudite, Jean Jacques mergea chiar până la afirmația de destine identice. Or, evident că nimic din toate astea nu se susține. Alte elemente intră în joc: genele ancestrale, formarea de mediul ambiant, experiențele personale și, mai ascunsă privirii, grația creștină sau karma indiană.⁴ În fond, astrele nu reprezintă în această perspectivă decât o coordonată, una dintre altele iar reticențele astrologilor consultați de mine sunt pe deplin inteligibile. Atitudinea lor poate fi comparată cu a mediului pentru care radioscopia bolnavului nu-i decât un indiciu pentru altele (analiza sângelui, temperatura etc.) care-i servesc în aceeași măsură.

Dar dacă explicațiile referitoare la noțiunea de astrologie ca mijloc de interpretare a destinului uman (sau a temperamentului uman) fortifică, cea de astrologie ca știință privilegiată, capabilă de a-și fi suficientă sieși este puternic clătinată. Un lucru similar are loc, în grade diferite, cu privire la orice metodă de interpretare a destinului uman, privită îndeaproape.

4. Ați avut ocazia s-o studiați direct?

M.Y.: Nu, dacă prin asta se înțelege calculul astrologic. De altfel, n-am avut nici capacitatea, nici gustul pentru aceste calcule. Dar mărturisesc să fi apelat de două ori, dezinvolt, ca și Zenon, la astre. În pasajul când Hadrian este arătat contemplând bolta cerească, el salută cu privirea „Vărsătorul, Dispensatorul sub care m-am născut“, ceea ce este exact pentru un om venit pe lume la 24 ianuarie '76, dar când adaugă că Jupiter și Venus îi dirijează viața, mă bazez, ca să spun așa, pe ceea ce știm despre comportamentul din timpul stăpânirii sale și nu pe studiul pozițiilor planetelor Venus sau Jupiter în ziua nașterii sale, despre care nu m-am informat.

Chiar dacă trecem peste tema nativității lui Zenon, data de 28 februarie 1510⁵, aflată sub semnul Peștilor, de care ține prin tot demersul lui sinuos, ca între două ape, prin mobilitatea și aparenta lui răceală, dar să nu uităm că

dacă l-aș fi făcut să se nască sub alte șase semne, i-aș fi găsit neîndoielnic corespondențe cu acele semne, atât de vastă este de fapt gama posibilităților fiecărui semn. Fără să-i stabilesc însă horoscopul, cum am spus mai înainte, repet, am făcut din el un „saturnian“, având în vedere temperamentul său și nu ceea ce se știe despre această planetă de pe cerul lui.

Același lucru pot afirma și în privința personajului din *Prieur des Cordeliers*, „Saturnian“ deopotrivă prin unele trăsături de caracter (reveria sumbră, gustul meditației, obsesia marilor probleme ale destinului uman), dar prin multe alte trăsături este total diferit de Zenon și în acest sens nici nu mi-a trecut prin minte să-i atribui vreun semn ceresc.

În fine, în descrierea lui Zenon care contemplă cerul într-o seară de decembrie 1568 vorbesc de o poziție a lui Saturn fără să fi făcut calculul necesar citării acestei planete în luna decembrie a acelui an. Din scrupul de autenticitate sper să găsesc un astrolog care va face într-o zi această verificare pentru mine, dar se înțelege că acestea sunt licențe pe care un adept sau chiar un simplu fidel al astrologiei nu și le-ar fi permis.

5. Cum ați făcut astrologia să intervină în opera Dvs.?

M.Y.: Exemplele citate în răspunsurile la întrebările 3 și 4 mă dispensează amplu de această întrebare. Nu-mi amintesc să fi menționat astrologia în alte scrieri ale mele.

6. Ce rezerve aveți în privința practicării astrologiei?

M.Y.: O rezervă primordială se referă la abuzul total regretabil de astrologie în cotidienele sau magazinele feminine; după câte știu, nici un astrolog „serios“ nu se ridică împotriva. Aceste sfaturi prodigioase, săptămână după săptămână, pentru nativii într-un semn sau altul, fără ca vreodată, în sprijinul lor, să se țină seama de anul nașterii, nici de oră, în consecință de poziția planetelor pentru fiecare din acești lectori creduli reprezintă pur și simplu o superstiție în forma ei cea mai comercializată. Sfaturi, la drept vorbind, inofensive prin ele însele, de igienă sau de conduită în viață, dar la un nivel situat aproape totdeauna foarte jos. Am cules ceea ce urmează dintr-un număr recent al unei reviste feminine: „Înnoirea vieții dvs. amoroase cu un nou partener sau unul vechi, dar regăsit, se va petrece în ultima săptămână a acestei luni. Veți avea o șansă diabolică de joc. Cumpărați rochii cât mai vapoase“. La drept vorbind, nu se știe care-i mai dezonorat – astrologul sau publicul feminin la nivelul pe care crede a se situa astrologul.

7. După părerea Dvs., ce este mai important de reținut?

M.Y.: Două lucruri: primul și esențial, poezia. Cele mai mari mituri și cele mai mari vise ale omului supraviețuiesc în vocabularul astrologic, e drept, sub forme simplificate, transpuse cel mai adesea din mit în simbol, dar cu toate acestea învăluite încă în strălucirea și credința secretă care constituie aura marilor mituri. În al doilea rând, și cred că este una dintre rațiunile norocului durabil al astrologiei, extrema complexitate a sistemului

ei de tipizare. Clasamentele tipului uman prin imagerie zodiacală, îmbogățite și articulate prin referințe la planete și la astre situate „în cerul” individului, furnizează astrologiei un sistem de morfologie psihologică infinit mai flexibil și mai legat decât clasificările hazardate până în prezent ale psihologilor autentici. Fără îndoială că această bogăție și această flexibilitate a permis astrologiei să supraviețuiască în contexte modificate, trecerea de la o lume dominată de conceptele astronomice ale lui Ptolemeu la lumea lui Copernic și Newton și de a funcționa în Extremul Orient într-un cadru de simbolism foarte diferit.

8. *Credeți în ideea de tradiție ezoterică și ce loc, după Dvs., ar ocupa astrologia?*

M.Y.: Nu cred într-o tradiție ezoterică, mai ales scrisă cu majuscule, dacă se așteaptă de la ea transmiterea unor secrete și puteri mai mult sau mai puțin misterioase în trecerea lor de la un om la altul sau de la o grupare privilegiată la alta, în decursul istoriei. Cred, bineînțeles, în transmiterea cunoștințelor, opiniilor, doctrinelor prin mijloace umane (instrucție orală, conservarea și propagarea textelor scrise) mai mult sau mai puțin complet, mai mult sau mai puțin fidel, după timp sau după locul respectiv.

Astrologia, răspândită prea târziu în lumea greco-romană a păstrat de atunci o simbolică și un vocabular împrumutat de la Fabula clasică, cea pe care o cunoaștem prin poezii greci și latini. Se poate, prin urmare, vorbi în acest caz de o tradiție poetică, nu ezoterică.

Cât despre „permanența, oricum ar fi timpurile, a unei surse de inspirație în privința lucrurilor esențiale”, recunosc, cu siguranță, tendința persistentă a spiritului uman de a încerca să interpreteze ceea ce-l depășește și de a se uni cu Totalitatea sub toate formele ei. Dar a vorbi de „inspirație” sau de „tradiție ezoterică” în această privință nu mi se pare în mod necesar justificat și riscă a falsifica problema.

Așa cum și chiromanția, codificată, se pare, în aceeași epocă, ca și oniromanția, care, sub forma cea mai recentă (psichanaliza) urcă în clasificările ei la mitul grecesc, eu plasez astrologia printre științele interpretative care plonjează prea profund în interiorul uman pentru a nu oferi ici și colo deschideri ducând spre obscur și inexplorabil, rămânând înlăuntrul și în afara omului. Oricât de precise ar fi calculele făcute de astrolog, o „temă astrologică” îmi pare a se impune mai cu seamă prin efectele ei de referire quasi-hipnotică asupra celui interesat, pus în mod simbolic în prezența, autentică sau nu, a câmpului său de forță. Rezultă de aici ceva flou și în mod practic inutilizabil, ceea ce caracterizează deopotrivă reziduurile visurilor rememorate la trezire. Mă îndoiesc că această rumegare a sinelui, livrată sub forme quasi-mitice a ajutat vreodată pe cineva să se conducă în viață cu mai multă înțelepciune, cu atât mai puțin să se perfecționeze.

Peste toate acestea, rămâne faptul că analiza astrologică a unui temperament, „ghicitoare” uneori, în sensul temperamentului-destin, poate avertiza față de primejdii

sau înarma cu noțiuni care imobilizează, „Sunt fiul pământului și al cerului înstelat” spune un admirabil poem grec, descoperit în mormântul unui inițiat. Simbolismul astrologic ne amintește de această dublă apartenență.

1. În scrisoarea adresată lui Jean Menton, pe 114 oct. 1968 din Northeast Harbor S.U.A. (din volumul *Lettres à ses amis...*), Yourcenar explică impulsul care a determinat-o să de acest nume personajului principal sau *L'oeuvre au Noir* (Gallinard, 1968): în anii '40, pe când citea vechi documente de familie pentru a culege detalii exacte, a întâlnit într-un manuscris printre ascendenții săi paterni numele Zenon, fiu de italian, născut într-o familie de bancheri flamanzi, aflați în legături permanente cu Italia.

Zenon, împărat al Imperiului roman de răsărit, 474-491, de origine iranian, a avut o domnie tulburată de conflicte religioase între ortodocși și monofiziți, de acțiunile astrologilor în Balcani, pe care a reușit însă să-i îndrepte spre Italia. În romanul lui M. Yourcenar, numele implică și o aluzie la filosoful antic Zenon din Elea, c. 490-430 î.I.C., reprezentat al școlii eleate, care a formulat un număr de aporii menite să dovedească imposibilitatea logică a mișcării: Ahile și broasca țestoasă, săgeata, Dihotomia, Stadionul, dezvăluind contradicțiile dialectice inerente mișcării, devenirii, spațiului și timpului, infinitului etc. Ele își păstrează actualitatea, întrucât se raportează la probleme complexe din domeniul matematicii, infinitului actual și potențial. Trimiteri se fac și la filosoful Zenon din ...., c. 336-324 î. I.C., întemeietorul școlii stoice, a cărei etică reprezintă un produs specific al școlii eleniste.

În fine, Sf. Zenon, episcop de Verona, căruia îi este consacrată o admirabilă biserică, venerată în toată Elada de Nord.

2. *Mémoires d'Hadrien*, Paris, Plan 1951, Gallimard, col. Blanche 1974, reluat în *Oeuvres romanesques*. M. Yourcenar a început acest roman în 1924, data primului său sejur la Roma, când a descoperit vila Adrian, redactând mai multe versiuni până în 1924. Referenți editării la Plan au fost André Freigum și Georges Pauget, primul în întregime favorabil, al doilea mai puțin. Contractul cu Plan a fost semnat pe 7 iunie 1951 iar în urma succesului reputat de roman, M. Yourcenar și-a putut relua cursurile la Sarah Lawrence College în anul universitarilor 1952-53. În *Jeux de miroirs et feux follets*, Yourcenar mărturisește că între *Mémoires d'Hadrien* și *L'oeuvre au Noir* a proiectat cartea *Trois Elisabeth* protagoniste: (Elisabeta de Ungaria, Elisabeta de Austria, Elisabeta Batory).
3. André Barbault, astrolog, *Traité pratique d'astrologie*, ... 1961; *La Crise mondiale de 1965*, Albin Michel 1964.
4. În budism, *karmia* este principiul cauzalității care se exprimă în existențe succesive.
5. În realitatea romanului, M. Yourcenar l-a făcut pe Zenon să se nască pe 24 febr. 1510. Personajul evocă el însuși ziua aniversară în capitolul „Plimbarea pe lună”. Dar dacă analiza temei astrologice se acomodează mai greu la această variație, semnul zodiacal rămâne neschimbat.

* Fond Yourcenar à Harvard, b. M.S. 372 (1031) din vol. M. Yourcenar, *Lettres à ses amis et quelques autres*, Gallimard, 1997. Scrisoare către Bernard Rossé, 2 iulie 1979.

Traducere: Natalia Cantemir

Simion BOGDĂNESCU

Aprecieri în timp

Proza românească actuală, generată în spațiul moldav al burlacilor se arată, la acest început de mileniu III, într-o zodie benefică, semn de bun augur - că spiritul creator își continuă lucrarea, față în față cu avalanșa timpului neiertător și ineluctabil. S-au impus acum prozați burlădeni cu principiul de foc în condici, cum ar fi Stelian Baboi, Geo Iancu Călinescu, Constantin Clisu, Iorgu Gălățeanu, Petruța Chiriac, toți cu romane masive, situate la granița dintre tradițional și modern, mai mult comportamentiste decât psihologizante, urmând ideea lui Garabet Ibrăileanu din studiul *Creație și analiză* (1926) - creația e superioară analizei.

Dintre aceștia, figura prozatorului Constantin Clisu, fost profesor de românească, director și inspector școlar, stabilit actualmente peste nouă mări și țări, tocmai în Canada, se conturează ca personalitate scriitoricească originală, cu potențe și latențe creatoare, astfel încât, sub ochii noștri, se poate, netăgăduit, prezenta cu ceea ce se numește simplu, dar cât de greu - operă. Domnia sa are la activ, ca să nu trimitem doar cuvinte în vânt, următoarele cărți: *Pentru un pui de sturz* (1979), *Vine moșul pe cărare* (1983), *Dorobanț Clanț* (versuri, 1984), *Cocorul singuratic* (1987), *Vălușă descoperă lumea* (1988), *Trandafiri de lumină* (1989), *Un strigăt în noapte* (1992), *Cu toate pădurile în brațe* (1995), *Mama nu e vinovată* (roman, 1999), *Dincolo de poveste - mituri și legende indiene culese de la aborigenii tribului Cri - Alberta - Canada* (2002), *Bastardul* (roman, 2002, Ed. Sfera, Bârlad), *În calea vânturilor* (2005) și *Restul... e tăcere* (Ed. Junimea, Iași, 2005, roman). De asemenea, între anii 1988-2002, autorul a publicat și piesele de teatru pentru copii: *Nemaipomenitele aventuri ale ursulețului Rimbo*, *Chiț, Chiț și prințesele Miorlau*, *Nu sunt măgărușul Ted și Prințul din preerie*.

Iată, distinși iubitori de literatură, rodul strălucitor al atâtor ani de trudă asupra pustiului infinit al hârtiei, prin care scriitorul Constantin Clisu a încercat, cu har de la divinitate, să stăvilească uitarea, singurătatea și timpul, prin impunerea memoriei și a faptului artistic românesc și, implicit, burlădean.

În *Cuvântul înainte* la romanul *Bastardul*, regretatul prof. univ. dr. Constantin Parfene sublinia, pe drept, unele aspecte majore ale scrisului acestui autor - credi-

bilitatea artistică, firescul exprimării, abordarea narațiunii de la simplu la complex, de la povestirile pentru copii la narațiunea amplă a romanului. S-a petrecut și o lărgire a sferei tematice și, concomitent, a apărut și „o tipologie umană variată.”

În romanul *Bastardul* ne surprinde printr-un discurs narativ lipsit de artificialitate, prin naturalețe și înțelepciune, prin aducerea în prim plan a unor destine de excepție, romantice, așadar, în confruntarea cu antinomiile dintre legitatea istoriei și complexitatea psihologiei umane.

Cartea recentă - intitulată hamletian - *Restul... e tăcere*, apărută la Editura „Junimea” din Iași, patronată de poetul de sorginte burlădeană, Cezar Ivănescu, nu diferă, în liniile sale general-estetice, pentru că nici statutul romancierului Constantin Clisu nu s-a schimbat. În primul rând, este un romancier de tip tradițional, omniscient și omniprezent, și are, cum afirma Camil Petrescu, „darul ubicuității”. Neatras de psihologia abisală, își structurează discursul narativ liniar, atâteștiutor, rareori opunând contorsionări epice, deoarece romanul se constituie din povestire. Timpul narativ comprimă foarte multe întâmplări într-o singură frază. De aici, harul primordial al autorului - un atractiv și cursiv povestitor, într-o tonalitate, de obicei, sentimentală, un sentimentalism autentic, fără scene intens lacrimogene.

În simbolistica lui, romanul „Restul... e tăcere” e profund creștin ortodox, izvorât din milă și iubire, și susținut de metafora drumului vieții, calea suferinței biblice. De data aceasta, personajul feminin, Simona Deleanu, fruct zămislit tainic, înainte de căsătorie, ajunsă profesoară de limba engleză, se îndrăgostește de doctorul ginecolog Teodoru, care era căsătorit, îl ademenește și are cu el un copil, Răducu. Dacă, inițial, protagonista voia doar un copil, pe parcurs își schimbă planurile și urmărește să-i destrame familia și să-l aibă ca soț. Dar „drumul nu duce nicăieri”. Răducu moare într-un accident (este strivit de un camion) și Simona Deleanu ajunge la spitalul de boli nervoase, intrând „în lumea neantului, unde umbrele nebuloase ale unor nălciri populează un ținut care are numai început...”

Structura romanului, bazată pe opoziții și simetrii, se

susține prin cifra fatidică trei: Partea întâi, Partea a doua, Partea a treia. Este drumul sorții, vrea să ne inculce ideea, prozatorul.

Dincolo de fluența povestirii, romanul deține și virtuți meditative lirice și chiar moralizatoare, fără a cădea într-o eticizare forțată și păgubitoare. Ne întâlnim cu poezia anotimpurilor din spațiul binecunoscut moldav și cu reflecții autentice asupra situațiilor mai grele din viață: „Când nu poți vedea ochii oamenilor e ca și cum te-ai întâlni cu stafii. Simonei i se părea că fiecare anotimp rece, ce-i era dat să-l parcurgă, adunase mai multe ierni la un loc. Simțea din plin colții de lup ai gerului alimentat și de asprele vânturi siberiene”.

Dacă narativitatea nu se complică și timpul autorului corespunde cu timpul ficțional (suntem prin anii 1980-’84, vremea adidașilor și a tacâmurilor), pasajele accentuate lirice au un oarece farmec ocult simbolist: „Când cele două prietene se despărțiră, o pasăre tocmai se așeza pe ramura unui copac aflat în drumul lor și le cerceta curioasă prezența. Stătură amândouă o clipă în loc, privind cum un mic căpușor de pasăre se rotea când într-o parte, când în alta, de parcă ar fi vrut să creioneze, cu toate detaliile, chipul celor două trecătoare”.

Tehnica narativă dezvoltă o invariantă a aceleiași variante, în sensul revenirii la aceleași structuri stilistice. Multe pasaje dezvoltă același început. „Într-una din zile”, „într-o zi”, „într-o seară...”, „Era o dimineață de

mai însorit”, încât dă impresia unui refren continuu al timpului devenit viață și moare. Pentru că restul... e tăcere și peste toate zbuciumările „crengile se aplecau la pământ ca într-o rugăciune”.

Eroina, Simona Deleanu, se înscrie printre figurile feminine din literatura noastră, cu un destin singular. Drama ei nu se aseamănă însă cu a nici uneia dintre ele. Nici cu Anca din „Năpasta” lui I. L. Caragiale, nici cu Sașa Comănășteanu din romanul *Viata la țară* al lui D. Zamfirescu, nici cu *Adela* lui G. Ibrăileanu, nici cu Otilia enigmatică, nici cu Mara lui I. Slavici, nici cu vreunul dintre tipurile feminine zugrăvite malițios de Hortensia Papadat Bengescu. Valoarea simbolică a ei are impact asupra memoriei cititorilor, destinul ei oprindu-se într-un punct tragic, pentru că a intenționat să schimbe niște prejudecăți: „Simona a căutat cu asiduitate un drum, dar ajunsă la o răscruce, a pornit pe unul care nu era al ei. Cu o răbdare sisifică, ea a încercat să taie întunericul nopții cu ochii lacomi de lumină, în găsirea unei căi, în căutarea cu disperare a zorilor, dar acestea îi apăreau mereu încețoșate. Noaptea în cure intrase în înnegrea tot mai mult drumul pe care pornise”.

Romanul *Restul... e tăcere* încununează lucrarea de taină a domnului Constantin Clisu, un autentic și prestigios prozator. Așteptăm de sub pana de foc tainic a inspirației sale noi împliniri estetice.

Prietenii Iașilor

Vasilian DOBOȘ

Anatol Lazarev

El calcă pe apele Nistrului, apoi, cu sfială, pe cele ale Prutului, cu dezinvoltură, pe cele ale Siretului și, cuceitor, în cele din urmă, pe evaporatul Bahlui.

Transmoldavul veni la Pogor încărcat cu bisericile acelea, ale noastre, frumoase și triste, în care, pentru a le crea, a adunat câmpuri aurite, iar migala sa le-a sfințit. E o pecete, când a unirii, când a despărțirii, o respirație ca după un plîns de un veac. Sunt în picturile sale niște brunuri dramatice înconjurate de o lumină solară, ocrotitoare, ca un simbol al speranței, tot mai amîinate. Nu există spațiu deschis, sugestia texturală trădează un psihic prea mult animat, parcă fără habitat, al unei vieți heteroclitice, detușate.

Trăiește într-o imagistică personalizată, dorind parcă să descopere miracole din relicve plutitoare, epoci care acum nu mai pulsează, pe care ar vrea să le refăurească din firavele paie, dintr-o materie sufletească aparent vie.

Realitatea de ieri și de azi – Lazarev și Moldova lui.

Adrian NECULAU

Corneliu Buzinschi, *Ocultism și harababură*

Corneliu Buzinschi (1937-2001) a făcut studii de psihologie și pedagogie la Universitatea din Iași, printre profesorii săi figurând Vasile Pavelcu și Stela Teodorescu care i-au acordat încredere și sprijin; avea nevoie de această încurajare, datorită situației sale sociale dificile. Nu avea o origine socială „sănătoasă” și nu putuse accede la studii împreună cu generația sa. A venit mai târziu, pe o cale ocolită, la fără frecvență. S-a angajat în „câmpul muncii”, a lucrat în tot felul de posturi minore, de la șantier (pentru reeducare!) până la funcționar în cultură. Între timp a reușit să publice literatură și să devină un important scriitor pentru copii și adolescenți. A publicat peste 20 de romane sau volume de povestiri.

Cărțile sale de literatură sunt un fel de poeme psihologice, parcă transcrieri ale cursurilor de psihologia copilului ale doamnei profesoare Teodorescu într-un registru literar. Au și nume frumoase: *Secvențe dintr-o margine de lume* - 1966, *Strigătul* - 1967, *Sfinții se vând cu bucata* - 1967, *Nuanța albastră a morții* - 1971, *Ulise trece pe strada mare* - 1974. Ele devin interpretări ale vieții social-psihologice deosebit de subtile, niciodată conformiste. Corneliu e un analist al psihologiei infantile, al neliniștilor misterioase ale acestei vârste, al copilăriei neîmplinite în aspirațiile ei înalte. Încă din prima sa carte, scria criticul literar Mihai Drăgan, se desprinde „o viziune lirică, duioasă, învăluitoare, toate schițele sale fiind încărcate de o poezie latentă fermecătoare, care le conferă o atmosferă particulară. Ele mărturisesc, prin vivacitatea narativă și finețea cu care sunt surprinse gesturile grave, mișcărilor sufletești imperceptibile ale copilului, virtualitățile unui talent autentic”. În *Strigătul* se apleacă asupra pubertății: e o „investigare psihologică a dificilei vârste - preadolescență - prin îmbinarea modalităților narative tradiționale cu tehnica cinematică. Bazată pe introspecție, cartea dezvăluie reacțiile afective adolescente... Prozatorul dovedește posibilități remarcabile de analist, mai ales în paginile în care surprinde eroina în momentul când începe să se descopere, să devină conștientă mai întâi de ea, ca individualitate fizică. Notabile rămân paginile de fină analiză a feminității în creștere și a gingășiei învăluite într-o aură poetică. Cartea sfârșește ca un adevărat poem în proză închinat tinereții și dragostei, reușitele ei fiind mai ales în explorarea zonelor de penumbră ale conștiinței” (Al. Andriescu în „Cronica” din 20 mai 1967). Îl cităm din nou pe Mihai Drăgan: „Înclinația lui Corneliu Buzinschi

spre folosirea elementelor mitice ca simboluri asigură prozei sale o structură particulară. *Strigătul* este un roman concentrat al «vârstei dificile», scris cu sensibilitate și fină intuiție psihologică.” Romanul *Hoții de vise* (1972), premiat de Uniunea Scriitorilor, continuă peripețiile eroilor preferați, Varahil și Hani. Doi exegeți recenți, G. Anca și Al. Protopopescu (2005) observă: „întâmplările reale sunt filtrate prin imaginația și fantezia lor plină de candoare. Situațiile transpuse în joc, potrivit noilor lor ipostaze, au efecte umoristice și îi antrenează apoi într-o palpitantă luptă eroică, în plan retrospectiv-istoric, pentru ca, în cele din urmă, sa revină în realitatea imediată și să se lanseze într-o aventură adevărată”. Cei doi eroi-copii se autoanalizează, își descoperă trăirile, meditează pe marginea acestora și-și comunică reciproc rezultatele analizelor.

În 1973 publica un roman de maturitate, un roman cu cheie, *Păcală și Tândală* (Cartea Românească). Îmi amintesc, era de acum director adjunct la Editura „Ion Creangă”, m-a primit într-o sală elegantă de consiliu și mi-a dezvăluit cheia: Tândală e prostul-infatuat ajuns să conducă, face vizite de lucru, dă indicații la universitate... Păcală îl acompaniază și-l interpretează. Cred că se identifică cu acesta. A avut succes printre scriitori și critici, dar nu un succes public, nu a fost deloc promovat. E un roman mitic incitant la lectură, constatau confrății citați mai sus, umorul permanent izvorând atât din situațiile lingvistice paradoxale cât, mai ales, din seria inepuizabilă a împrejurărilor insolite sau năstrușnic conflictuale în care se află cele două personaje - similare eroilor populari Păcală și Tândală - și din care aceștia trebuie să iasă datorită ascuțimii minții, cu tact și întotdeauna cu rezultate implicite etice, în spiritul moralei creștine. Profesorul Constantin Ciopraga observa atunci: „Logica lui Păcală contrazice normele, de unde acel fenomen de surpriză pe care-l produce istețimea minții în împrejurări paradoxale”. Cei doi eroi trăiesc într-o lume complexă, sucită, paradoxală, încercând să se adapteze fără să renunțe la convingerile lor. Un cunoscut specialist în folclor, Ovidiu Papadima (*Un roman al înțelepciunii noastre populare*), constata pe bună dreptate: „Mitologia folclorică cu perspectivele ei cosmice: credințele, legendele și povestirile de seară generate de ele, cântecele bătrânești; cărțile populare, cu duelurile lor de iscusință în întrebări și răspunsuri: proverbele, zicătorile și ghicitorile; obiceiul pământului cu minuțioasele și înțelepte

norme de comportament, stabilind de secole și milenii ce trebuie să zică și să facă omul în contactele cu semenii săi, - cu deosebire în momentele solemne ale vieții - totul a fost folosit acolo unde era necesar și atât cât trebuia ca să nu submineze unitatea artistică a operei”.

Cred că romanul acesta i-a adus marginalizarea și trecerea într-un con de umbră. Era deja un „obiectiv”, urmărit de securitate. Într-o notă din 27 octombrie 1973, cu mențiunea *Strict secret*, se menționează: „... cu privire la activitatea literară, atitudinea și comportamentul celui în cauză, a rezultat că Buzinschi Carol Corneliu se manifestă ostil la adresa politicii de partid și de stat, iar în lucrările sale literare, în mod premeditat, strecoară afirmații denigratoare, interpretări dușmănoase la adresa unor persoane și evenimente social-politice din țara noastră”. (*Cartea albă a securității*, A.S.R.I. fond “D”, dosar nr. 10866, vol. 7.f. 237-238). Ca urmare, în 1974 este înlăturat de la Editura „Ion Creangă” și începe o campanie de distrugere a scriitorului și omului. Se mai adaugă un eveniment năucitor: pierderea fiicei sale, unicul copil, poeta Anta Raluca Buzinschi, o fată deosebit de talentată și de frumoasă. Cursul vieții sale intra, după 1980, într-un fel de eclipsă socială. Se izolează, se știa izolat. Dar își menține demnitatea și curajul, refuză orice compromis cu puterea comunistă. Nu suportă impostura, aranjamentele, stilul acomodant. Când îl vizitam, în blocul scriitorilor de pe cheiul Dâmboviței, mă chema în bucătărie unde, credea el, nu suntem ascultați, și se descărca. Eu însemnam pentru el Iașul tinereții noastre, Iașul speranțelor și proiectelor.

Decembrie 1989 îl recheamă către viață. Din 1990 Corneliu Buzinschi s-a angajat în publicistică, a fost printre primii scriitori care au devenit analiști ai vieții social-politice și militanți pentru schimbare. A scris în cotidiane, în reviste de cultură, analizând situații de limită, rezistența la schimbare, stagnările și involuțiile, adică toate tipurile de fenomene care au condus la întârzierea procesului de democratizare. S-a aruncat în realitatea imediată căutând adevărul, sfredelind după filoane de umanitate, și-a mărturisit umilințele și suferințele, a devenit apărătorul celor înșelați și adesea orbi, le-a înfățișat minciuna pe care n-o puteau vedea: ”Între glonț și bâta consensul zâmbește ca și îngerul morții”.

Soția sa, Florica Buzinschi, a adunat într-un volum de 300 de pagini - „pentru cei ce vor să știe” - publicistica aceasta social-politică, volum pe care l-a organizat tematic, pe patru secțiuni: *Ocultism și harababură; Puterea la români; Trădare și cinism; Caritasul politic și poli-tica teroarei*. În interiorul fiecărei secțiuni temele se grupează în jurul unei idei centrale: *Generația fără aripi, „Disidența” tovarășilor, „Consens” în democrația*

populară, „Călăuze” în democrația originală, Asaltul șchiop al Europei, Țara, înaintea și după „dumineca orbului”, Restaurație neocomunistă, Alegeri libere în „democrația originală”, „Hibrizii politici” în democrația originală, Sub fațada social-democrației.

Scrierile politice ale lui Corneliu Buzinschi sunt, de fapt, diagnostice tăioase, disecții lucide ale minciunilor și tergiversărilor care au marcat tranziția noastră nesfârșită. Pamfletele sale sunt strigate de disperare, exasperate, ale unei conștiințe ultragiutate de impostura celor care și-au asumat „sarcina” de a conduce poporul român. Nimic nu scapă bisturiului său: instituții devalorizate și compromise, atitudini comandate, stratagemele tergiversării, fricile și lașitățile, consensul și liniștea, minciunile și imposturile, spiritul complotistic care a devenit natură umană, puterea „plaselor de păianjen” din instituții, „țarul colectivist”, diversionile și intoxicările, schimbarea care nu schimbă nimic, ciupercăria partidistă, caracteristicile „cursei pentru șoareci”.

Volumul debutează cu un „curs scurt de istoria pcr”, *Balconul rușinii*, un portret al celui care a condus țara prin șmecherii, vizite de lucru pe toate meridianele lumii și cuvântări pentru un popor care nu-i putea răspunde, pentru că „România nu era decât un lagăr concentraționar păzit cu strășnicie de o hoardă de lichele puse pe căpăturală, ucigași de profesie infiltrați prin delațiune, amenințări și represalii în intimitatea individului, demonetizând astfel ființa umană în numele conducătorului”. Era în 21 februarie 1990 când a publicat acest text în revista *Baricada*. Textul e deosebit de virulent și așa vor fi toate textele pe care le va publica de acum încolo. El denunța comportamentul dedublat, modul în care s-a construit complexul vinovăției, nefericirea „tinerilor fără aripi”, insolența lichelelor, excesele de violență acoperite de anonim, lupta înjosoare pentru o supraviețuire lașă, acapararea frauduloasă a puterii de către cei din umbră. Neuitând că a făcut cândva curs de psihologie clinică cu Vasile Pavelcu trasează caracteristicile „sectei parazite”, analizează modificarea malignă a caracterelor, divulgă răsturnarea valorilor și ascensiunea mediocrității, demitizează falsa schimbare care a constatat în înlocuirea peste noapte a ideologiei comuniste pe Biblie, face portretul „hibridului” - ipostaza de tranziție a omului nou, diagnostichează dedublarea existențială a românului, care s-a resemnat să execute tot ceea ce i se cerea, cumulând lașitatea, frica și disperarea într-o sinteză sinistă.

Un text impresionant este *Uciderea pruncilor*, publicat în luna mai 1990, reportaj târziu al unei întâmplări tragice petrecute la Bacău în primăvara lui 1987. Relatează doar faptele, sec, parcă fără a se angaja afectiv. Dar tensiunea rezultă din această relatare incoloră a

unei nemernicii: un grup de trei copii din anul I al unui liceu din Bacău, după ce au citit cartea lui Radu Tudoran, *Toate pânzele sus*, hotărâsc să plece într-o expediție în Deltă, pentru a vedea Dunărea, vapoarele și portul. Lasă bilete la familii, anunțând că se întorc a doua zi. Îngrijorate, familiile se adresează miliției, aceștia iau legătura cu colegii de la Galați, copiii sunt găsiți și părinții sunt anunțați că se vor întoarce, însoțiți de un lucrător al miliției, a doua zi. Între timp însă intră securitatea pe fir, copiii întârzie să apară, trec zilele, miliția se încurcă în explicații, părinții nu sunt lăsați să plece la Galați pentru a-i recupera și deodată, după 12 zile, părinții sunt anunțați să se prezinte la miliția din Constanța unde li se comunică că s-au găsit cadavrele copiilor pe o plajă: încercaseră să fugă cu o barcă în larg (niște copii de oraș care nu vâlsiseră în viața lor!) și s-au înecat. Dar medicul legist, impresionat de durerea părinților, le comunică faptul că aceștia au murit de infarct și că nu s-a găsit nici un strop de apă în plămânii lor. Înainte de a-i îngropa, la Bacău, deși li de interzisese, părinții deschid sicriile și rămân îngroziți: copiii au fost maltratați, unul are maxi-

larul rupt, altul unghiile despicate, lovituri groaznice pe picioare. Cazul a fost înmormântat, nici după 1989 n-a fost elucidat, iar Corneliu Buzinschi, care a scris toată viața despre psihologia copilului și adolescentului, se întreba, obosit să tot țipe: „Ne întrebăm cine a ucis și unde au fost uciși acești trei copii de 14 ani care, în naivitatea lor de preadolescenți, au vrut să vadă Dunărea, un port și un vapor”.

În anii de după 1990 renaște și interesul lui Corneliu pentru literatură. Apare romanul *Aventuri cu Varahil* (1996), - vechiul său personaj -, se ocupă de ediția definitivă a romanului *Păcală și Tândală* (1997). La Editura Eminescu apare volumul de nuvele *Noaptea umbrelor* și romanul *Duhul pământului*, iar la Editura Universal Dalsi volumul de nuvele și povestiri, *Noaptea ușilor deschise*, proiectând o lumină inedită asupra celor mai sensibile reacții sufletești în lumea anilor de după 1990.

Devenise între timp o figură emblematică. Purta o barbă mare, surie, mergea încet și apăsător, se interesa de tot ce-l înconjură. Când venea pe la Iași își vizita foștii colegi și prieteni, reconstitua segmente din tinerețe, părea mulțumit. Părea numai.

Constantin Dram, Cassian Maria Spiridon, Ștefan Prutianu, Cezar Ivănescu, Theodor Codreanu, Tiberiu Brăilean, Liviu Apetroaie.
Lansarea seriei „Ananta. Studii transdisciplinare”
Galeriile de artă „Vasile Pogor-fiul”
10 februarie 2006

Ioan Holban, Florin Mircea, Maria Sturzu,
Alexandru Husar, Daniel Corbu
Lansarea antologiei „Neopaleografii”
de Corneliu Sturzu
Galeriile de artă „Vasile Pogor-fiul”,
9 februarie 2006

Sergiu TOFAN

„Vai celui singur“

Mărturisesc că atunci când doamna Lidia Popița Stoicescu mi-a dăruit cartea cu un titlu care parcă îți strânge inima, m-am speriat de dimensiunile ei consistente. M-am apropiat greu de această carte dar a învins, până la urmă, în mine, pasiunea (ce-i drept, de diletant) pentru Evul mediu. Voiam să citesc această carte și să aflui cine?, ce?, când? și cum?, ca atunci când deschizi un tratat. Nu contest că textul acesta respectă toate canoanele romanului istoric clasic. Dar, pentru mine, el nu este, în primul rând, un roman istoric sau nu acesta este aspectul cel mai important. Romanul *Vai celui singur...* este una dintre cele mai luminate, mai adânci și mai triste meditații despre putere, despre puterea lumească, din câte mi-a fost dat să citesc. Ca să-l parafrazez pe Mircea Eliade, cred că și fluturii ar plânge dacă ar ști slovele și ar citi această carte. Într-adevăr, nu există, probabil, ispită mai mare și mai periculoasă de la Dumnezeu decât puterea, atât pentru cel ce o exercită, cât și pentru cel ce o suportă. Unii pot atinge sfințenia prin ea, altora le pierde sufletul. Asupra celui din urmă aspect s-a oprit autoarea. De aceea, acest roman (romanul unei dramatice căderi) este și un text de edificare duhovnicească de o rară finețe, coborât, parcă, dintre paginile *Filocaliei*, mai ales acolo unde se consumă convorbirile de suflet între Domnitorul Petru și Episcopul Macarie.

Scriind această carte, autoarea nu s-a jucat de-a Dumnezeu. Nu și-a propus, adică, să creeze *ex nihilo* un mit, nu și-a propus să cioplească o nouă himeră despre trecut. Excelentă cunoscătoare a acestui trecut, autoarea s-a oprit, cu gravitate, asupra voievodului Petru Rareș, pentru a-și construi și dezvolta meditația.

Într-adevăr, *Vai celui singur...* este un strigăt care se ridică din fiecare pagină a cărții, a cărei principală învățătură este că adevărata singurătate nu este atunci când lipsește mulțimea și tumultul ei. Pentru unii, retragerea din lume este ziditoare și mântuitoare de suflet. Cea mai cumplită și mai ruinatoare singurătate provine din îndepărtarea omului de Dumnezeu, îndepărtare în spațiul căreia se insinuează „cel rău“ care, prea adesea, reușește să ne lipească de minte convingerea cum că Dumnezeu ar fi Acela care ne-a părăsit, când, în realitate, El este tot timpul aici și acum, căci dacă în El ne-am botezat, tot în

El ne-am și îmbrăcat.

În acest context, vreau să arăt că, în persoana Episcopului Macarie al Romanului, autoarea conturează unul dintre cele mai frumoase chipuri de prelați din literatura română, o literatură (din nefericire) prea zgârcită sau nedreaptă cu slujitorii altarelor, o literatură înclinată prea mult către Damian Stănoiu și prea puțin către Gala Galaction.

Macarie reunește, în persoana sa, trei demnități cu totul speciale: înalt ierarh al Bisericii, duhovnic al Unsului Domnului și cărturar ales (istoria îl atestă ca și cronicar al veacului al XVI-lea, cu o vastă cultură și cu talent poetic). Pentru Principe, Episcopul este ca o instanță care îi arată cum ar trebui să fie. De altfel, Petru însuși, oricât ar rătași, știe cine este Adevărul, Calea și Viața. Cronicile mărturisesc că, după înfrângerea de la Obertin (1531) în fața polonezilor și în urma căreia a pierdut stăpânirea asupra Pocuției, Petru ar fi spus acele cuvinte care rezumă o întreagă teologie a puterii: „Să nu fie mândru craiul pentru biruința sa, căci n-a căpătat-o cu însăși puterea sa, ci numai cu norocul, care se schimbă adesea; și n-a biruit regele, ci Dumnezeu, care pedepsește pe domni pentru încrederea lor cea mare într-înșii“. De asemenea, în fuga sa după pierderea primei domnii, se oprește la Mănăstirea Bistrița, ctitorită de străbunicul Alexandru cel Bun și împodobită de tatăl Ștefan, și acolo „se rugă lui Dumnezeu, plângând cu lacrimi calde și pocăindu-se pentru toate păcatele sale“.

Acest demers literar a reușit atât de bine nu numai datorită talentului și erudiției autoarei, ci și mai ales faptului că doamna Lidia Popița Stoicescu reprezintă o aleasă conștiință creștină. Personajele i-au ieșit atât de autentice și de credibile pentru că s-a apropiat de ele nu cu nechibzuința idolatrului și nici cu cruzimea inchi-zitorului, ci cu o milă și îndurare fără margini față de neputințele oamenilor, neputințe care sunt cu atât mai mari cu cât purtătorii lor sunt mai „puternici“ (în sensul pământesc al cuvântului). Iată o formă de iubire a „chipului lui Dumnezeu“ din fiecare semen.

Dacă ar mai fi ceva de spus, aș spune doar atât:

Vai celui singur... de Lidia Popița Stoicescu sau cum nu se poate ca scriitorul autentic să nu fie creștin!

Iftimie NESFÂNTU

Trei Crai ascunși în casa Melik

București, vara anului 1848. Orașul avea să cunoască vremuri tulburi. Aici urma să fie teatrul de operațiuni al Revoluției. Mai mulți lideri, adunați în taină într-o casă obscură din mahalaua Dobroteasa, hotărâsc declanșarea acțiunilor în ziua de 11 iunie. Au bătut clopote pe dealul Mitropoliei și la celelalte biserici, gloata s-a adunat în piețe. Pe o tribună improvizată pe strada Lipscani, tânărul Magheru citește proclamația revoluționară. După abdicarea domnitorului - noaptea din 13 spre 14 iunie (!), se alcătuiește un guvern provizoriu; se trece la înfăptuirea unor reforme, în 15 iunie, pe Câmpia Libertății - Câmpul Filaretului atunci - populația orașului cere respectarea celor 21 de articole ale Proclamației; în 19 iunie, boierimea reacționară se întrunește în sala Momolo: pune la cale înăbușirea mișcării. În aceeași zi, un grup de ofițeri din garnizoană trimis la Palat ca să „complimenteze”, chipurile, guvernul provizoriu, îl arestează! Vestea declanșează alte tulburări. Ana Ipătescu mână târgoveții în luptă, Palatul domnesc este înconjurat, se trag focuri de armă, cad anonimi. Pe ulițele orașului se ridică baricade... Se împart arme... Lista morților e cel puțin ciudată și amintește de altă cacialma, recentă, din decembrie 1989, când au fost omorâți tineri nevinovați, dar nici unul dintre cei cățarați în balconul din Piața Palatului. Tulburările se prelungesc, imprevizibil. Costache Chiorul, “zbirul agiei”, terorizează populația în noaptea de 28-29 iunie. Gestul nu rămâne fără urmări; dezlănțuiți, micii negustori devastează casele lui Chiorul, dar și ale altor boieri; speriați, aceștia cer ajutorul Înaltei Porți; o puternică armată turcească, sub conducerea lui Fuad Efendi, se stabilește în București. Lideri importanți ai masoneriei își pregătesc, discret, retragerea, salvând ce se mai putea salva. Casele unde se întâlneau rămăseseră în afara oricărui bănueli. Și totuși...

Printre cei apropiați cercurilor ce pregătiseră Revoluția se afla și Iacov Melik, arhitect cu studiile făcute la Paris. Se căsătorise în urmă cu un an cu Ana Nazaretoglu, fiica unui negustor armean din București, care primise drept zestre, clădirea cunoscută astăzi sub numele “casa Melik”. Prevăzători și extrem de abili, capii Revoluției, folosiseră atent fiecare om, fiecare casă; pregătirea mișcării fusese lăsată pe umerii celor ce puteau rezista încercărilor, alții, extrem de influenți, aveau în grijă ștergerea urmelor. Tăcerea în care se scufundaseră tinerii căsătoriți Ana și Iacov Melik nu atrăsese atenția. Neavând chef de necazuri, proprietarii au ținut porțile și ușile închise. Până într-o noapte. Un personaj ciudat trecea pe ulița din fața casei - acum strada Spătarului, strigând, în turcește, vorbe fără rost, ritmându-le cu zdrăgănit de talangă. În noaptea aceea ploua torențial. De mai bine de un an, în nopțile și zilele

ploioase, nebunul, cu aceeași talangă atârnată de gât, desculț, colinda pe străzile Bucureștiului, boscorodind în turcește. Îi știau toți, nimeni nu-i mai dădea atenție.

Iacov Melik a tresărit. Caută către orologiul din fața biroului. Cheamă pe unul dintre servitori, omul lui de încredere, și-i șoptește ceva, apoi cu gesturi măsurate și-a pregătit pistolul, a luat pe el o pelerină, coborând, grăbit, în curte. Abia a avut timp servitorul să deschidă poarta. Dintr-o caretă nemțească, de genul celor folosite de boieri sau de negustorii armeni bogați, au coborât trei bărbați, înfășurați și ei în pelerine. Vizitiul, a schimbat două vorbe - poate chiar o parolă - cu arhitectul. Apoi, a dispărut, cu trăsura cu tot, înghițit de întuneric. Cei trei l-au urmat pe Iacov. La intrare, în lumina palidă a lumânării, servitorul i-a recunoscut într-o clipă: erau trei dintre liderii importanți ai mișcării, ce urmau să fie arestați de agenții agiei: Ion Heliade Rădulescu, membru al guvernului provizoriu, C.A. Rosetti și Ion Brătianu. C.A. Rosetti, fin observator, băgase de seamă că au fost recunoscuți. După ce au intrat în camera de primire, de sus, i-a spus, în șoaptă, gazdei. „E mai bine să am un turnător pe care-l știu, decât unul pe care să-l cred loial și să nu fie.”, a replicat Iacov. „Mă ocup imediat și de asta...” I-a lăsat pe cei trei și, făcând un semn servitorului au coborât împreună în pivniță. Acolo se aflau și două nișe, zăbrelele zdravăn. Când renovase casa, în 1822, Kevorc Nazaretoglu, tatăl lui Agop, făcuse și cele două celule cu zăbrele metalice, potrivite ca grosime, și câte o ușă la fiecare, ferecată cu încuietori. Să fie! Iacov i-a cerut servitorului să intre acolo și i-l închis. „Nici o grijă, or să vină oamenii agiei și te scapă!” Peste câteva nopți, trei trăsuri oprite ca din întâmplare în uliță, aveau să ducă pe locatarii casei Melik, pe drumuri lăturalnice dincolo de graniță. Ultimii au plecat Ana și Iacov Melik, însoțiți de Agop Nazaretoglu, tatăl Anei. Curând, un grup de rebeli a devastat locuința. Un alt armean s-a dat autorităților drept Agop, împiedicând astfel urmărirea fugarilor. Ca să scape de pedeapsă, Ana și Iacov au stat în exil nouă ani. La revenirea în țară a familiei Melik, au restaurat întreaga clădire. Iacov a adus meșteri pricepuți, respectând întru totul arhitectura populară a casei boierești ridicată pe ulița Spătarului, în jurul anului 1760. A pus să fie refăcut cerdacul închis cu geamlâc, din colț, loc unde se afla și intrarea principală a locuinței, a adus mobilier nou din străinătăți. Și-a instalat biroul, într-o cameră care dădea către uliță, a umplut curtea cu flori și viță de vie. Actuala intrare, din față, în camerele de jos, era doar pentru servitori. Tot atunci, cât s-a lucrat la refacerea clădirii, a chemat și un preot, ca să officieze o slujbă pentru scheletul găsit într-una din nișele din pivniță. Dintre vecini, un tânăr cu mințile rătăcite, povestea tuturor cum auzise, în noaptea

când devastatorii puseseră foc, o voce care blestema, urlând: "De foc să muriți, nenorociților!" Dar cine să-l bage în seamă?! A rămas consemnată însă și o întâmplare tragică: Ana Melik, curtată din câte se pare și de Mateiu Caragiale, autorul romanului *Craii de Curtea Veche*, a supraviețuit soțului. Și într-o noapte, de la o lumânare de seu, uitată aprinsă, dormitorul ei a luat foc; prinsă de flăcări, a murit și proprietara, arzând de vie ca o torță. S-ar zice că a fost un blestem, că urmașul boierului român care

a vândut casa, cu doar 1.400 de taleri, negustorului armean Kevorc Nazaretoglu, s-a considerat înșelat. Dar cine să mai știe adevărul?! Poate, e doar o legendă...

Casa Melik, ce adăpostește astăzi Muzeul "Theodor Pallady", așteaptă încă pe cei ce doresc să dezlege enigmaticele Bucureștiului de altădată.

(Mulțumim d-nei **Mihaela Murelatos**, conservator la Muzeul „Theodor Pallady”, pentru informațiile oferite în timpul documentării)

Olivier DUMAS

Profesorul Joseph Sibi, ultimul consul francez la Iași

Joseph-Jules Sibi (1870-1953) provine dintr-o familie alsaciană refugiată în regiunea pariziană. S-a născut la Vanves, într-un beci, în timpul bombardamentelor nemțești, la 3 aprilie 1870. Sosit la Iași la începutul anilor 1890, se angajează ca profesor de franceză într-o pensiune particulară de băieți. Din 1894 ocupă postul de interimar la vice-consulatul Franței de la Iași. În 1898, devine profesor de franceză la Institutul de Domnișoare al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române (din Strada Lascăr Catargi nr. 22, în prezent sediul Televiziunii din Iași), unde va preda până în 1925 (exceptând perioada războiului). În același an (1898) este numit (după o dispariție a postului vreme de șase ani) comis titular al cancelariei vice-consulatului francez, funcție pe care o va deține până în 1910.

Căsătorit cu o catolică nemțoaică din Iași – Hortense (născută Maus), pe care o cunoscuse acasă la niște prieteni francezi de la Bucium -, Joseph Sibi a avut trei fiice, născute la Iași. Cea dintâi - Marie Sibi - se naște în 1896; au urmat Alice și Charlotte. Toate trei își vor face studiile liceale la măicuțele de la Notre-Dame de Sion. Supărată din cauza căsătoriei sale cu o nemțoaică, familia franceză a lui Joseph Sibi nu se va împăca cu el decât după nașterea primei sale fiice și mai cu seamă în urma unei călătorii făcute împreună cu ea în Franța, pe când copila avea patru sau cinci ani.

În 1910, vice-consulatul francez de la Iași a fost închis la cererea vice-consulului de Buyer, din cauza numărului redus de francezi din circumscripție (nu mai erau decât vreo douăzeci de profesori), de naturalizați (circa 23) și a schimburilor economice din ce în ce mai reduse cu Franța. În luna august 1910, Joseph Jules Sibi a primit în mod oficial Brevetul de Agent consular (neretribuit) al Franței la Iași din partea consulului de la Galați. Principala sarcină a noului consul era aceea de a furniza în scris acestuia din urmă (consulului de la Galați) și Legației franceze de la București informații economice sau referitoare la recensământul francezilor; el asigura, de asemenea, și traducerea și legalizarea actelor de stare civilă, precum și a diverselor altor tipuri de documente, se ocupa de apărarea intereselor comerciale ale Franței, informarea publicului etc. Din serviciile cu publicul se strâng aproape 500 de franci pe an, sumă ce debita reușește să acopere cheltuielile de subzistență ale biroului. În perioada 1911-1912, Joseph Sibi a fost, de

asemenea, și profesor la Liceul Internat din Iași.

În 1913, considerînd că relațiile comerciale franco-române puteau să cunoască o dezvoltare de mai mare amploare pentru a ajunge la nivelul lor de altădată - lucru argumentat într-un voluminos raport economic trimis Ambasadei Franței la București, Joseph Sibi le cerea comercianților francezi să le dea o mână de ajutor confracților români, propunînd trimiterea pe teren a unor comis-voiajori cu cataloage ale produselor însoțite de preț; el mai solicita și crearea unor posturi permanente de agenți comerciali, precum și a unor depozite de mărfuri franțuzești. Camille Blondel, ambasadorul Franței scria, la rîndul său, Parisului: "Repet din nou, pentru a nu știu cîta oară, că dacă influența germană cîștigă teren, nu este decât din vina compatrioților noștri, care au abandonat lupta din punct de vedere comercial, neștiind să profite de avantajele pe care li le-ar fi asigurat sentimentele de prietenie nutrite de români față de țara noastră. ... Cred că am putea recăpăta, cu puțin mai mult efort, influența de care ne bucuram altădată în România".

În 1914, când izbucnea în Europa primul război mondial, Joseph Sibi se întoarce în Franța cu toată familia, trecînd prin Rusia. Lăsîndu-și soția și copiii în grija rudelor din Franța, se înrolează voluntar la 45 de ani, luptînd împotriva nemților din 1915 pînă în 1917, cînd este rănit și decorat. Din decembrie 1917 pînă în decembrie 1918 (cînd a fost demobilizat), caporalul Sibi a făcut parte din Misiunea militară română din Franța, condusă de generalul Rudeanu (de pe bulevardul Champs-Élysées), unde a continuat să lucreze pînă în februarie 1919.

În 1919 se reîntoarce la Iași, pe Copou (locuind pe strada Codrescu) și în luna noiembrie a aceluiași an își va recăpăta postul de agent consular.

Din decembrie 1919 pînă în septembrie 1922, Joseph Sibi este profesor la Școala Normală «Vasile Lupu». Din 1925 și pînă aproape de pensie, în 1935, va fi profesor la Liceul Internat, unde îl va avea ca elev pe tatăl viitorului său ginere - profesorul Petru Caraman. Joseph Sibi va ține ore de franceză și în cadrul cercului Lutetia, prin anii '20, iar în anii '30, la Școala Comercială Superioară din Iași (unde a predat și ore de engleză).

La 22 ianuarie 1921, Joseph Sibi participă la ceremonia oficială de depunere a rămășițelor pămîntești ale eroilor

francezi în cripta monumentului construit în acest scop la cimitirul Eternitatea din Iași.

În 1922 este numit ofițer al Instrucției publice și decorat, iar în 1927 va fi decorat cu Legiunea de onoare, primind rangul de cavalier.

În 1929, Joseph Sibi se mută într-o casă impunătoare din strada Pallady. Cumpărată de fiica sa, Marie Sibi, casa, cu o arhitectură deosebită, de mică citadelă cu elemente de stil brâncovenesc, decorațiuni din fier forjat și vitralii de tip *art nouveau*, a fost construită în 1924 de un arhitect francez pasionat de stilul brâncovenesc, la comanda unui anume Diamant. În această casă va locui - la început - întreaga familie: Joseph Sibi, fiica lui, Alice, împreună cu ginerele său, Petru Caraman, precum și celelalte două fiice ale sale, necăsătorite, Marie și Charlotte. Toată lumea vorbea în casă franțuzește, inclusiv Horthense și nepoții. În prezent, în această casă locuiește profesorul Petru Caraman, fiul lui Alice Sibi și al profesorului de slavistică și etnologul Petru Caraman, împreună cu soția sa Fraga, fiicele Sinziana și Lotus și cei trei nepoți. Alice Caraman (născută Sibi) a avut trei copii: Petru, Alice și Marie.

În anii '30, mărunta comunitate franceză de la Iași (formată din familiile Launay, Rivalet, Patrognat, Cazaban) îi va atribui pe viață agentului consular Joseph Sibi titlul oficios de « consul francez ». Acesta îi va primi acasă la el pe toți francezii din Iași și din împrejurimi, atât în calitate de prieten, cât și de reprezentant al Franței. Era foarte bun prieten, spre exemplu, cu fotografii Alfred Launay. De ziua Franței, drapelul tricolor era arborat la balconul casei familiale din strada Pallady, care era totodată și sediul Agenției Consulare Franceze la Iași: Strada Pallade nr.12, telefon 1159, după cum este indicat pe hîrțile cu *en-tête* din corespondența lui J. Sibi. La rîndul său, este invitat adesea acasă la majoritatea francezilor, sau în familiile de origine franceză din Iași (am descoperit de curînd o fotografie cu familiile Sibi, Rivalet și Patrognat, făcută în via acestuia din urmă de lîngă spitalul Pașcanu din Tătărași).

În 1935, profesorul Joseph Sibi iese la pensie, însă agentul consular continuă să desfășoare o activitate extrem de dinamică, devenind și un « agent cultural » al Franței la Iași. Sediul Agenției consulare din propria sa casă devine un loc de întîlniri culturale: serate muzicale și literare, expoziții și lansări de carte etc. Pe de altă parte, între anii 1935 - 1939, Charlotte Sibi preda franceza la Școala primară catolică din Iași.

Începînd din 1936, atmosfera politică și socială devine din ce în ce mai apăsătoare la Iași, mai cu seamă în ceea ce privește importanța comunitate evreiască a orașului (aproape jumătate din populația totală de mai bine de 120 000 de locuitori - la vremea aceea - a Iașului). Fetele din familiile evreiești bogate învățau la Liceul Francez al măicuțelor de la Notre-Dame de Sion, însă o mare parte a acestei comunități era săracă și vulnerabilă. Pe la finele anului 1939, Joseph Sibi va încerca să ajute doi croitori evrei să emigreze în Franța, însă consulul Franței la Galați, Gaston Mouille, îi va răspunde negativ într-o scrisoare din 9 decembrie: «regulamentele actuale referitoare la acordarea vizelor, nu îmi permit să vizez favorabil pașapoartele domnului Zuckermann și al doamnei Jeanette Katz...».

La 2 aprilie 1938, primește o diplomă de recunoștință din partea societății Mărășești (a foștilor combatanți din campaniile anilor 1913-1916-1919) pentru sprijinul acordat con-

struirii căminului Regele Carol al II-lea de la Poiana Țapului, destinat invalizilor, orfanilor și văduvelor de război.

Viața familiei Sibi/Caraman se desfășoară în liniște pînă în preajma războiului și a refugiului de la Zlatna (Alba Iulia) din 1944-1945, în timpul căruia moare Horthense Sibi. La întoarcerea sa la Iași, familia Sibi își va regăsi casa în mare parte distrusă de bombardamente și jefuită. Asemenea întregii populații a Iașilor, familia are de suportat prezența militară rusă, asistînd la instaurarea unui nou regim, cel comunist.

La 31 ianuarie 1947, Joseph Sibi îi scrie consulului de la Galați, Nuges-Bourchat, că «cercul franco-român Lutetia a fost înlocuit - la inițiativa lui Alphonse Dupront, directorul de la E.H.E.F. (Ecole des Hautes Etudes Françaises) de la București - cu Centrul universitar franco-român condus de doi lectori, ambii francezi, de la Universitatea din Iași. Acest centru este frecventat de elita orașului și de studenți, care se înscriu la biblioteca destul de bine aprovizionată și amenajată... Institutul Notre-Dame de Sion nu mai funcționează aproape deloc din pricina pagubelor suferite, a jafurilor sistematice... Mai sînt acolo patru măicuțe franțuzoaice, toate patru cu studii superioare... Comunitatea franceză este redusă la cea mai puțin numeroasă reprezentare a sa».

De ziua națională a Franței - la 14 iulie 1947 -, agentul consular Sibi este felicitat de profesorul Radu Vulpe, care îi scrie, printre altele: «Nu putem spune că evenimentele recente ne liniștesc în ceea ce privește viitorul. Pacea, adevărata pace, pare să se îndepărteze din ce în ce mai tare... Trăim vremuri dintre cele mai neliniștitoare. Dar, cum nimic nu este imuabil, avem dreptul să sperăm că totul va fi bine. Cînd, însă?»

La 12 decembrie 1947, consulul Franței la Galați îi aduce la cunoștință lui Joseph Sibi că i-a fost trimisă suma de 18000 de lei, reprezentînd contravaloarea indemnizației acestuia din urmă, datorită fondurilor insuficiente strînse de agenția consulară pentru semestrul al patrulea al anului 1947.

În data de 24 decembrie 1947, Joseph Sibi îi trimite și el o scrisoare consulului său. «Iată că vine Crăciunul și, apoi, Anul Nou. Permiteți-mi să vă urez - dumneavoastră și celor dragi - un Crăciun fericit... o liniștire a furtunii...», citim în scrisoarea care însoțește raportul cu numărul 134. Și se continuă: «De mai bine de o jumătate de secol de cînd sînt la Iași, n-am văzut niciodată un an care să se încheie la fel de «ciudat» ca acesta... Parcă se descompune totul... Căminele studențești și cantinele de ajutor - atît cea franceză cît și cea suedeză - și-au închis porțile pentru a le redeschide... Dumnezeu știe cînd. Vacanța de Crăciun va fi mult mai tristă decît de obicei, pentru că anul acesta, nu vor fi brazi de Crăciun... se spune că e interzisă vînzarea lor pe piață... obiceiul fiind unul nemțesc, nu trebuie ca românii să-l pună în practică... Salariile au fost plătite în ultimul moment... Mîncarea se găsește greu și e scumpă... Pe lîngă acest aspect fizic al lucrurilor, mai este și aspectul răului... Războiul nervilor devine din ce în ce mai intens... Toate propagandele se dezlanțuie, în presa scrisă sau vorbită, la radio... Lumea speră ca anul 1948 să fie mai bun decît ceilalți frați ai săi...»

A fi francez, catolic, de origine «burgheză» este mai mult decît suspect în noua Republică Populară Română, proclamată la 30 decembrie 1947. Familia profesorului pensionar Joseph Sibi este îndeaproape supravegheată; ginerele său, profesorul Petru Caraman, va fi, de altfel, arestat și închis de Securitatea al cărei sediu era nu foarte departe de casa familiei Sibi.

Mulți români își vor găsi sfîrșitul în închisorile comu-

niste; reprezentantul Franței la Iași va avea de suportat o serie de presiuni și de șicane administrative...

La 3 mai 1949, consulul Franței la București îi trimite “domnului Joseph Sibi, agentul consular al Franței la Iași” pașaportul prelungit pentru o perioadă de doi ani, valabil până la 11 aprilie 1950..., precum și cartea de identitate consulară a acestuia valabilă până la 28 aprilie 1952. Pe 13 septembrie 1949, gerantul consulatului Franței la București îi va trimite aceluiasi agent consular de la Iași o scrisoare recomandată, ce conținea o copie legalizată după certificatul său de naștere, precum și traducerea în limba română a respectivului act.

La începutul anilor ‘50, are loc un proces de epurare a profesorilor “de origine burgheză”, sau cu o atitudine anti-comunistă. Fiica lui Joseph Sibi, Charlotte, catolică practică (nu devenise călugăriță decât pentru că tatăl ei nu fusese de acord, însă mergea la biserică în fiecare zi și colabora la revista episcopiei catolice, “Lumina creștinului”), este astfel dată afară din învățământul public, de la liceul “Oltea Doamna” din Botoșani, în urma unei inspecții făcute la o oră de franceză. În timp ce le vorbea de Dumnezeu elevilor săi, inspectoarea i-a replicat că Dumnezeu nu există, lucru pe care Charlotte Sibi l-a negat în fața clasei, consecința fiind excluderea sa din învățământ. Ea a continuat însă, să ajute generații întregi de elevi sau de copii, dându-le meditații de limba franceză. Sora ei, Marie Sibi, șef de secție la Institutul de igienă din Iași, este angajată - în schimb - în același timp la Facultatea de Medicină, unde va preda până la moarte. Spre deosebire de sora ei, Marie era un om de știință, doctor în chimie al universității din Cluj și, prin urmare, mai folosite regimului decât o profesoară de franceză. Mai “diplomată” în relațiile ei cu noul regim și mult mai puțin religioasă decât sora sa Charlotte, Marie va trebui să intervină de nenumărate ori pentru a asigura protejarea întregii familii. Regimul se temea deci mult mai tare de limbile și literaturile străine decât de științele exacte. Prietenă cu președintele Simionescu al Academiei Române, Marie Sibi va crea la Iași o renumită școală de biochimie; a murit la Iași în 1991. Cea de-a treia soră, Alice Sibi - singura care s-a căsătorit, devenind Alice Caraman și, la rândul ei, mamă a trei copii: Marie Henriette Lucette, Alice și Petru - era profesoară de engleză la Liceul “Oltea Doamna” (actual “Eminescu”) din Iași.

La începutul anilor ‘50, corespondența familiei Sibi este cenzurată și, încetul cu încetul, sînt rupte toate legăturile cu Franța și cu restul familiei de acolo; prietenii francezi sau de origine franceză, de religie catolică, nu mai îndrăznesc să se mai întâlnească, să-și vorbească, simțindu-se urmăriți, spionați...

Joseph Sibi va muri, la Iași, în 1953, la vîrsta de 83 de ani, la un an după ce a fost obligat de regimul comunist să renunțe la cetățenia franceză și să devină cetățean român; dacă nu ar fi fost de acord, ar fi fost expulzat în Franța singur, restul familiei sale urmînd să rămînă în România. O Franță în care nu mai avea aproape nici o legătură cu nimeni, dar al cărei prețios drapel îl păstra ascuns în podul casei, pentru că nu-i mai era permis să-l scoată la lumină, arborîndu-l la poartă.

Casa familiei Sibi nu a fost naționalizată, probabil din cauza aspectului exterior, sau datorită relațiilor lui Marie, însă regimul comunist nu s-a sfiit să o umple de chiriși, cite o familie în fiecare dintre cele cinci camere, familiei Sibi/Caraman revenindu-i o cămăruță la mansardă. Abia în

anul 1970, Marie Sibi - proprietara de drept a casei - îi va putea transmite imobilul nepotului său, Petru Caraman (fiul), căsătorit și tată a doi copii, lucru ce va permite familiei să se bucure de redobîndirea integrală a proprietății.

Petru Caraman, fiul lui Alice (născută Sibi) și al lui Petru Caraman (tatăl), nu va fi primit să predea la universitate din cauza originii mamei sale și a ideilor tatălui său. Va fi cercetător la filiala Iași de matematică a Academiei Române, unde se mai duce încă și astăzi, să lucreze, la cei 75 de ani ai săi. Petru Caraman, care mărturisește că a învățat limba franceză acasă, în familie, înainte de a învăța românește la școală, se va căsători cu Fraga Ciocîrdia-Șerbănescu, nepoată de procuror, ce provine dintr-o familie de moșieri din Brăila. Vor avea două fete și trei nepoți. După Revoluția din decembrie 1989, Petru Caraman va deveni senator.

La finele anilor ‘60, Michel Louyot, lector francez la Universitatea din Iași, scria: “Am făcut multe comenzi de carte, pentru profesorii de aici. Pentru profesorul de matematică Petru Caraman, spre exemplu, foarte competent, foarte integru și, lucru rar, îndrăgostit de libertate. Tatăl său, patriot român anti-sovietic, profesor de limbi slave la universitate, a fost dat afară de acolo după război, nemaivorind să se întoarcă, în ciuda mai multor propuneri de reîncadrare. Domnișoara Sibi i-a ajutat mult pe copii, contribuind în mod discret la răspîndirea culturii noastre la Iași în perioada anilor sumbri”.

La sfîrșitul lunii mai a anului 1989, Charlotte Sibi era înmormîntată la Iași de întreaga comunitate catolică a orașului. Cunoscută de toată lumea ca fiind una dintre cele mai bune profesoare de limba franceză din oraș (dacă nu cea mai bună), “tant” Charlotte” a predat franceza în casa familiei Sibi la generații întregi de copii și de tineri; de altfel, una dintre încăperi fusese chiar amenajată în sală de clasă, fiind mereu plină de copii ce asistau la scenetele de marionete, jucate în limba franceză. Iubită și admirată de foștii elevi, “tant” Charlotte” a fost însoțită pe ultimul drum de foarte mulți dintre aceștia. Părintele A. Despinescu, profesor la Seminarul catolic din Iași, îi va aduce un cald omagiu în Almanahul editurii Presa Bună (Iași, 1996), menționînd, printre altele, mărturiile următoare: “Doamna profesoară Charlotte Sibi a fost o personalitate remarcabilă a culturii române, ce a înscris în patrimoniul franco-român valori spirituale indestructibile, contribuind la înălțarea sufletelor a generații întregi de tineri români” (profesorul A. Donose); “Iubea atît de mult România... Orele sale de franceză erau de fapt lecții de cultură și de viață” (inginerul D. Motreanu); “Charlotte Sibi nu a fost numai o ambasadoare minunată a limbii și literaturii franceze, ci și o persoană de o bunătate rară, deosebit de sensibilă la problemele personale ale elevilor săi de la liceul “Carmen Silva”, care o iubea ca pe o mamă” (profesorul V. Apateanu); “De cite ori intram în camera sa pentru ora de franceză, o găseam rugîndu-se pentru elevii ei și pentru familiile lor, pentru un viitor mai bun în România” (V. Motreanu, elevul său, în 1986).

De mai bine de 50 de ani, drapelul tricolor francez este păstrat cu prețiozitate în casa strănepotului și stră-strănepoților lui Joseph-Jules Sibi. Astăzi, urmașii consulului Sibi mărturisesc cu mult umor că albul drapelul, a îngălbenit, cu timpul, “românizîndu-se încetul cu încetul, ca și noi”.

Traducere: Felicia Dumas

Aurel PODARU

Sub clar de lună

Tăceau. Ar trebui, dracu' să mă ia, să spun ceva, îşi zicea tânărul activist Valeriu, dar nu era în stare să scoată o vorbă.

Bătea un vântişor ghiduş, parcă se juca, ba dintr-o parte, ba să le dea brânci, molatec, din spate, îi sufla în ţigară, stârnea scânteii de ţăbac, le lua cu el în întuneric de se stingeau la vreo trei paşi în faţă.

Alături, aproape de tot, mergea Varvara, fiica unui ţăran din sat. Era îmbrăcată cu o jachetă frumoasă şi o rochiţă înflorată; îmbrăcămintea îi acoperea necunoscuta viaţă plăcută trupului - un trup de fată muncită, căci fata nu avea forme abundente - avea chiar graţie şi era lipsită de obişnuita putere senzuală de atracţie. În vreo două rânduri l-a prins de mână, suspinând încetişor:

- Vai, am alunecat...

Încurcat, stângaci, Valeriu o ţinea să nu cadă.

- Unde mergem? a întrebat-o.

- La o întrunire tovarăşească. Dar ce-i? N-aveţi voie?

- Ei, asta-i acum!

- Staţi mai mult pe-aici?

- Nu se ştie.

- Şi de ce-aţi venit?

- Îţi spun eu... mai pe urmă. Cum să zic? Să vă ajutăm să vă rânduiţi viaţa. După legea cea nouă.

Fata s-a mirat fără nici o prefăcătorie:

- Doamne, cum adică să ne ajutaţi voi pe noi?

Valeriu a prins deodată curaj. Uimirea ei parcă-i pusesese sare pe rană.

- Să nu ne judeci pripit... N-are rost. Nici nu ştii mare lucru.

- Ce-o fi aia de nu ştiu eu?

- Ca să pricepi dumneata cum vine treaba... a început el cu glas tare. Pe pământul ăsta trăiesc oameni. Sunt, desigur, tot felul de oameni...

Şi-a aruncat ţigara neterminată în marginea drumului, a căutat iar cu mâna în buzunar după pachetul de ţigări. Şi... i-au secat vorbele. Dorise să-i explice cum vede el socialismul la ţară: aşa, ca un cer albastru, puţin jilav, hrănindu-se din răsuflarea ierburilor furajere, să-i vorbească de vântul colectiv care încreţeşte lacurile cu peşte, de viaţa fericită, adică aşa, cum vine cu chestia asta. În vederea acestui lucru era ales el, Valeriu Cheţan, în unanimitate, şi iată-l, de 40 de zile stă fără somn şi într-o cugetare adâncă la Cumpăna, unde se construieşte socialismul, ajutând organele locale să urnească viaţa ţăranilor din rădăcinile ei gospodăreşti. Ţăranii trăiau şi tăceau, iar tânărul de 20 de ani încerca să pătrundă în profunzimea noii rânduieli, informând partidul despre adevărurile exacte ale vieţii în colectiv; despre toate acestea dorise să-i vorbească fetei, aşa, deschis, dar s-a împotmolit cine ştie de ce, s-a fâstăcit de tot.

- Acum de ce-aţi tăcut?

Valeriu şi-a dres glasul, şi-a tras şapca mai pe frunte şi zise:

- Vezi, tovarăşa Varvara, dumneata trăieşti cu ale

dumitale şi, după cât se pare, nu prea-ţi pasă de alţii. Nu se poate aşa, înţelege?

A tăcut bruse, zicându-şi că acuşi o să-i întoarcă spatele şi să plece.

Dar fetei nici prin gând aşa ceva. Atunci, el a adăugat încet, cu încăpăţănare:

- Sigur, aşa e mai uşor. Dar nu se poate...

- De ce?

- Ce anume?

- De ce vorbeşti dumneata aşa cu mine?

Tânărul n-a răspuns. Nu pricepea nici el ce l-a apucat.

Tăcea acum şi fata. Mai pe urmă, a spus pe neaşteptate:

- Te îndrăgosteşti uşor, nu?

- Cum aşa?

- Te-oi fi îndrăgostit de mine...

Valeriu s-a zăpăcit, a încurcat şi pasul. Tot timpul se străduise să ţină pasul cu Varvara.

În sat erau multe fete frumoase care-l plăceau, dar erau pe capete utemiste şi din cauza disciplinei Valeriu Cheţan nu se atingeau de ele, suferind în tăcerea pe care i-o porunceşte conştiinţa.

- Ştii ce... s-a oprit în loc Varvara. A rămas un pic pe gânduri, apoi a zis hotărât: Nu mai mergem la întrunirea tovarăşească. Nu-i nici o scofală. Hai mai bine până-n malul râului, mai stăm de vorbă. Vrei?

L-a tras uşor după ea, cu grijă, dar fără a-i lăsa timp să se împotrivească. I-a vorbit iar cu glas tainic, încrezător, ca o făgăduială:

- Haide. De-ai şti ce bine e acolo...

- Mergem.

Au mers ce-au mers. Mai schimbau câte-o vorbă, dar nu se prea lega. Mai mult vorbea fata.

- Poate gândeşti că nu-i nimic de capul meu, nu-i aşa?

- Ei, asta-i... De ce vorbeşti aşa?

- Vezi, tovarăşu' Valeriu, judec şi eu că aşa o fi. Nu dorm noaptea, mă tot gândesc. Mi-ar plăcea şi mie să iubesc... Dar n-am pe cine. Ăştia, ai noştri... zdraveni toţi ca nişte armăsari, dar zău că n-ai ce vorbi cu ei. Dumneata parc-ai fi altfel... Poate c-ai să mă plăci... Sunt tot felul de fete pe-aici... Unele-s mai bune ca mine...

- Ei, ce vorbeşti... Ce rost are..., bâiguia tânărul.

- Are să-ţi fie bine cu mine. Nu vezi şi tu ce ruşinos eşti... Hai să te sărut că nu mai am răbdare.

S-a săltat mult pe vârfuri ca să ajungă şi şi-a apăsât buzele fierbinţi de gura lui, mai aspră, cu miros bărbătesc de tutun.

A ieşit şi luna de după creasta pădurii: mare, rotundă şi părea că-i uimitor de aproape, lumina atât de puternică de ziceai că-i ziuă, iar vântul subţire dinspre râu se juca cu poalele rochiţei înflorate, pe care Valeriu încerca să le astâmpere cu propriile-i mâini, fiindcă fetei - şi ea utemistă - îi dezvelea picioarele frumoase mai sus decât îngăduia morala socialistă.

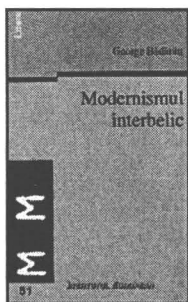
• *Regina armelor* este o carte de proză scurtă semnată de Radu Tătarucă, scriitor cunoscut publicului cititor din paginile revistei „Convorbiri literare”. Oscilând între tradiție și modernitate, autorul înfățișează o galerie de portrete într-un cadru comun, cu personaje abia schițate, luate de un torent verbal, pe neașteptate, la vale.

Într-o secvență narativă, neliniștea, misterul sunt amplificate de enunțuri interrogative: „- Adormisem, când simt că se așază cineva pe marginea patului/- Cine?/- Mă trag mai la perete și îi fac loc./ - Cine?/ Îngerul.” (*O afacere în vest*). În unele cazuri, un cumul de secvențe formează un colaj marcat de probleme existențiale grave sau superficiale, bănuite, neașteptate, derizorii, banale, fascinante, parabolice: „Doi hârbuiți. Cu umerii scoși ca nodul de viță. Îndărjiți, poartă-n spate grijile, belelele, necazurile. Cad în gloduri, îi spală ploii, vânt îi șterge. Trec fața pământului lăsând sare pe urme; vin fiare, dorite de om. Să-l lingă de sare” (*Probleme de culegere*).

Unele texte sunt scrise fie în linia genului epistolar, cu finalitate hazlie (*Cultul morților*), fie sub forma unor portrete cu personaje pitorești, sau reflecții despre întâmplări cu caracter static, despre evenimente în derulare cinetică având ca punct de plecare localitatea Podu Iloaiei. Alături de portretele unor scriitori ieșeni, la loc de mare cinste se află portretul părintelui Meticaru care adaugă o notă particulară întregului convoi de artiști ieșeni.

O altă narațiune are ca temă viața studentească, alta oferă un prilej de meditație în legătură cu vanitas vanitatum, dar paginile reporterești, cele satirice sau cele alegorice, încercate de simboluri, devin din ce în ce mai atrăgătoare. Proza care dă titlul volumului are un final cu trimiteri la un cotidian prozaic, absurd: „Cred că tot vreo săptămână au nebunit și sătenii noștri privind la bec. Apoi la neveste, apoi iar la bec, apoi numa la neveste.”

RADU TĂTĂRUCĂ, *Regina armelor*, Iași, Editura „Opera Magna”, 2004

• În *Modernismul interbelic*, George Bădăraș analizează orientările în cultura românească din perioada interbelică, orientări variate, profunde, controversate, spectaculoase, incerte, subtile, la nivel de reviste, cenacluri, grupări, curente literare, analize, sinteze, taxonomii, retrospectivă, interpretări din perspectivele semiotică și pragmatică.

După ce prezintă trăsăturile conceptului de modernism în opoziție cu acela de tradiționalism, autorul insistă asupra modernismului lovinescian, asupra revistei „Sburătorul”, unde au publicat scriitorii de primă mărime din epocă, asupra particularităților modernismului românesc.

Pentru a clarifica mai bine ideologia culturală a epocii, George Bădăraș s-a referit la conceptul de specific național, sintetizând concepțiile lui Eugen Lovinescu și Lucian Blaga. Informațiile despre neosămănătorism și tradiționalism vin să completeze demersul condus cu abilitate și acribie științifică.

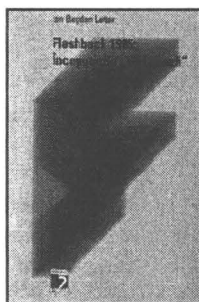
În tipologia tradiționalistă au fost incluse: pastelul psihologic (I. Pillat, *Aci sosit pe vremuri*), poezia de factură religioasă (V. Voiculescu, *În grădina Ghetsimani*) și sonetul (V. Voiculescu, *Sonetul CLXXXIII*).

Despre latura tradiționalistă a lui Blaga, eseistul a scris câteva fraze memorabile insistând asupra temelor lirice: expresionismul stihial, expresionismul metafizicii, clasicizarea expresionismului.

Nu puteau lipsi din această lucrare referirile la „Gândirea” și gândirismul, la revistele și grupările literare („Viața românească”, „Sburătorul”, „Contimporanul”, „75 HP”, „Punct”, „Integral”, „unu”, „Urmuz”, „Alge”), la trăsăturile poeziei interbelice cu elemente de continuitate și elemente moderne, poezia „esteticii urâtului”, poezia filosofică, poezia expresionistă, balada, poezia ermetică, dar și informații despre romanul românesc obiectiv și subiectiv.

Așadar, o avalanșă de particularități ale literaturii interbelice, într-un spațiu restrâns, stil concis, expresiv.

GEORGE BĂDĂRĂȘ, *Modernismul interbelic*, Iași, Editura „Institutul European”, 2005.

• Unul dintre cei mai serioși exegeți din generația '80 este Ion Bogdan Lefter, care a reușit, după multe peripecii, să publice un volum despre literatura optzecistă abia după căderea regimului totalitar. În prefață, autorul dezvăluie atmosfera culturală dinaintea de 1989, cu cenzură, indivizi cu ochelari de cal, tehnici de interdicere prin amânare, transferuri de vinovăție, dezinformare, pierderea notei de actualitate etc.

Dar, în sfârșit, la douăzeci de ani de la finalizare în manuscris, a apărut această carte despre începuturile „noii poezii”, un reper important în receptarea postmodernismului românesc. În definirea acestui curent literar, Ion Bogdan Lefter a meditat din nou asupra conceptului de „generație literară”, generații paralele, modele individuale și supraindividuale, amintiri, scene, portrete, intertextualism, postmodernism, biografism, a făcut trimiteri la istoria cenaclismului național.

Într-o secvență a încercat delimitări între neotradiționaliști și moderni ingenui, neomoderniști și postmoderni; a relevat trei direcții ale noii poezii: „prozaizantii”, „conceptualizantii”, „orgolioșii moraliști”. Partea a doua a cărții reprezintă un „catalog” cu cei mai reprezentativi optzeciști, cărora le sunt analizate cărțile în ceea ce au mai specific. Dacă unii dintre optzeciști plăceau cândva exegetului, acum spiritul critic necrușător stabilește o serie de modificări în scara de valori: „Poeți care îmi plăceau foarte mult doar cu câțiva ani în urmă mi s-au părut acum mult mai subțiri, alții m-au câștigat abia la a doua lectură.”

Altfel spus, astăzi un limbaj literar se instituționalizează mult mai repede și se apropie de momentul clasării. Acolo, unde a fost cazul, s-a revenit asupra analizelor literare, pentru a completa noutățile de limbaj poetic, perspectivele, atitudinile, democratizarea limbajului, atitudinea ironico-parodică.

ION BOGDAN LEFTER, *Flashback 1985: Începuturile „noii poezii”*, Pitești, Editura „Paralela 45”, 2005.

Donații către Muzeul Literaturii Române Iași

Printre prietenii constanți ai Muzeului Literaturii Române Iași se află și doamna Dana Konya Petrișor, descendentă a familiei Negruzzi. Domnia sa revine la Iași (de la Paris) cel puțin de două ori pe an, atunci când au loc întâlnirile tradiționale de la Muzeul „Constantin Negruzzi“, Hermeziu, comuna Trifești, una din cele douăsprezece filiale muzeal-literare. Am ținut să reamintesc aceste lucruri cititorilor revistei „Dacia literară“ pentru că doamna Konya vine de fiecare dată la Iași cu tolba plină de daruri.

În toamna anului 2005, ea a făcut o donație substanțială îmbogățind patrimoniul Muzeului Literaturii Române Iași și al muzeului din Hermeziu, constând în corespondență Leon Bob Negruzzi către tatăl său Mihai Negruzzi (prin anii 1938), atunci când acesta din urmă era Rezident regal al ținutului Prut, precum și cufărul pentru haine al familiei Negruzzi. Parte din scrisorile fiului sunt în limba franceză.

Patrimoniul Muzeului „Mihail Sadoveanu“ s-a îmbogățit, de asemenea, în toamna anului 2005, prin bunăvoința și prietenia dintotdeauna a doamnei Maia Mitru. Enumerăm câteva dintre donațiile care ne-au atras atenția: corespondență (Louis Aragon – Sadoveanu), acte diverse, între care actul de fondare al societății „Dimitrie Cantemir“, mapă ce conține corespondență Lily Teodoreanu către Valeria Sadoveanu, însemnări biografice privind ramurile familiei Sadoveanu alcătuite de Constantin Mitru, testamentul olograf al mamei scriitorului, file din jurnalul lui Alex. Sadoveanu transcrise de Constantin Mitru, certificat de absolvire studii liceale al scriitorului Mihail Sadoveanu, corespondență Sadoveanu – Iancu Drăgănescu, Izabela Sadoveanu - Clemansa Drăgănescu, fotografii Paul Miha Sadoveanu, Mihail Sadoveanu, Maria Tănase, Miluță Gheorghiu, Sadoveanu cu familia și altele, așadar un inepuizabil material de cercetare.

Vom reveni în numerele următoare ale revistei comentând pe larg conținutul acestor donații.

Ioana COȘEREANU

*Dionisie Vitcu vorbind copiilor
la Bojdeuca „Ion Creangă“*

Din vechea reședință a familiei Culianu au ajuns în fondul de patrimoniu al Muzeului Literaturii Române Iași mai multe piese de mobilier, precum și un samovar pântecos din alamă.

Doamna Tereza Petrescu, descendentă a vechii familii de boieri moldoveni, a dorit ca o parte din vechile mobile ale familiei să ajungă în zestrea muzeului ieșean al literaturii. Domnia-sa consideră că muzeul este un loc mult mai potrivit, decât propria-i casă, pentru a păstra obiectele care au fost martore a nenumărate întâlniri și întâlniri ale *inteligenței* ieșene.

Un taburet furniruit cu acaju, o noptieră din lemn de stejar cu blat de marmură, o oglindă rotundă pentru masa de toaletă, un dulap cu o ușă, un fotoliu tapițat, un scaun tapițat cu piele, o bibliotecă cu cinci polițe, un bufet cu două uși, două scaune tapițate, un taburet pliant – din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea – reușesc să creeze o imagine veridică *de epocă*; lipsesc doar personajele din alte vremi, dar cărți, documente și imagini vor suplini, în parte, absența lor.

Viitorul *Salon al Junimii*, din casa lui Pogor, va adăposti o parte dintre exponate, altele întregind patrimoniul celorlalte muzee literare.

Mulțumim doamnei Tereza Petrescu și domnului Dan Petrescu pentru generozitate și prietenie.

Dan JUMARĂ

Editura TRINITAS

noutăți

ETHNIC CONTACTS AND CULTURAL EXCHANGES NORTH AND WEST OF THE BLACK SEA

Ieruschim, Păisul Olaru DA-LE DOAMNE, UN COLTISOR DE RAU! Chipuri de monahi trecuți la Domnul

Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu ISTORIA BISERICII ORTODOXE ROMANE, ed. a III-a, vol. II

Manăstirea Golia, str. Cuza-Vodă 51, 700038, Iași
Tel.: 0232/ 218324, 216693; Fax: 0232 216694; E-mail: editura@trinitas.ro

Radio TRINITAS

Un radio pentru sufletul dumneavoastră

BACĂU — 96,80 MHz
BĂRLAD — 93,70 MHz
BICAZ — 91,20 MHz
BOTOȘANI — 88,90 MHz
BUCEGI - COȘTILA — 95,30 MHz
DARABANI — 95,60 MHz
GURA HUMORULUI — 92,80 MHz
HARGHITA - GHEORGHIENI — 93 MHz
HATEG — 100,20 MHz
HÂRLĂU — 92,20 MHz
MOLDOVA NOUĂ — 104,30 MHz

IASI — 92,70 MHz
MOINEȘTI — 99,80 MHz
ONEȘTI — 88,40 MHz
PIATRA NEAMȚ — 102,30 MHz
PUTNA — 94,80 MHz
SUCEAVA — 106,90 MHz
TOPLITA — 90,10 MHz
TG. NEAMȚ — 106,7 MHz
VARATEC - MARAMUREȘ — 94,30 MHz
VASLUI — 106,70 MHz
ZALĂU — 93,10 MHz

Radio TRINITAS poate fi recepționat în Europa și via satelit: Satelit AMOS (4 grade Vest) frecvența de recepție 11651,75 MHz, SR 16,10 Msym/sec, FEC 3/4, Polarizare H, PID Audio 1001.

Lumina

**PRIMUL
COTIDIAN CRESTIN
DIN ROMANIA**

www.ziarullumina.ro

info@ziarullumina.ro

0232/406224 (tel.), 0232/406225 (fax)
Bd. Stefan cel Mare și Sfânt nr. 14

pentru a nu pierde nici un exemplar
ABONAȚI-VĂ la LUMINA !

DACIA LITERARĂ

Fondată în 1840 de Mihail Kogălniceanu

ANUL XVII (serie nouă) nr. 65 (2/2006)

Editori: Muzeul Literaturii Române Iași
și Societatea Culturală „Junimea '90”,

în colaborare cu Uniunea Scriitorilor și Consiliul Județean Iași

ECHIPA REDACȚIONALĂ:

AL ZUB (director de onoare), Lucian VASILIU (inițiator al seriei noi);

Carmelia LEONTE (coordonator), Liviu APETROAIE,

Florin BUCIULEAC, Călin CIOBOTARI, Dan SOCIU;

Culegere: Daniela ILIE; Procesare: Anca BÎRLIBA;

Fotografii: Corneliu GRIGORIU;

Contabilitate-difuzare: Maria CARAS, Nela GOROVEI;

Distribuție: Maria SECARĂ

POLIROM

NOUTĂȚI

Ioan Petru Culianu
Arborele Gnozei

Nicolae Breban
Sensul vieții. Memoriile III

Valeriu Gherghel
Porunca lui rabbi Akiba

Nichita Danilov
Mașă și Extraterestrul

Florin Lăzărescu
Trimisul nostru special

Lucian Dan Teodorovici
**Cu puțin timp înaintea
coboririi extratereștrilor
printre noi**

Dan Giosu
Patru plus patru și ceilalți patru

Eugen Munteanu
Introducere în lingvistică

Elfriede Jelinek
Exclușii

Anna Gavalda
Împreună

Comenzi la: CP 266, 700506, Iași,
Tel. & Fax: (0232)214100; (0232)214111; (0232)217440
București, Bd. I. C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021)3138978
Timișoara, Tel.: 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

O.S.I.M. M2001 00646 / 045814

Tiraj: 2000 exemplare

© „Dacia literară”

*

Redacția și administrația:
str. Vasile Pogor nr. 4, cod 700110, Iași, România,
tel./fax 40/232/213210
E-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com,
dacialiterara@yahoo.com, mlrpogor@yahoo.com

Adresă web: www.dacialiterara.ro

*

Coperta I: **Înfățișare** de Anatol Lazarev
Foto: Corneliu Grigoriu

*

Persoanele fizice sau juridice care doresc să se aboneze sau să susțină financiar revista (în lei sau valută) pot vira sumele către Societatea culturală „Junimea '90”, cont în lei: 25.11.1-1407.1/ROL, iar în valută: 25.11.1-1407.2, deschise la Banca Comercială Iași, România, sau le pot expedia pe adresa Muzeului Literaturii Române Iași, str. Vasile Pogor, nr. 4, cod 700110, telefon 40/232/410340, tel./fax 40/232/213210.

Abonamentele se pot face și prin SC RODIPET SA. Costul unui abonament anual: 90.000 lei (taxe poștale incluse).

Cititorii din străinătate se pot abona prin SC RODIPET SA - P. O. BOX 33-57, FAX 0040-1-222.67.40 sau 222.64.39, telex 11995 - Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București - România.

Tiparul executat la Editura TRINITAS IAȘI

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

DACIA LITERARĂ

EVENIMENT EDITORIAL

Laurențiu Ulici, *Antologia poezilor tineri, 1978-1982*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2005

„Împrumutând un termen cinematografic, voi spune în chip de frază finală că această antologie s-a vrut un stop cadru al poezilor tineri și al poeziei lor, imaginea unui fragment din istoria culturii poetice românești a cărei semnificație pentru evoluția limbajului poetic se va vădi cu toată claritatea poate abia atunci când fragmentul nu va mai fi decât o clipă, iar consecințele lui vor lumina asupra celor nenăscuți, precum steaua eminesciană: «Era pe când nu s-a zărit/ Azi o vedem și nu e»” (Laurențiu Ulici)

Ocolul României în 80 de poeme. Cu un jurnal de bord de Ion Mircea, Editura Fundației PRO, București, 2005

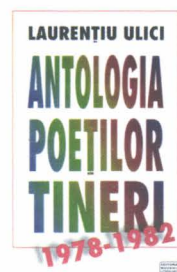
„Ocolul României în 80 de poeme prezintă interes sub două aspecte: ca o antologie de poezie românească de cea mai înaltă calitate și, dacă vreți, ca selecție personală de scrieri-eseuri critice, în limitele a ceea ce numim îndeobște o antologie de poezie comentată” (Ion Mircea)

Theodor Codreanu, *Transmodernismul*, Editura Junimea, Iași, 2005

O excelentă dare de seamă cu privire la teme pe cât de contemporane, pe atât de controversate: „noul antropocentrism”, „postmodernismul înalt”, „postmodernism și pragmatism”, „ofensiva transmodernismului”, „poetica transparenței” etc.

Literatură, arte, idei în Alma mater/Dialog. 1969-1990. Indice bibliografic, Editura Universității „Al.I. Cuza”, Iași, 2005

Un instrument necesar „călătorului” în vremurile publicisticii de altădată și o istorie fascinantă a marii aventuri numită „Dialog”

Revista „**Dacia literară**” poate fi procurată și de la filialele Muzeului Literaturii Române Iași

Muzeul „Ion Creangă” (Bojdeuca), fondat în anul 1918, tel. 0747499488

Muzeul „Vasile Alecsandri” (Mircești-Iași), fondat în anul 1928, tel. 0232/713271

Muzeul „Sfântul Ierarh Dosoftei-Mitropolitul”, fondat în anul 1970, tel. 0747499403

Muzeul „Mihai Codreanu” (Vila Sonet), fondat în anul 1970, tel. 0747499401

Muzeul „Vasile Pogor”, fondat în anul 1972, tel. 0747499400, 0232/410340, 0232/213210

Muzeul „Otilia Cazimir”, fondat în anul 1972, tel. 0747499402

Muzeul Teatrului (Casa Vornic „Vasile Alecsandri”), fondat în anul 1976, tel. 0747499406

Muzeul „Mihail Sadoveanu”, fondat în anul 1980, tel. 0747499408

Muzeul „G. Topîrceanu”, fondat în anul 1985, tel. 0747499407

Muzeul „Mihai Eminescu”, fondat în anul 1989, tel. 0747499405

Muzeul „Nicolae Gane” (Centrul de muzeologie literară), fondat în anul 1993, tel. 0747499404

Muzeul „Constantin Negruzzi” (Trifești-Iași), fondat în anul 1995, tel. 0232/298155

Apare bimestrial:

nr. 1 la 1 februarie; nr. 2 la 15 martie; nr. 3 la 15 mai;

nr. 4 la 15 iulie; nr. 5 la 15 septembrie; nr. 6 la 1 decembrie

ISSN (Tipărit) 1220-7322; ISSN (On-line) 1584-7322

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.muzeulliteraturiiiasi.ro>

59484021000035

03

Preț: 20.000 lei (2 RON)

**Expoziție de fotografie „Întâlnire cu zeii sub cerul încăș”
Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul”
22 nov. 2005**

- **CARNETEL DE LA BECLEAN** (Memorialistica între realitate și ficțiune), 5, ediție de Aurel Podaru, Beclean, *Clubul Saeculum*, 2005;
- Gabriel STĂNESCU, **Păcatele tinereții**, 56 de poeme, grafică de Traian Gligor, București, Editura Muzeului Literaturii Române, 2005;
- **DICȚIONAR ȘI ALBUM ANIVERSAR**. Filiala Dobrogea a Uniunii Scriitorilor din România. 10 ani de la înființare (1995-2005), cu un argument de Constantin Novac, Constanța, *Ex Ponto*, 2005;
- Leonte IVANOV, **Imaginea rusului și a Rusiei în literatura română**. 1840-1948, Chișinău, *Cartier*, 2004;
- Valeriu MITITELU, **Vacanță la antipozi**, versuri, debut, Cluj-Napoca, *Eikon*, 2005;
- Alexandru NEMOIANU, **Treziri**, jurnal, Cluj-Napoca, *Eikon*, 2005;
- **CÂNTAREA DE PE URMĂ**. Versuri și cântări morțești din ritualul de înmormântare din județul Bistrița-Năsăud, culese de Valeria Peter Predescu, Bistrița, *Arcade*, 2005;
- Andrei MOLDOVAN, **Întâmplări literare**, Cluj-Napoca, *Limes*, 2005;
- Alexandru LĂRGEANU, **Concert cu fluturi**, versuri, ediție de Alexandru Călcănan, cuvânt înainte de Ioan Pinte, Bistrița, *Europress*, 2005;
- Nicolae BOSBICIU, **Pământ de unică folosință**, versuri, Cluj-Napoca, *Eikon*, 2005;
- Aurel CURCĂ UDEANU, **Când Dumnezeu se exilează-n tine**, cu un cuvânt de Marcel Tolcea, Timișoara, *Brumar*, 2005;
- Nicolae LABIȘ, **Dincolo de fruntariile poeziei** (proză, dramaturgie), ediție de Nicolae Cărlan, Suceava, *Mușatinii*, 2005;
- Nicolae LABIȘ, **Doină întârziată** (versuri inedite), ediție de Nicolae Cărlan, Suceava, *Lidana*, 2005;
- Zeno GHIȚULESCU, **Tăvălugul**, roman, postfață de Iulian Boldea, Târgu Mureș, *Ardealul*, 2005;
- Rodica GRIGORE, **Retorica măștilor în proza interbelică românească**, Cluj-Napoca, ed. *Casa Cărții de Știință*, 2005;
- Aurel PODARU, **Proasta de Claudia** (un roman neisprăvit), în loc de prefață de Radu Mareș, Cluj-Napoca, *Limes*, 2005;
- Salah MAHDI, **Poeme în afara legii**, prefață de Daniel Corbu, Iași, *Princeps Edit*, 2005;
- Edgar PAPU, **Eminescu într-o nouă viziune**, eseu introductiv de Zoe Dumitrescu-Busulenga, ediție și note de Vlad-Ion Papu, Iași, *Princeps Edit*, 2005;
- Eugen CAZAN, **Marilyn ultimul interviu**, teatru, prefață de Călin Căliman, București, Muzeul Literaturii Române, 2005;
- Constanța APETROAIE, **Spre Astralia**, poezii, cuvânt înainte de Constantin Ciopraga, postfață de Horia Zilieru, Iași, *Timpul*, 2005;
- Ștefan MITROI, **Viața inversă a lui Costel Ouatu**, roman, prefață de Ioan Holban, postfață de Ciprian Chirvasiu, București, *Rao*, 2005;
- Iorgu GĂLĂȚEANU, **Destinul chintei**, roman, prefață de Theodor Codreanu, Iași, *Cronica*, 2005;
- Marin ROTARU, Gheorghe GHERGHE, **Mănăstirea Pârvești**, Bârlad, *Sfera*, 2005;

- I. NECULA, **Ion Petrovici în vizorul Securității**, București, *Saeculum I.O.*, 2005;
- **DOSARUL CENACLULUI EURIDICE**, vol. 5, coordonator Marin Mincu, București, *Fundația Culturală Paradigma*, 2005;
- Grigore ILISEI, **Iulia Hălăucescu** (o încercare de efigie), album, Iași, *Princeps Edit*, 2005;
- **MOLDOVA PE CALEA DEMOCRAȚIEI ȘI STABILITĂȚII** (Din Spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice), Chișinău, *Cartier*, 2005;
- Nicolae LABIȘ, **Opera poetică**, vol. I-II, ediție de Mircea Coloșenco, Chișinău, *Cartier*, 2005;
- Luke CLEMENTS, Nuala MOLE, Alan SIMMONS, **Drepturile europene ale omului: înaintarea unei cauze pe baza Convenției**, traducere din engleză de Florin Sicoe, Chișinău, *Cartier*, 2005;
- Michel BRÛLÉ, **Băiatul care voia să doarmă**, proză, traducere de Lucian Zup, Chișinău, *Cartier*, 2005;
- Bryan PERRO, **Amos Daragon, amurgul zeilor**, traducere din franceză de Doina Ioanid, Chișinău, *Cartier*, 2005;
- Serghei COLOȘENCO, **Nicolae Labiș**, Biblioteca Rebus, Bârlad, *Sfera*, 2005;
- Aurel DUMITRAȘCU, **Caietele maro**, jurnal, vol. IV, ediție de Adrian Alui Gheorghe, Iași, *Timpul*, 2005;
- Gellu DORIAN, **Împotriva noastră**, roman, cu un cuvânt de Mircea A. Diaconu, București, *Cartea românească*, 2005;
- Ion POGORILOVSCI, **Brâncuși. Sophrosyne sau Cumințenia Pământului/ Sophrosyne or Wisdom of the Earth Brancusi**, New York, *Universal Publishers*, 2005.

REVISTE PRIMITE

(cronologic și selectiv)

Semn (Bălți, R. Moldova); **Dunărea de Jos** (Galați); **Memoria** (București); **Rost** (București); **Cuvântul** (București); **Vatra** (Târgu Mureș); **Poezia** (Iași); **Poesis** (Satu Mare); **Athenium** (Canada); **Caietele INMER** (București); **Tribuna** (Cluj-Napoca); **Tomis** (Constanța); **Argeș** (Pitești); **Cafeneaua literară** (Pitești); **Familia** (Oradea); **Amurg sentimental** (București); **Sud** (Bolintin Vale – Giurgiu - București); **Visătorii** (Puiști-Bîrlad-Vaslui); **Dominus** (Galați); **Revista Nouă** (Câmpina); **Ex Ponto** (Constanța); **Oglinda literară** (Focșani); **Septentrion** (Suceava); **Nord literar** (Baia Mare); **Apostrof** (Cluj-Napoca); **Ateneu** (Bacău); **Banat** (Lugoj); **Valahia** (Giurgiu); **Ramuri** (Craiova); **Feed Back** (Iași); **Convorbiri literare** (Iași); **Cronica** (Iași); **Timpul** (Iași); **Suplimentul de cultură** (Iași); **Origini** (S.U.A.); **Caietele Columna** (Târgu Jiu); **Lumină lină** (S.U.A.); **Galateea** (Germania); **Academia bâr-lădeană** (Bârlad); **Axioma** (Ploiești); **Hyperion** (Botoșani); **Bucovina literară** (Suceava); **Contemporanul** (București); **Biserica de lemn** (București); **Prosaeulum** (Focșani); **Provincia Corvina** (Hunedoara); **Țara fagilor** (Suceava); **Candela Moldovei** (Iași); **Caligraf** (Drobeta Turnu Severin); **Euphorion** (Sibiu); **Echinox** (Cluj-Napoca); **Arcașul** (Cernăuți); **Ca și cum** (Arad); **Arca** (Arad); **Familia** (Oradea); **Limba română** (Chișinău); **Lumina** (Pancevo, Serbia); **Revista ilustrată** (Bistrița); **Steaua** (Cluj-Napoca); **Vitraliu** (Bacău); **Viața Românească** (București); **Ardealul literar** (Deva); **Miscarea literară** (Bistrița); **Târnava** (Târgu Mureș); **Atelier** (Chișinău); **Kitej-grad** (Iași); **Septentrion literar** (Cernăuți); **Universitaria** (Constanța); **Wallonie/ Bruxelles** (Belgia).

**Expoziția de ceramică pre-încașă și încașă, 23 nov. 2005
Muzeul „Mihai Eminescu” (Parcul Copou)
În prezența Ambasadorului Peru în România,
Excelența Sa Domnul Elard Escala**

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.muzeuliteraruroniiasi.ro>

ECHIPA MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE IAȘI:

CONSILIUL DE ONOARE:

acad. Constantin Ciopraga, acad. Al. Zub, prof. univ. dr. Dan Mănuță, prof. Mandache Leocov.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE:

Lucian Vasiliu, Dan Jumară, Ioana Coșereanu, Maria Caras, Carmelia Leonte, Gabriel Gheorghiu, Vasile Artene, Liviu Apetroaie.

COORDONATORI MUZEE LITERARE:

Ioana Coșereanu (Muzeul „Vasile Pogor”), Niculina Purcaru (Muzeul „Ion Creangă”), Indira Spătaru (Muzeul „Vasile Alecsandri”), Mirel Cană (Muzeul „Sfântul Ierarh Dosoftei - Mitropolitul”), Beatrice Țocu (Muzeul „Mihai Codreanu”), Cecilia Mațincu (Muzeul „Mihail Sadoveanu”), Anca-Maria Buzea (Casa Vornic „Vasile Alecsandri” - Muzeul Teatrului), Olimpia-Corina Negură (Muzeul „Mihai Eminescu”), Iulia Mihalache (Muzeul „G. Topîrceanu”), Olga Rusu (Muzeul „Constantin Negruzzi”), Valentin Talpalaru (Muzeul „Nicolae Gane”).

SECRETARIAT:

Maria Secară și Viorica Moisa
Telefon: **410340** - secretariat; tel./fax **213210**;
e-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com

Notă:

- **Expozițiile de artă plastică** vor fi coordonate de Florin Buciuileac și Vasilian Doboș.
- **Manifestările de la sediul instituției** vor avea loc la Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul” și vor cuprinde: simpozioane literare, lansări de cărți, confesiuni scriitoricești, prelecțiuni, întâlniri cu editori și redactori de presă culturală, concursuri literare, premii școlare, seri muzical-literare, expoziții de documente etc.
- **Cenacul de literatură și arte „Emil Iordache”**. Coordonaatori: Liviu Apetroaie și Cătălin Mihai Ștefan.
- **Cenacul „Virtualia”** - Poezia pe Internet va fi coordonat de Alina Manole și Liviu Apetroaie.
- **Cenacul Quasar** va fi coordonat de George Ceaușu.
- **Serile de literatură... comparată**. Coordonaator: Constantin Dram.

Notă:

Manifestările vor avea loc în perioada **15 ianuarie - 15 iunie** (indiferent de muzeele unde se desfășoară). Evenimentele vor fi organizate în colaborare cu Societatea Culturală „Junimea '90”, Consiliul Județean, Primăria Iași, Academia de Arte “G. Enescu”, Uniunea Scriitorilor (București - Iași - Chișinău - Cernăuți), Biblioteca Județeană “Gh. Asachi”, SEDCOM LIBRIS, Centrul Cultural Francez, Centrul Cultural German, British Council, Ateneul „Tătărași”, Centrul Cultural al Americii Latine și Caraibelor, Teatrul Național “Vasile Alecsandri”, Teatrul „Luceafărul”, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, Inspectoratul Școlar al Județului Iași, comunitățile Italiană și Greacă, Direcția Județeană pentru Tineret, licee, școli, grădinițe, precum și alte orga-nisme și organizații, fundații, societăți, ligi culturale etc.

Telefon: **0232-410340**- secretariat; tel./fax **0232-213210**;
e-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com, dacialiterara@yahoo.com

Donatii pentru Muzeul Literaturii Române Iași

CĂRȚI: Marius MIRON (Israel), Nicolae POPA, Ion Moraru (Chișinău - R. Moldova); Ion MILOȘ (Suedia); Stela COVACI, Ion POGORILOVSCI, Doina ANTONIE CONSTANTINESCU (București); Viorica ZGUTTA - Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” (Vaslui), Serghei COLOȘENCO (Bîrlad); Mihai MUNTEANU, Lucia OLARU-NENATI (Botoșani); Vasile FLUTUREL, Liviu PAPUC, Vasile DOBOȘ, Lucian VASILIU, Vasile FETESCU, Magda JIANU, Dumitru IRIMIA, Anca-Maria RUSU, Viorica CONSTANTINESCU, editurile JUNIMEA și PRINCEPS EDIT (Iași).
ARTĂ PLASTICĂ: Anatol LAZAREV (Chișinău) – *Înfățișare*, tehnică mixtă; Dan CONSTANTINESCU (București) – *Christ* – pastel.
DIVERSE: Semion ODAINIC (Chișinău) – medalii, Liviu PAPUC (Iași) – obiecte memoriale.

DACIA LITERARA

Str. V. Pogor nr. 4, Tel.: 0232/410340; Fax: 0232/213210
E-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com
Adresă web: www.dacialiterara.ro
700110 - IASI - ROMÂNIA

Fondată în 1840 de Mihail Kogălniceanu

Editori: Muzeul Literaturii Române din Iași
și Societatea Culturală “Junimea '90”

în colaborare cu
Uniunea Scriitorilor

și
Consiliul Județean Iași

Apare bimestrial, respectiv la datele de:

1 februarie, 15 martie, 15 mai,

15 iulie, 15 septembrie, 1 decembrie

„Sînt fericit că mi-am ales un loc potrivit cu firea mea singuratică și dornică de cercetare. Ferit de grija zilei de mîine, mă voi cufunda ca un budist în trecut, mai ales în trecutul nostru atît de măreț în fapte și oameni. Voi fi obligat moralmente d-lui Pogor care m-a găzduit...” (anul 1874)

Mihai EMINESCU

AGENDĂ CULTURALĂ

IANUARIE - Iunie 2006

IANUARIE

- Muzeul „Mihai Eminescu”:
EMINESCU 2006
„Iar timpul crește-n urma mea...”
(ediția a VI-a)

- Muzeul „Vasile Pogor”
(Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul”):

EMINESCU SECOLULUI XXI

ediția a III-a

Prelegeri, prezentări de cărți, recitaluri actoricești,
expoziții documentare

FEBRUARIE

- Muzeul „Nicolae Gane“
(Centrul de muzeologie literară):

GANE - PRIMAR SI SCRITOR JUNIMIST

(ediția a III-a)
Lansarea nr. 1/2006 al revistei „Dacia literară“

- Muzeul „Otilia Cazimir“:

„Și toate te-așteaptă în zadar...“ (ediția a IV-a),
evocări, recitaluri

MARTIE

- Muzeul „Ion Creangă“ (Bojdeuca):

MĂRTISOARE LA BOJDEUCĂ

(ediția a XIII-a)

Lansarea numărului 2/2006

al revistei „Dacia literară“.

Prezentări de cărți, concursuri literar-artistice

- Muzeul

„G. Topîrceanu“:

CHIRIASII POEZIEI

(ediția a II-a)

Concursuri școlare, recital actoricesc

- Muzeul „Vasile Pogor“

(Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul“):

BUNAVESTIRE

FESTIVALUL INTERNATIONAL DE LITERATURĂ

ROMÂNDO-CANADIANĂ

RONALD GASPARIC

(ediția a X-a)

Lansarea nr. 2/2006 al revistei „Dacia literară“

- Casa Vornic „Vasile Alecsandri“

(Muzeul Teatrului):

ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI

APRILIE

- Muzeul „Ion Creangă“ (Bojdeuca):

ZILELE BOJDEUCII

(ediția a XXXX-a)

Concurs național de creație literară *Ion Creangă - Povești*

(ediția a XIII-a)

- Casa Vornic „Vasile Alecsandri“

(Muzeul Teatrului)

ACTORI DE ALTĂDATĂ

(ediția a IV-a)

- Evocare

Barbu Ștefănescu Delavrancea

Comuna Lungani, sat Găești

în colaborare cu

Biserica Banu din Iași

- Festivalul-concurs de poezie

„Ioanid Romanescu“, ediția a IV-a, Aroneanu-Iași,

în colaborare cu

Universitatea Populară „Ion Buzdugan“

- Muzeul „Vasile Pogor“

(Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul“):

ZILELE REVISTEI

„CONVORBIRI LITERARE“

(ediția a X-a)

MAI

- Muzeul „G. Topîrceanu“:

„RAPSODII ÎN... TOP“

(ediția a III-a)

Concursuri școlare, recital actoricesc

- Festivalul național de poezie

„Costache Conachi“.

În colaborare cu Primăria și Casa de Cultură Tecuci,

jud. Galați.

- Muzeul „Mihail Sadoveanu“:

LILIA DE GRATIS

(ediția a XV-a)

Poezie, muzică, teatru

- Muzeul „Vasile Pogor“

și parcul muzeului:

MERIDIAN 2005

Expoziție concurs.

Festivitate de premiere a revistelor școlare.

În colaborare cu:

Inspectoratul Școlar al județului Iași

- Muzeul „Nicolae Gane“

(Centrul de muzeologie literară):

GANE - SCRITOR, DEMNITAR, OM POLITIC

(ediția a IV-a)

- Muzeul „Vasile Pogor“

(Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul“):

COLOCVIILE NAZIONALE STUDENTESTI

„M. EMINESCU“

ediția a XXXII-a.

În colaborare cu Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“

- Muzeul „Constantin Negruzzi“ (Hermeziu-Trifești):

FAMILII VECHI, REPERE NOI...

(ediția a IV-a)

Evocări, muzică, teatru, poezie.

În colaborare cu Primăria, biblioteca, școlile și bisericile

ținutului trifeștean.

Lansarea numărului 3/2006 al revistei „Dacia literară“

ZILELE ALECSANDRI

(ediția a XIV-a)

Casa Vornic „Vasile Alecsandri“ (Muzeul Teatrului)

și Muzeul „Vasile Alecsandri“ (Mircești):

ZIUA INTERNATIONALĂ

A MUZEELOR SI CULTURII

În colaboare cu Uniunea Sciitorilor -

filialele Iași, Chișinău și Cernăuți, Teatrul Național „Vasile

Alecsandri“ Iași, Primăria, biblioteca, școlile și bisericile

mirceștene, Agenția Teritorială pentru Tabere și Turism Școlar.

IUNIE

- Muzeul „Otilia Cazimir“:

„Unde mi-e inima florilor?“

(ediția a VII-a)

- Muzeul „Mihai Eminescu“

ZILELE EMINESCU

(ediția a XVI-a)

Prezentări de cărți, prelegeri, dezbateri.

- Casa Vornic „Vasile Alecsandri“

(Muzeul Teatrului)

și Muzeul „Vasile Alecsandri“ (Mircești):

VASILE ALECSANDRI ÎNTRE

ODINIOARĂ SI ASTĂZI...

(ediția a IV-a)

- Muzeul „Vasile Pogor“

(Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul“)

MUZEODGRAFIA - O PROFESIUNE NOBILĂ

(ediția a VI-a)

In memoriam Constantin-Liviu Rusu (1937-1999)

Expoziție documentară

CĂRȚI PRIMITE

(cronologic și selectiv)

- ȘCOALA IEȘEANĂ DE TEATRU, istorie și actualitate, coordonator Anca-Maria RUSU, Iași, Editura *Artes*, 2005;
- Sorina BĂLĂNESCU, **Surăzător comediantul trecea: MILUȚĂ GHEORGHIU**, București, Fundația Culturală „Camil Petrescu“, Revista „Teatrul azi“ (supliment), 2005;
- Nicolae SÂRBU, **Că poetu' nu-i ca omu'**, versuri, Timișoara, *Marineasa*, 2005;
- Șerban CODRIN, **Horeadele**, trilogie dramatică, (**Judecata, Răsplata, Roata**), București, *Tempus Dacoromânia Comterra*, 2005;
- RADU PRINCIPE DE HOHENZOLLERN-VERINGEN, **Europa din noi (Regalitatea și democrația-spectacol)**, Iași, *Polirom*, 2005;
- STUDII EMINESCOLOGICE, vol. 7 (publicație anuală a Bibliotecii Județene „Mihai Eminescu“ Botoșani, în colaborare cu Catedra de Literatură Comparată și Estetică a Universității „Alexandru Ioan Cuza“ din Iași), coordonatori: Viorica S. Constantinescu, Cornelia Viziteu, Lucia Cifor, Cluj-Napoca, editura *Clusium*, 2005;
- Ion MORARU, **Pustiirea**, proză, prefață de Iurie Roșca, Chișinău, *Tipografia PRAG-3*, 2005;
- Camelia NISTOR, **Tulpinița asasină**, roman polițist, Iași, *Princeps Edit*, 2005;
- Constantin PROFIR, **Prin grădina sufletului**, versuri, Iași, *Alfa*, 2005;
- Florentin SMARANDACHE, **Frate cu meridianele și paralelele**, jurnal, vol. II, Râmnicu Vâlcea, *Offsetcolor*, 2005;
- Petruța CHIRIAC, **Pescărușii de pe malul mării**, roman, prefață de Theodor Codreanu, Iași, *Opera Magna*, 2005;
- Teofil LIANU, **Hai, până, cu mine-ndărăt!**, proză, confesiuni, jurnal, ediție îngrijită de Cleopatra Hrihor, Câmpulung Moldovenesc, Biblioteca „Miorița“, 2005;
- Andrei ZANCA, **Maranatha**, poeme, Cluj-Napoca, *Grinta*, 2005;
- Andrei ZANCA, **Minuturi**, povestiri, Cluj-Napoca, *Limes*, 2005;
- Mihai VIERU, **Leul greu**, poeme, Timișoara, *Brumar*, 2005;
- Mircea PAPIU, **Cu flori în gară**, teatru, Oradea, Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai“, 2004;
- Veronica STĂNILĂ MOISOIU, **Ochiul Minervei**, versuri, Bacău, *Studion*, 2005;
- Emilian MARCU, **Suburbii municipale**, roman, Timișoara, *Augusta*, 2005;
- Gheorghe VIDICAN, **Rigorile cercului**, versuri, Botoșani, *Axa*, 2004;
- Marcel CAHNIȚĂ, **Portarul de la Socola**, schițe și imagini, Iași, *Timpul*, 2005;
- Aurel SASU, Carmina POPESCU, **Căile luminii** (Istoria unui deceniu de cultură română în Statele Unite), Cluj-Napoca, *Eikon*, 2005;
- Aurel SASU, Carmina POPESCU, **Întâlnirile de vineri** (Istoria unui deceniu de cultură română în Statele Unite), Cluj-Napoca, *Eikon*, 2005;
- Adriana WEIMER, **Infinita iubire**, versuri, Timișoara, *Marineasa*, 2005;
- Paula ROMANESCU, **Însorit regat/ Ensoillé Empire**, poeme, copertă și ilustrații de Adina Romanescu, București, *Signata*, 2004;
- Paul Eugen BANCIIU, **Luna neagră**, roman, Timișoara, *Antrophos*, 2005;
- Raisa BOIANGIU, **Calea sfâșierilor**, proze, Deva, *Danimar*, 2005;
- Gheorghe LUPU, **Patria din codul genetic**, versuri, Cluj-Napoca, *Grinta*, 2005;
- Cornel COTUȚIU, **Securea cu rotile** (tablete de bunăvoință), Cîmpulung, Biblioteca „Miorița“, 2005;

Vor fi acordate următoarele premii:

Premiile Editurilor:

- Premiul Editurii Junimea
- Premiul Editurii Convorbiri literare
- Premiul Editurii Dionis și Axa

Premiile Revistelor:

- Convorbiri literare, Familia, Poesis, Poesia, Dacia literară, Euphorion, Semne, Orizont, Ateneu, Antiteze, Hyperion, Cronica, Bucovina literară, de asemenea premiile în bani:

I. 10.000.000 lei

II. 5.000.000 lei

III. 3.000.000 lei

REGULAMENTUL

Festivalului Național de poezie „George Coșbuc”,
ediția a XXII-a, Bistrița, 18-20 septembrie 2006

Organizatorii festivalului sunt: Uniunea Scriitorilor din România, Asociația Națională a Caselor de Cultură a Sindicatelor din România, Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița, Primăria Municipiului Bistrița (Consiliul Local), Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud, Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Bistrița-Năsăud, Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Inspectoratul Școlar al Județului Bistrița-Năsăud, Primăria Coșbuc, Muzeul „George Coșbuc”, Cenaclul „George Coșbuc”, Casa Corpului Didactic Bistrița-Năsăud, Revista „Mișcarea literară”, Casa Municipală de Cultură „George Coșbuc” Bistrița, U.S.R. Filiala Mureș.

Actuala ediție a festivalului cuprinde următoarele secțiuni de concurs:

I. Concurs pentru volume de versuri publicate în perioada 2004-2005.

II. Concurs pentru volume în manuscris ale autorilor nedebutați.

· III. Concurs de poezie pentru elevi.

Autorii de volume publicate în perioada 2004-2005 au dreptul să propună două titluri, în trei exemplare, însoțite de o fișă de înscriere.

Autorii de volume în manuscris vor propune un singur titlu, în două exemplare, dactilografiat, însoțit de o fișă de înscriere care va fi sigilată într-un plic ce va purta titlul volumului.

Pentru elevi se acceptă maxim 10 poezii, dactilografiate în două exemplare, ne semnate, însoțite de fișa de înscriere care va fi sigilată într-un plic ce va purta un moto ales de autor. Manuscrisele semnate nu vor fi luate în considerare.

Toate volumele și manuscrisele pentru concursurile de creație literară vor fi trimise până la data de 20 august 2006 (data poștei), pe adresa Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița, str. Al. Odobescu nr. 3, Bistrița, cod 420043, jud. Bistrița-Năsăud.

Premiile festivalului:

- Marele Premiu „George Coșbuc - 2006”;

- Pentru fiecare secțiune vor fi acordate trei premii în bani, plachete și diplome.

Menționăm că un premiu pentru SECȚIUNEA I va fi acordat de Uniunea Scriitorilor din România.

Acordă un premiu și U.S.R-Filiala Mureș.

Dreptul de acordare și ierarhizare valorică a premiilor pe secțiuni de concurs aparține juriului.

Manuscrisele și volumele înscrise în concurs nu se înapoiază autorilor; rămân în arhivele festivalului.

Relații suplimentare se pot obține la telefoanele: 0263/233345, 0745/970250.

REGULAMENTUL

Festivalului Național de proză „Liviu Rebreanu”,
ediția a XXV-a, Bistrița, 24-26 noiembrie 2006

Organizatorii festivalului sunt: Uniunea Scriitorilor din România, Asociația Națională a Caselor de Cultură a Sindicatelor din România (Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița), Primăria Municipiului Bistrița (Consiliul Local), Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Inspectoratul Școlar al Județului Bistrița-Năsăud, Biblioteca Județeană, Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud, Cenaclul „George Coșbuc”, Casa Corpului Didactic Bistrița-Năsăud, Revista „Mișcarea literară”, Casa Municipală de Cultură „George Coșbuc” Bistrița.

Concursul de proză „Liviu Rebreanu” este structurat pe trei secțiuni:

I. Concurs pentru volume de proză, critică, eseu și istorie literară editate în perioada noiembrie 2005-octombrie 2006.

La această secțiune se va acorda un premiu pentru volum de debut. Cei interesați vor face precizarea în fișa de înscriere că este debutant.

II. Concurs de proză în manuscris pentru autori nedebutați în volum.

III. Concurs de proză scurtă pentru elevi.

Autorii de volume publicate au dreptul să se înscrie în concurs cu maximum două titluri, în trei exemplare, însoțit de o fișă de înscriere care va cuprinde principalele date ale autorului, numele și prenumele, adresa, domiciliul, telefonul, etc.

Autorii de la secțiunea a II-a se vor înscrie în concurs cu manuscrise dactilografiate la două rânduri, în două exemplare. Manuscrisele nu vor depăși 100 pagini de autor, și vor fi semnate cu un moto ce se va regăsi și pe plicul sigilat care va conține fișa de înscriere a autorului. Manuscrisele semnate cu numele autorului nu vor fi luate în considerare.

Pentru elevi se acceptă manuscrise de proză scurtă, dactilografiate la două rânduri, în două exemplare. Manuscrisele nu vor depăși 10 pagini și vor fi semnate de autor cu un moto ce se va regăsi și pe plicul sigilat care va conține fișa de înscriere a autorului.

Toate volumele și manuscrisele pentru concurs vor fi trimise până la data de 1 noiembrie 2006 (data poștei), pe adresa Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița, strada Al. Odobescu nr. 3, Bistrița, cod 420043.

Pentru fiecare secțiune vor fi acordate trei premii în bani, plachete și diplome.

Marele premiu „Liviu Rebreanu” al revistei „Mișcarea literară” se va acorda unui singur autor de la cele trei secțiuni de concurs.

Dreptul de acordare și ierarhizare valorică a premiilor pe secțiuni de concurs aparține juriului.

Manuscrisele și volumele înscrise în concurs nu se înapoiază autorilor, ele rămân în arhiva festivalului.

Relații suplimentare se pot obține la telefoanele: 0263/233345, 0745/970250 sau 0788/515600.

**Mărțișoare la Bojdeucă
1 martie 2006**

ECHIPA MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE IAȘI:

CONSILIUL DE ONOARE:

acad. Constantin Ciopraga, acad. Al. Zub, prof. univ. dr. Dan Mănuță, prof. Mandache Leocov.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE:

Lucian Vasiliu, Dan Jumară, Ioana Coșereanu, Maria Caras, Carmelia Leonte, Gabriel Gheorghiu, Vasile Artene, Liviu Apetroaie.

COORDONATORI MUZEE LITERARE:

Ioana Coșereanu (Muzeul „Vasile Pogor”), Niculina Purcaru (Muzeul „Ion Creangă”), Indira Spătaru (Muzeul „Vasile Alecsandri”), Mirel Cană (Muzeul „Sfântul Ierarh Dosoftei - Mitropolitul”), Beatrice Tocu (Muzeul „Mihai Codreanu”), Cecilia Mațincu (Muzeul „Mihail Sadoveanu”), Anca-Maria Buzea (Muzeul Teatrului - Casa Vornic „Vasile Alecsandri”), Olimpia-Corina Negură (Muzeul „Mihai Eminescu”), Iulia Mihalache (Muzeul „G. Topîrceanu”), Olga Rusu (Muzeul „Constantin Negruzzi”), Indira Spătaru (Muzeul „Otilia Cazimir”), Valentin Talpalaru (Muzeul „Nicolae Gane” - Centrul de muzeologie literară)

SECRETARIAT:

Maria Secară și Viorica Moisa

Telefon: **410340** - secretariat; tel./fax **213210**;

e-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com;

dacialiterara@yahoo.com; mlrpogor@yahoo.com

Notă:

• **Expozițiile de artă plastică** vor fi coordonate de Florin Buciuileac și Vasilian Doboș.

• **Manifestările de la sediul instituției** vor avea loc la Galeriile de artă „Pod Pogor-fiu” și vor cuprinde: simpozioane literare, lansări de cărți, conferințe, prelecțiuni, întâlniri cu editori și redactori de presă culturală, concursuri literare, premii școlare, seri muzical-literare, expoziții de documente etc.

• **Cenaclul de literatură și arte „Emil Iordache”**. Coordonatori: Liviu Apetroaie și Cătălin Mihai Ștefan.

• **Cenaclul „Virtualia” - Poezia pe Internet**. Coordonatori: Alina Manole și Liviu Apetroaie.

• **Cenaclul Quasar**. Coordonator: George Ceaușu.

• **Serile de literatură... comparată**. Coordonator: Constantin Dram.

Notă:

Manifestările vor avea loc în perioada **15 ianuarie - 15 iunie**.

Evenimentele vor fi organizate în colaborare cu Societatea Culturală „Junimea ‘90”, Consiliul Județean, Primăria Iași, Academia de Arte “G. Enescu”, Uniunea Scriitorilor (București - Iași - Chișinău - Cernăuți), Biblioteca Județeană “Gh. Asachi”, SEDCOM LIBRIS, Centrul Cultural Francez, Centrul Cultural German, British Council, Ateneul „Tătărași”, Centrul Cultural al Americii Latine și Caraibelor, Teatrul Național “Vasile Alecsandri”, Teatrul „Lucașfăur”, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, Inspectoratul Școlar al Județului Iași, comunitățile Italiană și Greacă, Direcția Județeană pentru Tineret, licee, școli, grădinițe, precum și alte organisme și organizații, fundații, societăți, ligi culturale etc.

Telefon: **0232-410340**- secretariat; tel./fax **0232-213210**;

Donații recente pentru Muzeul Literaturii Române Iași

CĂRȚI: Lucian-Valeriu **LEFTER** (Vaslui), Nicolae **CĂRLAN** (Suceava), Editura „Istros” (Brăila), Margareta **CURTESCU** (Bălți – R. Moldova), Ioana **COȘEREANU**, Adriana **IONIUC**, Al. **HUSAR**, Liviu **PAPUC**, Editura „Princeps Edit”, Editura „Junimea” (Iași);
ARTĂ PLASTICĂ: Gh. **CIOBANU** (Bălțați – Iași): *Floarea soarelui* (acrilic pe pânză).

DACIA LITERARA

Str. V. Pogor nr. 4, Tel.: 0232/410340; Fax: 0232/213210

E-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com;

dacialiterara@yahoo.com; mlrpogor@yahoo.com

Adresă web: www.dacialiterara.ro
700110 - IASI - ROMÂNIA

Fondată în 1840 de Mihail Kogălniceanu

Editori: Muzeul Literaturii Române din Iași

și Societatea Culturală "Junimea '90"

în colaborare cu

Uniunea Scriitorilor

și

Consiliul Județean Iași

Revista apare bimestrial, respectiv la datele de:

1 februarie, 15 martie, 15 mai,

15 iulie, 15 septembrie, 1 decembrie

„Sînt fericit că mi-am ales un loc potrivit cu firea mea singuratică și dornică de cercetare. Ferit de grija zilei de mîine, mă voi cufunda ca un budist în trecut, mai ales în trecutul nostru atît de măreț în fapte și oameni. Voi fi obligat moralmente d-lui Pogor care m-a găzduit...” (anul 1874)

Mihai EMINESCU

CĂRȚI PRIMITE (cronologic și selectiv)

- George VULTURESCU, *Cronicar pe frontiera Poesis*, Iași, Princeps Edit, 2005;
- George MĂRGĂRIT, *Profeticul vis*, poezii, cu o prefață de Daniel Corbu, Iași, Princeps Edit, 2005;
- Amelia STĂNESCU, *Mecanica firii*, poezii, cu un argument de Laurian Stănescu, Pitești, Paralela 45, 2005;
- Ilinca ILIAN ȚĂRANU, *Romanele lui Julio Cortázar și literatura europeană*, Chișinău, Universul, 2005;
- Julio CORTÁZAR, *Șotron*, roman, București-Chișinău, Litera Internațional, 2004;
- Petruț PĂRVESCU, *Câmpia cu numerele (Geometria visului)*, poezii, Pitești, Paralela 45, 2005;
- Berdj AȘGIAN, *Tezaurul de înțelepciune al cugetărilor și proverbelor*, Târgu Mureș, Ardealul, 2005;
- Dumitru ION DINCĂ, *Arborele manuscris*, poezii, Râmnicu Sărat, Rafet, 2005;
- Vasile ILUCĂ, *Ruga de seară*, prefață de Vasile Filip, Iași, Pim, 2005;
- Ovidiu LAZĂR, *Doctorii doctorului Cehov*, Iași, Princeps Edit, 2005;

- Florin CÂNTEC, *Vasile Conta (monografii 5)*, Iași, Princeps Edit, 2005;
- Mihai EMINESCU în amintirile contemporanilor*, selecție texte și prefață de Daniel Corbu, Iași, Princeps Edit, 2005;
- Viorica S. CONSTANTINESCU, *Dicționar de personaje biblice (Noul Testament) și reprezentarea lor în arte*, Iași, Universitas XXI, 2005;
- Ioan MOLDOVAN, *Însemnări primitive*, poezii, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Constantin NOICA, *Scrisori inedite*, ediție de Maria Cogălniceanu, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Adrian POPESCU, *Aur, argint, plumb* (eseuri), Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Diana ADAMEK, *Eseuri creole*, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Petre RĂILEANU, *Gherasim Luca*, traducere din limba franceză de Anișoara Biru, Iași, Junimea, 2005;
- Simona MODREANU, *Cioran*, Iași, Junimea, 2005;
- Olivier SALAZAR-FERRER, *Benjamin Fondane*, traducere din limba franceză de Elena Tudorie, Iași, Junimea, 2005;
- Michel GOURDET, *Claude Sernet*, traducere din limba franceză de Dana Monah, Iași, Junimea, 2005;
- Sarane ALEXANDRIAN, *Victor Brauner*, traducere din limba franceză de Luminița Potorac, Iași, Junimea, 2005;
- Doina LEMNY, *Constantin Brâncuși*, traducere din limba franceză de Luminița Potorac, Iași, Junimea (colecția *Românii din Paris*), 2005;
- Dumitru VACARIU, *În căutarea Scufiței Roșii*, roman pentru copii, Iași, Candy, 2005;
- Vasile SPIRIDON, *Gellu Naum* (monografie), Brașov, Aula, 2005;
- Lucian ALECSA, *Ținutul Klarei*, poeme, Botoșani, Dionis, 2005;
- George LIXANDRU/ Georges LIXANDRE, *Tâlharii tăcerii/ Les pillards du silence*, poemel/ poèmes, versiune în franceză, cuvânt înainte și note de Paula Romanescu, București, Orion, 2005;
- Liviu Ioan STOICIU, *Cantonul 248*, prefață de Mircea A. Diaconu, postfață de Mihail Vakulovski, București, Vinea (ediții definitive), 2005;
- Tiberiu BRĂILEAN, *Grădinile lui Akademos*, eseuri, Iași, Junimea, 2005;
- Marian CONSTANDACHE, *Luceafărul eminescian*. Fragmente pentru o tehnologie a re-lecturii, Iași, Opera Magna, 2006;
- C.D. ZELETIN, *Nu-i mai ajunge sufletului...*, poezii, Bârlad, Sfera, 2005;
- Andra ROTARU, *Într-un pat sub cearșaful alb*, poeme, debut, București, Vinea, 2005;
- Leonard GAVRILIU, *Aventuri pe Jijia și pe Bahlui*, narațiune autobiografică, Pașcani, Moldopress, 2005;
- Adriana IONIUC, *80 de ani de la inaugurarea Palatului de Justiție și Administrativ din Iași, 11 octombrie 1925*, Iași, Editura Fundației Axis, 2005;
- Angela FURTUNĂ, *Îl văd pe Dumnezeu și nu mor* (viețile mele nesfinte), poeme, Botoșani, Axa, 2005;
- Bogdan ULMU, *Jurnal teatral*, 3, Iași, Cronica, 2005;
- Ștefan Ion GHILIMESCU, *Conexiuni și interferențe culturale târgoviștene* (lecturi, întâlniri, evocări), Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2005;
- ACADEMIA LIBERĂ (G. Topîrceanu, Al.O. Teodoreanu, Mihai Codreanu, George Lesnea), antologie de Ion Arhip, Iași, Princeps Edit, 2005;
- Virgil RAȚIU, *Cartea persoanelor. Cărțile lui Alfonz*, proze, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Mihai Dinu GHEORGHIU (en collaboration avec Lucia Dragomir), *Littératures et pouvoir symbolique*, Pitești, Paralela 45, 2005;
- Constantin Virgil NEGOIȚĂ, *Pullback. A novel*, U.S.A., Vantage Press, 2005;
- Constantin Virgil NEGOIȚĂ, *Post Modern Logic*, U.S.A., New Falcon Publications, 2005;

- Mircea MUTHU, *Studii de estetică românească*, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Emil NICOLAE, *Paranoima* (cu o copertă și o interpretare grafică în 13 timpi de Dinu Huminiuc), Piatra Neamț, Crigarux, 2005;
- Radu TĂTĂRUCĂ, *O afacere în Vest*, povestiri, Iași, Timpul, 2005;
- Dumitru PRICOP, *Scrisori din temnița libertății*, poezii, Râmnicu Sărat, Rafet, 2005;
- George BĂDĂRĂU, *Modernismul interbelic*, Iași, Institutul European, 2005;
- Adrian GEORGESCU, *Romanul îndrăgostirii de mama*, București, Mentor Macro, 2005;
- Al. HUSAR, *Metapoetica. Prolegomene*, ed. a II-a, Iași, Princeps Edit, 2005;
- Ion MARIA, *Dincolo de zid*, poezii, Craiova, 2005;
- Mircea OPRIȚĂ, *Mic tratat de concordie națională sau Cartea tranziției* (repovestiri senine), Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Petru COMARNESCU, *Documentar memorialistic*, ediție de Nicolae Cărlan, Suceava, Lidana, 2005;
- Vianu MUREȘAN, *Heterologie. Introducere în etica lui Lévinas*, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- DRUMUL CĂTRE PIATRA SCRISĂ**, antologie, Timișoara, Marineasa, 2005;
- Valeriu GHERGHEL, *Porunca lui rabbi Akiba*. Ceremonia lecturii de la sfântul Augustin la Samuel Pepys. Eseuri și auto-fricțiuni exegetice, Iași, Polirom, 2005;
- Gellu DORIAN, *Insula Matriochka*, roman, Pitești, Paralela 45, 2005;
- Calistrat COSTIN, *Bârfitor la colț de univers...* (versuri de lume), Bacău, editura Casa Scriitorilor, 2006;
- Gheorghe GRIGURCU, *Din Jurnalul lui Alceste*, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Virgil PODOABĂ, *Mircea Zaciu, ultimul latin*, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Mihaela VÂRLAN, *Cum se face un înger*, versuri, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Rodica SCUTARU-MILAȘ, *Oglinda de fum*, versuri, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Ioan ȚICALO, *Vânătoarea*, proze, Câmpulung-Bucovina, Biblioteca Miorița, 2005;
- Eugen STEȚCU, *Pe vocala unui zeu*, versuri, postfață de Cristian Livescu, Piatra Neamț, Crigarux, 2005;
- Flavia COSMA, *Rhodos sau Rhodes sau Rodi*, Jurnal sentimental, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Mircea DINUTZ, Al. DEȘLIU, *Virgil Huzum* (scriitori vrânceni contemporani, 1), schiță monografică, antologie de texte literare, Focșani, Pallas Athena, 2005;
- Silviu GONGONEA, *Înjumătățirea; Petrișor MILITARU, Oaspetele impar*, versuri, debut, Craiova, Scrisul românesc, 2004;
- Alexandru DUMITRU, *Matricea de onoare* (poeme 2005), Bacău, Casa Scriitorilor, 2005;
- Dumitru SPĂTARU, *Clondirul cu mastică*, ed. a II-a, revăzută, adăugită și ilustrată, postfață de Bogdan Ulmu, Iași, Opera Magna, 2005;
- Virgil HOMUTESCU, *Surâsuri triste..„Balade“ amăru“*, cu o prefață de George Petrone și o postfață de Florin Faifer, Iași, DramArt XXI, 2005;
- Alexandru LĂRGEANU, *Concert cu fluturi*, versuri, ediție de Alexandru Cățcăuan, cuvânt înainte de Ioan Pinte, Bistrița, Europress, 2005;
- Daniel PUIA-DUMITRESCU, *Mugur de stâncă*, versuri, Timișoara, Marineasa, 2005;
- Dana RANGA, *Stop (din pauzele lui Sisif)*, poeme, Cluj-Napoca, Limes, 2005;
- Bică N. CĂCIULEANU, *Visări originale sau Brambura pe nicăieri*, roman, Piatra Neamț, Crigarux, 2005;
- Bogdan I. PASCU, *Cerul de pe frunte*, versuri, cu o postfață de Henri Zalis, București, Editura Nouă, 2005; <https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.muzeulliterariia.ro>

- Cornel Mihai UNGUREANU, *Noi, doi-trei la zece mii*, proză, Craiova, Ramuri, 2005;
- Radu CÂRNECI, 77, breviar bibliografic, *București, Orion, 2005;*
- DICȚIONAR DE SEXUALITATE UMANĂ**, coordonator Phillippe Brenot, prefață la ediția în limba română de Bebe Mihăescu, Iași, Sedcom Libris, 2005;
- Virgil DIACONU, *Libertate și destin*, eseu, București, Muzeul Literaturii Române, 2005;
- Dionisie DUMA, *Aceste zile.../ These days*, poemel/ poems, traduceri de Mike Fröhlich, postfață de Horia Zilieru, Sibiu, Arhip Art, 2005;
- Theodor CODREANU, *Transmodernismul*, Iași, Junimea, 2005;
- Corneliu STURZU, *Neopalografii*, poeme, Iași, Princeps Edit, 2006;
- CARTEA „Revistei române“**, vol. II, sub îngrijirea lui Victor Durnea, Iași, Demiurg, 2005;
- Dragoș COJOCARU, *Natura în „Divina Comedie“*, studiu istoric și comparativ, Iași, ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza“, 2005;
- Radu HERJEU, *Să spui nopții noapte bună*, poeme, prefață de Octavian Paler, București, s.c.o.p., 2005;
- Dora PAVEL, *Captivul*, roman, Iași, Polirom, 2005;
- Ioan PETRAȘ, *Vârsta cuvintelor*, poeme, antologie de autor, Timișoara, Marineasa, 2005;
- Lucia OLARU-NENATI, *Arca de frunze*, antologie de poeme, Timișoara, Augusta, 2003;
- Virgil NECULA, *Satul învățătorilor maziliți*, proză, Cluj, Napoca Star, 2005;
- Constantin CUBLEȘAN, *Eminescu în privirile criticii*, Cluj-Napoca, Grinta, 2005;
- Margareta CURTESCU, *Eternul Orfeu*, reflexe ale mitului orfic în poezia românească, Chișinău, Știința, 2005;
- Florin FAIFER, *Filtru*, critică literară, Iași, Cronica, 2005.

REVISTE PRIMITE

(cronologic și selectiv)

Discobolul (Alba Iulia); *Salonul literar* (Odobești – Focșani); *Adevărul literar* (Vaslui); *ProSaeculum* (Focșani); *Lumina* (Serbia); *Banat* (Lugoj); *Caietele de la Mediaș*; *Bucovina literară* (Suceava); *Cuvântul* (București); *Rost* (București); *Academia bârlădeană*; *Atheneum* (Canada); *Ateneu* (Bacău); *Cafeneaua literară* (Pitești); *Argeș* (Pitești); *Crai nou* (Suceva); *Vestea Bună* (Răducăneni- Iași); *Spiritul critic* (Pașcani); *Intertext* (Botoșani); *Kitej-grad* (Iași); *Conexiuni* (New York - S.U.A); *Amurg sentimental* (București); *Dor de Dor* (localitatea Dor Mărunt, jud. Călărași); *Floare de latinitate* (Novi Sad, Serbia Muntenegru).

A consemnat **L.V.**

Călin Cocora, Horia Zilieru, Bogdan Ulmu, Daniel Corbu, Leo Butnaru.

Lansarea antologiei,,Avangarda rusă“,

Galeriile de artă „Vasile Pogor-fiul“

REGULAMENTUL

Festivalului Național de poezie

„Ioanid Romanescu“,

ediția a IV-a, Aroneanu, 26 mai 2006

Festivalul Național de Poezie „Ioanid Romanescu“ este deschis tinerilor scriitori (pînă în 30 de ani) care nu au debutat încă în volum. Manuscrisele (10 poezii), semnate cu un moto și însoțite de un plic închis în care vor fi înscrise datele participantului, în cîte două exemplare, se vor expedia pînă la data de 20 mai 2006, pe adresa: Universitatea Populară „Ion Busdugan“, comuna Aroneanu, județul Iași, pentru Festivalul național de Poezie „Ioanid Romanescu“. Premiile vor fi acordate pe 26 mai 2006, la Universitatea Populară „Ion Busdugan“, după cum urmează: Premiul I, în valoare de 250 RON, oferit de Primăria comunei Aroneanu; Premiul II, în valoare de 200 RON, oferit de Universitatea Populară „Ion Busdugan“; Premiul III, în valoare de 150 RON, oferit de Muzeul Literaturii Române Iași; 3 mențiuni oferite de Biblioteca Comunală Aroneanu.

Parteneri media: revistele „Dacia literară“, „Convorbiri literare“, „Cronica“, TVR Iași, Radio Iași, „Flacăra Iașului“, „Lumina“. Relații suplimentare se pot obține la telefon: 0722.750.350 (referent Petru Maftei).

REGULAMENTUL

Concursului Național de poezie și interpretare

critică a operei eminesciene „Porni Luceafărul...“

ediția a XXV-a, Botoșani, Ipotești, 10-12 iunie 2006

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani, cu sprijinul Consiliului Județean Botoșani, în colaborare cu Filiala Iași a Uniunii Scriitorilor din România, a Memorialului Ipotești și cu edituri și reviste de cultură din România, organizează, în perioada 10-12 iunie 2006 la Botoșani și Ipotești, Concursul Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene „Porni Luceafărul ...“, editia a XXV-a.

La concurs pot participa poeți și esești care nu au debutat în volum. Limita de vârstă este de 39 ani.

Concursul are trei secțiuni:

I. *Carte de debut* (poezie, eseu) publicată în perioada iunie, anul precedent – mai, anul curent. Se va acorda un singur premiu pentru poezie și altul pentru eseu. Premiul se va numi “Horatiu Ioan Lașcu” și va fi acordat de către Filiala Iași a U.S.R. (pentru poezie) și de către Memorialul Ipotești (pentru eseu).

II. *Debut în poezie* (manuscris)

III. *Interpretare critică a operei eminesciene*

Pentru prima secțiune se vor trimite 2 exemplare din cartea publicată. Pentru secțiunea a doua - manuscrise dactilografiate sau listate cuprinzând 40 de poezii în 3 (trei) exemplare. Pentru secțiunea a treia se vor trimite eseuri consacrate vieții și operei eminesciene, dactilografiate sau listate în 3 (trei) exemplare.

Juriul are latitudinea de a redistribui ordinea și valoarea premiilor.

Termenul de prezentare a lucrărilor este 10 mai 2006. Lucrările vor fi trimise pe adresa Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani, str. Unirii nr. 10, cod 710233. Relații la telefonul 0231/515448, fax 0231/536322.

Un juriu format din personalități marcante ale literaturii române, redactori șefi de edituri și reviste, vor acorda premii care vor fi decernate în ziua de 11 iunie 2006 în cadrul „Zilelor Eminescu“ la Botoșani și Ipotești.